

ELİF BATUMAN

Traducere de Andreea Florescu

*Te cucerește prin milioanele
de observații mărunte.*

The New York Times

De la
autoarea
bestsellerului
Idioata

ELIF BATUMAN (n. 1977) este scriitoare americană de origine turcă. A copilărit în New Jersey și a urmat cursuri de filologie la Harvard. Și-a luat diploma de doctor în literatură comparată de la Stanford. Jurnalistă și cadru didactic, Batuman a scris numeroase eseuri și articole pentru *The New Yorker* și *Harper's Magazine*. Prima ei carte, *The Possessed: Adventures with Russian Books and the People Who Read Them*, a fost premiată cu Rona Jaffe Foundation Writers' Award în 2007 și Whiting Award în 2010, iar în 2017 a fost finalistă la Premiul Pulitzer.

Cel dintâi roman al ei, *Idioata*, a apărut în 2019 la Curtea Veche Publishing.

ANDREEA FLORESCU a absolvit în anul 2015 Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, secția Traducere și Interpretare din cadrul Universității din București, iar în 2017, masteratul de Traducere a Textului Literar Contemporan. A colaborat cu edituri precum Litera, Nemira, Curtea Veche Publishing și a tradus peste 35 de cărți de ficțiune, cărți pentru copii, cărți de science-fiction și altele.

*Nu e oare un păcat și o
rușine că se scriu cărți de
genul celor care fac
oamenii să nu mai
înțeleagă viața și să se
plictisească de ea înainte
de a o începe, în loc să-i
învețe să trăiască?*

SØREN KIERKEGAARD, *Sau-sau*¹

PARTEA ÎNTÂI

septembrie 1996

PRIMA SĂPTĂMÂNĂ

Era întuneric când am ajuns la Cambridge. Am târât valiza mamei mele pe drumul cu pietriș, spre râu. Riley fusese foarte supărată când fuseserăm repartizate la Mather, iar nu într-una dintre acele clădiri istorice din cărămidă roșie, împânzite de iederă, unde, cândva demult, în vremuri străvechi, tinerii locuiau alături de servitorii lor. Dar pe mine nu mă pasiona istoria, așa că îmi plăcea faptul că toate camerele din Mather sunt de o singură persoană și că nimeni nu trebuie să-și bată capul cum să împartă un apartament disproporționat în care oamenii trăiau înainte împreună cu servitorii lor.

Nu mai vorbisem cu Ivan din iulie, când ne-am luat la revedere unul de la altul într-o parcare de pe malul Dunării. Nu făcuserăm nici schimb de numere de telefon, de vreme ce amândoi aveam să fim pe drumuri, și oricum nici nu vorbiserăm cine știe ce la telefon până atunci. Dar nu mă îndoiam că, atunci când o să mă întorc la școală, o să găsesc un e-mail de la el, în care să-mi explice totul. La urma urmelor, era de neînchipuit să nu fie rost de o explicație sau că explicația ar putea veni din partea altcuiva sau că ar putea

veni prin orice alt mijloc în afară de e-mail, de vreme ce așa decurseseră întotdeauna lucrurile între noi.

Mather aducea cu o navetă spațială: de necucerit, deopotrivă străveche și futuristică, adunându-și puterile. Am ridicat legitimația dinaintea cititorului, iar ușa de la sala cu computere s-a deschis cu un clic. Mi-am adus brusc aminte de o carte pe care o citisem cândva despre o femeie care se privea în oglindă pentru prima oară după șapte ani în gulag, iar fața care o privea înapoi nu era a ei, ci a mamei sale. Mi-am dat numaidecât seama cât de rușinos, de îngâmfat și de obtuz era din partea mea, o studentă americană ce nu-și verificase e-mailul de trei luni, să se compare cu o deținută politică care petrecuse șapte ani în gulag. Dar era prea târziu – gândul se dusesse deja într-acolo.

Am tastat de două ori greșit parola înainte să o nimeresc pe cea corectă. Informațiile au început să se reverse în cascadă de-a lungul ecranului, mai întâi cele despre computerul în sine și despre diferitele protocoale pe care le utiliza, apoi despre când și unde mă văzuse conectată ultima oară, după care, în sfârșit, propoziția care mi-a făcut inima să tresară: „Aveți un e-mail nou.“

Numele lui Ivan era acolo, întocmai cum mă așteptasem. Înainte să citesc mesajul de-a fir a păr, l-am scanat dintr-o privire, ca să văd cât de lung este și pe ce ton e scris. Mi-am dat

imediat seama că ceva nu e în regulă. „Ceva nu e în regulă”, am citit. Am zărit cuvintele „șocat” și „monstru”: „Sunt foarte șocat că mă consideri un asemenea monstru”, scria. „Știu că nu vei crede nimic din ce îți spun.” Și: „Sper că îmi vei spune ce mă face să fiu atât de îngrozitor, ca să mă pot apăra.”

A trebuit să citesc de două ori întreg mesajul până să mă prind că era vechi de trei luni. Ivan îl trimisese în iunie, drept răspuns la un e-mail furios pe care i-l trimisese eu înainte să plec din campus. Practic vorbind, răspunsul lui fusese invalidat de toate câte se întâmplaseră între noi în aceste trei luni. Dar tot îl percepeam ca pe un ultim și definitiv cuvânt venit din partea lui, iar asta pentru că, deși mai aveam câteva mesaje necitite în inbox, niciunul nu era de la Ivan. Nu-mi mai scrisese nimic din ziua aceea din parcare – când mă ținuse atât de aproape de el, după care se suise în mașină și plecase.

Majoritatea celorlalte e-mailuri erau și ele vechi de o lună, deci irelevante acum. Era unul de la Peter, în care scria „Trebuie neapărat să știi la ce oră ajunge zborul tău la Budapesta”, iar altul de la Riley, în care mă întreba dacă e în regulă să aplice pentru camere de cămin la comun, ca să nu mai trebuiască să stăm în Mather. Numai două mesaje erau recente, de acum două zile. Într-unul scria că trebuie să mă văd cu prima ocazie cu ofițerul de credit. În celălalt, care era de la noul președinte al Asociației

Studentilor Turci, scria că cineva găsisse o prăvălie în Brookline care vinde *pastırma* cum se face în Kayseri: un fel de carne conservată despre care unii spun că se înrudește etimologic cu pastrama. „Deci, dacă îți place *pastırma* cum se face în Kayseri, poți trece pe acolo“ era concluzia mesajului.

Am ieșit din programul de e-mail și am folosit oribila comandă „finger“ ca să văd pe unde era Ivan. Se conectase din Berkeley cu două ore în urmă. Deci era acolo. Doar că nu mi scria mie.

—5

Svetlana a ajuns în campus la o zi după mine, cu toate că mi se păruse că trecuseră ani. Deja dormisem o noapte în noua mea cameră, luasem micul-dejun și prânzul la cantină și făcusem numeroase drumuri până la boxe, purtând aceleași conversații iar și iar. „Cum ți-ai petrecut vara?“ „Tu cum ți-ai petrecut vara?“ „Cum a fost în Ungaria?“ Nu eram deloc mulțumită de caracterul vag al răspunsurilor mele. Încă nu descoperisem răspunsul potrivit.

– Cum a fost în Ungaria? m-a întrebat Lakshmi la prânz, cu o privire conspirativă. S-a întâmplat ceva?

În ciuda dorinței mele de a-i spune că s-au întâmplat multe, am răspuns cinstit la

întrebare, în sensul în care știam că o intenționase Lakshmi. Nu se întâmplase nimic.

Svetlana mi-a pus apoi aceeași întrebare pe seară, când ne-am întâlnit la apartamentul ei în stil industrial din noul Quincy, și am stat așezate pe fotolii *bean bag* sub un poster cu ceva de Edward Hopper, vorbind despre toate câte se întâmplaseră de la ultima dată când stătuserăm de vorbă – când eu o sunasem dintr-o cabină telefonică din gara din Kâl, iar Svetlana era la casa bunicii ei din Belgrad. I-am povestit cum în sfârșit îl sunasem pe Ivan în Budapesta, cum el apăruse cu o canoe și cum stătuserăm toată noaptea treji acasă la părinții lui.

– Și, s-a întâmplat ceva? m-a întrebat ea, pe un ton mai leneș și mai amuzat decât cel al lui Lakshmi, dar cu același subînțeles.

– Ei bine, *chestia aia* nu s-a întâmplat, am zis.

– Of, Selin! a făcut Svetlana.

Când mi-a spus pentru prima oară despre programul de vară din Ungaria, Ivan mi-a sugerat să mă gândesc bine, pentru că nu voia să mă forțeze să fac ceva. Svetlana a zis că dacă eu consimt să merg, Ivan o să încerce să facă sex cu mine. O posibilitate pe care nu o mai luasem în calcul până atunci. Visam tot timpul cu ochii deschiși la Ivan, închipuindu-mi tot felul de conversații pe care le-am putea

avea, cum m-ar privi, cum mi-ar atinge părul, cum m-ar săruta. Dar nu m-am gândit niciodată la sex. Ce știam eu despre „făcut sex“ nu corespundea cu nimic din ce aș fi vrut sau aș fi simțit.

Am încercat de mai multe ori să folosesc un tampon. Despre tampoane spuneau fetele mai mari și mai sofisticate cum că ar fi mai eliberatoare și mai feministe decât absorbantele mari. „Doar îmi pun unul și uit de el.“ Mă deranja sugestia că nu ai cum să nu fii tot timpul conștientă de absorbantul tău mare. Cu toate acestea, odată la câteva luni, mai dădeam o șansă tampoanelor. Și era mereu la fel. Indiferent de direcția în care împingeam aplicatorul, oricât de metodic aș fi încercat diverse unghiuri, rezultatul era aceeași durere orbitoare și electrizantă. Am citit și răscitit instrucțiunile. Era evident că fac ceva greșit, dar ce? Mă îngrijora, cu atât mai mult cu cât eram destul de sigură că un tip ca Ivan e mai mare decât un tampon. Dar după aceea creierul meu a încetat să mai întrețină acel gând, care a devenit de neconceput.

Svetlana mi-a sugerat că aș face bine să mă gândesc la asta.

– N-ai vrea să ajungi în situația aia și să nu te fi gândit la ea, mi-a zis, de altfel destul de rezonabil.

Și totuși, s-a dovedit că nu prea aveam la ce să mă gândesc. Era cât se poate de evident că, dacă Ivan ar fi încercat să facă sex cu mine, l-aș fi lăsat. Poate ar fi putut să-mi spună el ce făcusem greșit și poate că sexul nu ar fi fost la fel de oribil precum încercarea de a-mi pune un tampon.

Dar nu a încercat, iar în toate nopțile în care am stat până târziu împreună nu am făcut decât să vorbim. Apoi a plecat în Thailanda, la sfârșitul lui iulie, în timp ce eu mai aveam de stat încă zece zile în sat, înconjurată de oameni care nu erau el. Ce lucru curios: într-un fel, plecasem în Ungaria ca să-l înțeleg mai bine pe Ivan, de vreme ce era atât de important pentru el că este ungur, dar abia în sate mi-am dat seama, nu fără un oarecare șoc, că deși naționalitatea maghiară e o mare parte din Ivan, el însuși e doar o foarte mică parte din națiunea Ungariei. Într-o anumită măsură, știusem dintotdeauna că Ungaria este ditamai țara, căminul a milioane de oameni care nu-l întâlniseră niciodată pe Ivan, care nici nu au habar de el și nici nu le pasă. Dar, aparent, nu am gândit-o suficient de bine, pentru că tot m-a surprins.

Asta să se fi întâmplat când am pierdut firul poveștii pe care mi-o spuneam – firul poveștii despre viața mea?

Călătoria Svetlanei la Belgrad – prima de când s-a terminat războiul – a decurs bine,

poate datorită tuturor pregătirilor pe care le făcuse cu psihanalistul ei. Doar pentru o clipă, la magazinul de la parterul blocului bunicii ei, când scăpase o monedă și se aplecase să o ridice, și-a amintit brusc și cu groază cum o sticlă de lapte fusese cândva făcută țândări pe aceleași plăci de pardoseală. Nu și-a amintit ce altceva se mai întâmplase sau de ce episodul fusese atât de îngrozitor. Nu a văzut decât imaginea sticlei spulberându-se irecuperabil în toate direcțiile și laptele împrăștiindu-se pe dalele murdare ca o mână diabolică.

– Lapte vărsat, a oftat Svetlana. Uneori îmi doresc să fi fost și inconștientul meu puțin mai original.

Aș fi vrut să aflu mai multe despre asta, dar Svetlana deja se gândea mai puțin la Belgrad și mai mult la sălbăticia din care doar ce se întorsese și unde fusese lidera unui program de preorientare a bobocilor. Tot uitam de existența programelor de preorientare a bobocilor. Pe lângă cele în aer liber, era și unul artistic, și unul orientat spre comunitate, în care construiai case pentru oameni defavorizați. Trebuia să plătești în plus ca să participi la ele – chiar și la cel în care construiai case –, așa că nu mi-a trecut niciodată prin minte să mă înscriu. Însă

Svetlana participase la cel în aer liber pe când fusese boboacă și avusese parte de o experiență profundă, vecină cu sublimul.

Ascultând-o pe Svetlana vorbind, ba mi se părea că i se întâmplase ceva minunat, ba mă cuprindea o senzație puternică de alienare. Descria prietenii intense pe care le înfiripase cu boboci care păreau plictisitori prin intermediul exercițiilor, al jocurilor și al activităților create, de-a lungul anilor, anume în acest scop. Ea nu părea deranjată, cum aș fi fost eu, de ideea că experiența e una croită pe măsura *ta*, ca să te facă să te simți într-un anume fel.

Un rol din ce în ce mai important în narațiunea Svetlanei îl juca partenerul ei, Scott. Fiecare grupă avea câte doi lideri, o fată și un băiat. Am înțeles că trebuie să fi fost încântător să ai o misiune comună cu un tip, una care să necesite coordonare, discuții și responsabilități. Totodată, era ceva sinistru în faptul că toți erau atât de încântați de mascarada asta cu decor de tabără, în care se jucau de-a mama și de-a tata. Sau oare doar mie mi se părea așa, din cauză că ai mei erau divorțați?

Pasionat de muzică *bluegrass* și de filozofia Zen, Scott părea genul de tip șters, american până în măduvă, care negreșit o consideră pe Svetlana amuzantă. Din nu știu ce motiv, astfel de tipuri aveau întotdeauna o atitudine negativă față de mine. Când a ajuns la partea

în care Scott e în ultimul an și are o prietenă, Svetlana a lăsat să se înțeleagă din tonul ei că fie se depărta de, fie făcea o aluzie ironică la comparația imediat evidentă cu Ivan. Tot sublinia cât de aparte e relația ei cu Scott, având în vedere circumstanțele, datorită încrederii depline pe care o au unul în celălalt și familiarității corpurilor după ce se ajutaseră reciproc să se cațare pe tot felul de obstacole naturale și artificiale și să care lucrurile necesare supraviețuirii, învăluți, zi și noapte, în frumusețea nesfârșită a naturii.

– Cum o să reușesc să te scot din viața mea? o întrebase Scott pe Svetlana în ultima lor noapte petrecută împreună.

Svetlana îi răspunsese că poate e mai bine că apropierea lor ia sfârșit, de vreme ce nu mai fusese niciodată atât de vie și de intensă pe cât fusese în acele zile în pădure.

– I-am spus că iarna sunt destul de *vlăguită*, a continuat Svetlana, accentuând alegerea neobișnuită a cuvântului. Și că nu aș vrea să-l dezamăgesc.

– Nu e cazul să spui așa ceva, că m-ai dezamăgi, îi răspunsese Scott. Nu e ca și cum suntem împreună.

De ce mă simțeam atât de zdrobită? Svetlana nu făcea decât să citeze ceva ce îi spusese Scott. Nu avea nimic de-a face cu mine, și nici măcar ea însăși nu părea afectată.

Eu și Svetlana stăteam în camera ei în colțuri opuse, citind catalogul cursurilor. Era o carte magică. Toată cunoașterea omenirii era cuprinsă în paginile ei, ascunsă sub formă de clasificări. Parcă era scoasă din romanul *From the Mixed-Up Files of Mrs. Basil E. Frankweiler*, unde răspunsul la întrebarea dacă statuia era, într-adevăr, făcută de Michelangelo – răspunsul care ar fi decis cât de important fusese tot ce se întâmplase până atunci – se găsea chiar în acele dulapuri cu dosare, iar copiii nu trebuiau decât să-l găsească, dar mai întâi aveau de ghicit în ce dosar se află.

Mi-a trecut prin minte că e ceva în neregulă cu felul în care sunt organizate departamentele și specializările. De ce diferitele tipuri de literatură sunt categorisite după geografie și limbă, în vreme ce științele sunt categorisite după nivelul de abstractizare sau după mărimea obiectului de studiu? De ce nu e literatura clasificată după numărul de cuvinte? De ce nu e știința clasificată după țară? De ce religia are propriul departament, în loc să intre la filozofie sau la antropologie? Ce diferențiază o religie de o filozofie? De ce istoria oamenilor nonindustriali intră la antropologie, și nu la istorie? De ce sunt cele

mai importante subiecte abordate doar indirect? De ce nu există un departament al iubirii?

Știam, încă dinainte de a o întreba, că Svetlana o să sară în apărarea sistemului de departamente – dar cum? Era atât de evident că nu sunt decât niște categorii arbitrare care îi trăzniseră prin minte vreunui tip.

– Ei, normal că sunt arbitrare, a spus Svetlana, dar asta pentru că sunt categorii istorice, nu categorii formale.

A adăugat că acest catalog al cursurilor este o relicvă a modului de împărțire a cunoștințelor umane în discipline din Grecia Antică. Nu aveai cum să separi cunoașterea de istoria conceperii și organizării ei, astfel că acela era cel mai bun mod de a o studia: împărțită în categorii stabilite din punct de vedere istoric. Am fost impresionată de cât de deșteaptă e Svetlana, dar nu eram de acord. Eram de părere că ar trebui să rescriem categoriile și să încercăm să ne gândim la o organizare mai bună decât să rămânem la una pe care se întâmpla să o fi moștenit.

În general, nu aveam încredere în atitudinea Svetlanei față de influențele istorice sau de alt fel. Era mereu cu gândul la influența părinților săi. Nu că ar fi fost singura din acest punct de vedere. La nici cinci minute după ce îi cunoști, jumătate dintre cei de la Harvard îți spun despre influența pe care o au părinții lor.

Se spune că să fii obsedat de propriii părinți este un adevăr universal valabil, însă eu nu simțeam asta. Când am citit *Hamlet* în liceu, aproape că am murit de iritare. Pe atunci, nu mă gândeam decât la plecare – iar Hamlet reușise acest lucru, fusese la facultate, după care se întorsese ca să fie implicat într-o dramă dezgustătoare legată de viața sexuală a mamei lui? Doar pentru că așa îi spusese tatăl lui, ținând o predică în care își plânsese de milă, lungă de câteva pagini, în care nu folosisese niciun cuvânt despre Hamlet, și nici nu i se adresase, nefăcând altceva decât să bată câmpii despre cum dorința trupească se înfruptă din resturi? După care Hamlet a început să umble încolo și-ncoace, făcând remarci tăioase oamenilor despre propria lui mamă? Nu aveam răbdare cu un asemenea specimen de om.

În primăvara trecută, cu câteva luni bune înainte să ne anunțăm specializările, Svetlana începuse să ceară sfaturi de la părinții ei și de la alți oameni în vârstă. Tatăl ei refuzase cu îndârjire să-și ofere îndrumarea, afirmând că „N-am cum să te cunosc mai bine decât te cunoști tu însăși“. Tipic pentru tatăl Svetlanei. Clar, era de părere că știe ce trebuie să facă ea, dar voia astfel să-i dea o lecție. Mama ei i-a răspuns „Întreabă-l pe Gould“, adică să discute cu Stephen Jay Gould, pentru că fusese odată la el la cabinet în orele de lucru

și purtaseră o discuție de două ore despre decăderea omului. „Cât te invidiez pentru nenumăratele alegeri pe care le ai la dispoziție“, adăugase mama Svetlanei. „Mi-aș dori să fiu în locul tău. Sunt atât de fericită pentru tine, încât îmi dau și lacrimile uneori.“

Svetlana se prefăcea că încă nu-și alesese niciun curs, cu toate că era evident că o făcuse. Ne înscriseserăm amândouă la cursul de rusă avansată, pe care erai obligat să îl faci dacă sperai să citești o carte în rusă înainte să ți se sfârșească cei patru ani de educație academică. Acesta făcea cât două cursuri. Odată ce adăugai și un curs obligatoriu, și un seminar pe specializarea aleasă, asta însemna deja patru cursuri, un program complet.

Dar eu mă înscrisesem la un curs în plus, ca să pot să-mi aleg astfel unul care să nu fie obligatoriu. Nu înțelegeam de ce nu se înscriu mai mulți la un al cincilea curs. Nu costa în plus. Nu trebuia decât să completezi o „cerere“ și să ai o întrevedere cu decanul. Adevărat, aceste întrevederi nu erau niciodată plăcute. Dincolo de mina încordată a decanului, aproape că întrezăreai mecanismul acela ascuns care traducea neobosit tot ce ziceai într-o expresie a iraționalității sau a imaturității. Dar, dintr-un motiv necunoscut, legile universului său nu-i permiteau să ți se opună fățiș. Nu făcea decât să zâmbească fix și să te sfătuiască să nu te

încarci cu atât de multe cursuri, însă dacă îi zâmbeai înapoi pentru suficient de mult timp, în cele din urmă îți semna cererea.

Am deschis catalogul la întâmplare.

LITERATURA COMPARATĂ 140: SOARTA

„O cantitate incomensurabilă de efort omenesc este direcționată pentru a combate sau restricționa neplăcerile sau pericolul reprezentat de soartă“, scrie Carl Jung în prefața ediției în engleză a cărții *I Ching*. Noi vom lua în considerare încercările artiștilor și ale gânditorilor moderni de a redirecționa acest efort, de a folosi soarta ca pe un praxis artistic, o conduită a subconștientului, o eliberare din fața constrângerilor impuse de memorie și de închipuire...

Mi-a tresărit inima când am văzut că există un curs de literatură despre soartă, cu atât mai mult când am ajuns la partea cu „printre subiectele abordate se numără flaneurii și plimbarea fără țintă ca sit paradigmatic al experienței urbane“. Soarta, probabilitatea, era ce studiasse Ivan în California, iar teza lui fusese despre plimbările fără țintă! Și flaneurii erau ceva despre care discutau cei care se ocupau cu literatura. Nu înțelesesem niciodată de ce; se mulțumeau să spună că

unul sau altul e flaneur, sau voyeur, iar asta părea suficient. Știam că flaneurii se plimbă brambura și că voyeurii se uită la chestii. Asta, în sine, nu părea cine știe ce interesant; nici nu înțelegeam de ce plimbările fără țintă sunt demne de a fi obiect de studiu. Era posibil ca între cele două să existe o legătură?

În partea de jos a descrierii, se preciza că printre subiectele abordate o să se numere „Strategiile suprarealiste din *Nadja*, scrisă de André Breton“, iar până și asta mi-a părut că e un semn, fiindcă prea des îmi atrăsese privirile cartea când mă aflam în camera Svetlanei: ușoară, cu o copertă izbitor de minimalistă și cu fotografii alb-negru numerotate și intercalate între paragrafe. Odată, pe când o așteptam pe Svetlana să iasă din duș, citisem primele rânduri. „Cine sunt eu? Dacă, în mod excepțional, m-aș baza pe un adagiu: într-adevăr, de ce nu s-ar reduce totul la a ști pe cine «bântui».“² Restul paragrafului continua pe mai multe pagini. Părea mai puțin interesant decât întrebarea „Pe cine bântui?“.

– E bună? am întrebat, ridicând cartea când ușa s-a deschis, iar Svetlana a intrat în cameră, toată în roz și cu părul înfășurat într-un prosop.

A rămas puțin pe gânduri, apoi mi-a răspuns:

– Nu știu dacă o să-ți placă. O poți lua cu împrumut, dacă vrei.

Am dat la ultima pagină. Acolo scria: „Frumusețea va fi CONVULSIVĂ sau nu va fi deloc.”³

– Poate altă dată, i-am spus, punând cartea înapoi pe raft.

Câteva luni mai târziu, Ivan îmi scrisese un e-mail lung despre Fellini și clovni, iar ultimul său rând fusese: „Frumusețea, spune Breton, trebuie să fie convulsivă sau să nu existe deloc.” Hotărâsem să mai frunzăresc o dată cartea, când aveam să fiu în camera Svetlanei, ca să văd dacă avea indicii contextuale care ar fi putut să mă ajute cu clovnii. Însă anul școlar se încheiase cumva fără ca eu s-o mai aștept încă o dată în camera ei, având timp de pierdut, studiindu-i cărțile.

Acum locuiam deja în clădiri diferite, iar cât de curând aveam să fim încă și mai departe una de cealaltă. Ea avea să se mărite, iar eu nu aveam s-o mai aștept nicicând în dormitorul ei. Cât de trecător și de magic era că trăiam cu toții atât de aproape unii de alții și că intram și ieșeam unul din camera altuia, iar sarcina noastră cea mai stringentă era aceea de a rezolva mistere. Efemeritatea făcea să fie cu atât mai important să faci ceea ce trebuie – să urmezi piste corecte.

Eram entuziasmată să dau colțul din librărie dedicat informaticii pe cel de literatură comparată – să văd cum manualele groase lasă loc cărților de dimensiuni normale și cu coperti interesante care arată de parcă un om normal chiar ar avea șanse să le citească în decursul vieții. Cu toate astea, cărțile pentru cursul despre Soartă aveau o aură rece, deloc ademenitoare. Oare aveau să-mi placă? Cărțile care-mi plăceau erau de obicei lungi, conținând descrieri de mobilier și de oameni care se îndrăgostesc, uneori cu câte o pictură urâtă din secolul al XIX-lea pe copertă. Cărțile-Soartă erau cărți subțirele și atractive, cu margini late, în genul celor pe care nu aș fi avut chef să le citesc: cărți care erau experimentale, hibride, postmoderniste sau lirice. De ce erau cărțile de poezii atât de scumpe, dacă aveau atât de puține cuvinte? Exemplarul acela din *Florile răului* costa 30 de dolari! Am deschis la întâmplare: „Don Juan în Iad“. „În rochii desfăcute și sâni căzuți, în urmă/Spre el, sub cerul negru, se răsuceau femei,/Cum, hărăzită jertfei, se zvârcolește-o turmă,/Urcând un muget jalnic și lung deasupra ei.“⁴ Poftim? De ce erau *femeile* în iad? Treizeci de dolari?

Atunci am observat un volum gros din colecția Penguin Classics, având o pictură din

secolul al XIX-lea prost reprodusă pe copertă și un medalion alb pe fundal negru, înăuntrul căruia scria:

SØREN KIERKEGAARD

SAU-SAU

Un fragment de viață

Am luat în mâini un volum la mâna a doua – la 7,99 dolari – și am citit textul de pe spate: „Deci trebuie să trăiești fie estetic, fie etic.“

Inima a început să-mi bată cu putere. Exista o carte despre asta?

—5

Prima oară când am auzit sintagma „viață estetică“ fusese anul trecut, la un curs numit „Lumi construite“. Citeam un roman franțuzesc numit *În răspăr* – despre vlăstarul degenerat al unei familii nobile care se retrăsese la țară și se devotase proiectelor „decadente“, de exemplu creșterii orhideelor care semănau cu bucăți de carne sau, în termeni mai generali, încercării de a face obiectele organice și anorganice să semene unele cu altele. Până la sfârșitul cărții, nu mă gândisem prea mult la ce realizase tipul ăla. Și totuși, găseam ideea de viață estetică nespus de atrăgătoare. Era prima oară când întâlneam un principiu sau un scop organizator după care să-ți trăiești viața, în

afară de acela de a face bani și de a avea copii. Nu spusese nimeni cum că acela ar fi principiul lor organizator, însă, crescând, observasem deseori lucrul ăsta: că ori de câte ori adulții încercau să ajungă undeva sau să atingă un obiectiv, se purtau ca și cum acel ceva era un vis frivol, un lux, în comparație cu adevărata muncă de a avea copii și de a face bani pentru a plăti pentru acei copii.

Nimeni nu explicase niciodată de ce e admirabil să ai copii sau de ce e cursul de acțiune prestabilit pentru fiecare ființă omenească în parte. Dacă întrebai de ce cutărică a făcut un copil sau la ce e bun unul, oamenii tratau întrebarea ca pe o blasfemie – de parcă ai fi zis că respectivul sau copilul trebuie să moară. Era de parcă nu aveai cum să întrebi care anume le fusese planul, fără să insinuezi că cineva ar fi trebuit să fie mort.

Într-o zi, pe la începutul prieteniei noastre, Svetlana mi-a spus pe neașteptate că e de părere că încerc să duc o viață estetică și că asta e diferența majoră dintre noi, fiindcă ea voia să ducă o viață etică. Nu eram sigură de ce sunt în opoziție cele două și, preț de o clipă, mi-a fost teamă că ar avea impresia că eu cred că e în regulă să înșeli sau să furi. Dar s-a dovedit că se referea la altceva: anume la

faptul că eu îmi asum mai multe riscuri și că îmi pasă mai mult de „stil“ decât ea, care ține mai mult la istorie și la tradiții.

Cât de curând, „etică și estetică“ a devenit cadrul pe care îl foloseam pentru a descrie diferențele dintre noi. Când venea vorba despre alegerea prietenilor, Svetlanei îi plăcea să se înconjoare de oameni plictisitori, dar de încredere, care îi susțineau felul de a fi, în vreme ce eu eram mai interesată de oameni mai puțin demni de încredere, dar care aduceau cu sine experiențe și impresii diferite. Svetlanei îi plăcea să urmeze cursuri introductive sau de începători, „stăpânind“ bazele înainte să treacă la următorul nivel și luând numai note maxime. Mie mi-era groază să nu mă plictisesc, așa că preferam să urmez cursuri cu titluri interesante, foarte de nișă, deși nu le urmasem înainte pe cele obligatorii și habar nu aveam despre ce erau. Înțelegeam de ce felul meu de a trăi e categorisit drept estetic. Dar mi-era mai puțin limpede de ce al Svetlanei este etic, cu toate că pare într-adevăr „responsabil“ și supus.

Părea cumva să aibă legătură cu faptul că Svetlana era apropiată de tatăl ei, el fiind cel care îi pusese prima oară o carte în mână și cu care dezbătea întrebări filozofice și etice. Mă regăseam și eu în asta. Când eram mică, eu și tata petreceam weekenduri întregi plimbându-ne cu mașina prin zonele rurale

din New Jersey, doar noi doi, oprindu-ne uneori să luăm mere de la ferme ori să ne uităm la păsările din rezervația naturală, dar în mare parte doar mergeam cu mașina, ascultam muzică clasică și discutam despre etică, morală și sensul vieții. Îmi plăcuseră la nebunie acele discuții. Și totuși, acum, cuvântul „etică“ îmi stârnea nervozitate.

Când am încercat să identific momentul precis în care se schimbaseră lucrurile, m-am pomenit că-mi amintesc o seară de când aveam zece ani. Îmi făceam temele în camera mea, când tata mi-a bătut la ușă și mi-a propus să ieșim într-una din lungile noastre plimbări cu mașina, chiar dacă era o seară din cursul săptămânii. În mașină, tata m-a întrebat dacă eram de acord cu el că nu există ceva mai rău, din punct de vedere etic, decât trădarea și că în special femeile sunt înclinate să-i trădeze pe ceilalți. Clitemnestra, de exemplu, îl trădase pe Agamemnon, așteptându-l să scoată un picior din cadă, îndeplinind astfel profetia potrivit căreia Agamemnon nu va muri nici pe apă, nici pe uscat.

Nu am știut, până când nu mi-a spus Svetlana, că Agamemnon își sacrificase fiica în numele Războiului Troian. Acesta fusese motivul supărării Clitemnestrei. Însă nimic din toate acestea nu erau lucruri la care să vreau să mă gândesc sau după care să-mi modelez viața.

Potrivit copertei a patra, prima jumătate a cărții *Sau-sau* era despre viața estetică și cuprindea o nuvelă intitulată *Jurnalul seducătorului*, pe când a doua jumătate era despre viața etică și cuprindea câteva scrisori ale unui judecător despre instituția căsătoriei.

Deci viața etică avea legătură cu căsătoria. Cumva se subînțelegea din prietenia mea cu Svetlana că ea își dorea să fie într-o „relație stabilă“ și că într-o zi va avea copii, în vreme ce eu îmi doream experiențe de dragoste interesante despre care să scriu. Svetlana nu părea să fi avut o viață de familie mai fericită decât a mea, însă în cazul ei, ai fi zis că o convinsese să-și dorească încă o încercare, să facă ea bine toate acele lucruri pe care părinții ei le făcuseră prost. Eu, pe de altă parte, consideram că părinții mei fuseseră blestemați; nu vedeam cum pot eu să fac mai bine orice din ce făcuseră ei.

Deloc surprinzător, pe coperta a patra a cărții *Sau-sau* nu se preciza care dintre cele două vieți era mai bună. Nu scria decât: „Oare Kierkegaard vrea ca noi să preferăm una dintre cele două alternative? Sau suntem mai degrabă azvârliți în ideea existențialistă a alegerii radicale?“ Cel mai probabil, aceste rânduri fuseseră scrise de un profesor. Recunoșteam plăcerea specifică profesorilor de a nu dezvălui nicio informație. Cu toate

astea, am cumpărat un exemplar – împreună cu un exemplar la mâna a doua din *Nadja*. Părea posibil ca una dintre aceste două cărți, sau chiar ambele, să-mi schimbe viața.

—5

Uneori, mi se părea ciudat că eu și Svetlana nu stăm în aceeași cameră. Discutaserăm despre asta în primăvară. „Prietenia noastră este cea mai stimulantă dintre cele pe care le am eu, dar m-aș simți amenințată să trăiesc cu cineva care nu are o personalitate mai slabă decât a mea“, îmi spusese ea. Svetlana era singura persoană pe care o cunoșteam eu care să vorbească atât de candid. Eu aș fi fost stânjenită și numai să gândesc, darămite să verbalizez, că m-aș simți amenințată de personalitatea puternică a altora. Nici măcar nu aș fi recunoscut că nu cred că toți oamenii sunt într-o oarecare măsură egali din acest punct de vedere. Însă odată ce-a fost spusă de Svetlana, ideea a părut evidentă și deloc controversată. Ea însăși avea cea mai puternică personalitate dintre toți cei pe care îi întâlнисem până atunci – cu mult mai puternică decât a mea. Nu și-ar fi petrecut niciodată vara într-o țară europeană atât de marginală, cu atât de puține legături cu propriul trecut sau chiar cu marile edificii ale istoriei și ale civilizației occidentale. Atunci de ce spusese că personalitatea mea e mai

puternică decât a ei? Am hotărât că încercase să fie amabilă – să mă facă să mă simt mai puțin prost pentru faptul că nu voia să locuiască cu mine.

Pe de altă parte, când mă gândeam la colegii ei de apartament boboci, care locuiau în noul complex, dinamica lor cu Svetlana părea să depindă de o părere împărtășită cu privire la personalitatea ei puternică. Erau spectatorii care o încurajau pe Svetlana, într-un soi de schimb feudal pentru protecție, tutelaj și distracție. Unde m-aș fi potrivit în asta? Nu mă închipuiam recrutându-le pe Dolores și pe Valerie ca susținătoare ale mele mai mult decât mi le închipuiam alăturându-se susținătorilor Svetlanei. Nu-mi imaginam să ne știm una celeilalte animăluțele de pluș după nume, nici să facem cu rândul, aducând-l pe Guthrie, ornitorincul, la examene. De ce își dorea Svetlana să facă lucrurile astea mai mult decât să petreacă timp cu mine?

Când Riley m-a întrebat dacă vreau să stau în cameră cu ea, am fost numaidecât de acord, cu toate că nu o cunoșteam atât de bine. Riley era cea mai intransigentă persoană pe care o știam eu, dar și cea mai amuzantă. Prietenii ei cei mai buni – Oak, Ezra și Lucas – erau băieți și foarte „serioși în privința comediei“. Spusul glumelor – la fel ca dezbaterile sau

jocul de ping-pong – era una dintre multele activități umane în aparență relaxate și amatoristice care, la facultate, s-au dovedit a fi discipline tehnice pe care unii le-au studiat zi și noapte și le-au aprofundat până când le-au transformat într-o carieră competitivă.

Când am stat cu ei la cantină – Riley, cu spatele drept și reținută ca o pisică, ceilalți trei, cu membrele lor lungi întinse peste tot pe și sub masă, cu toții dedându-se unui du-te-vino de glume care se înteteau mai mult decât credeam că e posibil și ale căror ramificații erau puse sub lupă ca ale celor mai delicate dintre legi –, mi s-a părut imperativ să țin aproape astfel de oameni, atât ca să mă protejeze de vicisitudinile vieții, cât și ca să aflu cum reușiseră ei.

Mi-era greu să mi-o închipui pe Svetlana purtând o conversație cu Riley, darămite să locuiască împreună cu ea. Mi-era încă și mai greu să mi-l închipui pe Ivan vorbind cu Riley, cu toate că asta se întâmplase o dată, în primăvară, când el își făcuse apariția în chip misterios la cantina bobocilor. Era unul dintre multele lucruri pe care părea că le face doar ca să mă deruteze.

– Cum de ești aici? l-am întrebat.

– Eram la centrul de științe și n-am avut timp să merg acasă. Așa că m-am gândit dacă nu cumva o să te găsesc pe *tine* aici.

– Dar mă întâlnesc cu o prietenă.

– Deci pot să mănânc cu tine și cu prietena ta?

L-am condus la masa noastră cu o disperare crescândă.

– Ea e prietena mea, Riley, am zis. El e Ivan.

– Bună! l-a salutat Riley.

– Bună! a răspuns el.

M-am așezat vizavi de Riley, iar Ivan s-a așezat lângă mine. Ea i-a aruncat o privire în timp ce el tăia energic o bucată de friptură cu sos: Riley n-ar fi mâncat niciodată așa ceva. Atunci au apărut și Oak, Ezra și Lucas, care reușeau să facă să pară că sunt pe puțin cinci. Tot se așezau și se ridicau, plecau să aducă lucruri și își schimbau locurile. Cu toții glumeau pe seama tipului ăstuia, Morris. Riley ne-a povestit cum odată pusese mâna pe pieptănul lui Morris, iar pieptănul se rupsese în două, așa că îi cumpărase unul nou. Se simțise responsabilă și generoasă, de vreme ce nu îi făcuse nimic primului pieptăn, pur și simplu se rupsese. Dar Morris nu a acceptat pieptănul nou, răspunzând furios:

– Aveam pieptănul ăla de cincisprezece ani!

Totul în povestea asta, inclusiv ruptura spontană a pieptănului era tipic lui Morris.

– Acum cincisprezece ani, aveai trei ani. Abia dacă aveai păr, a replicat Riley, adresându-se unui Morris imaginar.

– Poate pieptănul e la fel ca ceasul din *Pulp Fiction*, a sugerat Ivan.

Oak, copilul hipioților, s-a uitat lung la Ivan cu ochii lui rotunzi, albaștri și nebuni și a zis:

– Tata a avut pieptănul ăsta înfipt în cur cincisprezece ani!

Această nouă informație, cum că tatăl lui Morris ar fi avut pieptănul înfipt în cur vreme de cincisprezece ani, a fost asimilată unanim, fără alte comentarii. L-am admirat pe Ivan pentru că a putut să contribuie cu o glumă atât de apropiată de spiritul lui Riley și al prietenilor ei, ca să fie astfel primit în grup.

Blocul de apartamente în care stătea Svetlana a sfârșit prin a mai găzdui șase evrei ortodocși, pentru că Svetlana fusese la un curs de „Raționament moral“ cu Dave, un tip alfa ortodox. Cei doi și-au unit apartamentele, ca la o nuntă dinastică. Dave era de vârstă noastră, dar bogat, cu o barbă castanie și cu o voce de crainic la radio. El și Svetlana fuseseră cei mai vocali din grupa lor și nu de puține ori își continuaseră dezbaterile ore întregi, cu ceea ce Svetelana numise o „intensitate aproape sexuală“. Ea a adăugat că, după părerea ei, formarea ei a fost influențată de gândirea clasică, așa cum a fost aceasta redescoperită de către creștini în timpul Renașterii, în vreme ce Dave dispunea de un sistem talmudic de interogare și de

comentariu, însă reușeau să se înțeleagă într-o oarecare măsură, iar asta pentru că sistemele lor aveau o origine comună în Biblia ebraică.

Cursul de „Raționament moral“ fusese poreclit „Dacă nu există Dumnezeu, atunci totul este permis“. Eu nu înțelegeam cum oamenii din 1996 au o dezbatere de asemenea proporții pe un așa subiect. Un om a cărui singură rațiune de a *nu* acționa într-o manieră antisocială era să nu îl supere pe Dumnezeu... de unde ai începe măcar să discuți cu un asemenea individ?

Sistemul de patronaj al lui Riley era mai puțin opresiv decât cel al Svetlanei, dar cumva și mai puțin binevoitor. Poate că nu puteai fi cu adevărat binevoitor decât dacă îți băgai nasul în treburile tuturor. Svetlana a spus că blocul ei e mai benefic dezvoltării și că al meu e mai interesant; în vreme ce apropierea de un asemenea loc mișto ar fi împiedicat-o pe ea, pe Svetlana, să trăiască în largul ei, eu nu aveam nevoie de atât de multă îngrijire. Să fi fost adevărat? Clar, și numai cuvântul „îngrijire“ îmi făcea pieptul să se strângă.

Gașca mea fusese repartizată la Mather, unde locuiau și băieții: Oak, Ezra, Lucas, Morris și câțiva geologi prietenoși care erau cumva atașați de Oak. Însă Riley ura Mather atât de mult, încât ne-a convins pe noi, restul

– pe mine, pe Priya, colega de la medicină a lui Riley, și pe Joanne, colega de cameră a Priyei –, să ne transferăm la cămin. Încă ne bucuram de facilitățile de la Mather, însă camerele noastre erau într-o altă clădire: din cărămidă roșie și de înălțime medie, plină de apartamente cu două dormitoare, dotate cu mașini de spălat, microunde, ghene de gunoi, mochetă peste tot și încălzire centrală. Era ca un bloc obișnuit, doar că fiecare dormitor dispunea de un pat metalic suprapus și două birouri de cămin, fiecare cu câte un raft. M-am gândit că e ceva înspăimântător în existența unei camere de cămin înăuntrul unei clădiri care arată ca și cum ar locui oameni normali în ea.

—5

Cursul de rusă intensiv de două ore s-a ținut chiar din prima săptămână. Toată lumea se plângea, numai eu mă bucuram în secret. Nu-mi plăcea când oamenii se comportau ca și cum nimic din ce făceam noi nu depindea de timp. „Aveți o *grămadă* de timp la dispoziție, nu trebuie să fiți pe grabă.” Asta spuneau decanii când încercai să te înscrii la cinci cursuri. Ușor de spus pentru ei: erau deja decani. Ori să fie decani era ceva ce își doriseră, caz în care acum își permiteau să se

relaxeze, ori *nu* era ceva ce își doriseră, iar acum erau porniți să-i împiedice și pe alții să mai realizeze ceva.

Asta fusese cea mai rea parte a copilăriei: oameni care să îți spună cât de norocos ești să trăiești niște vremuri lipsite de griji și de responsabilități. Eu și mama ne contraziceam pe subiectul ăsta. Ea spunea că unul dintre cele mai minunate lucruri la America e că li se permite copiilor să fie copii, pe când în alte țări, copiii sunt nevoiți să devină adulți înainte să fie pregătiți; fie sunt sexualizați, fie puși să muncească. În America, copilăria este o perioadă în care să te joci și să fii inocent, în care nu ești nevoit să faci bani sau ceva care să aibă neapărat rost. Când eram mică, ori de câte ori auzeam de câte un copil care se făcea remarcat în orice domeniu aparținând artei, științelor sau sportului, mă copleșeau dorul și o senzație profundă de eșec. Însă mama îi privea pe acești copii precoci cu milă și cu tristețe: lor nu li se îngăduise să fie copii.

După cursul de rusă, aveam o întrevedere cu Bob, ofițerul meu de credit. Pe când traversam piațeta, am simțit că un bărbat matur încearcă să-mi capteze atenția. M-a cuprins groaza. Nu putea să ceară decât bani. Dacă i-aș fi dat ceva, aș fi risipit cu frivolitate din veniturile mamei, obținute prin muncă grea – doar ca să mă simt mai bine cu mine,

în ochii unui bărbat oarecare. Dacă nu i-aș fi dat nimic, atunci aș fi fost o ipocrită, pentru că foloseam cu regularitate banii mamei ca să-mi cumpăr lucruri de care nu aveam neapărată nevoie, cum ar fi un demachiant pentru îngrijirea porilor de 7 dolari de la CVS.

Am încercat să mă fac că nu îl observ, dar simțeam cum se străduiește încă și mai mult, cu o energie îndreptățită care izvora din faptul că era sigur că am mai mulți bani decât el și că asta nu e drept. Am renunțat și am făcut întocmai ce încercase să mă forțeze el însuși să fac: să-l privesc în ochi. Atunci am observat că vinde exemplare din *Real Change*, un ziar de stradă, și m-am simțit ușurată, pentru că *Real Change* era, practic vorbind, un ziar – o cheltuială legitimă – care era și mai ieftin, și mai interesant decât alte ziare. Eram sigură că și mamei i s-ar fi părut interesant.

– Îmi place mult *Real Change*, i-am spus tipului și i-am dat un dolar.

El mi-a înmănat un exemplar cu o plecăciune. Pe când mă îndepărtam, am parcurs prima pagină. Poezia intitulată „COLȚUL CONSPIRAȚIILOR“ de John Doe – „adevăratul meu nume nu va fi divulgat din motive de securitate“ – m-a încântat cu tonul ei jucăuș și cu încheierea bruscă: „În orice caz, am plecat să mă ascund. Mai vorbim când ne întâlnim!“ Și de ce nu aveau mai multe ziare o secțiune de poezie?

Poeziile din *Real Change* nu erau mai rele, din câte îmi dădeam eu seama, decât cele dintr-o revistă literară studențească. Oare erau oamenii străzii chiar buni la poezie sau eram noi foarte slabi? În „Noi, masele, nu vrem tofu“, „tofu“ făcuse rima cu „în opoziție cu“. O altă poezie se deschidea cu: „Trăim într-o lume în care țâncii trag în țeapă virgini/Drăgălășeniile și-alinturile-s ale lor diversiuni.“ Mai jos, părea că țâncii organizau un fel de sistem de votare. Puteam să decupez poezia asta ca să fac un colaj pentru Riley. Începuserăm să ne facem colaje una celeilalte, pe care le lipeam de oglinda din baie.

În sala de așteptare a biroului ofițerului de credit, am contemplat la o poezie numită „Ură“.

Nimic din toate astea nu-mi pare real,
Să fur sau să nu fur mi-a devenit egal,
Până și inima mi-a devenit de piatră,
Te rog, nu mă lăsa singur niciodată.

Era o poezie bună? Aducea puțin cu un cântec al celor de la Nine Inch Nails. Erau cei de la Nine Inch Nails buni? Mă enervam când oamenii îți arătau fotografia unui pisoar și încercau să te facă să dezbați cu ei dacă așa ceva e artă sau nu. Cu toate astea, voiam să știu dacă o poezie e bună sau nu. „Te rog, nu mă lăsa singur niciodată.“ Oare și mie, și

autorului ne era frică de același lucru? Și poate că nu doar mie, ci tuturor? Am privit prin sala de așteptare, analizând diversele picturi reprezentând corăbii. Băiatul aflat la o distanță de două scaune de mine stătea aplecat în față, cu picioarele întinse; rucsacul îi alunecase pe podea în fața lui și arăta ca și cum fusese împușcat. Ceva la scena asta mă făcea să mă întreb dacă nu cumva poezia aceea, dacă nu cumva toate poeziile, precum și restul ziarului, și toate celelalte ziare, sunt o expresie a suferinței, una obscenă de imprimat, de publicat, de distribuit și de citit.

Ei bine, asta e, m-am gândit: nu treceai *pur și simplu* pe hârtie un strigăt brut de suferință. Ar fi fost plictisitor și te-ai fi complăcut. Trebuia să o maschezi, să o prefaci în artă. Asta era literatură. Pentru asta îți trebuia talent, asta îi făcea pe oameni să citească ceea ce ai scris și pentru asta ți-ar fi dat bani.

Ofițerul meu pentru ajutor financiar, Bob, a spus că sunt niște discrepanțe între bunurile declarate ale mamei mele și eligibilitatea împrumutului meu federal. Mi-a arătat un raport de credit în care scria că mama făcuse o ipotecă pe o casă din Louisiana. Raportul de credit părea să fi fost scris într-o manieră care să fie deliberat confuză, dar în cele din urmă am înțeles ce se întâmplase: agenția care întocmise raportul o confundase pe

mama cu mama mea vitregă, care avea același nume de familie și același nume mic. (Mama încă își folosea numele de după căsătorie, pentru că așa își semnase toate lucrările științifice.) Al doilea prenume al mamei mele vitrege începea cu aceeași literă ca numele de fată al mamei.

– Să vezi coincidență nostimă! Numele lor nu este chiar comun, i-am zis lui Bob. Adică nu e cel mai comun nume turcesc.

Bob arăta îndurerat.

– Deci vrei să spui că Nurhan M. Karadağ și Nurhan M. Karadağ sunt doi oameni diferiți?

Mi-a părut rău pentru el. De fiecare dată când mă vedeam cu omul ăsta, îi stricam ziua.

Nu mai eram eligibilă pentru orice alt ajutor financiar în afară de împrumuturi, și asta pentru că veniturile combinate ale părinților mei însumau mai mult de o sută de mii de dolari. Nu conta că aveau datorii, că își dăduseră toți banii pe avocați în cursul procesului pentru custodie, când aveam eu paisprezece ani. Mama a câștigat în cele din urmă procesul, cu condiția să se mute înapoi în New Jersey. Și-a vândut apartamentul în pierdere, și-a dat demisia de la slujba din Philadelphia pe care o adora și a găsit un post prost plătit ca avocat în Brooklyn, unde

trebuia să facă naveta în fiecare zi. Am închiriat jumătate din casa din Essex County de la două surori italiene în vârstă, care locuiau în cealaltă jumătate. Ori de câte ori se tăia gazul sau lumina, totul părea o aventură. Mama era sigură că voi ajunge o mare scriitoare. Apoi am intrat la Harvard, după cum îmi dorisem dintotdeauna. Mama spunea că faptul că eu am fost acceptată dovedește că și ea ar fi fost acceptată.

Și totuși, când cei de la Harvard mi-au spus că nu sunt eligibilă pentru ajutorul financiar, iar o altă universitate îmi oferea bursa întreagă, am fost înclinată să merg acolo. Mama s-a înfuriat și mi-a spus că mă sabotez singură. Era mândră să poată împrumuta bani, tot în pierdere, din fondul ei de pensii și să-i bage în studiile mele. Și eu eram mândră de ea. Dar nu și de mine. În retrospectivă, întreg procesul de admitere la facultate a devenit cumva supărător, chiar jignitor: toate acele eseuri, interviuri, completări și scrisori de recomandare *păreau* să fie despre tine, despre cât de special ești – dar, în realitate, nu făceau decât să-i stoarcă pe părinții tăi de bani.

Cei de la Harvard păreau chiar foarte mândri de atitudinea lor față de ajutorul financiar. Mereu auzeai cum „bursa de merit“, care era bine văzută la alte școli, nu se potrivește și

aici, unde toată lumea e plină de merite. Când părinții îți plăteau taxa integrală, o parte din banii plătiți îți cumpărau avantajul obținut din a fi expus la oameni mai diverși decât tine.

– Părinții mei îi plătesc taxa, ca eu să am ocazia să învăț de la el, a spus cândva prietena mea, Leora, despre un tip școlit acasă din Arkansas, care era în grupa ei de istorie și care începuse să vorbească despre cum evreii l-au omorât pe Isus.

Leora a fost cea mai bună prietenă a mea încă de când eram mici, iar pe atunci mergeam la școli și la licee diferite, însă acum eram împreună la facultate. Ea oricum era de părere că fiecare om de pe pământ e antisemit, deci clar nu învățase nimic de la tipul ăla.

Pentru mine, partea cea mai illogică a ajutorului financiar era că *toți* studenții internaționali primeau burse întregi, indiferent de cât de mulți bani aveau părinții lor. Fiul prințului Nepalului era cu noi în clasă, iar el era scutit de taxă. Odată, Ivan mă făcuse să sufăr din cauză că spusese ceva urât despre „indivizii ai căror părinți plăteau sute de mii de dolari ca ei să fie aici“. Oare nu știa că și părinții mei plăteau sute de mii de dolari ca eu să fiu aici? Gândul care m-a scos din

minți a fost că părinții mei plătiseră și ca *Ivan* să fie aici. O altă experiență pe care au plătit-o ca s-o trăiesc eu.

—5

M-am dus la centrul studenților să-mi verific e-mailul. Ivan tot nu-mi scrisese. Astăzi nu mă simțeam atât de rău din cauza asta. El fusese cel care scrisese ultimul, deci, teoretic vorbind, era rândul meu să-i scriu, nu? Când mi-am verificat căsuța vocală, am dat peste un mesaj de la mama, așa că am sunat-o la laboratorul ei. A răspuns la al doilea ton de apel. I-am povestit despre încurcătura cu Bob și cu Nurhan a doua. M-am gândit că întâmplarea o să i se pară amuzantă, dar ea a părut enervată.

– Voi discuta eu cu Bob, a zis.

– Nu cred că e nevoie, i-am răspuns.

– Dacă te mai supără vreodată, dă-mi de știre și vorbesc eu cu ei. Chiar nu ar trebui să te deranjeze pe tine cu asta.

Mama mi-a spus că mersese la doctor și că voia să-mi ceară părerea. Mi-a zis că are o problemă minoră, un chist. Fie făcea operație ca să îl scoată și ar fi trecut, fie opta pentru un tratament nonchirurgical și revenea la control din șase în șase luni.

Nu eram sigură pe ce anume s-ar putea baza părerea mea sau ce valoare ar avea aceasta, de vreme ce eu nu eram doctor, dar

ea, da. Mama mi-a spus, pe un ton cam rece, că știe că nu sunt doctor, dar că îmi relatase toate informațiile relevante; nu-mi puneă o întrebare medicală, ci o întrebare despre o preferință personală. Am înțeles atunci că spusesem lucrul greșit. Am întrebat-o cât de riscantă e operația și ce se întâmplă dacă uită să meargă la unul dintre acele controale. Mi-a răspuns că operația necesită anestezie generală, dar că e o procedură comună și că nu este considerată ca având risc major. Numai că nu trebuie să uiți să mergi la control; *asta* ar fi fost cu risc major.

M-am gândit că mama are deja o grămadă de lucruri pe cap, așa că am sfătuit-o facă operația și să nu-și bată capul cu controalele.

– Așa ziceam și eu, mi-a răspuns mama, pe o voce caldă.

După ce am închis, mi-am dat seama că sunt tulburată pentru că Ivan nu mi-a scris. Era ciudat: nu se schimbase nimic la exterior, dar pe interior mă simțeam altfel. Am revenit la calculator și am recurs la comanda „finger“, care de fiecare dată mă făcea să mă simt mai rău.

Utilizator: ivanv În viața reală: Ivan Varga

Activ marți 3 sep 10:24 (PDT) pe pts/7

Online de 28 secunde

Ultimul e-mail citit marți 3 sep 09:41 (PDT)

Plan: „Natură, tu ești zeița mea. Legilor tale închin faptele mele toate.”

Era online chiar atunci, holbându-se la ecran la fel ca mine. Stătea acolo, gândindu-se la ceva, de douăzeci și opt de secunde. Și își adăugase un „plan“.

Aflasem de la Riley ce anume era un plan. Era un fișier în care puteai să adaugi orice text doreai, care putea fi accesat de oricine te caută cu funcția „finger“. Dacă nu adăugai nimic, ar fi arătat „Niciun plan“. De obicei, profesorii nu adăugau niciun plan, pentru că nu știau cum să schimbe apoi fișierul sau nu le păsa. Masteranzii își puneau uneori programul de lucru. Bobocii își adăugau uneori fișiere cu titlul „Dominația mondială“ sau „Cucerirea universului“. Altminteri, cel mai comun era să adaugi un citat sau o maximă. Riley își pusese: „Cea mai rapidă cale către inima unui bărbat este să-i pătrunzi în piept, cu toporul.“

N-am recunoscut citatul lui Ivan, dar am presupus, după cât de enervantă părea sursa, că e din Shakespeare. Cineva de la MIT încărcase online toate piesele de Shakespeare, așa că l-am găsit într-un monolog din *Regele Lear*. Ultima replică din monolog era: „Acum, o zei, dați ajutor barbarilor!“⁶

Cu toate că plănuiam să citesc *Regele Lear* într-o bună zi, nu aveam chef să o citesc atunci și nu aveam nici timp.

Am hotărât să mă opresc la magazinul cu băuturi unde vindeau CliffsNotes⁷.

La magazinul cu băuturi, am descoperit că monologul „Natură, tu ești zeița mea“ era rostit de Edmund, fiul illegitim al Contelui de Gloucester. Edmund, un personaj machiavelic, respingea moralitatea convențională, autoritatea și legitimitatea în favoarea „legii naturii“. Replica sa cuprindea un joc de cuvinte cu termenul „copil natural“, care mai însemna și „bastard“. Nu îl disprețuiam pe Edmund pentru că uneltea să uzurpe puterea de drept, și asta pentru că Shakespeare îl pusese să ne vorbească direct, atrăgându-ne în primejdioasele, dar incintantele sale aventuri, printre care se numără și cucerirea sexuală promiscuă a fiicelor lui Lear, Goneril și Regan.

Nimic din ce am aflat despre Edmund nu m-a făcut să mă simt mai bine.

—5

Eu și Svetlana ne-am dus la o conferință despre *Doamna Dalloway* și timpul. Aparent, *Doamna Dalloway* ilustra o teorie de-a lui Henri Bergson despre două tipuri diferite de timp: cel care putea fi măsurat cu ceasuri și un altul.

La un moment dat, un profesor s-a ridicat în picioare și a spus iritat că Virginia Woolf nu îl citise niciodată pe Bergson. Atmosfera

din încăpere a devenit ostilă față de vorbitor, care a răspuns, neconvingător, că Woolf participase cândva la o lectură publică de-a lui Bergson. Atunci, un bărbat cu un genial accent italian s-a ridicat și a sugerat că ideile lui Bergson erau „nefondate“. Această afirmație a reparat întrucâtva ruptura din țesătura socială, încât discuția a putut fi reluată, dar cumva era limpede, până și pentru mine, că cele auzite erau părtinitoare, anistorice și deloc „riguroase“.

Eram revoltată. Deci un scriitor nu l-a citit pe altul: cum dovedește asta lipsa de legătură dintre afirmațiile celor doi? Oare o teorie a timpului nu are o posibilitate *mai mare* de a fi adevărată dacă o propun doi oameni diferiți? Căror cretini le pasă mai mult să bată apa în piuă despre ereditate decât să descopere adevărurile universale? Istoricilor. N-ar fi fericiți decât dacă ar traduce fiecare carte miraculoasă într-un produs al momentului său istoric.

Svetlana s-a gândit că o carte miraculoasă ar fi încă și *mai* miraculoasă dacă am învăța despre influențele istorice ale scriitorului: așa încât să identifici miracolul cu o precizie mai mare. Mie mi se părea frivol să irosești timpul celebrând circumstanțele în care cineva descoperise nu știu ce fenomen. Nu era mai important să încerci să aplici fenomenul unor circumstanțe istorice diferite?

În cele din urmă, Svetlana și-a ales drept specializare principală „Istorie și literatură“. Dar mie nu-mi păsa de istorie, așa că am ales specializarea principală, care se numea doar „Literatură“.

A DOUA SĂPTĂMÂNĂ

Toți cei care aveau literatura ca specializare principală trebuiau să urmeze un curs de „îndrumare“, unde citeai cărți și discutai despre ele. Tutoarea mea, Judith, avea o față tânără și păr alb și vorbea pe un ton atotștiutor, din când în când izbucnind într-un râset ascuțit. Subiectele care o încântau cel mai mult – că *Războiul stelelor* are același fir narativ ca *Iliada*, sau cum, dacă te uiți în Oxford English Dictionary după cuvântul *fix*, diferitele definiții se „subminează“ una pe cealaltă –, deși nu neinteresante, erau chestii despre care eu nu aveam nimic de spus. O dată sau de două ori, am născocit o opinie și am spus-o chiar și așa. A sunat plictisitoare și deprimantă deopotrivă.

Majoritatea celor de la cursul îndrumător au spus și ei lucruri plictisitoare și deprimante. Numai doi cursanți, Allie și Jason, făceau comentarii interesante. Allie avea un accent newyorkez și își făcea o codiță în colțul ochilor cu creionul dermatograf. Jason arăta tot timpul amuzat și pe jumătate adormit. Ascultam cu atenție tot ce spuneau și încercam să-mi dau seama ce anume e interesant în spusele lor.

După cursul îndrumător, m-am dus la biblioteca studenților ca să încerc să citesc *Sau-sau*. M-am oprit în dreptul rafturilor din foaier, unde expuneau exemplare legate ale tuturor lucrărilor de licență premiate în anul anterior. Am scanat mecanic literele aurii de pe cotoare după numele lui Ivan. Când l-am găsit, m-am simțit ca într-un vis. Numele la care mă gândeam mereu, dar pe care nu-l rosteam niciodată – gravat pe o copertă din mucava –, de parcă ar fi existat deja o carte despre el.

Am luat teza de pe raft. Era foarte subțire, ca toate tezele de mate. Spre surpriza mea, începea cu o poveste. „O fată și părinții ei sunt în vizită la Muzeul de Artă Foarte Modernă. La expoziția de cubism, fetița se îndepărtează și începe să hoinărească în cele trei dimensiuni. Prin câte încăperi va trece până când va fi găsită de părinții ei?”

Restul tezei era numai simboluri și ecuații. Am pus-o la loc pe raft, întrebându-mă de ce am o senzație atât de neplăcută. Să fi fost oare doar din cauză că văzusem ceva scris de Ivan care nu avea nimic de-a face cu mine și despre care habar nu avusesem? Ideea de a-ți regăsi părinții, din pură întâmplare, mă ducea cu gândul la o tragedie greacă. Și de ce era vorba despre o fetiță? Care era treaba cu

fetițele – de ce era atât de interesat de ele? Mi-am dat seama că o invidiam – datorită curiozității și curajului ei și pentru că Ivan scrisese o carte întreagă numai despre ea. M-am întrebat atunci dacă ceva din ce voi scrie eu va ajunge o carte pe rafturile unei biblioteci, cu numele meu trecut cu litere aurii.

De obicei săream peste introduceri, dar am citit-o pe cea din *Sau-sau*, fie și numai ca să-mi dau seama ce fel de carte e. Deși era clasificată drept filozofie, avea mai mulți naratori, întocmai ca un roman, și fusese inițial publicată în două volume: Hârtiile lui A, care ducea o viață estetică, și hârtiile lui B, care ducea o viață etică. Hârtiile, despre care se presupunea că fuseseră găsite într-un scrin vechi, cuprindeau eseuri, aforisme, predici, scrisori, critică muzicală, o piesă de teatru și o nuvelă intitulată *Jurnalul seducătorului* și atribuită prietenului lui A, Johannes.

Potrivit introducerii, mulți cititori săreau peste jumătatea „etică“, și chiar și peste mare parte din jumătatea „estetică“, citind doar *Jurnalul seducătorului*. Însuși Kierkegaard afirmase despre *Sau-sau* că *sau* citeai toată cartea, *sau* n-o citeai deloc. Kierkegaard era amuzant! Cu toate astea, și eu am trecut direct la *Jurnalul seducătorului*.

Începea cu o descriere a lui Johannes, seducătorul – despre cum reușea el,

folosindu-se de „darurile sale spirituale“, să facă o tânără să se îndrăgostească de el, „fără a dori s-o posede în sensul propriu al cuvântului“:

Îmi închipui că ştia să aducă sentimentele unei fete până la punctul lor culminant, de unde ea nu mai avea altă ieşire decât aceea de a-i sacrifica lui totul.

Şi tocmai când fata era adusă în acest punct, el dispărea fără să fi pronunţat cel mai neînsemnat cuvânt de insistenţă, cea mai neînsemnată declaraţie de dragoste, cea mai mică promisiune. Impresia însă fusese creată, iar nefericita se zbătea între durere şi amărăciune [...] trebuia să se întrebe dacă nu cumva totul nu fusese decât o biată închipuire.⁸

După ce am citit aceste rânduri, aproape că mi-a venit să vomit. Nu mi se întâmplaseră şi mie toate astea? Nu fusesem şi eu adusă în punctul în care aş fi sacrificat totul – fără ca el să fi pronunţat nici cel mai neînsemnat cuvânt de insistenţă? Nu mă întrebam constant – şi la fel şi alţi oameni, inclusiv psihologul de la centrul studentesc, care mă întrebase de mai multe ori – dacă nu cumva era totul doar o biată închipuire? „[...] Dar îndată ce-ar fi vrut s-o povestească pentru

a-și liniști sufletul chinuit, își dădea seama de faptul că n-avea ce să spună“⁹, scria Kierkegaard. Felul în care o lăsa pe fată fără cuvinte era însăși pecetea măiestriei lui. Presupunea să se stăpânească într-atât, încât să nu o lase însărcinată ori s-o abandoneze la altar. Presupunea o lipsă de martori și de dovezi.

Cu cât citeam mai mult, cu atât găseam mai multe asemănări cu propria experiență. Schimbul de e-mailuri dintre mine și Ivan, care păruse ceva nou și inventat de noi, părea acum că urmează un fel de scenariu. Seducătorul explica importanța alternării dintre scrisorile de dragoste ambigue și îndurerate și întâlnirile ironice în persoană. În persoană, nu puteai niciodată să faci directă referire la scrisori ori să zici „Mi-ai primit scrisoarea?“, dar de fiecare dată trebuie să faci aluzie la ele, reîntărindu-le sau subminându-le mesajul.

Motivul pentru care avea tehnici atât de bune, explica seducătorul, era că învățase de la cei mai buni profesori: înseși tinerele fete. Ideea că Ivan ar fi scris scrisori de dragoste și altor fete – că ar mai fi trecut prin toate aceste etape și înainte, de mai multe ori, intenționat – era nouă, dureroasă și deconcertantă.

La cinci, a trebuit să mă întorc la departamentul de literatură ca să ne uităm la *Suspecții de serviciu*. Era pentru cursul de îndrumare, pentru un capitol din teoria genului. Kevin Spacey, bărbatul acela tern care mereu juca roluri de sociopați, aparent se folosisese de teoria genului ca să-l păcălească pe detectiv, să-l facă să creadă că e doar un escroc neînsemnat, la rândul lui păcălit de o minte criminală din Turcia. Turcul – pe nume Keyser Söze, care nu era pe bune un nume turcesc – își ucisese toată familia și familiile câtorva unguri.

– Selin, așa a fost și vara ta? a întrebat Jason.

– Mda, e o transpunere exactă, am răspuns. Bănuiesc că au avut o cameră ascunsă.

La sfârșitul filmului, Kevin Spacey a ieșit șchiopătând din biroul detectivului, aparent devastat de descoperirea că fusese manipulat de Keyser Söze. Apoi, detectivul a observat că avizierul din biroul său fusese produs de o companie numită Quartet din Skokie, Illinois. Kevin Spacey pomenise, în versiunea lui, de o frizerie din Skokie, Illinois. Privind prin încăpere, detectivul a recunoscut încă și mai multe cuvinte și detalii din relatarea lui Kevin Spacey. Astfel, a înțeles că tot ce îi spusese era fals și că Kevin Spacey însuși era Keyser Söze.

Senzația descoperirii unei decepții absolute, în absența celui care a creat-o; faptul că decepția în sine era croită pe măsura celuilalt, folosind întocmai cuvintele care păreau să aibă un înțeles, dar care, de fapt, își făcuseră apariția la întâmplare în mediul respectiv; faptul deconcertant că acele cuvinte spuse la întâmplare în acel mediu au capăt astfel un înțeles aparte, deși l-au căpătat cumva retrospectiv: toate astea mi s-au înghesuit în piept și mi-au înăbușit respirația.

Cineva a aprins luminile. Videocasetofonul a început să scârțâie pe când redigera caseta. Jason și Allie se întrebau dacă fusese vorba despre o exploatare. Părea interesant, dar nu mă puteam concentra. După o vreme, m-am ridicat în picioare și am plecat fără să spun nimic, de parcă m-aș fi dus doar până la baie. Am coborât scările și m-am așezat într-o sală de curs goală, rememorând, unul după altul, toate lucrurile pe care mi le spusese sau mi le scrisese Ivan și care pe atunci păruseră importante. De exemplu, căpșunele cresc în copaci. Îl contraziseseam, citând amintirea unui căpșun adevărat pe care îl văzusem cândva – și totuși, când și-a menținut poziția, eu am dat înapoi: nu păruse important, iar însăși amintirea mea nu păruse să dovedească ceva.

– Ești ușor de convins, îmi spusese el.

– Chiar mă întrebam când ai de gând să mă oprești, îmi spusese cu altă ocazie. Chiar eram curios să văd cât mă lași să continui.

Am avut același sentiment de groază și când l-am citit pe Kierkegaard – aceeași senzație că acțiunile lui Ivan urmaseră un scenariu despre existența căruia eu habar nu aveam. Oare el plănuise ca eu să mă simt așa cum mă simțeam acum? Numai gândul ăsta era îngrozitor, dar avea și un oarecare magnetism sexual.

În sala de mese din Quincy, servirea se încheiase, dar aproape jumătate dintre mese erau încă ocupate. Svetlana mă văzuse și acum îmi făcea cu mâna. Își croia metodic drum cu ajutorul unui platou cu brânză de vaci și legume crude. Asta era ceva nou. Îmi spusese că nu e neapărat o dietă, pentru că ideea nu era să se împuțineze, ci să-și scoată la iveală trupul ei adevărat, mai puternic. Eu eram încă genul de persoană care găsea că e interesant să vadă ce se întâmplă dacă mănânci numai caju o săptămână întreagă.

Svetlana și colegii ei de cameră vorbeau despre o boboacă de pe același etaj cu ei care fusese numită în topul celor mai promițătoare zece studente al revistei *Glamour* și care, pe lângă că se bucura de trăsăturile clasice perfecte, o aluniță sexy și un păr lucios, mai era și coautoarea a trei articole despre genetică care trecuseră prin

peer-review, conducea un program de știință pentru adolescenții defavorizați, era copreședinta unui comitet de relații interrasiale și interculturale și era și posesoarea unei centuri negre în tai chi. Eu am obiectat împotriva posibilității de a deține o centură neagră în tai chi.

– Dacă cineva ar avea una, aceea ar fi Ayesha, a spus Svetlana.

Sperasem să vorbesc cu Svetlana despre Kierkegaard și despre *Suspecții de serviciu*, dar ea și colegii ei de cameră urmau să meargă la petrecerea aniversară a prietenei lor Patience. Toată lumea pusese bani pentru un tort din care Svetlana nu avea să mănânce.

– Tu de ce nu vii? m-a întrebat Svetlana, iar Valerie a adăugat:

– Ar trebui să vii! Poți mânca porția de tort a Svetlanei!

Colegii de cameră ai Svetlanei chiar erau de treabă. Dar nici moartă nu aveam de gând să merg la petrecerea aia.

Târziu în noapte, i-am scris lui Ivan un e-mail în care am înșirat toate lucrurile pe care le făcuse și pe care nu le înțelegeam. Am precizat toate contradicțiile și toate lucrurile care păreau să fie minciuni – ca să se poată „apăra“, după cum se exprimase chiar el. A ieșit un e-mail foarte lung.

Când am ajuns la micul-dejun a doua zi de dimineață, Svetlana aproape că își terminase deja iaurtul. Abia dacă am avut timp să dau pe gât jumătate de bol cu cereale Cracklin' Oat Bran – cele mai sățioase cereale, în cel mai sinistru chip –, ne-a grăbit să plecăm la cursul de rusă. Am ajuns primele. La început, părea că am timp să-i povestesc despre Kierkegaard, dar nici n-am început bine, că a intrat în clasă colegul nostru Gavriil. Gavriil avea un păr țepos și înfoiat, care aducea cu părul lui Mozart din filmul *Amadeus*, și mereu escalada câte ceva. Dacă era să vezi pe cineva pe peretele vreunei biblioteci sau al vreunei biserici, acela ar fi fost tipul ăsta, Gavriil.

– Ia uitați-vă, a spus el, deschizând mândru fermoarul rucsacului său.

Era plin de broccoli și de varză.

– Pare că ai niște legume sănătoase acolo, a spus Svetlana.

– Să spunem doar că au căzut dintr-un camion, a zis, trăgând la loc fermoarul și punând rucsacul pe jos. Și, cum vă merge?

– La Selin se putea mai bine, a răspuns Svetlana.

– Oh, pe cine trebuie să bat?

– E mult mai mare decât tine, *plus* că este în California, a răspuns ea, dându-și ochii peste cap.

– Stai, deci chiar e un tip? Îl cunosc?

– A fost cu noi la cursul de rusă anul trecut, a spus Svetlana. Îl mai ții minte pe tipul ăla super înalt, Ivan?

– Ah, da, tipul cu care nu vorbea nimeni niciodată! Ungur. L-am băgat în seama odată. A fost chiar de treabă.

– Ei bine, Selin a vorbit cu el, iar el a terorizat-o cu e-mailuri ambigue despre sex, cu toate că avea o iubită, și a făcut-o să umble după cai verzi pe pereți într-un sătuc din Ungaria, după care a dispărut, iar acum nu mai vrea să vorbească cu ea.

– Pe bune? a făcut Gavriil, arătându-se impresionat.

– Nu chiar, am zis, în același timp în care Svetlana a spus „Da“.

Gavriil s-a încruntat.

– Crezi că a trecut printr-un proces de formare ideologică sub Pactul de la Varșovia? Crezi că a fost special creat ca să distrugă femeii? Că l-au trimis în vest ca să se întâlnească cu femeii ce ar fi putut ajunge ingineri sau profesoare faimoase, dar nu o fac, din cauza lui?

– Vorbele tale chiar o consolează pe Selin, a replicat Svetlana.

– Am de gând să devin ce aveam de gând să devin, am zis.

– Ah, clar, ai scăpat la timp, a spus Gavriil, părând satisfăcut, după care și-a înclinat

scaunul în spate spre perete și și-a rezemat picioarele de rucsacul lui plin cu legume furate.

N-am putut să vorbesc cu Svetlana după ore, pentru că aveam la prânz o întâlnire cu Peter și cu ceilalți profesori din programul cu Ungaria. Peter stabilise data în iulie, în piața orașului Eger: la prânz, în a doua miercuri din septembrie, în fața Centrului de Științe. Am ajuns cu câteva minute mai devreme și am intrat ca să-mi verific e-mailul la un terminal.

Aveam un mesaj nou de la Ivan.

Ca răspuns la tot ce scrisesem, el compusese un poem. Era un poem de-a dreptul îngrozitor – cu mult mai rău decât cele din *Real Change*. „Să mâncăm niște căpșune murdare“ rima cu „Psihologul ăsta-i deștept, ‘s doar o masă de dezonoare.“ „Eu nu te iubesc, tu ură îmi porți.“ „Dansează cu mine încă o dată de poți.“ „Regina-scriitoare pe care o admir, analist căzut...“ – m-am delogat, cu inima bătându-mi nebunește. Nu dezmințise nimic, nici nu mă liniștise în nicio privință. Oare spunea că am *dreptate*?

Profesorii de engleză stăteau în soare. Toată lumea arăta puțin diferit de cum mi-o aminteam, mai ales când venea vorba despre păr. Peter era cu o coreeancă frumoasă care participase la program la începutul anului.

Vorbea întruna despre geniul lui Johannes Kepler. „Ăsta-i geniul lui Johannes Kepler“, a spus ea nu doar o dată. Am mers la un restaurant spaniol. Peter a comandat sangria pentru toți. Nimănui nu i s-a cerut buletinul.

– Ce s-a întâmplat cu Ivan? a întrebat fata frumoasă. Nu l-am mai văzut de-atunci.

– A absolvit, a răspuns Peter. S-a dus în California.

– O avea o adresă nouă de e-mail?

– Probabil, a spus Peter și s-a uitat la mine.

Eu am ignorat întrebarea, pescuind o felie de măr din sangria mea. Toți ceilalți vorbeau despre cum un tip din România scosese creierul unui câine sălbatic cu o piatră.

– Clar o să aflu și o să-ți dau de știre, i-a zis Peter fetei.

După aceea, ne-am îndreptat toți pe jos spre campus. Lumea părea plină de detalii și foarte bine definită în lumina soarelui. Am devenit conștientă de faptul că Peter își potrivise pasul cu al meu.

– Hei, Selin! Cum îți merge?

– Bine, am răspuns. Ție?

– Oh, excelent! La cursuri e bine?

– Mda.

– Splendid, Selin. Am o mică întrebare pentru tine. Se întâmplă să știi noua adresa de e-mail de la Berkeley a lui Ivan?

Chiar nu voiam să i-o spun, dar părea că nu am de ales. El a repetat-o pe litere, ca să se asigure că a înțeles-o cum trebuie.

– Știi, eu și Ivan nu prea am mai ținut legătura în ultima vreme. Că veni vorba, ce mai face?

– Nu știu.

– Oh, nici tu n-ai mai auzit de el din vară?

– Ei bine... n-a precizat cum o duce.

– Dar măcar știm că e în viață și că e bine.

– Corect, am zis, nefiind în stare să-i întorc zâmbetul. Care-i treaba cu Ivan? am izbucnit, fără să vreau.

– Care-i... treaba?

– Este... un tip rău?

Pe chipul lui Peter au trecut valuri-valuri de expresii. Mi-am dat imediat seama că nu avea să-mi spună nimic folositor.

– Las-o baltă!

– Unii spun că este, a răspuns Peter.

Am simțit cum îmi bate inima nebunește.

– Serios?

– Bănuiesc că te-ai întâlnit cu Zita.

– Scuze?

– Zita trece printr-o perioadă grea momentan, a spus Peter pe un ton prevăzător, jos, de parcă i-ar fi explicat unui copil ce înseamnă rasismul. Se întâmplă multe. Nu vede lucrurile limpede. Spune chestii fără voia ei. L-or vorbi de rău fostele iubite pe Ivan, dar l-ar primi înapoi într-o secundă.

Mi s-a înnegurat privirea. Deci făceam parte dintr-un grup mai mare de foste iubite: fete care nu trecuseră și nici nu aveau să treacă peste relația cu el. Mai rău de atât: eu nici măcar nu eram o fostă iubită. Nu aveam demnitatea de a-i fi fost iubită.

Treptat, am devenit conștientă de Peter, care aștepta un răspuns din partea mea.

– Te rog, uită că am zis ceva. Nu știu cine e Zita. Nu l-a vorbit nimeni de rău pe Ivan la mine.

– Deci asta n-a venit de la Zita?

– Chiar nu știu cine este.

– Atunci de unde vine?

Am simțit un junghi de iritare.

– Din propriile experiențe de viață.

Pauză.

– Și ce experiențe au fost astea? a întrebat apoi Peter, pe un ton mai blând.

– Ei bine, de tot felul.

– Poate aș putea să te ajut să ți le lămurești.

M-am uitat la el – la expresia lui îngrijorată, de adult. Chiar aveam de gând să-i spun s-o lase baltă, în schimb, m-am auzit zicându-i:

– Nu mi-a spus că are iubită.

– Nu ți-a spus despre Zita?

– Nu mi-a spus despre iubita lui actuală.

– De Eunice? Nu ți-a spus de Eunice?

– Cred că a fost o neînțelegere la mijloc.

Peter a rămas tăcut preț de o clipă.

– Ivan face lucruri ciudate uneori, dar e un om bun. Chiar cred asta. Dacă a fost vorba despre o neînțelegere, ar trebui să discuți cu el. Știu că îi pasă sincer de tine. Mi-a spus-o chiar el. Ar trebui să-l lași să-ți explice ce și cum.

Auzeam scârțâitul din spatele ochilor care anunța că îmi dau lacrimile.

Cum simțeam că nu mai sunt în stare să merg, m-am așezat pe o piatră și m-am zgâit la rubrica de sfaturi din *Real Change*. Trei oameni diferiți, Carol, Rich și Tammi, răspundeau la toate scrisorile, deseori contrazicându-se între ei.

„Nu există o regulă împământenită“, îi răspundea Carol lui Singură în Somerville, care avea un fiu de un an și voia să știe când să înceapă să iasă din nou la întâlniri.

Nu era limpede dacă își dorea să iasă din nou la întâlniri sau dacă o vedea ca pe o necesitate.

Rich credea că fiul în vârstă de un an al Singurei merită un model masculin în viața lui, dar numai atâta vreme cât Singură e pregătită pentru „o relație matură“.

Sfatul lui Tammi era următorul: „Sinceră să fiu, trebuie să te pui din nou pe piață, altminteri n-o să mai depășești în veci faza asta.“

Următorul adresant, Sâcâit pe Stradă, avea o problemă cu oamenii care își băgau nasul

în treburile celorlalți. „Nici măcar n-am treabă cu jumătate dintre oamenii ăștia“, scria Sâcâit. „Singurul motiv pentru care nu mă plac sunt zvonurile pe care le-au auzit.“

„Zvonurile apar mereu“, observa Carol, cu lipsa ei tipică de conținut. „Nu există cale bătătorită dacă vrei să le pui capăt.“

„Evită-i pe ceilalți și spune-le și lor să te evite“, îl sfătuia Rich. „Dacă nici asta nu merge, recurge, cu părere de rău, la violență fizică.“

Potrivit lui Tammi, cea mai bună soluție să oprești zvonurile e să-ți ții gura. „Zici că nu ai treabă nici cu jumătate dintre oamenii ăștia și că ei nu te plac din cauza zvonurilor. Ei bine, eu nici măcar nu te-am întâlnit și deja nu te plac.“

De ce nu eram și eu mai bună la a-mi ține gura? Știam că Peter o să-i spună lui Ivan tot ce îi zisesem lui.

—5

Adevăratul jurnal din *Jurnalul seducătorului* începea din 4 aprilie. Seducătorul a văzut o fată de șaptesprezece ani intrând într-o prăvălie. S-a ținut după ea, încercând să-și dea seama cine e și cum să-și dea întâlnire cu ea. Practic, a urmărit-o toată luna aprilie.

Până pe 5 mai, seducătorul încă nu reușise să afle numele fetei, astfel că a început să-și verse năduful pe soartă. („Soartă blestemată,

te aștept! Nu vreau să te înving prin principii...“¹⁰) A continuat prin a spune că e demn să se pună în slujba sorții – demn să fie un servitor. Și Ivan își exprimase furia retorică la adresa unor concepte abstracte și părea să gândească, de asemenea, în termeni de demn sau nedemn. Felul în care se lăuda tipul ăsta că este și coleg cu soarta, și slujitorul ei m-a dus cu gândul la replica aceea din *Regele Lear*. Și mi-a dat prin gând dacă nu cumva natura este și zeița mea. Nu prea mi s-a părut că este.

Pe 19 mai, seducătorul a aflat în sfârșit numele fetei: Cordelia, „așa se numea cea mai mică dintre ficele regelui Lear“¹¹. (Stai – deci *Regele Lear* avea legătură cu asta?)

Tatăl Cordeliei, un căpitan de marină, fusese strict cu ea. Acum, ambii ei părinți erau morți. Fata locuia împreună cu o mătușă din partea tatălui. Și atunci mi-a trecut prin minte că și eu locuisem cândva cu o mătușă din partea tatălui, vreo două luni, cât durase procesul pentru custodie.

„Vasăzică are idee despre tristețile și mizeriile vieții“¹², scria seducătorul. Dar cum să zică așa ceva despre ea? Era posibil ca pe Cordelia să n-o fi deranjat nimic.

Seducătorul adăuga că era bine că fata suferise de la o vârstă atât de fragedă. Pe de-o parte, feminitatea ei era încă intactă, nu era „coruptă“. Pe de altă parte, faptul că suferise putea să-i fie lui util. (Oare și trecutul meu îi

fusese util lui Ivan?) Seducătorul mai observa, cu o urmă de aprobare, că ea fusese dintotdeauna singură. Izolarea, cu toate că deficitară pentru un tânăr, era esențială pentru o fată. Și asta pentru că o fată „nu trebuie să fie, din această pricină, interesantă“. Seducătorul nu explica legătura dintre izolare și capacitatea de a fi neinteresantă, mulțumindu-se totuși să remarce că: „O fată tânără care speră să placă făcându-se interesantă nu va plăcea decât sieși.“¹³ Toate eforturile mele de a părea interesantă: și ele erau ceva de care să-mi fie rușine?

„Tatăl și mama ei n-au fost fericiți împreună. Ceea ce pe o fată oarecare o atrage, pe ea o lasă indiferentă.“¹⁴ Și asta era valabil în cazul meu: atât partea despre părinții mei care nu fuseseră fericiți împreună, cât și partea în care spunea că lucrurile care le atrăgeau pe alte fete – pe Svetlana, de exemplu – pe mine mă lăsau indiferentă. Să fi fost o legătură între cele două?

„E adevărat, este o fată minunată. Deși puțin placidă, modestă și simplă, are în ea o mare exigență.“¹⁵: de ce erau rândurile astea atât de interesante și, totodată, atât de tulburătoare? Seducătorul continua prin a spune că trebuie să-i aparțină, dar nu ca o greutate uriașă, care să îl apese. Ci trebuie să fie atât de ușoară, încât s-o poarte în vârful

degetelor. Am simțit numaidecât că fusesem pentru Ivan o greutate uriașă, apăsătoare. M-am întrebat dacă nu cumva trebuia să mă apuc să țin vreo dietă, cum făcea Svetlana, cu toate că ea nu o numea astfel. Firește, știam că „greutate“ era folosit aici în sens figurat. Dar dacă era folosit și în sens literal? Nu ți-o puteai imagina pe Cordelia grasă.

Când a cerut-o în căsătorie, seducătorul a făcut-o într-o manieră cât mai confuză posibil, astfel încât Cordelia nici să nu aibă habar la ce se învoise: „Dacă i-aș lăsa posibilitatea să prevadă ceva ar însemna să fi mers pe un drum greșit, iar relațiile noastre să devină lipsite de sens.“¹⁶ Exact așa mă simțisem și eu ducându-mă în Ungaria.

Odată logodiți, a fost o întreagă tevatură ca s-o convingă pe Cordelia că logodnele sunt o prostie, făcând-o astfel să renunțe la ea. Trebuia să fie decizia ei, fiindcă el era prea mândru pentru a înșela atât de vulgar, cu promisiuni deșarte, o fată. Îi disprețuia pe cei care îi posedau pe ceilalți și considera că nu e estetic să folosească „nici banii, nici puterea, nici influența altora, nici somniferele etc.“¹⁷ ca să obțină ce își dorește. Și totuși, nu se folosea de bani și de putere? Avea servitori și folosea tot felul de alte diversiuni – în vreme ce Cordelia era închisă în casa aceea împreună cu mătușa ei.

După ce Cordelia a rupt logodna, a fost trimisă la țară să stea la „o familie cunoscută”¹⁸. Seducătorul ținea legătura cu ea prin scrisori îndurerate, în timp ce pregătea în secret o casă, unde supraveghea cu atenție fiecare detaliu: vederea de la ferestre, dispunerea mobilierului și a încăperilor, partiturile care să stea deschise pe pian.

„De ce se termină atât de repede o noapte ca asta?”¹⁹, scria seducătorul în ultima însemnare din jurnal, după ce petrecuseră prima și ultima lor noapte împreună. A plecat înainte ca ea să se trezească – dezgustat fiind peste toate de lacrimile și rugămințile unei femei, „care desfigurează totul și nu ajută la nimic”²⁰. M-am gândit mult la asta: ce anume ar fi putut ea să-i spună încât să ajute la ceva.

Ce concluzii să trag de pe urma acestei povești înfiorătoare? Evident, nu era adevărată. Kierkegaard nu făcuse nimic din toate acele lucruri și nici nu credea în ele. Le-a inventat doar pentru a ilustra un individ nespus de vanitos. Dar atunci cum se făcea că *Jurnalul seducătorului* se potrivea atât de bine cu ceea ce părea a fi cel mai însemnat lucru care mi se întâmplase vreodată?

Oare exista vreo perspectivă mai puțin rea sau rea doar din motive legate de istorie asupra situației Cordeliei? Ea trăise în secolul al XIX-lea când nu avea voie să meargă la

facultate, nici să aibă o slujbă interesantă, prin urmare era nevoită să se căsătorească. Dar eu nu voiam să mă căsătoresc – nici măcar cu Ivan. Era adevărat că visasem cu ochii deschiși să-i iau numele – să am un nume nou – să mă simt aleasă și specială. Sintagma „a-i purta copilul“ – ca în cântecul lui Alanis Morissette, în care era versul „Would she have your baby“ – era electrizantă: să te gândești la a fi îngreunată în acel fel, de către el. Însă gândul de a avea un copil adevărat, ca mătușile mele sau ca mama mea vitregă, era întocmai opusul senzației electrizante.

Exista oare și o versiune a *Jurnalului seducătorului* în care cei doi erau egali – în care el nu o păcălea să facă ceva ce ea nu-și dorea să facă? Sau tocmai în *asta* consta seducția?

—5

Când Svetlana a venit să mă ia de la apartament, Priya tocmai trecea prin camera comună într-o rochie vaporosă.

– Chiar mă întreb cât din dorul de ducă e numai dor obișnuit, vorbea ea la telefonul fără fir.

Ne-am făcut cu mâna, iar apoi a intrat în dormitorul ei.

Priya era cu un an mai mică decât noi ceilalți, vorbea pe un ton melodios și era atât

de frumoasă, ca un personaj dintr-un desen animat, încât trebuia să te uiți lung la ea ca să te asiguri că e reală.

– Cine este acea întruchipare a frumuseții? m-a întrebat apoi Svetlana, când eram pe casa scării.

– Priya. Prietena lui Riley.

– Riley mai are și prietene, pe lângă toți tipii ăia? Care-i treaba cu ea?

– Ei bine, nu prea știu.

Svetlana a încuviințat din cap.

– Probabil că nu poate să aibă o personalitate puternică, din cauza aspectului ei fizic. Și nu spun doar că nu are nevoie de una. Indiferent de personalitatea pe care o are, ar sfârși prin a părea secundară frumuseții ei, deci cel mai probabil nu ar fi una puternică. Aproape că-mi pare rău pentru ea, doar că nu-mi pare, pentru că nici ei nu pare să-i pară și pentru că cel mai probabil trece prin viață înconjurată de iubire. Toată lumea adoră să se afle în preajma frumuseții. Nici măcar Riley, care e atât de critică, nu este imună la ea.

I-am povestit Svetlanei totul. Avusesem de gând încă de când mă uitasem la *Suspecții de serviciu* și îl citisem pe Kierkegaard. A durat ceva. La un moment dat, i-am remarcat expresia.

– Ce? am întrebat-o.

– Brusc, m-am bucurat că nu sunt în locul tău. Îmi pare rău dacă a sunat răutăcios. Anul trecut, te invidiam, dar acum nu te mai invidiez.

Părea că se micșorează, de parcă m-aș fi uitat la ea de pe fundul unei prăpăstii adânci.

Am scos un sunet de surpriză.

– Chiar cred că ar trebui să te vezi cu cineva, mi-a spus Svetlana.

Aceasta era dovada unui nivel neașteptat de perfidie. Oamenii îți spuneau „să te vezi cu cineva“ când se refereau la a-ți face un iubit – la a avea o „relație“ care să nu existe doar în închipuirea ta –, adică să fii sănătos și să te respecti suficient cât să fii cu cineva căruia chiar să-i pese de tine.

– Mă refeream la un psihoterapeut.

După ce mi-a observat expresia, a adăugat:

– Cred că nu vezi deloc limpede lucrurile.

Cum avea să mă ajute un psihoterapeut să văd lucrurile mai limpede, dacă el nu-i cunoștea pe niciunul dintre cunoscuții mei și nici nu putea să știe mai mult decât i se spunea, decât îi spuneam eu: o fată care, aparent, nu vedea lucrurile limpede?

Prima oară când am vorbit cu un psiholog a fost la paisprezece ani. Judecătorul responsabil cu procesul de custodie decisese

că toți trebuie să fim evaluați psihologic: eu, părinții mei, mama mea vitregă, mătușile mele, până și noul iubit al mamei, care a fost trecut în registre drept „concubinul mamei“. Avocații au spus că judecătorul pare să facă tot ce îi stă în putință ca să prelungească cazul. Unii din familia mea o puneau pe seama faptului că judecătorul era grec, dar mie mi s-a părut greșit să crezi într-o astfel de prejudecată.

Fiecare a primit câte un psiholog diferit. Al meu îmi vorbea pe o voce de fetiță și mi-a spus că, atunci când se gândea la Turcia, își închipuia cămile și m-a întrebat dacă trebuie să port vâl când merg acolo. Intuind cât de rănită ar fi fost mama dacă ar fi auzit întrebările alea, m-am străduit să-i explic cât de importante erau secularismul și știința în identitatea națională turcă.

M-am dus la trei sau patru astfel de întâlniri, pe seară, luând autobuzul după antrenamentele de cros. Aproape că plângeam de oboseală și de enervare. Dar partea cea mai rea a fost după ce a părut că totul se încheiase, când psihologii au întocmit rapoartele în funcție de tot ce spuseseam noi, rapoarte care le-au fost înmânate tuturor celor implicați. Nu știussem că toată lumea avea să vadă ce spusese eu.

Am învățat multe din asta, cum ar fi cât de mult doare să afli cum te descriu alții și cât de

neutre par lucrurile pe care le spui despre altcineva, mai ales despre părinții tăi, când i te adresezi unei terțe persoane, și totuși cât de letale sunt când le citesc părinții tăi.

Anul trecut, când era să iau un 8 la rusă, încercasem să discut cu un psiholog de la centrul de sănătate al studenților. Acesta devenea vizibil agitat ori de câte ori îl menționam pe Ivan, adică motivul pentru care ajunseseam acolo. Nu voia să vorbească decât despre divorțul părinților mei. Ca toți adulții, și el credea că totul se rezumă întotdeauna la propriii părinți – la cum fusesem afectată de ei sau la cum reacționam în relația cu ei.

Când am insistat să vorbesc despre Ivan, psihologul mi-a spus că am o relație închipuită cu cineva indisponibil, iar asta pentru că mă tem să fiu într-o relație reală, cu un partener disponibil. Mi s-a părut o afirmație fără niciun sens. Despre ce „partener disponibil“ vorbea? Și unde era acesta? Nu mi-a răspuns, n-a făcut decât să stea acolo, cu mâna stângă peste cea dreaptă, într-o manieră care lăsa să i se vadă verigheta, asta în cazul în care nu observasem fotografia din bibliotecă. Evident că știam că Ivan nu e „disponibil“. Așa știa și el, terapeutul: fiindcă îi spuseseam chiar eu. Evident că știam că postura în care mă aflu este umilitoare. Nu aveam nevoie de un tip

mediocru cu diplomă de masterat să-mi spună că problema mea e că nu mă iubește nimeni așa cum își iubește el soția, care arăta descurajant de banală.

Svetlana a spus că evaluarea de către psihologii judecătoriei nu se pune ca psihoterapie, și nici mersul la centrul de sănătate al studenților. Aceasta nu dădea rezultate decât dacă găseai persoana potrivită și dacă mergeai la multe ședințe. A mai spus că avea să-l roage pe psihoterapeutul ei să îmi scrie o recomandare. Am recunoscut mania ei pentru recomandări la cei de-o vârstă cu părinții noștri: ei credeau că până și cele mai dificile probleme se rezolvă prin informații speciale din interior, obținute cu greu de la un tip oarecare pe care îl cheamă, să zicem, Chuck.

Din tot ce știam despre psihoterapeutul Svetlanei, era tocmai genul de sfătos glumeț și socratic de la care nu voiam să știu nimic. Svetlana îmi povestise odată, de parcă ar fi fost ceva amuzant, despre cum o întrebase el de ce nu are găuri în urechi, iar ea îi explicase că nu-și dorește să fie împunsă, văzând-o ca pe o violare a integrității propriului corp. El a început să râdă, apoi a râs și ea, pentru că își dăduse seama că îi

mărturisise, de fapt, teama ei de sex. Asta îmi mai lipsea, un adult care să râdă de mine din pricina sexului.

Mai mult decât atât, Svetlana își plătea psihoterapeutul, în plus pe lângă ce acoperea asigurarea, pentru că nu era de la centrul de sănătate al studenților. Pentru ea, nu era mare lucru, fiindcă ai ei mereu îi trimiteau mai mulți bani decât ar fi știut să cheltuiască. Dar eu nu voiam să le cer și mai mulți bani alor mei.

În orice caz, cum ar fi putut psihoterapia să funcționeze în cazul meu, când eram atât de departe de a împărtăși credința psihoterapeutului Svetlanei, potrivit căreia oamenii ar trebui să fie sănătoși și echilibrați și să se culce la aceeași oră în fiecare noapte, chiar dacă citeau sau erau în toiul unei conversații interesante, și că e minunat, o adevărată realizare, să mergi într-o drumeție cu un tip sau să te căsătorești? Desigur, psihoterapia dă rezultate în cazul cuiva care crede în asemenea lucruri. În afară de asta, Svetlana chiar avusese câteva probleme psihice adevărate, ca sindromul posttraumatic de pe urma războiului din Iugoslavia. Eu nu trecusem printr-un război, nici nu fusesem nevoită să-mi părăsesc țara. Toate fuseseră rearanjate în așa fel încât eu să rămân în același loc. Nimeni din familia mea nu-mi dăduse vreodată pastile de regim: lucru care Svetlanei i se întâmplase. Pentru

ea, psihoterapia era o soluție, dar eu eram un caz cu totul și cu totul diferit. Indiferent ce probleme aveam, erau numai din vina mea – ceea ce însemna că tot eu aveam să le și rezolv.

Câteva lucruri despre care am discutat eu și Svetlana

Cum e o orgie? Eu mă gândeam la ceva încet și languros; Svetlana se gândea la ceva rapid și frenetic. „Nimeni nu ar ști cine e cine.“

Ce e charisma: un conținut sau o formă? (Discutam mult dacă nu știu ce lucruri sunt conținut sau formă.) Ne-am gândit că ar fi mai degrabă formă: mai puțin o chestiune de a spune sau de a face lucruri cu precădere carismatice, cât de a spune sau de a face lucrurile într-o manieră carismatică. Am dezbătut care dintre cei pe care îi cunoșteam noi aveau charismă, dacă aceasta poate fi dobândită și dacă este de dorit. Svetlana a spus că ea a avut-o, dar că s-a speriat de cât de mult i-a plăcut să facă uz de ea, așa că s-a silit să renunțe la ea. Credea că o am și eu într-o anumită măsură, dar că mă prefac că n-o am.

Chiar eram noi mai interesante decât ceilalți sau doar nouă ni se părea așa? Eu m-am gândit că doar nouă ni se pare că am fi mai

interesante. O consecință a acestei credințe era că nu aveam nicio responsabilitate anume să ne gândim la alții. Și ei se puteau crede interesanți, și ei se puteau gândi la ei înșiși. Svetlana considera că noi două chiar suntem mai interesante decât restul, prin urmare că avem anumite responsabilități.

E posibilă o relație egală sau mereu e cineva care să-l placă mai mult pe celălalt? Care dintre noi, eu sau Svetlana, o place pe cealaltă mai mult? „Simt că e diferit în momente diferite“, am zis. Svetlana a spus că e de acord.

Ar putea prietenii să atingă un nivel de stabilitate și să rămână acolo sau erau mereu într-o continuă apropiere și depărtare? Svetlana era de părere că sunt mereu într-o continuă apropiere și depărtare.

Care e cea mai rea cruzime: cea personală sau cea politică? Svetlana credea că cea politică: să-i refuzi cuiva identitatea și să-l transformi într-un număr. Eu credeam că este la fel de rău să fii torturat până la moarte de o rudă sau de o gazdă pe cât e de rău să fii împușcat într-un lagăr al morții.

Toate persoanele amuzante sunt și deștepte? Eu consideram că lipsa umorului este esența prostiei. Svetlana se gândea că ea știe câțiva

oameni extrem de deștepți pe care, întâmplarea face, nu îi interesa dacă lucrurile sunt amuzante sau nu. Am căzut de acord că Susan Sontag nu e amuzantă.

Calitatea de a ști ce vrei și cum să-l obții: Svetlana o avea mai mult decât mine, dar cea care o avea cel mai mult era fata asta, Misty, o mormonă care cânta la operă.

Care e mai pură: muzica instrumentală sau cea vocală? Svetlana era de părere că muzica vocală, pentru că toate celelalte sunt o imitație a vocii umane. Eu credeam că muzica instrumentală, pentru că o vioară are mai multe game și mai puține limitări decât vocea unui om.

E necesar să fii crud ca să fii măreț, geniu sau eficient? Eu am zis că nu. Svetlana a zis că da. A adăugat că trebuie să ai un „avantaj“. A sugerat că mă păcălesc sau că aș fi ipocrită dacă n-am aceeași părere. M-am simțit ușor flatată.

Ce este stilul, ce este bunul-gust; cum îți dezvolti stilul, cum îți cultivi bunul-gust? Cine avea așa ceva dintre cei pe care îi cunoșteam noi?

În Paris, stătuserăm câteva zile într-un apartament care aparținea fetei ăsteia,

Jeanne, fiica unei prietene de-a prietenilor de familie ai Svetlanei. Jeanne locuia cu iubitul ei, așa că nu am văzut-o deloc.

Totul la apartamentul ei – scrumierele butucănoase și vrafurile de *Cahiers du Cinéma*, patul dublu jos, în stil japonez, bucătăria cu sticlele ei de aperitive și cu espressoorul ei – toate confereau un anumit nivel de stil și o anumită granularitate la care noi, trăind cum trăiam, în dormitoarele noastre pline cu mobilier instituționalizat și cu manuale școlare, nu puteam aspira.

– Apartamentul ăsta mi se pare foarte intimidant, spusese Svetlana, dând glas celor gândite de mine. Jeanne are doar douăzeci de ani, dar deja are bun-gust.

– Ce te face să spui asta? întrebese Bill, prietenul Svetlanei. Faptul că ea are iubit, iar tu nu?

Știam că pomenise că ea nu are iubit ca s-o facă să se simtă prost, pentru că mai devreme ea îl supăraseră când folosisese un cuvânt al cărui înțeles el nu îl cunoștea. Și totuși, dintr-un anumit punct de vedere, mi se părea că are dreptate: lucrul care ne intimida, „stilul“, „gustul“, era legat de existența unei relații amoroase.

Oare de-asta îl suporta Svetlana pe Bill – de-asta erau tolerați neciopliții, în general, și promovați pe poziții sociale înalte: pentru că evaluau și reflectau cu acuratețe „mersul lumii“? Sau neciopliții erau cei care *stabileau*

mersul lumii, de pe pozițiile unde erau puși? Ar fi putut să fie altfel? Sau așa eram programați la nivel cognitiv, ca să folosesc una dintre expresiile preferate ale neciopliților?

Chiar nu o puteam întreba pe Svetlana; ori de câte ori îl criticam pe Bill, indiferent de motiv, începea să îl apere și să enumere toate lucrurile bune pe care se presupune că le-ar fi făcut și despre care eu habar nu aveam.

Ai nevoie de stil ca să faci pe cineva să se îndrăgostească de tine?

—5

Un alt subiect despre care am discutat a fost dacă bărbații sunt mai puțin afectați de dragoste decât femeile – dacă suferă mai puțin de inimă rănită sau nu. Chiar dacă suferința este, după cum insista Svetlana, universal umană, și astfel se abate și asupra bărbaților, pare de necontestat faptul că bărbații sunt mai pricepuți la compartimentalizare și că se lasă mai puțin distrași de la scopurile lor intelectuale. Oare din cauză că structura lor neurologică îi face mai buni la sisteme, pe când femeile sunt mai empaticе – pentru că bărbații pun preț pe aptitudini și pe lucruri, în vreme ce femeile, pe sentimente și pe oameni? Cum să învățăm să punem un preț mai mic pe sentimente și pe oameni?

Svetlanei îi plăcea să se gândească la excepții: la cazurile de bărbați a căror inimă fusese rănită de vreo femeie pe care nu puteau s-o uite, chiar dacă femeile îi uitau. M-am simțit obligată să menționez că mama îl părăsise pe tata și că tata fusese cel necăjit și care plânse. Pe de altă parte, mama plecase pentru că dintotdeauna crezuse că îl iubește pe tata mai mult decât o iubește el și, înainte să plece, ea fusese cea care plânse. Mai mult decât atât, tata fusese cel care se recăsătorise curând și redevenise vesel, pe când iubitul mamei o făcuse să sufere.

Svetlana a adus vorba de prietenul nostru Jeremy, de la filozofie, care era îndrăgostit de două fete diferite pe nume Diana, dintre care niciuna nu îl iubea. Dar chiar dacă vorbea întruna despre cele două Diane, nu părea că îl fac neputincios; mereu avea puterea să revină și asupra subiectului său preferat, anume opera lui Thomas Pynchon. Nu ți l-ai fi închipuit incapabil să se oprească din plâns. Era oare posibil să fi fost oarecum protejat de faptul că erau două?

Un alt prieten de-ai noștri, Chris, chiar părea că devine neputincios din cauza iubirii – dar Chris era gay, iar asta schimba situația.

Svetlana l-a menționat atunci pe tânărul Werther, care nu era gay, și care se sinucisese în numele dragostei. Mai mult decât atât,

după ce Goethe a scris despre Werther, tinerii bolnavi de dragoste din toată Europa au început și ei să se sinucidă.

Suferințele tânărului Werther era mai scurtă decât mă așteptasem, sub o sută de pagini, și în mare parte compusă din scrisori. M-am așezat pe unul dintre acele scăunașe rotunde din librărie și am sărit direct la părțile despre viața amoroasă a lui Werther.

Mi-am dat seama, pe când citeam, că îmi doresc ca fata să ajungă să fie mai puțin interesată de tânărul Werther decât de propriile scopuri și activități, iar acesta să fie motivul pentru care el se sinucide. Însă nu a fost cazul. Din contră, fata, Charlotte, nu avea *niciun* scop și *nicio* activitate, în afară de aceea de a îngriji bolnavi. Nu afli niciodată dacă îi place măcar pe Werther, pentru că deja i-a promis mamei sale bolnave că se va căsători cu altcineva și pentru că e „virtuoasă“, înțelegându-se de aici că nici măcar Werther nu se așteaptă și nici nu vrea ca ea să se răzgândească.

Werther decide că singura cale de a continua este ca cineva să moară: fie el, fie Charlotte, fie celălalt tip. Și pentru că omorul se opune codului său moral, optează pentru suicid. Mai întâi, o păcălește pe Charlotte să-i dea pistoale, ca să poată spune că a „murit de mâna ei“. Apoi, face o treabă atât de proastă din a se împușca, încât toată lumea e nevoită

să-l urmărească vreme de douăsprezece ore cum împrășcă sânge. Partea aceea a fost narată de un editor, pentru că Werther nu a putut s-o scrie el însuși. Ultimele rânduri sunt: „Viața Lottei era în primejdie. L-au dus pe umeri niște meșteșugari. Niciun preot nu l-a însoțit.“²¹

Mie mi se părea că suicidul lui Werther este mai puțin expresia unei pierderi a stimei de sine sau a capacității cognitive induse de respingere, cât un ocol practic al regulii lui de „a nu ucide“. N-a fost vorba nicio clipă despre propria stimă de sine. Nu fusese respins, după o analiză atentă, pe motiv că nu ar fi avut un suflet suficient de sensibil. Prin urmare, nu consideram că *Suferințele tânărului Werther* este o carte despre cum sunt bărbații la fel de împietriți de iubirea neîmplinită ca femeile.

A TREIA SĂPTĂMÂNĂ

Aproape peste noapte, vremea a încetat să mai fie ca de vară. Am putut să port noile cizme pe care mi le cumpărasem din vară de la Payless, vizavi de stația Penn. Cu fermoar până sus, castanii, cu tocuri pătrate, nu doar că aveau și pe mărimea 42 la femei, dar erau și suficient de late cât să-mi vină bine pe picior, care ajungea până la un 42 ½: o categorie conceptuală care era prea puțin produsă, de vreme ce jumătățile de măsură pentru orice pantof se opreau la 41. Eram entuziasmată să port o pereche de pantofi care nu erau „unisex“ – și îmi plăcea cum tocăiau pe pavaj.

Pentru că o doză de Diet Coke îmi explodase în rucsac, aveam acum și o geantă nouă: una din pânză, în stil militar, cu o baretă de umăr. Mă făcea să mă simt adultă și stilată, la cum se bătea de mine fix sub șold, și nu era nici greu să scot lucruri din ea, cum era dintr-un rucsac. Dacă întâmplarea făcea să port cu mine un obiect care pentru mine era ca un talisman, exemplarul din *Sau-sau*, să zicem, simțeam că acesta e la îndemână.

Profesoara de la cursul despre soartă purta o rochie fără formă, care părea scumpă, cu un guler care stătea ridicat ca gura unei vase. Nu înțelegeam nimic din ce spunea, dar, din când în când, câte o propoziție ieșea în evidență și părea să strălucească în aer.

Care era rolul sorții în literatură? Romanul realist se baza pe contingenta vieții de zi cu zi, expunând încă din primele sale pagini conjuncturile nașterii personajelor într-o anumită perioadă istorică, într-un anumit loc sau context social. Personajele nu mai erau alegorice ori tipologii sociale. Erau condamnate să aibă „personalitate“.

Balzac considera că soarta e „cel mai mare romancier din lume“. Cum putea cineva să fie atât de plin de măiestrie, încât produsul final să pară că e lipsit complet de ea? Romanul social conferea un înțeles evenimentelor întâmplătoare, prin încadrarea lor într-o ordine istorică. Baudelaire a scris ceva despre flaneuri, iar Walter Benjamin a scris ceva despre Baudelaire. Flaneurul în plimbarea lui observa și totodată făcea parte din alcătuirea vieții urbane. Asta era ceva hegelian.

Freud, Darwin și Conan Doyle au ridicat soarta la un nou statut. Vise, fosile, indicii: toate erau acumulări ale sorții, adunându-se la întâmplare unele peste altele, precum scrumul de țigară pe care numai Sherlock Holmes putea să-l analizeze în componente

separate. Naratorul lui Proust nu a putut să-și scrie cartea până când soarta nu i-a scos în cale un anumit tip de prăjitură.

André Breton, suprarealist, nu doar că a documentat coincidențele provocate, considerându-le drept „calea regală de acces la inconștient“²²: descrierea lui Freud pentru vise. Louis Aragon a descris Parisul ca fiind un palimpsest al întâlnirilor întâmplătoare. Walter Benjamin a descris volumul lui Aragon despre Paris: „Seara, în pat, nu pot să citesc mai mult de câteva cuvinte înainte ca inima să-nceapă să-mi bată atât de tare, încât sunt nevoit să las cartea jos.“²³

În acel punct al seminarului, am devenit prea agitată ca să mai pot sta jos, așa că am plecat, încercând să nu fac niciun zgomot.

—5

La cină, am explicat cum mă dusesem la un curs de literatură în care profesorul menționase un citat de Walter Benjamin despre cum acesta nu putea să citească decât câteva cuvinte dintr-o carte de Louis Aragon înainte să devină prea agitat pentru a mai putea citi, punct în care devenisem și eu prea agitată pentru curs, astfel încât fusesem nevoită să plec.

– Ce curs era ăsta? Cel de literatură pentru atenție deficitară? a întrebat Lucas.

– Sunt destul de sigur că pe-ăla l-am urmat deja, a spus Oak gânditor. De mai multe ori.

—5

În bucătăria apartamentului nostru am observat ceva ca o frânghie închisă la culoare ce atârna peste marginea chiuvetei. La o verificare mai atentă, s-a dovedit a fi coada unei creaturi acvatică pătrate, cu ochi în vârful capului. Era mare și plată, umplea aproape întreaga chiuvetă și semăna cu un steag care fusese făcut dintr-un rechin.

Scanând împrejurimile după un indiciu care să explice existența ei acolo, am observat-o pe KC, membră a clubului singaporez. Stătea la masa rotundă din stejar masiv, pe care cei din blocul nostru o furaseră, după ce supuseseră acest lucru la vot, din nu știu ce atriu unde, credeau ei, părea neglijată. Lucas și Oak o luaseră pur și simplu și o căraseră de-a lungul străzii, fără să fie opriți de nimeni.

– Bună, KC! am salutat-o.

– Hei! a răspuns, abia ridicându-și ochii din carte.

– Deci... ce e în chiuvetă?

– E o pisică-de-mare.

Mi-au trecut prin minte mai multe întrebări, de exemplu a cui era pisica-de-mare, de ce era în chiuvetă, cum o adusesese KC în apartamentul nostru și unde anume era

Joanne. Dar, gândindu-mă mai bine, am ajuns la concluzia că niciunul dintre aceste lucruri nu mă priveau câtuși de puțin, așa că am plecat pur și simplu la bibliotecă.

Am încercat să citesc și restul din *Sau-sau*, dar nimic nu mi-a mai părut atât de plin de înțeles ca *Jurnalul seducătorului*. Jumătatea etică, cea scrisă de judecător, nu numai că era mai plicticoasă decât jumătatea estetică, dar avea și mai puțină logică. În prima scrisoare, intitulată „Legitimitatea estetică a căsătoriei“, judecătorul încerca să demonstreze că un șir de aventuri romantice era, din punct de vedere obiectiv, mai puțin interesant decât o căsnicie lungă, anevoioasă și plictisitoare.

Ultima oară când citisem ceva asemănător despre căsătorie fusese în raportul ședințelor tatei cu psihologul judiciar, unde am întâlnit pentru prima oară sintagma „familie nucleară“. Tata discutase despre influența stabilizatoare a familiei nucleare, pe care mama nu o putea oferi, dar el da, pentru că se recăsătorise, iar mama mea vitregă rămăsese însărcinată. Tata spunea că făcuse toate acele lucruri pentru mine. Dar mie nu-mi era clar care erau beneficiile imediate. Câinele dispăruse, la fel și toate farfuriile, prosoapele mamei și mătușa din partea tatei. Farfuriile și prosoapele au fost înlocuite de unele cu tiv auriu. Începând de atunci, cu ocazia drumurilor cu mașina, eu stăteam pe

bancheta din spate, cu bebelușul. Tata se uita periodic în oglinda retrovizoare și întreba „Cum merge acolo în spate?” Eu încercam din răspuțeri să zâmbesc, știind că, atunci când nu reușeam, treceam drept o adolescentă îmbufnată și dificilă – sau, încă și mai rău, geloasă pe tata, pe atenția lui.

—5

Când am ajuns la cină, nu mai erau decât două locuri libere în sala de mese. Primul era chiar vizavi de îndrumătorul studenților: un bărbat care fusese la Dalton și care te întreba mereu ce liceu ai urmat, în speranța că vei răspunde Dalton. Celălalt loc liber era vizavi de un tip blond, bucălat ca un îngerăș, cu un laptop. Mânca pâine prăjită și arăta întocmai ca Imre, prietenul dezagreabil al lui Ivan. Imre absolvise și se presupunea că e la Caltech, deci probabil că nu era el. Și *chiar* dacă era el, am hotărât că mai bine stau acolo decât vizavi de tipul de la Dalton.

– E în regulă dacă mă așez aici? am întrebat pe un ton care a ieșit furios, punându-mi tava pe masă.

– Da-a, a răspuns tipul blond, împingându-și la o parte computerul.

Ochii lui erau de un albastru șocant de deschis, cum nu mai văzusem niciodată.

– Scuze, am crezut că ești altcineva, am zis. Dar n-am mai făcut cunoștință până acum, nu?

– Nu, dar putem să facem acum.

Postura lui excesiv de corectă și intonația, deopotrivă cu ușoara tărăgănare a replicilor lui, au contribuit la impresia că răspundea la instrucțiuni transmise de la mare depărtare. M-a întrebat de unde vine numele Selin. Era o întrebare la care trebuia să răspund de zece ori pe zi, și totuși, venind de la tipul ăsta, care avea un manierism atât de neobișnuit și care a spus că îl cheamă „Juho“, nu m-a deranjat atât de mult.

– Din turcă, am răspuns. Dar Juho?

– Poți ghici?

– Oh, uau! Hm. Probabil că nu.

– Dar ai putea măcar să încerci.

– Groenlanda, am zis, dându-mi seama, pe când rosteam răspunsul, că era îmbrăcat cu un bluzon verde-smarald și cu o pereche de pantaloni verde-smarlad asortați.

S-a îndreptat încă și mai mult de spate.

– Aș zice că e foarte surprinzător. Groenlanda are cea mai mică densitate a populației din lume. Până și Sahara e mai populată decât Groenlanda. Probabilitatea ca eu să fiu din Groenlanda este foarte mică. Pe viitor, când va mai trebui să ghicești naționalitatea cuiva, Groenlanda ar trebui să fie ultima ta variantă.

L-am privit cu atenție, încercând să-mi dau seama dacă e un afurisit. Nici măcar nu voiam să-i ghicesc naționalitatea.

– Islanda, am zis.

– Asta e mai calduț, și nu doar pentru că în Islanda e mai calduț decât în Groenlanda, ci pentru că e mai aproape de locul de unde sunt eu.

– Oh, super! am făcut, îndreptându-mi atenția spre supa de fasole americană în coajă de pâine.

Nu mai aveam de gând să încerc să ghicesc de unde e tipul ăsta.

– O să-ți dau un indiciu, a continuat. În țara mea, vorbim și o limbă aglutinantă.

Atunci am știut că e finlandez și am devenit interesată. L-am întrebat dacă el crede în familia de limbi uralo-altaică: o teorie potrivit căreia limbile finlandeză, maghiară, turcă, coreeană și japoneză sunt înrudite. Lingviștii au încetat să mai creadă în ea încă din anii '60, dar eu consideram că este adevărată, datorită tuturor similarităților pe care le observasem între gramatica limbii maghiare și cea a limbii turce. Juho a spus că a avut o experiență similară studiind japoneza. M-a întrebat dacă, din punct de vedere teoretic, și în turcă e posibil, după cum e în finlandeză și în japoneză, să alcătuiesti un cuvânt compus, infinit de lung, care să exprime o delegare de ordine infinit de lungă – de exemplu, un

singur cuvânt care să însemne: „I-am ordonat să îi ordon să îi ordon să îi ordon să îi ordon să o facă.“ M-am gândit și mi-am dat seama că e posibil să compui un asemenea cuvânt.

Juho avea douăzeci și trei de ani, la fel ca Ivan, dar avea deja un doctorat atât în chimie, cât și în fizică. Făcea parte dintr-o societate ai cărei membri locuiau cu toții la căminul ăsta de trei ani și erau plătiți să facă orice doresc. Unul dintre membri lucra la o nouă clasificare a mamiferelor. Era de părere că mamiferele sunt clasificate greșit. Un altul încerca să se folosească de tiparele climatice pentru a prezice când o să fie demis antrenorul echipei naționale de fotbal a Braziliei.

– Stai, cum funcționează asta?

– Cred că nu trebuie decât să demonstreze că vremea nu-i un mijloc de prezicere *mai rău* decât altele.

L-am întrebat pe Juho care e proiectul lui. La început, a spus ceva despre încercarea „de a construi un clavicord“. După care a spus că își învață computerul să recunoască noțiunea de scaun. Și-a întors computerul spre mine: o fereastră era plină cu linii din acelea micițe și neinteligibile de cod, iar o alta era un carioaj de fotografii cu scaune. Nu era sigur dacă vrea să includă și fotolii și tabureți.

– Sau asta, a zis el, dând clic pe o fotografie care înfățișa un „scaun“ de plastic pentru

copii, în forma umflăturii aceleia mov și animate – cred că numele lui era „Grimace“? – care era prieten cu Ronald McDonald.

Juho a mărturisit că bomboanele lui finlandeze preferate se numesc *turkinpippuri*, care înseamnă „ardei turcești“ și care conțin clorură de amoniu, adică produsul dintre acidul clorhidric și amoniac.

– Au așa ceva în Turcia? m-a întrebat.

– Nu cred.

– Trebuie să le încerci, mi-a zis. Într-o zi, o să-ți dau să guști.

Am participat la câteva întruniri ale unui seminar de etică ținute de un faimos profesor de filozofie de la Oxford. Avea ochelari cu ramă subțire, părul alb vâlvoi și avea obiceiul să pună o mulțime de diapozitive deasupra capului, de obicei cu susul în jos sau în sens invers. Diapozitivele înfățișau tabele și grafice despre calitatea vieții diferitelor populații de pe glob.

Una dintre întrebările de la seminarul de etică a fost cum să apreciem beneficiul unei mici îmbunătățiri în calitatea actuală a vieții pentru milioane de oameni față de riscul unui mare rău făcut câtorva milioane de oameni care încă nu s-au născut. Era complicat, pentru că, dacă îmbunătățeai calitatea vieții din prezent, atunci aveau să se nască mai mulți copii – însemnând că oamenii cărora aveai să le faci rău în viitor

erau, poate, tocmai cei care nu s-ar fi născut în alte condiții, deci poate că tot le făceai o favoare.

O mulțime de întrebări etice aveau legătură cu eșecul în a-i face pe oameni să se nască. E greșit din punct de vedere moral să nu faci un copil, dacă știi că o să fie fericit? E greșit din punct de vedere moral să faci un copil mai degrabă la paisprezece ani decât mai târziu, dacă știi că acel copil născut mai târziu o să fie mai fericit? Și dacă știi că ar fi fericit în mare parte, dar că în ultimii cinci ani din viață o să fie extrem de nefericit? N-am înțeles de ce persoanei extrem de nefericite nu i se permitea să se sinucidă înainte să-și dea peste cap media.

Îmi doream să fie un curs unde să te învețe care e momentul potrivit să mori. Aranjamentul actual – în care toată lumea aștepta pioasă ca trupul să se decupleze pur și simplu de la existență – părea departe de a fi ideal. Bunica mea zicea adesea că trăise prea mult, asta pentru că avea dureri permanente și pentru că apucase să-și îngroape soțul și prietenii. Departe de a fi apreciată la valoarea ei reală, această afirmație era tratată ca un fel de vorbă de duh, care dovedea dragostea bunicii mele pentru dezbateri. Mama spunea că bunica e bătaioasă și că știe să se bucure de viață. Mai spunea și că îi plac ouăle moi.

Profesorul de etică era deștept. Ori de câte ori cineva făcea câte o sugestie sau puneă câte o întrebare, el zâmbea pe jumătate și începea imediat să turuie toate implicațiile la care un om normal nu s-ar fi gândit nici dacă ar fi stat acolo cu anii. Era și blând, căci nu spunea nimic ca să te facă să te simți prost. Odată, când am pus o întrebare, a ȗopăit, ba chiar a făcut și un desen. Era o ușurare că acela care fusese trimis să te învețe ce înseamnă etica nu era un afurisit.

Cu toate astea, seminarul de etică mă lăsa mereu cu o senzație de neliniște și de nemulțumire. „Calitatea vieții”: de parcă am fi știut ce-i aia și de parcă am fi putut-o măsura. Voiam și eu să aflu ce e calitatea vieții.

—5

Lakshmi a spus că e ciudat că nu public și eu în revista literară, ca toți cei care își doreau să ajungă scriitori sau ca Lakshmi însăși, care „nu era scriitoare”, dar căreia îi plăcea să scrie. N-am înțeles ce a vrut să spună prin „nu sunt scriitoare”.

– Sunt praf la scris, a zis.

– Ei bine, niciunul dintre noi nu-i mai *bun*.

– Ba nu, e diferit. Eu scriam poezii...

Pe chip i-a apărut o expresie îngrozită, iar eu am lăsat baltă subiectul.

Până atunci nu-mi trecuse prin cap să mă alătur revistei literare. Nu voiam să fiu nici editor, nici să mă aflu la conducerea revistei, atunci de ce aş fi vrut să mă fac că vreau una dintre acele ocupații cât sunt la facultate? În afară de asta, studenții care erau cei mai pasionați de revista literară erau și cei care păreau incapabili să-și ascundă entuziasmul pentru toți scriitorii faimoși care fuseseră și ei aici în urmă cu o sută sau cu cincizeci de ani. Nu că aş fi avut vreo problemă cu Wallace Stevens sau cu John Ashbery, dar nici nu aveam de gând să intru într-un club ca să-i ridic în slăvi. Dar s-a dovedit că atât Lakshmi, cât și alții pe care îi cunoșteam făceau deja parte din cercul revistei literare și am înțeles din ce mi-au spus că transmit un anume mesaj dacă hotărâsc să *nu* mă alătur lor, așa că m-am înscris.

Fiecăruia i se repartiza la întâmplare un „îndrumător”: cineva care era deja în cadrul revistei literare și care se presupunea că trebuie să te ajute cu eseul de candidatură. Al meu era Lucas, prietenul lui Riley. Mă simțeam apropiată de Lucas, și asta pentru că citea la fel de mult ca mine și pentru că și părinții lui crescuseră pe două continente diferite, iar acum trăiau separat. Lucas crescuse în New York, dar își petrecea toate vacanțele peste ocean, nefiind un american impermeabil ca Riley, care nu părăsise niciodată Statele Unite, nici la fel de

încrezător în internaționalitatea lui, ca Joanne sau Lakshmi. Avea un aer familiar de stânjeneală strămutată, o îngrijorare legată de vorbitul prost al limbilor străine, pe care le întâlneai la cei care nu studiaseră în aceeași țară în care trăiau majoritatea rudelor lor.

Pentru eseul de candidatură, trebuia să citești o povestire, să-i descrii punctele slabe și pe cele forte și să precizezi ce modificări i-ai aduce dacă ar fi să o publici. M-am întâlnit cu Lucas la prânz, ca să-mi poată da o copie xeroxată după povestirea în cauză. Am tot așteptat să-mi dea un sfat, dar n-a făcut-o. Când am pomenit despre asta, s-a purtat de parcă aș fi glumit. Am sfârșit prin a discuta despre cărți, ca de obicei.

Lucas avea o manieră de a vorbi despre scris care părea să indice spre o lume până atunci nebănuită de competență și colegialitate. De la el am auzit prima oară sintagma „bun la nivel de propoziție“. O spunea într-un sens autodenigrant, indicând că le-o atribuia celorlalți. Și când te gândești că nu numai Lucas însuși, ci și alții au avut parte de experiența lecturii unei cărți în care propozițiile individuale au un ritm aparte și o alegere încântătoare de cuvinte, dar o altă parte din ea îți dă o senzație neplăcută. Când te gândești că există un nume pentru senzația

aceea de recunoștință amestecată cu dezamăgire pe care eu am respins-o ca fiind prea intimă pentru a o numi.

Povestirea scurtă pentru eseu era despre un instalator care făcuse sex cu femeia a cărei toaletă o repara. Am notat câteva modalități prin care am considerat că povestea ar putea să fie mai puțin stupidă decât era deja și i le-am dat lui Lucas.

Am intrat în redacția revistei literare. Lakshmi a fost votată ca responsabilă de petreceri: un domeniu în care experiența ei era larg cunoscută.

De curând, plecând de la o petrecere din Boston, Lakshmi și prietenii ei dăduseră peste niște foști studenți care absolviseră anul trecut, dintre care o fată se atașase oarecum de Lakshmi, astfel că a întrebat-o dacă nu cumva știe „o turcoaică pe nume Selin“.

– A fost ciudat, a spus Lakshmi. I-am uitat numele. Zina, Zelda, ceva pe-acolo.

Eu am rămas cu gura căscată.

– Zita?

– Așa! Cine e?

– Fosta iubită a lui Ivan.

– Fosta? De ce era atât de dornică să vorbească cu tine? Mi-a cerut numărul tău. Să i-l dau? Nu știam sigur dacă o eviți sau nu. Ce vrea?

– Nu știu. Cum ți s-a părut?

– Foarte interesată de tine. Scundă. Îmbrăcată nu prea elegant. A părăsit-o pe ea pentru tine?

– Cred că s-au despărțit înainte să ne cunoaștem noi.

– Se înțelege.

N-am întrebat-o ce a vrut să spună cu asta.

—5

Dintotdeauna am presupus că familia lui Lakshmi e bogată, până când am aflat că ea nu a cumpărat nici măcar o carte pentru cursuri. Avea *deja* mare parte dintre cărți, însă erau la mâna a doua, primite de la prietenii mai mari: studenți în ani terminali plini de farmec, aparținând epocii postcoloniale, care o luau pe Lakshmi cu ei la New York ca să cumpere haine la reducere pe bază de invitație și pe la genul de consignații unde femeile și adolescenții bogați scăpau de hainele lor de designer, folosindu-se de încasări ca să-și cumpere unul altuia medicamente pentru anxietate și pentru ADHD. Eu nu auzisem niciodată de astfel de întruniri, despre care Lakshmi vorbea de parcă ar fi fost o rutină.

Aparent, talentul de a face să pară că ai bani era ceva ce Lakshmi învățase de la tatăl ei, un diplomat. Crescuse în palate rezidențiale din toată lumea, unde, ajutați de servitori, de șoferi și de grădinari, părinții ei

distraseră oaspeți la un nivel plin de fast, însă fără să dețină niciunul dintre lucrurile care se găseau în locuința lor.

Toți studenții singaporezi, inclusiv Joanne, aveau aceeași bursă: taxele de școlarizare acoperite în totalitate, plus un stipendiu, în schimbul căruia trebuiau să muncească un număr de ani după absolvire pentru guvernul singaporez. Joanne, care își tăiase părul și căreia nu îi plăceau nici hainele scumpe, nici machiajul și care folosea un săpun lichid de Castilla la aproape orice, și-a folosit stipendiul ca să-și cumpere o bicicletă din fibră de carbon și un laptop cu CD-ROM incorporabil: obiecte pe care le trata cu un soi de obidă respectuoasă care părea să rezume întreaga ei atitudine față de ceea ce singaporenii numeau „angajament“. În cazul Joannei, era complicat, și asta din cauza faptului că părinții ei puteau, teoretic vorbind, să-i achite datoria, pentru că mama ei era cetățean american: o informație pe care o cunoșteam cu toții, până și eu, dar pe care aparent părinții ei nu o discutaseră niciodată cu Joanne.

Cel mai popular singaporez de la Harvard, Percival, era un tip cu păr stacojiu, având ca specializare principală limbile clasice și care organiza în fiecare anotimp Misterele din Eleusis, când se consumau psihedelice și se frigea un purceluș. Majoritatea studenților

nonsingaporezi nu știau că Percival e din Singapore. Dar el era pomenit des de către ceilalți singaporezi ca simbol pentru ce ar putea să ți se întâmple din cauza angajamentului tău. În liceu fusese cunoscut drept un olimpic la matematică, ascultător și purtător de sacouri.

Aranjamentul studenților singaporezi m-a frapat la început ca fiind extrem și oarecum arhaic. Dar cu cât aflam mai multe despre situația fiecăruia, cu atât părea că fiecare dintre ei are câte un „angajament”; doar că unul mai puțin formal și nu aplicabil din punct de vedere juridic, unul care venea din partea părinților, și nu din partea unei țări întregi. Riley avea bursă completă din partea companiei farmaceutice unde lucra mama ei, membră a departamentului de marketing. Nimeni din familia ei nu avusese rezultate remarcabile în educație, însă Riley era cea care avea să devină doctor.

Părea să aibă legătură cu angajamentul ei faptul că Joanne făcea voluntariat zece ore pe săptămână, predând materia pentru examene la un program de învățământ pentru adulți – același la care renunșasem eu anul trecut. În fiecare zi a săptămânii, mergea cu bicicleta aproape zece kilometri până în cartierul de locuințe sociale, întorcându-se în aceeași stare de spirit netulburată. Când am întrebat-o dacă nu o

stresează vreodată oamenii de acolo, a părut doar să cadă puțin pe gânduri, după care a răspuns:

– Unii dintre ei sunt puțin cam tensionați.

În cazul meu, voluntariatul fusese ideea mamei. Idee care i-a venit când am pomenit despre angajare. În viziunea ei, găsirea unei slujbe echivala cu o insultă – ca și cum aș fi acuzat-o că nu mă poate întreține. La liceu, mă străduisem din răputeri să mă arăt, și să fiu, recunoscătoare, pentru că știam cât de norocoasă sunt față de copiii *nevoiți* să muncească – fie pentru că erau săraci, fie pentru că părinții lor erau genul de oameni bogați care considerau că e dăunător ca odraselele lor să fie scutite de tot felul de greutăți. De obicei, aceia erau tocmai americanii get-beget la care mă și gândeam – albi, după cum îi numea prietena mea Clarissa. Clarissa, ai cărei părinți erau din China, nu se considera albă și mi-a spus că nici eu nu sunt albă. Dar am întrebat-o pe mama, iar mama a răspuns, părând scandalizată, că normal că suntem albi.

Părinții cu stare care proveneau din alte țări sau care erau evrei cel mai adesea nu-și doreau ca progeniturile lor să aibă slujbe. Unul dintre motive era că puterea noastră de a câștiga bani era atât de neînsemnată, încât nu merita efortul pe care ar fi fost ei nevoiți să îl depună. Atitudinea mamei Leorei era următoarea: „N-am timp să te iau de la o

slujbă falsă.“ Mama Leorei găsea întotdeauna cea mai jignitoare manieră de a exprima o idee. „N-am de gând să ascult de un copil de zece ani“, spunea ea, sau „de un copil de șapte ani“ sau „de doisprezece ani“, pe un ton care respingea complet orice ai fi avut de spus, fără drept de apel. Cel puțin din punctul ăsta de vedere, eram mai norocoasă decât Leora: părinții mei îmi cereau părerea și, când nu mi-o cereau, nu părea să fie din cauza vreunui principiu de care se simțeau mândri. Și totuși, știam că Leora se consideră mai norocoasă decât mine, pentru că are frați și surori și pentru că „nu a trecut niciodată prin nimic, ca de exemplu un divorț“. Însă părinții mei erau singurii pe care îi cunoșteam care nu se purtau de parcă le datoriez bani pentru că sunt în viață, care nu spuneau despre copii că ar fi „răsfățați“ sau „egoiști“, care nu-mi impuneau să mă fac doctoriță și nici nu luau partea altor adulți în detrimentul meu. Eram atât de recunoscătoare uneori, încât stăteam în camera mea și plângeam.

Anul ăsta hotărâsem să-mi iau o slujbă. Slujba de student plătită cel mai bine, în echipa căminului, era prezentată ca o experiență distractivă, în genul teambuildingurilor, doar că în loc să mergi în sălbăticie, curățai băile după ceilalți colegi. Anul trecut, colegul din echipa căminului alocat Priyei și Joannei era

și asistent universitar de mate și le scria cu un marker solubil probleme pe oglindă. În funcție de răspunsurile lor, le lăsa o față zâmbitoare sau una tristă, iar odată, când au rezolvat o problemă dificilă, le-a lăsat o bombă de baie în formă de delfin.

Echipa căminului, care plătea până la 12 dolari pe oră, era doar pentru studenții cu dificultăți financiare, care aveau nevoie să muncească ca să-și plătească studiile, ceea ce însemna că, pentru a fi eligibil, părinții tăi nu trebuiau să câștige mai mult de o anumită sumă de bani. Colega de cameră a Svetlanei, Dolores, avea bursă completă și o slujbă ca spălător de vase la una dintre cantine, ca să le poată da bani părinților ei, bani pe care să-i trimită părinților lor. Unii vorbeau de bine echipa căminului, dar nu am auzit pe nimeni să zică ceva bun despre spălatul vaselor, cu excepția faptului că orele de lucru erau mai flexibile.

Slujba plătită cel mai bine unde nu trebuia să faci nimic neplăcut era la împrumuturi la bibliotecă, destinată și studenților cu dificultăți financiare. Cele care nu erau pentru studenții cu dificultăți financiare începeau de la 4,75 dolari pe oră și nu erau deloc interesante. Cele interesante se numeau stagii și erau neplătite.

Am obținut o slujbă în afara campusului, de introducere a datelor pentru un catalog de

grădinărit. Mi-au dat liste cu adresele unor oameni care ar fi putut fi interesați de grădinărit, iar eu le introduceam într-un computer. Mă plăteau la numărul de adrese introduse. Când tastam cât de repede puteam, ajungeam până la 20 de dolari pe oră. Dar apoi am început să am junghiuri la nivelul mâinilor și al încheieturilor, iar când m-am dus la centrul de sănătate al studenților și mi-au spus că e din cauza tastatului, mi-am dat demisia.

După aceea mi-am găsit o slujbă în campus, în cadrul Institutului de Cercetare Ucrainean, care nu era pentru studenții cu dificultăți financiare, dar tot primeai 7 dolari pe oră. La interviu, m-am străduit din răspuțeri să arăt cât de motivată sunt.

– Pasiunea ta pentru literatura rusă chiar este o sursă de inspirație, dar știi că ăsta e un institut de cercetare ucrainean, da? Și e muncă de birou, în mare parte, mi-a spus Rob, intervievatorul, care părea că încearcă să mă descurajeze.

Dar i-am spus cât de mult îmi place munca de birou și cât îl apreciez pe violonistul Nathan Milstein, iar în cele din urmă Rob a spus că pot să lucrez acolo.

Institutul de Cercetare Ucrainean era într-o casă din lemn, în stil colonialist, cu birouri în fiecare încăpere. Cam o treime din cei care lucrau acolo chiar erau ucrainenii și păreau mereu să spumege de nervi. Dacă spuneai

„Ucráina“ în loc de „Ucraína“, dacă presupuneai că un cuvânt din ucraineană seamănă cu unul din rusă sau dacă întrebai despre un autor ucrainean dacă a scris în rusă, era suficient ca să-i faci să izbucnească. Genul ăsta de sensibilitate mi-era familiar de la poporul turc și îmi stârnea o senzație de afecțiune protectoare.

—5

Canapeaua extensibilă din camera comună era acoperită de baticul pe care Priya îl puneă peste tot – de parcă ar fi ajutat la ceva. Riley și Priya erau la laborator. Nu știam sigur unde e Joanne, însă de obicei ea era foarte liniștită și dormea mult. Pe când mă gândeam la talentul admirabil al Joannei de a adormi oriunde, am văzut, spre mirarea mea, că de data asta adormise sub masă, la câteva picioare de mine, în ceea ce crezusem că era un sac de dormit gol.

Când mi-am verificat e-mailul, am găsit un mesaj redirectionat de la președintele clubului studenților turci. „Ai chef să te trezești sâmbătă la opt dimineața, să afișezi cel mai mare zâmbet și să arăți ca un membru ambiguu din punct de vedere etic, plin de motivație și activ sexual al comunității de la Harvard?“, scrisese el. Mesajul redirectionat era o invitație din partea Crimson Key, grupul studențesc care

oferea tururi ghidate prin campus. Încercau să ajungă la diverși studenți internaționali și interraciali care să întâmpine nu știu ce delegație venită în vizită, pentru a face Harvard să pară un loc și mai divers decât dacă s-ar prezenta numai oamenii de la Crimson Key.

Mi-a trecut atunci prin minte că e-mailurile din partea clubului studenților turci crescuseră semnificativ din punct de vedere al calității față de anul trecut, când nimeni nu zicea nimic amuzant sau interesant și nici nu-și exprima vreo reticență față de oameni cum făceau cei din Crimson Key. Asta, în combinație cu o impresie pozitivă pe care o aveam legată de clubul singaporezilor, m-a motivat să încerc să ajung la o întrunire de-a clubului studenților turci.

Toți cei din clubul studenților turci păreau să fi urmat același liceu faimos din Istanbul. În afară de acest liceu, nu vorbeau decât despre un loc din Boston de unde puteai cumpăra un anumit tip de brânză. (De la magazinul armenesc din Watertown.) Aproape nimeni nu zicea nimic amuzant, dacă nu puneai la socoteală șicanările despre consumul excesiv de mâncare și băutură. În mare parte, păreau mai puțin studenți, cât adulți jalnici în miniatură.

Singurul cu care îmi plăcea să vorbesc era Şahin, președintele. Fusesse și el la același liceu ca restul, dar părea deprimat, spunea

lucruri amuzante și nu părea să-i pese sau să observe că turca mea nu e la fel de bună ca a celorlalți. Când vorbeam cu el, trecea de la turcă la engleză de parcă nici nu observa ce făceam. Era obsedat de păsări, iar mai târziu l-am văzut deseori prin campus, purtând căști galbene sportive și zgâindu-se la pământ – pentru că memora ciripitul păsărilor, încercând să obțină burse de călătorie spre locuri izolate unde trăiau cele mai interesante specii de păsări. Să memoreze tot ce-și vorbeau păsările părea să fie pentru Şahin la fel de greu pe cât mi-era mie să învăț rusa. El era singurul turc pe care îl cunoscusem vreodată care chiar era interesat de un domeniu anume al cunoașterii, iar nu doar un individ care să facă automat medicină, inginerie sau chestia aia căreia îi spuneau „management“.

Doi absolvenți, Burcu și Ulaş, veneau uneori la întrunirile clubului ca să împartă petiții despre genocidul armean. Erau niște tipi stresanți – și nu doar din cauza petițiilor, ci din cauza a tot. Îți dădeai exact seama ce fel de oameni erau părinții lor.

Majoritatea petițiilor îi citau pe doi profesori de la Princeton care afirmau că masacrul armenilor din Imperiul Otoman făcuse parte dintr-un conflict regional care implicase grupări armene pro-ruse, deci, teoretic vorbind, nu era un genocid. Uneori, petițiile erau adresate Muzeului

Holocaustului din Washington, cu rugămintea de a nu pomeni de genocidul armean la diverse evenimente sau expoziții. Petițiile acelea dădeau deseori rezultate, iar asta pentru că se găseau mereu suficienți oameni în cadrul Muzeului Holocaustului care nu voiau să sugereze că se mai întâmplase un eveniment asemănător Holocaustului. Alte petiții le erau adresate legislatorilor americani și încercau să-i convingă să nu mai considere ziua de 24 aprilie ca fiind Ziua recunoașterii genocidului armean. Acestea erau mai puțin eficiente, pentru că erau mai mulți armeni care își doreau o zi de comemorare decât turci care nu-și doreau una.

Genocidul armean era un eveniment despre care auzisem de la părinții copiilor americani încă de când eram la gimnaziu. Era de obicei primul lucru pe care îl aduceau în discuție: fie un covor pe care îl cumpăraseră, fie un sfidător „cumnatul lui Jim e armean” sau „pediatrul nostru e grec”. Nu auzisem niciodată vreun turc să zică ceva rău despre armeni și știam cât de mult le plăcea americanilor să vorbească despre „urile etnice”, așa că am presupus mereu că este doar o fixație de-a lor și că nu reprezintă nimic real. Era o dezamăgire să aflu că asemenea petiții chiar există. Părea vulgar să faci lobby împotriva unei „zile de comemorare” a unui masacru, fie că avusese

loc în urma unui genocid, fie de pe urma a ceea ce considerau unii de la Princeton a fi un război normal. (Ce anume diferenția un mare și onorabil război, în care încercai să iei niște pământ omorând oameni, de un genocid rușinos, în care încercai să iei niște pământ omorând oameni?) Pe de altă parte, când Ulaș ne-a vorbit despre cum guvernul Franței și al Statelor Unite încearcă mereu să adopte legi care să recunoască genocidele din alte țări, dar nu îl numeau niciodată genocid când era vorba despre algerieni sau despre amerindieni, m-am enervat atât de tare pe guvernul Franței și pe cel al Statelor Unite, încât aproape c-am simțit o durere fizică. Uneori, Burcu și Ulaș încercau să-l facă pe Șahin să le dea mai departe petițiile în locul lor, dar nu le-a ieșit niciodată.

—5

A murit un faimos bard sovietic. Toți profesorii de rusă erau deprimați. Pe Galina Fiodorovna am văzut-o plângând în camera fotocopiatoarelor. Bardul fusese emblema culturii de stradă moscovite a copiilor, în special pe o anume stradă faimoasă. În onoarea lui, toți studenții ruși au fost puși să memoreze poezii de Pușkin. Avea logică, asta potrivit logicii rușilor, unde totul avea întotdeauna legătură cu Pușkin.

Pentru cursul nostru, am avut de învățat un vers din *Evgheni Oneghin*. Eram încântată, pentru că *Evgheni Oneghin* era al doilea roman rusesc pe care îl citisem, încă din liceu, imediat după *Anna Karenina*. Era scris în întregime în tipul de sonet pe care îl inventase Pușkin, deci era foarte dificil de tradus. Țasta era unul dintre motivele principale pentru care să înveți rusă: ca să citești *Evgheni Oneghin*.

La un moment dat, Vladimir Nabokov se înfuriase atât de rău din pricina tuturor traducerilor englezești după *Evgheni Oneghin*, încât și-a făcut-o pe a lui, care era extrem de literală și nu rima, ceea ce i-a năruit prietenia cu Edmund Wilson: un om în toată firea pe care unii îl strigau „Iepurașul“. M-am hotărât să citesc traducerea lui Nabokov. Mama avea multe romane de Nabokov, dar nu și *Evgheni Oneghin*. Mi l-am cumpărat singură de la librăria Barnes & Noble de pe Route 22: unul dintre primele locuri unde am ajuns cu mașina, mașina mamei, după ce mi-am luat permisul.

Mi-am dorit să citesc *Evgheni Oneghin* doar pentru că-mi plăcuse la nebunie *Anna Karenina*. Iar după ce l-am citit, mi-am dat seama în ce măsură *Anna Karenina* îi aparținuse dintotdeauna mamei, mai mult decât mie. Conflictul major din *Anna Karenina* era povara Annei de a fi prinsă între iubitul ei și copil, în timp ce soțul o forța să aleagă între

cei doi. La fel și mama se simțise prinsă între munca ei și dragostea pentru propriul copil, un lucru în care soțul ei nu credea și unul pe care iubitul ei nu-l înțelegea. Știam că îl comparase pe Jerry cu Vronski și pe tata cu Karenin. Aproape toate femeile din *Anna Karenina* erau mame și toate aveau soți sau iubiți – cu excepția fetei ăleia, Varenka; însă chiar și în cazul Varenkăi, Koznîșev aproape că a cerut-o în căsătorie pe când culegeau ciuperci. Cel puțin Koznîșev se gândise, prin urmare, să facă sex cu Varenka. Nu existau femei în carte cu care să nu se fi gândit cineva să facă sex.

Tatiana, eroina din *Evgheni Oneghin*, nu era mamă. Avea una: o femeie agitată, convențională, indiferentă, care îi limita activitățile. Tatiana era adolescentă și trăia în provincie. Nu avea nicăieri unde să meargă, citea romane tot timpul și nu încerca să facă sex cu nimeni. Chiar și când și-a făcut apariția Evgheni Oneghin, ea nu voia decât să-l vadă din când în când, să se gândească la el și să-și vadă de cititul romanelor. Abia după ce a aflat că acesta o să plece a fost cuprinsă de disperare și i-a scris o scrisoare.

„Scrisoarea Tatianeii“ era faimoasă în Rusia – toată lumea o știa pe de rost. Pentru comemorarea bardului, noi aveam de memorat unul din cele două pasaje: fie prima strofă din carte, fie începutul scrisorii Tatianeii. Majoritatea colegilor, printre care se

număra și Svetlana, au ales prima strofă, pentru că era mai scurtă, însă eu mi-am dorit să învăț scrisoarea Tatianei.

Svetlana învăța ușor pe de rost. Tatăl ei o învățase ceva ce se numea „metoda Loci“. Îți închipuiai o rută prin interiorul unei clădiri sau printre mai multe clădiri și îți imagineai cum plasezi diverse lucruri pe care voiai să ți le aduci aminte în diverse locuri – loci – de-a lungul rutei. Apoi, tot ce trebuia să faci ca să-ți amintești acele lucruri era să refaci mintal ruta.

Svetlana a sugerat să ne gândim la o rută fizică pe care chiar s-o și parcurgem, folosindu-ne de opriri ca să ne amintim versurile.

– Ca Drumul Crucii?

– Asta e chiar o idee foarte bună, pentru că au fost patru opriri pe Drumul Crucii și sunt paisprezece versuri într-o strofă din *Oneghin*.

Am hotărât să începem în Yard, căminul unde locuiserăm anul trecut, și să ne croim drum spre râu.

Toată ziua fusese înnorat, dar nu ne-a plouat până nu am ajuns la fostul nostru cămin. Am rămas dinaintea lui o clipă, apreciind tot ce avea de oferit: fațada simplă din cărămidă, frontoanele ascuțite. Plutea în aer o senzație de respingere, căci știam că legitimațiile noastre nu vor mai deschide ușa.

Bobocii noi intrau și ieșeau. Unii era evident că s-au gândit mult ca să-și alcătuiască ținuta. Alții păreau că și-au făcut-o impermeabilă într-un mod atât de tranșant, încât ai fi zis că erau mobilier de grădină.

Primul vers din scrisoarea Tatianei – „Vă scriu, mai mult ce vă pot spune?“²⁴ – era ușor de ținut minte și de asociat cu această clădire, pentru că aici îi scrisesem lui Ivan. Ideea de bază a scrisorii era cât de irevocabil o compromisese pe fată, prin simpla ei existență. Cum, scriind-o, se abandonase total în mâinile lui Oneghin, încredințându-i lui toată onoarea ei. N-ar fi făcut niciodată așa ceva, spune, dacă lucrurile ar fi continuat ca până atunci – dacă l-ar fi văzut pe Oneghin o dată pe săptămână, dacă ar fi schimbat câteva cuvinte, „Și-apoi [...] zi și noapte/Să-mi depăn gândurile-n șoapte/Pân' la o nouă întâlnire...“²⁵ Nu-mi venea să cred că spusese tocmai asta: „Și-apoi [...] zi și noapte/Să-mi depăn gândurile-n șoapte/Pân' la o nouă întâlnire....“ Nici eu nu-mi doream nimic mai mult.

În față la Café Gato Rojo, sindicatul studenților, Svetlana a trebuit să memoreze un vers despre unchiul lui Oneghin, care se îmbolnăvisese. Întâmplarea făcea că Svetlana chiar se îmbolnăvisese cândva la Gato Rojo, când a trebuit să se întâlnească cu profesorul ei de franceză. Versul meu era despre cum mă expusesem la a fi pedepsită de Evgheni

Oneghin prin dojană. Ei bine, știam că iubita lui Ivan, Eunice, care absolvise, își ține orele de audiență la Gato Rojo; motivul pentru care știam acest lucru este că folosisem comanda „finger“ ca să o văd online, iar în „planul“ ei își trecuse orele de audiență. Mă *dojeneam* fiindcă știam asta.

La sfârșitul plimbării noastre, Svetlana s-a îndreptat către stația T ca să meargă la terapie. Eu m-am așezat pe o bancă și m-am gândit la scrisoarea Tatianeii către Oneghin – dacă poate fi considerată o reușită sau nu. Pe de-o parte, nu au sfârșit împreună. În afară de asta, a urmat și un duel, iar tipul a murit. Nu, chiar nu puteai să zici că rezultatul imediat a fost unul pozitiv. Pe de altă parte, Pușkin însuși iubea scrisoarea aceea. A afirmat că a păstrat o copie de-a ei și că o recitea periodic. Nu era iubirea lui Pușkin, iubirea oricui citea *Evgheni Oneghin*, mai importantă decât purtarea de ratat a lui Oneghin?

Pușkin a spus că unii cititori o s-o condamne pe Tatiana – o s-o considere impulsivă sau necuviincioasă. Însă acei cititori nu sunt sinceri. Ce vor de fapt să spună este că Tatiana nu a acționat strategic. Nu știa să joace jocuri. „Cocheta e o calculată;/Tatiana-n schimb nepregetat/Se dăruie iubirii-ndată.“²⁶ Mie îmi plăcea la nebunie Tatiana pentru că nu și-a ascuns sentimentele și îmi plăcea la nebunie Pușkin

pentru că le-a atras atenția acelor care confundau discreția cu virtutea. Mai întâlneai astfel de oameni: oameni care se purtau de parcă recunoașterea oricăror sentimente de iubire, înainte să faci un bărbat să-ți cumpere lucruri, era o violare – nu a pragmatismului, nici măcar a bunelor maniere, ci a moralității. Însemna că nu ai autocontrol, că nu poți să-ți amâni recompensa, că ai picat la testul stupid cu bezele²⁷. Bleah! Refuzam să cred că disimularea este mai virtuoasă decât onestitatea. Dacă exista vreo recompensă de pe urma minciunii, atunci nu voiam nimic.

Ceea ce se potrivea cu felul în care femeile din familia mea discutau despre caracterul „nostru” comun. Când venea vorba despre iubire, eram prea inteligente și prea oneste ca să jucăm jocuri. Nu puteam fi fericite decât cu genul de bărbat care nu avea nevoie de ditamai șarada. Bărbații care aveau nevoie de șaradă, cu toate că mai numeroși, nu meritau să-ți bați capul cu ei. Nu numai că ne era imposibil să atragem un astfel de bărbat, pentru că eram incapabile din punct de vedere fizic, dar nici nu merita efortul, pentru că nu era capabil de o dragoste adevărată.

Și totuși, încă de la o vârstă fragedă, am văzut femei cu care eram înrudită, ca de exemplu mătuși de-ale mele și pe mama, prosternate de suferință din cauza bărbaților. „Prosternate de suferință” era înțelesul pe

care i l-am dat mai târziu expresiei din turcă pe care, pe atunci, nu o înțelesesem decât pe jumătate: *kendini yerlerden yerlere attı, or başını taştan tasa vurdu*. Cineva care „se aruncă singur sau singură [dar, să recunoaștem, probabil singură] de la o podea la alta“ sau „se bate cu capul când de-o piatră, când de alta“. Motivul pentru care se comportă astfel e pentru că un bărbat i-a acordat mai multă atenție altei femei – genului de femeie căreia îi place să joace jocuri. Drum bun, cale bătută: evident, bărbatul a fost intimidat de inteligența și de onestitatea noastră.

Consecința lui „drum bun, cale bătută“ – că iubirea aceea o să se stingă întocmai ca o lumină electrică, de îndată ce îți dai seama că obiectul iubirii tale e tălâmb, laș sau de prost-gust – nu era neapărat confirmată de pe urma observării. Existau semne că, în realitate, era posibil să suferi enorm după niște lași de prost-gust. Dar poate că astfel de ghinioane nu cădeau decât pe capul femeilor dintr-o generație anterioară – femei care, după cum chiar ele mă asiguraseră, erau mai puțin norocoase și mai puțin inteligente decât mine. Era o ușurare să aflu că Pușkin confirma ceea ce rudele mele au spus dintotdeauna: că este mai bine să fii inteligentă și onestă decât să joci jocuri.

Per ansamblu, m-am gândit, fusesem îndreptățită să-i scriu lui Ivan. Prin simpla tastare a unor cuvinte la un calculator,

făcusem să se întâmple o mulțime de lucruri pe lume – nopți pierdute, bilete de avion cumpărate, bani dați din mână în mână. Pe de-o parte, fusese un test ca să văd ce pot obține doar prin scris. Dar au fost și dați când îmi făceam griji că mă purtasem prosteste și fără demnitate. M-am gândit la balul de la începutul cărții *Anna Karenina*, când Kitty îl privește dragăstos pe Vronski, care era deja îndrăgostit de Anna: „Și încă mult timp după aceea, vreme de câțiva ani, privirea aceea plină de dragoste, pe care i-o aruncase ea și la care el nu răspunsese, îi sfâșia inima ca o rușine de neîndurat.”²⁸ Literalmente, Kitty aproape că se prăpădise de rușine, fiind nevoită să meargă la o stațiune din Germania. Apoi i s-a confesat Varenkăi, iar Varenka i-a zis: „Adică de ce rușinos? Doar n-ai putut să-i spui unui om indiferent față de dumneata că-l iubești.”²⁹ Iar Kitty a răspuns că nu, normal, nu îi spusese niciun cuvânt.

Din nu știu ce motiv, m-a dus cu gândul la ce îmi spusese mama, că la un moment dat, prin anii '70, tata comentase despre *Anna Karenina* că e un roman burghez despre o femeie decăzută, arătându-se surprins că mama ar fi interesată de o asemenea carte. E posibil să fi spus într-adevăr așa ceva? Ambii mei părinți își aminteau lucrurile diferit unul față de celălalt, dar și față de mine.

Odată, pe când eram în generală, tata ne dusese pe mine și pe Leora la New York să

vedem *Mizerabilii*. După spectacol, în mașină, s-a plâns de sentimentalizarea maternității – de felul în care maternitatea, „dragostea de mamă“, trebuia să facă neapărat un sfânt dintr-un personaj, dar că adevărul e că Fantine din *Mizerabilii* este o prostituată și are o moralitate îndoielnică și că nu îi seamănă câtuși de puțin lui Jean Valjean, care a furat o bucată de pâine ca să-și hrănească familia.

Mereu făcuse parte din identitatea mea să mă simt mai obiectivă decât fiecare dintre părinții mei – să aleg între perspectivele lor, să rețin anumite părți care-mi erau de folos și să le resping pe restul. Pe de-o parte, eram de acord că este ceva enervant în sintagma „dragoste de mamă“, care pare înrudită cu senzația pe care o aveam eu când mama vorbea despre „copilul ei“. Pe de altă parte, am recunoscut în opinia tatei despre *Mizerabilii* discursul acela tendențios, rigid, „părtinitor“ pe care trebuia să îl ignor – ignorarea căruia, într-adevăr, reprezenta o aptitudine esențială din viața de adult. Nu era tocmai ideea de bază din *Mizerabilii*, și încă nu una foarte subtilă, că Fantine, prostituată fiind, nu e cu nimic diferită de Jean Valjean, care a furat o pâine ca să-și hrănească familia? Iar felul în care tata a pronunțat cuvintele „să-și hrănească familia“ era cel puțin la fel de enervant ca modul în care pomenea mama de „copilul ei“.

În privința asta, și a multor alte chestiuni, am ajuns la concluzia că, deși niciunul dintre părinții mei nu avea sută la sută dreptate, eu, în caz de forță majoră, aș fi mai degrabă de acord cu mama.

A PATRA SĂPTĂMÂNĂ

În weekend, eu, Riley, Priya și Joanne ne-am dus la cumpărături în Boston. La Garment District, unde vindeau haine la un dolar și jumătate kilogramul, am cumpărat o cămașă reiată portocaliu-închis și o fustă satinată cu niște flori uriașe, care se lega în talie. Aparent, ne uitam după „materiale“. Nu prea înțelegem care e treaba: materialele păreau întocmai lucrul din care aveam destul. Cu toate astea, la magazinul de textile am ales câțiva metri dintr-un satin maroniu care arăta de parcă o să meargă numai bine ca separatoare de cameră.

Ne-am petrecut după-amiaza în Somerville, alergând după un televizor și un videocasetofon pe care un tip la postdoctorat spusese că i le va da Priyei. Nivelul de coordonare, sumedenia de telefoane și de schimbări de plan au făcut să pară că era mai degrabă vorba despre o negociere de ostatici decât despre un schimb voluntar de bunuri. A început să pară posibil, apoi probabil, că videocasetofonul nu există. O problemă constantă de-a Priyei: bărbați care îi promiteau cu îndrăzneală și cu disperare lucruri pe care nu le aveau. Ceea ce era frumos pe atunci.

Înapoindu-ne pe jos din Somerville, tot treceam pe lângă mormane de obiecte de uz casnic aruncate de-a lungul trotuarului. Dintr-unul, am scos un preș de ușa pe care scria NU SUNT PREȘUL TĂU.

– Parcă e capabil să se autoiluzioneze! am exclamat.

Joanne m-a întrebat pe o voce blândă dacă vreau să-l luăm acasă și să-l facem preșul nostru. Mi-am imaginat cum ar fi să văd zi de zi acest preș de ușa care protesta cu obidă: noi aveam să-i călcăm în picioare concepția despre sine iar și iar. Am pus preșul înapoi unde l-am găsit, între un raft pentru CD-uri și o canapea extensibilă dezasamblată. La câteva străzi depărtare, Riley a găsit un alt preș care avea pe el șapte pisici care alcătuiau cuvintele BINE AI VENIT din cozile lor. Era limpede preșul potrivit pentru noi.

Când am ajuns, unul dintre prietenii de la medicină ai lui Riley și ai Priyei, Lewis, ne aștepta în hol. La început nu înțelegeam de ce tipul ăsta, Lewis, e mereu prin preajmă, dar s-a dovedit că este obsedat de Priya. Îi spusese că nici măcar nu e sigur dacă alți băieți o consideră atrăgătoare, dar că el nu și-o poate scoate din minte.

– Dacă e singurul tip care m-a considerat atrăgătoare? a întrebat Priya, cu ochii ei limpezi căscați de groază.

Joanne plecase la cina organizată de clubul studenților singaporezi. Mă întrebasese dacă vreau să vin și eu și mă simțisem flatată. Dar când se adunau toți singaporezii laolaltă, o dădeau pe singleză și îmi consuma prea mult din energie să încerc să urmăresc firul conversației.

Mi-am petrecut următoarea oră în camera mea și a lui Riley, făcând un baldachin deasupra patului de sus. Am lipit satinul maro cu bandă adezivă de tavan și apoi am fixat banda adezivă în piuneze. A ieșit chiar foarte bine. Acum puteam să citesc în pat fără să mai simt că se uită cineva la mine.

Înapoi în camera comună, lui Riley, Priyei și lui Lewis li se alăturaseră alți doi studenți la medicină: un tip care semăna cu Lewis, într-un pulover croșetat, și o fată care era la fel de frumoasă ca Priya, dar într-o manieră diferită. Priya stătea turcește pe podea, îmbrăcată cu niște blugi rupți și cu o bluză roz cu decolteu, chipul fiindu-i minunat încadrat de şuvițe răzlețe de păr; cealaltă fată stătea pe marginea canapelei, picior peste picior, îmbrăcată cu o bluză albă și cu o fustă cu motive marinărești care părea nu doar croită pe măsura ei, ci și călcată. Îmi părea cunoscută, dar nu-mi dădeam seama de unde.

Lewis stătea chiar în mijlocul canapelei, cu brațele întinse pe spetează, părând mult

mai în largul lui decât mă simțeam eu, chiar dacă locuiam acolo. Mare parte din discursul lui consta în remarci când ostile, când flatante despre sau la adresa Priyei. Priya pusese într-un bol înghețată Toll House cu aromă de cocă de fursecuri, pe care îl treceam din mână în mână, mâncând din el cu linguri de la cantină. Numai fata cu hainele călcate a refuzat să mănânce înghețată și, cu ocazia primei pauze în conversație, a început numaidecât să vorbească despre cum nu-și poate da seama dacă e dependentă de fumat sau nu. Toată lumea s-a uitat cu mirare la ea. Ea a spus că fumează fix o singură țigară pe zi, una singură, la apusul soarelui, pe acoperișul unei clădiri anume.

– Dar nu-mi dau seama dacă sunt dependentă sau nu, a zis.

Riley ne-a povestit cum vărul ei care se lăsase de fumat când îi născuse soția devenise dependent de Nicorette, care era atât de scump, încât ascundea mereu prin casă grămăjoare de Nicorette deja mestecate, pentru posibile viitoare utilizări. Totul s-a sfârșit la urgențe la secția de pediatrie, când copilul lor de doi ani a reușit să-și lipească testiculele cu vreo zece bucăți de Nicorette pe care le dezlipise de sub marginea meselor.

Aveam și eu o poveste cu tata, de când lucrase în laboratorul unui spital de veterani, unde trebuia să-i facă pe câini să ajungă

dependenți de țigări. Instalaseră un muștiuc, așa încât să-i facă pe câini să inhaleze fumul. La început, câinilor nu le plăcea deloc să fumeze, dar în cele din urmă au ajuns dependenți, iar când țigările le-au fost luate, schelălăiau toată ziua și toată noaptea. Nu m-am prins decât când am ajuns la sfârșit că este o poveste de-a dreptul deprimantă. A urmat o pauză.

– Dar tot nu-mi dau seama dacă sunt dependentă sau nu, a zis fata.

Ne-a descris ritualul ei de fumat, până în cele mai mici amănunte, dar nu atât descrierea minuțioasă era deranjantă, cât faptul că folosea foarte multe cuvinte, identificând și reidentificând detalii despre timp și loc, de parcă erau inerent interesante și specifice numai ei. Își ținea țigările într-o țigaretă veche, în sertarul ei cu lenjerie. Lewis a părut să se lumineze la față când a menționat cuvântul lenjerie. În timp ce povestea despre ce face ea când plouă, mi-am dat seama de unde o știu: era prietena lui Peter, cea care întrebese de adresa de e-mail a lui Ivan și care vorbise despre geniul lui Johannes Kepler.

Aveam sentimente contradictorii despre această frumoasă nefumătoare. Pe de-o parte, disprețuiam cât de mult turuia și totodată spunea atât de puțin, dar și faptul că părea să nu ia seama de expresia de pe chipul lui Riley. Pe de altă parte, cel puțin vorbea cu

entuziasm despre ceva ce îi plăcea să facă singură, doar de dragul de a avea o experiență sau de a se vedea într-un anume fel.

Revenise acum la dilema ei, anume dacă se putea considera „fumătoare“ sau nu. Nu îi pasă atât de țigară, a spus ea, cât de momentul zilei, de țigaretă sau de sertar.

Am văzut-o pe Priya uitându-se la Riley cu ochii ei ca de căprioară lovită și am înțeles că și Priya o judecă pe această frumoasă nefumătoare. Am avut un șoc când am înțeles că, într-un fel, le pusesem în aceeași categorie – datorită frumuseții lor și faptului că păreau să aibă o personalitate socială similară: aceea a unei zâne magice care îi invită pe ceilalți să-i împărtășească uimirea provocată de propriul mister și de propria unicitate.

Nu reușisem să fac o distincție între ele, una care să fie evidentă atât pentru Priya, cât și pentru Riley. Era adevărat că, atunci când Priya se purta la fel, o făcea mai subtil, cu o mai mare conștientizare a nivelului de interes pe care îl aveau ceilalți față de ea. Cu siguranță, Priya nu ar fi acaparat niciodată discuția pentru atât de mult timp. Nu ar fi lansat decât o aluzie visătoare la cât de mult îi place biftecul tartar sau la rețelele neuronale, iar aluzia ar fi plutit cu grație în aer preț de o clipă, înainte să dispară.

Când am revenit la conversație, mi-am dat seama, ușor panicată, că tipa încă vorbea

despre cum fumează ea o țigară pe zi. De ce se întâmpla una ca asta? De ce ne adunaserăm toți aici? Reitera faptul că trebuie să fie singură; că în trecut fusese nevoită să se confrunte cu încercările altora care își doriseră să i se alăture. După care a revenit, cu o inevitabilitate bolnăvicioasă, la incapacitatea ei de a-și da seama dacă e dependentă sau nu.

– Ei bine, a spus Lewis, pe un ton persiflant, data viitoare când mergi pe acoperiș, fă ce faci de obicei, doar că nu mai aprinde nicio țigară. Dacă simți că intri în sevraj, atunci înseamnă că ești dependentă.

M-am ridicat în picioare, mult mai brusc decât intenționasem.

– Trebuie să plec! am exclamat.

Toți s-au uitat la mine, așa că am adăugat:

– Tocmai mi-am adus aminte că am o carte de citit.

– Sunt unele cărți care nu pot aștepta, a spus Riley pe un ton înțelegător, care contrasta cu starea mea.

Am râs cu toții, iar eu am reușit să mă fac scăpată.

Nu plănuisem pe bune să citesc o carte. De fapt, nu plănuisem nimic. Aveam doar o idee vagă de a verifica ce film era în seara aia la arhiva de filme. Doar că ultima proiecție începea în două minute și era un documentar-dramă despre transgresiunea de

gen, despre „o «fată» travestită care muncește în Belgradul distrus de război și care aduce un fel de ajutor umanitar special celor din Balcani, întruchipând un fel de paratrăsnet pentru dorințele erotice ale bărbaților violenți“. Cu toate că eram oarecum interesată de Belgradul din timpul războiului, nu voiam să apar singură, la asemenea oră târzie și cu răsufierea întretăiată, să văd un film plin de sex violent și despre transgresiunea de gen.

Am început să umblu de colo-colo prin cameră, făcând ordine mecanic în partea mea, adunând bucățile de material și de bandă adezivă, bonurile, sacoșele de plastic, broșurile și foile cu tema mea la rusă. Am dat peste exemplarul uzat din *Nadja* pe care doar ce-l cumpărasem și m-am hotărât să-l citesc.

Strada părea mai întunecată decât de obicei. La fiecare câțiva metri, muzica înăbușită plutea dinspre ferestrele cufundate în întuneric sau în semiîntuneric. Grupuri mici de oameni se împleticeau pe lângă mine, fetele râzând isteric și aruncându-se la pieptul băieților. Știam că asta trebuie să facă oricine, dar nu știam nici de ce, nici cum. Mi-am scos walkmanul. Ascultând albumul în spaniolă al lui Itzhak Perlman, am simțit un licăr de speranță, ca și cum viața însăși ar

putea fi ca acele acorduri mortale de vioară: importantă, complexă, dusă la îndeplinire cu precizie și fler.

Bibliotecile obișnuite închideau devreme sâmbăta, așa că m-am îndreptat spre Mather, ca să folosesc biblioteca de la cămin. În zona cu televizor, mai mulți băieți stăteau tensionați pe o canapea, ca mai apoi să sară brusc în picioare și să înceapă să lovească aerul cu pumnii, unul dintre ei zbierând:

– Da! Da! Da!

Am simțit o ușurare când am ajuns la bibliotecă: un cub silențios de ciment, cu o scară în spirală pe mijloc. Mai erau acolo doi studenți: unul asculta muzică la căști cu ochii închiși; celălalt răsucea cu pricepere un stilou între degete, cu privirea ațintită într-un manual uriaș. Amândoi erau asiatici. Am simțit un val de camaraderie și de admirație față de ei, pentru cum renunțaseră să facă toate celelalte lucruri despre care toți ceilalți credeau că sunt șmechere.

Primul rând din *Nadja* – „Cine sunt eu?”³⁰ – era întocmai cum mi-l aminteam. Următoarele pagini erau de necitit, la cât de plictisitoare erau. Însă de data asta am continuat. Dacă era ceva în cartea asta care ar fi avut potențialul să-mi schimbe viața, nu aveam să las câteva pagini plicticoase să-mi stea în cale.

La pagina șaptesprezece, am simțit un fior de entuziasm la mențiunea lui J.K. Huysmans: autorul cărții *În răspăr*, din care aflasem pentru prima oară despre „trăitul estetic“. Când încercai să rezolvi un mister și dădeai peste un nume pe care îl mai întâlneai la începutul investigației tale, era semn că ești pe drumul cel bun.

André Breton îl lăuda pe J.K. Huysmans pentru că era diferit de ceilalți romancieri convenționali – „acei empiriști ai romanului“, după cum îi numea el – care își iroseau timpul încercând să transforme oameni reali în personaje de ficțiune. Eram derutată. Nu *asta* era scopul unui romancier: să transforme oameni reali în personaje de ficțiune? Însă Breton chiar părea supărat din pricina asta.

Cineva îi sugera unui autor cunoscut mie, în legătură cu o carte [...] a cărei eroină ar fi putut fi mult prea lesne recunoscută, să-i mai schimbe, în plus, măcar culoarea părului. Blondă, ar fi avut, se pare, șansa să nu trădeze o femeie brunetă. Ei bine, consider astfel de lucruri nu doar puerile, ci de-a dreptul scandaloase. ³¹

În aceste cuvinte am zărit o mică posibilitate de eliberare. Mi-am dat seama că vorbește tocmai despre incapacitatea mea de a face fix

asta – de a deghiza oamenii pe care îi cunosc și de a-i transforma în personaje de „ficțiune” –, adică cea mai mare problemă pe care o întâmpinasem în ce privește scrisul și, prin urmare, în planul de viață pe care mi-l făcusem. Dintr-un anumit punct de vedere, era chiar mai mare decât problema cu Ivan – sau poate că Ivan era parte din aceeași problemă, care apăruse cu mulți ani înaintea lui.

Îmi dorisem să devin romancieră înainte să știu măcar să citesc, încă de pe vremea când consumam cărți doar dacă mi-erau citite și niciuna dintre ele nu părea suficient de lungă. Mă lăsau cu prea multe întrebări fără răspuns, cu prea multe ramificații neexplorate. Părinții mi-au spus că am așteptări prea mari de la *Broscoi și Brotac sunt prieteni*: nu era un roman. Astfel, am înțeles că un roman ar explica toate lucrurile pe care încă voiam să le aflu, cum ar fi de ce Brotac era cum era – de ce Brotac nu se simțea bine și de ce Broscoi l-a ajutat pe Brotac, dacă chiar își dorea ca Brotac să se facă bine și dacă profitase cumva de pe urma stării lui Brotac.

Am înțeles că romanele, spre deosebire de cărțile pentru copii, sunt serioase și importante și că, la fel cum slujba părinților mei e aceea de a trata pacienți într-un spital,

și treaba altcuiva este să scrie romane. Fiecare țară civilizată avea astfel de oameni. Ei erau, într-un fel, însăși amprenta civilizației.

De îndată ce am învățat să scriu, scriam tot timpul, umplând carnet după carnet, consemnând diverse lucruri pe care le ziceau oamenii sau pe care le citeam în cărți. Adulții mă întrebau dacă scriu un roman. Am presupus că da: ce scriam eu era deja, într-un fel, un roman, sau felul meu de a scrie avea să se transforme, într-o bună zi, în scrierea unui roman.

Abia la liceu, după ce am urmat primul meu curs de scriere creativă, am început să dau de greu. Mi-am dat seama, șocată, că nu eram bună la scrierea creativă. Eram bună la gramatică și la dezbateri, la a-mi aminti ce spuseseră oamenii și la a face situațiile stresante să pară amuzante. Dar s-a dovedit că niciuna dintre aceste abilități nu erau folositoare pentru a inventa personaje ciudate și pentru a le oferi țeluri și dorințe. Deja eram prinsă până peste cap scriind despre oamenii pe care îi cunoșteam în viața reală și despre toate lucrurile pe care le spuseseră. *Pentru* asta aveam nevoie să scriu. Acum trebuia să inventez oameni în plus și să mă gândesc la ce să spună?

S-a dovedit că scrisul despre lucrurile la care te gândeaai deja nu era creativ, nici

măcar scriitură. Era „contemplare de sine“. Să fii obsedat de propriile experiențe de viață era copilăresc, egoist, lipsit de simț artistic și demn de dispreț. Am încercat să ocolesc problema, atribuindu-mi gândurile și observațiile unui personaj fictiv – unul cu un nume neutru și universal, pentru că nu am vrut să pară că trăncăneam întruna despre cum este să fii de origine turcă. Nu-mi plăceau cărțile care par să se învâртеască în jurul faptului că nu știu ce personaj este din nu știu ce țară și pomeneste întruna despre mâncărurile de acolo. Și totuși, lucrurile despre care scriam eu nu aveau logică decât dacă oamenii erau din altă țară, iar eu nu știam suficiente despre altă țară în afară de Turcia.

Aveam un manual de scriere creativă, cu exerciții. Trebuia să completezi chestionare despre personajele „tale“, care era mâncarea sau culoarea lor favorită. Eram disperată: ce fel de om are o culoare preferată? Apoi m-am gândit: în regulă, de-asta ai nevoie de imaginație, ca să te gândești la cineva diferit de tine. Cuvintele „taco, bej“, scrise pe o bucată răzleată de hârtie m-au făcut să simt excluderea oricărei posibilități de a mai avea parte de ceva interesant pentru oricâte zile aș mai fi avut de trăit.

Aproape fiecare exercițiu pomenea despre cină, într-un fel sau altul, la fel cum se întâmpla și cu povestirile pe care le citeam.

Evident, era o legătură strânsă între scrierea creativă și cine. Părea de bun augur, pentru că și eu mă gândeam mult la cine. Asta se întâmpla pe când locuiam cu mătușa din partea tatălui, care chiar lucra, la negru, într-un mic restaurant. Localul era deținut de un tip din Adana care nu angaja decât turci fără permis de muncă. La început, părea că le face o favoare, dar asta devenea mai puțin clar odată cu trecerea timpului. De exemplu, unul dintre bucătari a făcut o piatră la rinichi, despre care toată lumea zicea că e cel mai dureros lucru din lume, pe locul doi după nașterea unui copil. (Dar dacă oamenii ar spune că băieții trebuie să aibă două pietre la rinichi până să împlinească treizeci de ani – așa cum îmi spusese mie adesea bărbatul cu care mătușa s-a căsătorit în cele din urmă, ceea ce i-a permis să renunțe la slujba de la restaurant, despre naștere?) Patronul localului a plătit pentru operația bucatarului, iar după ce l-a făcut să-i fie dator, l-a chinuit în feluri inventive, de exemplu punându-l să pregătească supă de măruntaie. Supa de măruntaie avea un miros aparte, din pricina căruia unora li se făcea greață, printre care și bucatarului respectiv.

Am recunoscut în această situație un fir narativ oarecum bogat, mai presus decât mine, numai bun pentru scrierea creativă. Dar de îndată ce am încercat să îl transpun într-o „povestire scurtă“, m-am simțit

necuviincioasă, ba chiar trădătoare. Nu-l întâlnisem pe patronul restaurantului decât de câteva ori și nu-mi făcuse niciodată nimic, iar mătușa spunea uneori că nu e chiar atât de rău. Deseori, o trimitea acasă cu pui *cacciatore* pe gratis, din care mâncam și eu.

Mai mult decât atât, știam că pietrele la rinichi și supa de măruntaie nu alcătuiesc în sine o poveste. Nu puteam să le copiez numai pe hârtie și să numesc asta scriere creativă. Trebuia să identific situația universal umană pe care o reprezentau și s-o dezvolt, folosindu-mi imaginația. Probabil că bucătarul ar fi trebuit să acționeze cumva: să se elibereze în vreun fel, ori să-i facă probleme patronului. Și totuși, îl *văzusem* și pe bucătar, pe Serdar. Era foarte evident genul de individ care, în ciuda plângerilor constante, este profund respectuos și incapabil de vreo reacție. Singurul lucru hotărât pe care auzisem că îl făcuse fusese să dea cu pumnul într-un perete când aflase că mama lui din Adana avea cancer, iar toți ceilalți știau despre asta, însă îi ascunseseră, ca să n-o ia razna. Așadar, când a aflat, a luat-o razna. A sfârșit la urgențe, cu o mână ruptă. I-a plătit tata costurile medicale, pentru că tuturor celor din familia mea le părea rău pentru el.

Am încercat să-l fac pe Serdar naratorul, dar tot părea că îl tratam cu un aer de superioritate. Am încercat să fiu chiar eu

naratorul și să spun că lucram și la restaurant. Însă faptul că nu fusesem niciodată nevoită sau obligată să lucrez într-un restaurant era o parte mult prea importantă din identitatea mea. M-am gândit să-i cer mătușii mai multe detalii, dar mi-a fost rușine. Restaurantul reprezenta tocmai genul de problemă de viață de care eu fusesem ferită, iar ea nu.

Cursul de scriere creativă s-a încheiat și, teoretic, nu a mai trebuit niciodată să citesc sau să scriu despre restaurant. Dar sămânța panicii fusese plantată. Ochii îmi fuseseră deschiși, iar acum vedeam lipsa de asemănare dintre stilul meu de scris dintotdeauna și un roman adevărat.

Atunci a apărut filmul *Rămășițele zilei*, iar tata a cumpărat toate cele trei romane ale lui Kazuo Ishiguro, pe care le-am citit și eu. Cât de compacte, de reținute și de misterioase erau; cât de puțin dezvăluiau despre el, oricine ar fi fost, un scriitor de limbă engleză pe nume Kazuo Ishiguro.

Cu câtă compasiune și imaginație scria romane fie despre oameni care seamănă izbitor cu englezi din zona rurală a Angliei din anii '30 (pe care n-ar fi putut să-i cheme Kazuo Ishiguro), fie despre artiști care aduc a japonezi din Osaka anilor '40 (care n-ar fi putut să scrie un roman în engleză). Ishiguro scrie la persoana întâi, însă naratorul este

mereu „nestatornic“, adică nebun, ignorant și complet diferit de autor. Câtă disciplină – ce lipsă de mândrie! Mi-am dat seama că, atunci când scriam, eu nu încercam decât să redau cât de mult văzusem și înțelesesem din lumea din jur.

Întreaga mea senzație de intimidare a fost rezumată de un citat de pe coperta cărții *Un artist al lumii trecătoare*:

E plină lumea de scriitori buni, însă romancierii buni sunt foarte rari. Kazuo Ishiguro nu e... doar un scriitor bun, ci și un romancier minunat.

– *THE NEW YORK TIMES BOOK REVIEW*

Pe asta contasem ca să mă afirm: pe senzația mea că sunt o bună scriitoare. Stomacul mi s-a strâns ghem când am aflat cât de tare mă înșelasem.

—5

Pe parcursul interacțiunilor cu Ivan, scrisesem mereu despre noi ori în carnetul meu, ori pe computer, iar uneori mă întrebam dacă o să fac vreodată din paginile acelea un roman. Gândul mă făcea să mă rușinez. Căci părea rușinos să fii atât de complet lipsit de simț artistic și atât de obsedat de sine, încât să nu vrei să inventezi

personaje complexe de ficțiune. Părea rușinos să scriu o carte întreagă numai despre Ivan. Dacă ar fi aflat?

Dintr-un motiv inexplicabil, mi-am adus aminte cum râdeam eu și mama despre *Mommie Dearest*, o carte scrisă de fiica lui Joan Crawford, pe care niciuna dintre noi nu o citise, dar pe care mama o invoca deseori, strigându-mă *mommie dearest* cu o voce stridentă ori de câte ori mă puneă să fac ceva.

Apoi mi-am adus aminte de o altă glumă pe care o spunea mama când făcea ceva despre care credea că e greșit, cum ar fi să scape o minciună nevinovată la telefon sau să-și desfacă centura la volan:

– Să nu scrii despre asta în romanul tău!

Și asta mă făcuse dintotdeauna să râd, cu toate că implica și o presupunere inerentă, care era cumva tulburătoare: anume că neplăcerile de care aveai parte în copilărie erau puse cumva pe seama ta sau capitalizate mai târziu – chiar dacă, sau tocmai pentru că, erau o discreditare la adresa propriei mame. Deci credibilitatea ta și credibilitatea mamei tale erau într-un fel opuse.

Dar de ce mă gândeam acum la mama, când subiectul era Ivan? Bleah! „Ivan“. Să-i spui cuiva pe nume a părut dintotdeauna un soi de trădare – de parcă eu eram răspunzătoare pentru pronunția fie incorectă, fie cu o corectitudine elaborată și

ironică, de parcă aş fi dat de înţeles că el e pretenţios pentru că nu-l pronunţa „Eye-van“, aşa cum nu făcea absolut nimeni altcineva în afară de americani. „Când cineva îmi place enorm, niciodată nu-i divulg numele“³²: am citit rândul ăsta în *Portretul lui Dorian Gray* şi am simţit prezenţa dezgustătoare a dezonoarei.

Şi totuşi, iată-l pe André Breton, care afirmă fix opusul: „Persist în a solicita nume, în a nu arăta interes decât cărţilor lăsate ca nişte uşi deschise, cărora nu mai trebuie să li se caute cheia.“³³ Toate tertipurile pe care am crezut că eu le inventasem – să fac din doi oameni reali un „personaj“ „de ficţiune“, să fac din doi oameni reali două personaje de ficţiune, să schimb înfăţişarea şi naţionalitatea oamenilor – el le cunoştea deja şi le considera artificii ieftine. Părea mândru să *nu* schimbe nimic, nici măcar pe el.

Era în regulă să mă mândresc cu aşa ceva? Era posibil ca tipul de carte pe care îl descria el să fie cumva mai bun decât romanele despre care aveam deja habar – mai bună decât literatura psihologică, „cu fabulaţie romanească“³⁴? Mai important de atât: exista până la urmă o cale să ajung romancieră? Avea asta vreo legătură cu Huysmans şi cu viaţa estetică? Dacă aş putea să folosesc viaţa estetică ca pe un algoritm care să-mi rezolve cele mai presante două probleme: cum să trăiesc şi cum să scriu romane? În orice

situație din viața reală, aveam să mă prefac că sunt într-un roman și să fac apoi orice aș fi vrut să facă și personajul din roman. La urmă, aș fi trecut totul în scris și aș fi obținut un roman fără să trebuiască să inventez o sumedenie de personaje false, pretinzând că-mi pasă de ele.

—5

Pe la pagina 20, Breton renunță brusc la subiectul pe viață și pe moarte al oamenilor reali și al romanelor și se lansează, dintr-un motiv necunoscut, într-o descriere minuțioasă a unor coincidențe de care a avut parte cu prietenul său. De ce erau coincidențele altora întotdeauna atât de plictisitoare? Nadja însăși nu își face apariția mai devreme de pagina 64: „Deodată, pe când se afla încă, probabil, la zece pași de mine, venind din sens opus, văd o femeie tânără, îmbrăcată foarte sărăcăcios.”³⁵ Am simțit un fior familiar. Deci să fii îmbrăcată sărăcăcios nu era neapărat ceva opus vieții estetice, ci putea să fie în acord cu ea.

Odată intrată Nadja în scenă, pe aproape fiecare pagină dădeai peste ceva care părea un soi de indiciu. De exemplu: Nadja s-a îmbolnăvit și nu-și permite un doctor, așa că a hotărât să se vindece singură prin munca manuală – „a căutat să se angajeze la vreo brutărie și chiar în producția de mezeluri”³⁶.

Asta era limpede legat de o poveste pe care Ivan mi-o spusese de mai multe ori despre prietenul lui din liceu, a cărui iubită slovenă s-a mutat la Budapesta și a sfârșit prin a fi nevoită să lucreze la o fabrică de împachetat carne. Ivan vorbise de fiecare dată despre iubita slovenă pe un ton plin de admirație și amuzament. Nu înțelesesem niciodată de ce. Rămăsesem singură cu misterul ăsta. În cele din urmă, aici era vorba despre informații obținute prin cercetare, căci era evident că și lui André Breton i se părea amuzant sau admirabil faptul că Nadja lucra la o măcelărie.

—5

Într-un carnet, am început să țin evidența tuturor lucrurilor din *Nadja* care păreau să aibă legătură cu problemele mele. Curând, nu-mi mai doream altceva decât să lucrez la lista asta. Rândurile cu numerele paginilor și cu citate arătau puțin ca *Foc palid*: un roman care în prima jumătate e un poem, iar în a doua jumătate e un comentariu autobiografic scris de vecinul bolnav mintal al poetului. Îmi doream să scriu o carte ca aceea despre Nadja, în care să explic fiecare rând și cum se potrivesc acestea într-un fel aparte cu situațiile de care avusesem parte în viață. Știam că nimeni nu ar fi citit o asemenea carte; i-ar fi plictisit de moarte pe oameni.

Cum se făcea că științele și istoria erau plictisitoare, dar alte cărți nu? Când am fost ultima oară atât de șocată de ceva din viața „reală” cum am fost de dezvăluirea neașteptată a faptului că André Breton era căsătorit? Sau încă și mai mult de dezvăluirea neașteptată că Nadja avea o *fetiță*: „un copil despre a cărui existență m-a înștiințat cu infinite precauții?”³⁷ Am citit rândul acela iar și iar; a schimbat totul. Câți ani avea fiica ei, unde, cu cine? De ce hoinărea Nadja singură prin Paris? M-am gândit la mama, care mă adora și care se și îndrăgostise de un bărbat care, în cele din urmă, s-a căsătorit cu altcineva. De ce li se întâmplau astfel de lucruri oamenilor? Le studia măcar cineva? Încerca cineva să le repare?

—5

Departamentul de slavistică avea o altă atmosferă seara: aducea cu un aeroport, dar unul din trecut. Un proiecteur de film fusese instalat pentru slujba de comemorare a bardului. Un profesor a ținut un discurs în care le-a mulțumit instructorilor de limbă pentru toată strădania lor, reușind să-l facă să sune jalnic. La fel ca majoritatea profesorilor de literatură, și el era american.

Instructorii de limbă erau cu toții din fosta Uniune Sovietică, nu aveau titularizare și nu erau numiți „profesori“.

Am recitat mult prea repede scrisoarea Tatianei, dar în rest a mers bine. O fată pe care nu o cunoșteam a recitat același text, însă s-a împotmolit după patru versuri. M-am întrebat dacă nu cumva e îndrăgostită și dacă tipul nu este cumva un idiot.

Cinci studenți la rând au recitat strofa despre unchiul lui Oneghin. Era plictisitor să auzi același lucru iar și iar, asta până când a venit rândul Svetlanei. Cum de părea mai însuflețită decât toți ceilalți? Glumele lui Pușkin și-au recăpătat amuzamentul când le-a recitat ea.

După ce Svetlana s-a așezat din nou lângă mine, Matt, din anul trei, s-a așezat pe scaunul liber de lângă ea, a bătut-o pe umăr, s-a aplecat spre ea și i-a zis ceva, făcând-o să roșească toată.

Am urmărit o înregistrare în alb-negru a bardului cântând un cântec despre Pușkin, căruia îi spunea „Aleksandr Sergheevici“, înghesuind multe silabe în patru sau cinci note, într-o manieră oarecum emoționantă. Cântecul se numea „Și cu toate acestea, e trist“ și vorbea despre cum, în pofida avantajelor de care se bucurase umanitatea în anii de după moartea lui Pușkin, era trist că nu mai putea nimeni să petreacă timp cu

Aleksander Sergheevici. Până la finalul lui, jumătate dintre cei din sală plângeau. Cel mai trist vers a fost: „nici pentru un sfert de ceas“.

S-a ținut și o recepție după, iar Svetlana a luat neîntârziat un pahar de vin și a început să vorbească în rusă cu profesorii și cu absolvenții. Dar eu am plecat devreme și m-am dus la bibliotecă, să termin de citit *Nadja*.

Nadja are probleme cu banii. Îndură „amenințările directorului hotelului în care locuiește și sugestiile lui îngrozitoare. Nu face niciun secret din mijlocul la care ar recurge [...] pentru a face rost de bani“³⁸ dacă Breton nu o s-o ajute. El pare să fie de părere că ar trebui să le ascundă.

Ei bine, măcar aspectul ăsta se îmbunătățise în ultimii șaptezeci de ani. Fetele nu mai erau constant forțate să devină prostituate. Prostituatele încă existau, desigur, dar unora chiar le plăcea să fie prostituate și considerau că asta le conferă putere și că este nefeminist să crezi că sunt victime.

Mai erau oamenii forțați să se prostitueze? Când m-am gândit la asta, părea evident că mai erau. Sigur că asta se întâmpla mai rar decât în trecut. Literalmente aproape fiecare roman vechi avea un personaj obligat să se prostitueze, în vreme ce eu nu auzisem să se întâmple așa ceva cuiva cunoscut. Știam doar de o fată care pozase pentru o rubrică din

Playboy intitulată „Femeile de la facultățile de top“. Dar să fii model pentru *Playboy* ca să-ți plătești taxa la Harvard nu era același lucru cu a face sex cu gazda ta ca să nu fii dată afară din casă.

La un moment dat, lui André Breton a început să i se pară enervantă Nadja. Era greu de zis dacă ea greșise cu ceva. Oare se plânsese prea mult cu privire la nevoia de a se prostitua? Făcuse prea multe jocuri de cuvinte? Era ca și cum ceva se întâmplase deja. „Încetasem deja de multă vreme să mă mai înțeleg cu Nadja. La drept vorbind, poate că nici nu ne înțeleserăm vreodată.“³⁹

Ivan spusese și el ceva similar: „Poate că nu ne-am înțeles niciodată cu adevărat, poate că n-am purtat niciodată o conversație reală.“ Mie mi se părea absurdă treaba asta. Dar punctul lui de vedere îl invalida pe al meu. Dacă unul credea că poartă o conversație, iar celălalt nu credea că poartă o conversație, atunci cel de-al doilea avea dreptate.

„Judec, însă, a posteriori și mă hazardez afirmând că lucrurile n-ar fi putut sta altfel“⁴⁰, scrie Breton. Fix asta făcea și Ivan: judeca a posteriori, purtându-se de parcă tot ceea ce se întâmplase între noi urmase un curs inevitabil. Cât de nedrept era când oamenii tratau actualitatea ca dovadă limitativă a posibilului! Simțeam că ăsta e

dușmanul împotriva căruia lupt, împotriva căruia luptasem dintotdeauna: tirania caracterului arbitrar al evenimentelor.

—5

Nu mă așteptasem ca *Nadja* să se termine cu bine, dar tot am rămas șocată când a luat-o razna și a fost internată într-un azil de nebuni. Breton menționează acest lucru în maniera lui nonșalantă („Am aflat, în urmă cu câteva luni, că Nadja fusese declarată nebună...”⁴¹), după care se lansează într-o tăioasă critică socială la adresa instituțiilor mintale, la cât de rău îi tratează pe oameni. A afirmat că urăște atât de mult psihiatria, încât nu a vizitat-o niciodată pe Nadja și nici nu s-a interesat de ea. Cartea continuă încă douăzeci de pagini, fără să o menționeze deloc pe Nadja. După care se termină. Deci a scăpat de la azil sau nu? Cum de nu a pomenit nimeni nimic despre asta când a recenzat cartea?

Am întors exemplarul ca să citesc coperta a patra întotdeauna o experiență ciudată după ce ai terminat de citit cartea, de parcă ai primi un mesaj de la un mort. „*Nadja*, publicată inițial în Franța în 1928, este primul și poate cel mai bun roman suprarealist scris vreodată“, era trecut acolo.

Nadja din carte este o fată, dar, ca în definiția electricității a lui Bertrand

Russell, respectiv „nu atât un lucru, cât o manieră în care se petrec lucrurile“, Nadja nu este neapărat un individ, cât o manieră în care îi face pe ceilalți să se poarte.

Închipuie-ți numai că ți se spune că nu ai fi neapărat un om, ci o manieră în care îi faci pe ceilalți să se poarte. Aș fi replicat: „Ei bine, nu pot spune că mă gândesc mult la efectul pe care îl am asupra *ta*.“

– Asta se întâmplă când fetișizezi viața estetică. Devii iresponsabil și distructiv, a afirmat Svetlana mai târziu despre André Breton. Dar astfel de oameni inventează un stil nou și apreciez asta.

– Ce-ar fi trebuit el să facă atunci când a întâlnit-o pe Nadja? am întrebat. Dacă nu era iresponsabil și distructiv.

Ea a chibzuit și apoi a răspuns:

– Ar fi trebuit să încerce să fie o forță stabilizatoare în viața ei și să evite să se implice într-o relație amoroasă cu ea.

Am simțit un junghi de durere. Eu nu-mi dorisem ca Ivan să fie o forță stabilizatoare în viața mea.

O întrebare recurentă la seminarul de etică era cum să evităm să ajungem la ceva numit Concluzia Odioasă. Concluzia Odioasă spunea

că e posibil să justifiți calitatea în scădere a vieții unei populații dacă sporești numărul populației în sine. Nu e deloc greu să ajungi în acel punct. Chiar dacă spui ceva inofensiv, cum ar fi „Cred că ar trebui să facem să fie cât mai bine pentru cât mai mulți oameni“, asta înseamnă că, dacă este vorba despre un milion de oameni care „merită să trăiască“ și dacă ai oportunitatea de a-i transforma într-un miliard de oameni care „abia dacă merită să trăiască“, ești obligat moral să faci întocmai. Și așa ajungi la Concluzia Odioasă. Sintagma „abia dacă merită să trăiască“ îmi făcea stomacul ghem. În ce țară se întâmpla una ca asta?

André Breton era deopotrivă și mai puțin deștept, și mai puțin bun decât profesorul de etică. Și totuși, ce spunea el avea mai mult sens. Nu venea cu reguli destinate unor situații la ale căror implicații nici nu ne puteam gândi, ci interpreta lucrurile care avuseseră deja loc. Faptul că avuseseră deja loc era promovat pe fiecare pagină, cu fotografii cu tot. Faptul că Breton renunțase la comportamentul lui de rahat abordat în comentariul despre *Nadja* era, într-un fel, o dovadă mai grăitoare care venea în sprijinul realității.

Cel puțin *Nadja* constituia doar o mică parte din demersul lumii. Iar demersul lumii era că femeile aveau tendința de a o lua

razna. Tendință încurajată de bărbați. Dar să dai vina pe bărbați însemna să iei partea cuiva, să-ți pierzi logica, să pătrunzi pe teritoriul nebuniei femeilor – pentru că însuși conținutul nebuniei femeilor era, în mare parte, învinovățirea bărbaților.

—5

La cursul de conversație în limba rusă, Irina Nikolaevna ne vorbea atât de repede, folosind atât de multe cuvinte necunoscute, încât rar pricepeam ce spune. Dar uneori ceva sclișea ca un inel de aur de pe fundul unui izvor, iar eu înțelegeam o propoziție cu o limpezime absolută. Cum ar fi aceasta: „Tot ce îți dorești acum, tot ce vrei să ai cu disperare și crezi că nu vei obține niciodată – vei avea într-o zi.“ I-am întâlnit privirea întâmplător și mi s-a părut că mi s-a adresat mie

– Da, vei avea într-o zi, a zis ea, uitându-se drept la mine, dar până atunci, nu vei mai vrea. Așa se întâmplă de obicei.

Mintea a început să-mi zbârnâie. Vorbea oare despre Ivan? Cât de multe știa? Eu și Ivan fuseserăm amândoi la cursul ei anul trecut. Oare văzuse că e ceva între noi? Să-i fi zis el ceva? Știam că este apropiat de ea – amândoi eram, discutaserăm despre asta. Păstrau cumva legătura? Asta se întâmplase? Ce se întâmplase? De unde era așa sigură de

asta – că se întâmplase ceva? „Nu vei mai vrea”: oare pentru că Tatiana îl respinsese pe Evgheni Oneghin la finalul lui *Evgheni Oneghin*? Era posibil ca toți rușii să se gândească constant la *Evgheni Oneghin*?

Irina Nikolaevna nu avea de unde să știe ce-mi doresc. Iar eu mi-l voi dori mereu.

PARTEA A DOUA

*restul semestrului de
toamnă*

OCTOMBRIE

Era cea mai frumoasă perioadă a anului. În fiecare zi, frunzele deveneau și mai luminoase, aerul și mai tare, iarba și mai strălucitoare. Apusurile păreau să se dilate, să se topească și să țină cu orele, frontispiciile din cărămidă luceau în nuanțe de roz, iar tot ce era albastru devenea încă și mai albastru. De câte toamne perfecte aveai parte într-o viață de om? De ce păream să fiu de fiecare dată la locul nepotrivit, ascultând muzică nepotrivită?

Pentru cursul de rusă, am citit cu toții o povestire numită *Rudolfio*. Era despre o fată de șaisprezece ani pe nume Io, îndrăgostită de un bărbat căsătorit, în vârstă de douăzeci și opt de ani. Io, care era o visătoare, a declarat că, atunci când ea și bărbatul ăsta, Rudolf, sunt împreună, formează o singură entitate: „Rudolfio“. Rudolf a râs și i-a spus lui Io că e amuzantă. Io vorbea mult despre „adulți“: cum nu-și dădeau atenție decât unii altora, cum îi tratau pe non-adulți ca fiind subumani. Rudolf i-a împrumutat lui Io un exemplar din *Micul prinț*, pe care el, adult fiind, îl avea dintr-un motiv necunoscut.

Într-o zi, pe când soția lui Rudolf era plecată, Io și-a făcut apariția acasă la el. Sâniile ei semănau cu „niște cuibușoare construite de cine știe ce păsări, unde să-și adăpostească puișorii“. Io l-a întrebat pe Rudolf de ce se căsătorise atât de tânăr, împiedicându-i astfel pe ei, pe Rudolfio, să se căsătorească. El a râs. Ce amuzantă era! Mai târziu, a fost „cuprins de un soi de melancolie nedeslușită încă, inexplicabilă, care totuși își avea locul în natură“.

Rudolf a plecat într-o călătorie de afaceri fără să-i spună lui Io. Când s-a întors, s-a întrebat dacă nu cumva se simte *prea* fericit s-o revadă.

– Ai fost cumva plecat, iar acum te-ai întors? l-a întrebat Io.

În rusă, toată întrebarea era exprimată într-un singur cuvânt. Verbele de mișcare erau de departe partea cea mai urâtă din învățarea limbii ruse.

Io și Rudolf au mers să se plimbe pe un teren viran plin de gunoaie. Ea i-a cerut s-o sărute. El a sărutat-o pe obraz.

– Pe buze, i-a spus Io.

Dar Rudolf i-a replicat:

– Numai oamenii apropiați se sărută pe buze.

Io l-a plesnit peste față și a luat-o la fugă, printre gunoaie.

Ea nu s-a întors acasă în noaptea aceea. Mama ei s-a panicat și l-a sunat pe Rudolf,

care nu știa nimic. Io a apărut a doua zi pe la amiază și a refuzat să scoată un cuvânt. Rudolf a trecut pe la ea. A găsit-o stând pe pat, cu fața la perete, legănându-se în tăcere. I-a cerut să-i spună unde fusese cu o seară înainte.

– Du-te dracului! l-a înjurat Io.

Rudolf a încuviințat din cap. După care și-a luat pelerina de ploaie, s-a răsucit pe călcâie și s-a dus dracului.

Până în acest punct, nu fusesem impresionată de calitatea scriiturii, însă finalul m-a dat pe spate. *S-a răsucit pe călcâie, și-a luat pelerina de ploaie și s-a dus dracului.*

La curs, Irina Nikolaevna ne-a întrebat dacă Rudolf o iubise pe Io. Aproape toată lumea a fost de acord că nu.

– Poate că puțin, a spus Julia.

– Ba n-a iubit-o, a comentat Gavriil cu hotărâre. Se juca doar cu ea.

– Își iubea Rudolf soția? ne-a întrebat Irina Nikolaevna.

Gavriil a spus că da. Julia a zis că poate. Svetlana a spus că Rudolf e un bărbat cât se poate de convențional, atașat de instituția căsătoriei, dar care nu se gândise cătuși de puțin la ce presupune.

– În aceste circumstanțe, a continuat ea, să vorbim despre iubire s-ar putea să nu aibă niciun sens.

Am învățat că verbul rusesc pentru „a se căsători“ are o formă pentru bărbați și una pentru femei. Un bărbat „se *nevăstește* cu cineva“ (caz prepozițional), în vreme ce o femeie „se duce după bărbat“ (caz acuzativ). Irina Nikolaevna ne-a exemplificat diferența cu figurine făcute din bețe. Toată lumea a râs la partea cu bărbatul.

Am discutat scena sărutului din *Rudolfio* – cum *fuse*se rănită Io, cum o *răni*se Rudolfo. Am vorbit despre diferența dintre sărutatul pe obraz (singular, caz prepozițional) și sărutatul pe buze (plural, caz prepozițional). Irina Nikolaevna ne-a cerut fiecăruia dintre noi să descriem prima dată când am sărutat pe cineva pe buze.

Julia a spus că sărutase un băiat la locul de joacă pe când avea nouă ani. Gavriil a spus că-și sărutase iubita la balul școlii când avea unsprezece ani. Svetlana a spus că-l sărutase pe prietenul vărului ei la grădina zoologică din Belgrad când avea treisprezece ani.

Eu am mințit că am sărutat un băiat în tabăra de vară, pe când aveam cincisprezece ani.

– Cincisprezece ani, Sonia? Ești sigură?

Irina Nikolaevna a scris „15“ pe tablă. Aparent, era de părere că trebuia să fi fost mai mică de atât.

– Cincisprezece, am repetat hotărâtă.

Irina Nikolaevna m-a întrebat cum era băiatul. I-am spus că băiatul cânta la mandolină, stârnind noi întrebări, cum ar fi cum cânta la mandolină și unde.

– Cânta la mandolin peste tot – tot timpul, i-am zis.

– Departamentul de slavistică e atât de ciudat, a zis Svetlana în baie. Mă simt atât de anxioasă acum. Nu cred că atunci când înveți alte limbi trebuie să-ți descrii istoricul sexual. E amuzant pentru că, pe când aveam treisprezece ani, m-am simțit foarte prost că l-am sărutat pe prietenul vărului meu. Dar aparent mi-a fost de folos azi, căci, dacă nu s-ar fi întâmplat nimic atunci, n-aș fi sărutat pe nimeni. Chiar mă întrebam ce aș fi răspuns dacă *nu aș fi sărutat* pe nimeni. După care am început să-mi fac griji pentru tine! Știu că n-ai avut niciodată un iubit și nu-mi amintesc să-mi fi menționat că te-ai sărutat cu cineva. Mai că-mi venea să mă întorc spre tine și să-ți spun: „Selin, măcar o dată în viața ta, nu spune adevărul, bine?” Dar apoi ai scornit treaba cu băiatul-mandolină! Am fost așa ușurată!

– Băiatul-mandolină a salvat ziua, am aprobat eu, uitându-mă în oglindă la pungile negre de sub ochi.

Părul meu aducea și el cu cuibul unei păsări neștiute, pregătit să adăpostească puișorii.

Ce se întâmplase cu Io în noaptea aceea când nu se întorsese acasă? Se înțelegea că fusese violată? Părea că lucrul ăsta trebuie adesea subînțeles în povestiri.

—5

La cursul despre soartă, am citit un interviu cu John Cage, în care spunea că pentru el acum cea mai profundă muzică sunt claxoanele mașinilor de pe Sixth Avenue. Și asta fiindcă „nu mai simte nevoia“ structurii și limitărilor pe care „noi o numim muzică“. „Dacă după două minute ceva ți se pare plictisitor, încearcă patru minute... apoi opt. Apoi șaisprezece. Apoi treizeci și două“, scria Cage. Am oftat. Numai cineva care era deja faimos și bătrân putea să afirme așa ceva – că un gunoi peste care dădeai întâmplător era cea mai mare formă artistică. *Eu* nu puteam să spun „Iată sunetele ce răzbat dinspre Sixth Avenue. Oh, nu-i așa că sună interesant? Încearcă numai treizeci și două de minute.“ Și nici n-aș fi vrut.

—5

Baudelaire a spus că mersul printr-o mulțime este o artă pe care nu o stăpânesc decât poeții. O zână trebuie să-l fi înzestrat cu acest har încă din leagăn. Acesta era motivul

pentru care pătrundea cu atâta ușurință în personalitatea oricărui om. „Numai pentru el, totul este un recipient gol.“⁴²

Dacă un poet ar fi încercat să pătrundă și în *a mea* ca într-o clădire goală...!

Am întrebat oracolul / *Ching* dacă ar trebui să renunț la cursul despre soartă. Mi-a căzut un 6 hexagramă: „O oprire precaută la jumătatea drumului aduce noroc bun. Să mergi până la capătul lui aduce ghinion.“

Svetlana a adus noul album al celor de la R.E.M., *New Adventures in Hi-Fi*, și l-am ascultat pe tot în camera ei. Cât de uimitor era când oamenii care aveau voci atât de diferite creau ceva nou? Cum ar fi fost să *fii* în locul lor – să știi de ce se numesc R.E.M. Unul dintre cântece avea versul „mai degrabă mi-aș ronțai piciorul bucată cu bucată“⁴³: o afirmație subiectivă care fără doar și poate m-a șocat ca fiind atât de universal adevărată, încât nu mi-a venit să cred că o auzisem bine.

Svetlana și-a petrecut seara în camera lui Scott, lucrând la niște documente legate de mediu. Ascultau muzică folk, sorbind chardonnay și ținând toasturi în numele dragostei non-sexuale pe care o simțeau unul pentru celălalt. Scott, am aflat, trebuise să-și sacrifice părți din el însuși pentru a fi în

relația actuală, pentru că Jenna nu-i aprecia „muzica și spiritualitatea“. Ce simțea Svetlana pentru Scott nu era o pasiune trecătoare, după cum s-a exprimat chiar ea, ci dragoste. „O pasiune trecătoare este despre dezvoltarea sinelui, în vreme ce dragostea este despre dăruirea sinelui. Pentru dragoste, trebuie să fii deja stăpân pe propriul sine, ca să-l dăruiești celuilalt.“ Mi-am însușit în tăcere concluzia potrivit căreia ceea ce simțeam pentru Ivan era doar o pasiune trecătoare, întrucât nu eram stăpână pe propriul sine.

—5

Nu-mi venea să cred: un poem din *Real Change* era intitulat *Și-ți vine să crezi că n-a fost niciodată sărutată?* Îmi pierdeam mințile?

Inocență ispitită de soartă
Pentru a gusta din plăcerile cărnii
La douăj'trei de ani, copilărie furată
De cum i-a atins cu vârful limbii sâni.

Copilărie furată... la douăzeci și trei de ani? Cât plănuise respectiva să-și păstreze copilăria? Și totuși, am înregistrat mențiunea, așa cum făceam de fiecare dată despre oricine avea peste nouăsprezece ani când sărutase pentru prima oară pe cineva. Odată, auzisem de un scriitor la NPR spunând că el

nu sărutase pe nimeni până la douăzeci și cinci de ani. Dar fusese homosexual și născut în anii '40.

Restul poemului era despre regretele care veneau mai târziu, însă, pentru moment, nu exista decât „plăcere, durere, așa-zisa iubire/ Și faptul de a mă afla în brațele lui“.

Ce regrete aveau să vină mai târziu? Era oare faptul că ea crezuse că el o iubește, dar de fapt se dovedise că nu e așa? N-avea cum să fie tot așa – nu? Numai așa era peste tot?

Juho m-a invitat la Masa Înaltă, care era numele dineului săptămânal al frăției din care făcea el parte, dar și numele mesei propriu-zise: în realitate, mai multe mese puse cap la cap înălțate pe o platformă. Oamenii îmbrăcați în chelneri serveau vin. Câțiva profesori și tutori purtau robe negre. Nu-mi venea să cred că se mai țin astfel de evenimente, și încă în America: oameni în robe negre stând la o masă care era cu patruzeci și cinci de centimetri mai sus decât restul încăperii, poreclită „Masa Înaltă“.

Mi-am dat seama că îmi formasem ideea despre ceilalți tipi din societate în funcție de Juho însuși, presupunând că, într-un fel, ei o să-i semene. Dar nu era nici pe departe cazul. Era evident că el este cel mai tânăr, și chiar cu mulți ani. Treningul lui verde nu aducea cu nimic din ce purtau ceilalți. Unul dintre

tutorii îmbrăcați în roba neagră, care i s-a adresat cu un „heeei, tuuu“, l-a întrebat pe un ton jovial și forțat când se bărbierise ultima oară. Juho a spus că nu știe sigur, dar că probabil marți.

Într-un fel, ca să-l apăr pe Juho, am făcut un efort deosebit să vorbesc cu ceilalți tipi, să-i întreb despre proiectele lor – ca să dovedesc că eu și Juho ne ocupăm locul în lume la fel de deplin, că vorbim despre asta la fel de fluent ca toți cei de-acolo și că suntem la fel de îndreptățiți să-i întrebăm pe ceilalți cu ce se ocupă.

Femeia din fața mea a spus că încearcă să folosească modelul pe calculator al unui fluier dispărut ca să recompună muzica ce s-ar fi auzit pe fundalul tragediilor din Grecia Antică.

– Versul tragic și muzica tragică erau inseparabile de greci, însă în ziua de azi habar n-avem cum sună muzica lor, a spus ea cu un accent britanic.

– *Tu cum crezi că suna?*

Eram conștientă că vorbesc într-o manieră aproape cochetă, la fel cum ar fi vorbit Ivan. Era cu cel puțin zece ani mai mare decât mine, dar avea o umbră de zâmbet sau o sclipire în priviri care părea – sau cel puțin ar fi părut pentru Ivan – să fi avut un oarecare potențial.

– Cred că suna *înfricoșător*, a răspuns.

Aș fi vrut să vorbesc mai mult cu ea, să aflu mai multe despre ea, însă tipul de alături ne tot întrerupea în legătură cu aria pe care ar fi păscut-o o vacă dacă ar fi fost legată de un „gard mobil“.

Eu tăiam o bucată de sparanghel făcută pe grătar. Nu era însuși scopul unui gard acela de a fi imobil?

Riley fusese la SPCA în dorința de a face rost de o pisică. Circula ideea că o pisică ar fi fost mai ușor de ascuns când stăteai cu chirie decât într-o cameră de cămin obișnuită. Eu nu avusesem niciodată pisică, nu înțelegeam rostul pisicilor și avusesem parte de o experiență negativă cu un câine în copilărie. Eram 60% sigură că acel câine sfârșise prin a fi eutanasiat. Mai mult decât atât, eram deja tulburată de faptul că eram tot timpul înconjurată de inteligențe străine. Din aceste motive, nu simțeam nevoia să adaug ființe în camera noastră. Dar Priya, Joanne și mai ales Riley iubeau pisicile, iar iubirea lor pentru ele a fost mai puternică decât indiferența mea.

După cum s-a dovedit, SPCA nu îți dădea o pisică decât dacă aveai un document semnat de proprietar, în care să declare că erau permise animalele în clădire. Asta era o problemă, pentru că nu aveam voie cu animale în clădirea unde locuiam noi. Riley avea un plan de a obține pe document

semnătura uneia dintre îndrumătoarele rezidente, despre care credea că ține în secret o pisică. Planul s-a întors cumva împotriva lor. După acel episod, îndrumătoarea nici că ne-a mai răspuns când o salutam pe hol.

—5

De la radioul din bucătăria din Quincy se auzea noul single al lui Alanis Morissette, „Head over Feet“. Era despre a fi suficient de matur cât să vrei ceva bun pentru tine. M-am simțit indignată. Crezusem că Alanis Morissette e acolo ca să ne reprezinte.

Acum se minuna de cât de „sănătoasă“ se simte, având capacitatea de a-și „dori ceva rațional“. Era limpede că raționalul pe care și-l dorea era, de fapt, un tip plicticos.

– Vrei să spui călcâie.⁴⁴

Nu mi-am dat seama că o spusesem cu voce tare până când nu m-a bătut Svetlana ușor pe braț.

– Gata, gata! m-a alinat ea.

– Cu capul mai sus de picioare este condiția normală a oamenilor. Asta e starea bipedă.

– Ei bine, Selin, nu cred că apelăm la Alanis Morissette pentru o înțelegere lină a limbajului idiomatic.

De obicei, ne luam prânzul într-una dintre sălile de ședință care dădeau în holul

principal – în cea mai mică, care cel mai adesea era goală. Unul dintre pereți era în totalitate acoperit de o hartă a lumii în proiecție Mercator. Tot ce era de-a lungul Cercului Arctic era extrem de mărit și de scos în evidență, ca fruntea uriașă și grotescă a cuiva. Efectul era încă și mai pronunțat în dreptul Arhipelagului Franz Josef și al arhipelagului Severnaia Zemlea.

Ne-am pus tăvile pe masă și am început numaidecât să dezbatem ce poetă ne plăcea mai mult: Anna Ahmatova sau Marina Țvetaeva. Ele erau cele mai faimoase poete din Rusia. Svetlana a spus că ei îi place Țvetaeva: cea mai șmecheră din punct de vedere obiectiv. Eu mă simțeam mai apropiată de Ahmatova, așa că i-am luat apărarea, cu toate că n-am fost prea mulțumită de asta.

Scott a invitat-o pe Svetlana la o petrecere de Halloween, iar ea nu se putea hotărî în cine să se costumeze. Uneori, în viața de zi cu zi, își purta părul în două codițe împletite, care o făceau să arate foarte diferit și drăguț, deci asta ar fi fost o posibilitate. Svetlana a zis că se teme să nu se infantilizeze.

Am încercat să dau drept exemplu o persoană faimoasă, arhicunoscută, care își purta părul în două codițe împletite.

– Poate că Walkiria cu un coif viking? Ca personajul din operă?

– Nu știu ce să zic... s-ar putea să mă facă să par grasă, a zis Svetlana, pregătind o îmbucătură din niște brânză de vaci și puțin broccoli crud.

După o lună de dietă, chipul îi părea deja mai lung și mai dăltuit, iar ochii, mai strălucitori.

Cu cât vorbeam mai mult despre asta, cu atât costumul de Halloween părea o capcană. Dacă ar fi mers ca oricine ar fi fost considerat sexy, Scott ar fi putut s-o necăjească. Dar dacă se desexualiza cu bună știință, și asta era un soi de înjosire.

Anna Ahmatova avea un nas asemănător cu al meu. Numele ei era un pseudonim; credea că stră-străbunica ei era urmașa unui han din secolul al XV-lea pe nume Ahmat. A ajuns faimoasă scriind o poezie despre punerea mânușii stângi pe mâna dreaptă. Scria despre despărțiri și despre cuvinte de adio. Un poem era intitulat *Astăzi nu mi-a fost adusă nicio scrisoare*. Uneori, scria despre un „el“ sau despre „soțul meu“. Soțul ei adevărat, și el un poet faimos, a încercat să se sinucidă. Au suferit amândoi și au divorțat. Mai târziu, el a fost executat. Fiul lor a fost arestat. Ahmatova s-a alăturat maselor de mame și de soții care așteptau dinaintea porților închisorii și a scris *Recviem*: un poem politic care a circulat

în samizdat și care a fost considerat o abatere majoră de la versurile ei de dragoste. Și acesta abunda de suferință femeiască stilizată. La finalul lui, se compara cu Maria în momentul Răstignirii: „înspre locul unde Maica stătea în tăcere/nimeni nu îndrăznea să privească.“ Orice despre mame suferinde îmi dădea o senzație de oprimare.

– De câte ori pe zi vă vedeți tu și Selin? a întrebat Riley a treia oară când eu și Svetlana am dat peste ea în drumul nostru către camera celeilalte.

– Crezi că e ciudat că petrecem atât de mult timp împreună? m-a întrebat după aceea Svetlana. E ca și cum am fi într-o relație.

– Hmmm..., am făcut eu, trăgând de timp. *Nu* suntem într-o relație?

– Cam atât de mult timp m-aș aștepta să petrec cu un iubit, a clarificat Svetlana.

– Ah, corect, am zis.

Fratele mai mare al lui Valerie, care doar ce terminase un doctorat în matematică și care acum lucra pentru CIA, a venit în vizită. Svetlana a spus că are de gând să-l tragă de limbă în privința lui Ivan.

– Ce? Nu, nu face asta, i-am zis.

– Selin, trebuie să aflăm adevărul. Și știi și tu că ăștia de la mate se cunosc toți între ei.

– N-o să știe nimic util și, chiar dacă ar ști, nu ne-ar zice. O să-i ducă vorba lui Ivan că îl investigăm.

– Nu-ți face griji. Voi fi foarte subtilă.

– Nu, te rog.

—5

Ne-am îndreptat spre laboratorul de lingvistică unde urma să ne uităm la un film numit *Moscova nu crede în lacrimi*. Riley crezuse că titlul e o glumă, dar nu, chiar așa se numea. Era despre două fete care trăiau într-un cămin: o blondă arătoasă care mereu scornea planuri pentru a pune mâna pe soți bogați și o brunetă patetică care lucra într-o fabrică și își dorea să ajungă ingineră. Filmul le-a urmărit vreme de douăzeci de ani.

La un moment dat, bruneta, pe la patruzeci de ani, ajunsă femeie de succes, dar singură, era în metrou, îmbrăcată în niște haine zdrențăroase pe care le purtase ca să ajute pe cineva să-și renoveze casa de la țară. Un mecanic din metrou a luat-o drept o lucrătoare din fabrică și s-a îndrăgostit de ea. Apoi, toate problemele ei au luat sfârșit – asta până când mecanicul a aflat că este, de fapt, ingineră. Atunci s-a înfuriat, aparent din cauza faptului că ea îl înșelase, dar, în realitate, pentru că nu considera că femeile trebuie să câștige mai mult decât bărbații. Ea s-a uitat la el, o sumedenie de expresii

străbătându-i chipul, iar în loc să-i explice toate motivele pentru care are dreptate, s-a mulțumit să-i spună:

– Iartă-mă.

Era ceva încântător la cât de supus rostise aceste două cuvinte – cât de diferit era dacă, în schimb, ar fi protestat și ar fi apelat la rațiune. Cuvintele au dat roade: el a iertat-o, într-o manieră care era cumva intens sexuală, cu toate că ea era o femeie atrăgătoare, iar el arăta ca un elf pedant și bătauș. M-am simțit copleșită de dorința de a-i spune și eu asta lui Ivan, iar el să mă ierte.

—5

Ora de toamnă fusese dată înainte. Traversând curtea căminului Quincy într-o după-amiază, am zărit ceea ce păreau a fi patru pietre mari în culori deschise. Atunci, două dintre ele s-au ridicat în picioare, ca niște ciucuri mari atârând, și s-au dovedit a fi colegii de cămin ai Svetlanei, Danny și Josh.

– Hei, Selin! Aveai de gând să intri în clădire? a întrebat Josh pe un ton ciudat, degajat.

Am simțit că toți cei patru băieți mă fixează cu privirea. Cum se făcea ca toți fuseseră încuiați pe afară în același timp? După care am văzut că Josh chiar îmi

întinsese legitimația lui, iar atunci mi-am adus aminte că e vineri și că vinerea nu folosesc electricitate.

– Da, clar, am zis, folosind legitimația lui ca să intrăm în clădire.

Lumina s-a făcut verde, iar eu le-am ținut ușa deschisă. Pentru a o suta oară, am fost impresionată de cât de multe reguli diferite putea să urmeze un om. Regula asta în mod special părea destul de inutilă, dar poate că tipii ăștia știau ceva ce eu nu știam. Vorbeau vesel între ei pe hol, iar cel pe-al cărui nume nu-l știam mi-a strigat peste umăr un „Mersi, Selin!“.

Riley stătea la masa din camera comună și se dădea cu oja Chanel Vamp. Priya făcea lumânarea pe podea, în timp ce citea cu voce tare dintr-un catalog de haine scumpe pentru copii care îi fusese trimis prin poștă din greșeală. Era plin de fotografii cu modele de treisprezece ani pozând obraznic în salopete de 300 de dolari bucata, cu margarete în dreptul buzunarelor. Priya făcea haz de el, dar totodată devenise clar că avea de gând să-și comande de-acolo un tricou.

Riley m-a rugat s-o ajut să se dea cu oja la mâna dreaptă. M-am simțit bine, pentru că rareori cerea orice fel de ajutor. Și asta fix după ce ajutasem niște buni creștini să deschidă ușa!

– E greu să nu dai cu oă în crevasă, mi-a spus Riley despre laterala unghiei, acolo unde se unea cu pielea degetului.

Nu auzisem niciodată cuvântul „crevasă“ folosit astfel.

– Moscova nu crede în lacrimi, i-am zis, împăturind un șervețel și reușind să scot oja din crevasă.

Le-am spus lui Riley și Priyei despre colegii de cămin ai Svetlanei care stăteau afară pe întuneric pentru că nu puteau să folosească cititorul de legitimații după apusul soarelui. Priya a spus că, odată, la centrul științific, un tip pe care nu-l mai văzuse până atunci țipase la ea pentru că nu știa că ea e cea care trebuia să cheme liftul.

– Era într-o zi de vineri? Chiar și așa, tipul ăla era un ticălos.

– Asta e *încă* una dintre religiile principale ale lumii.

Am zis că nu mi se pare logic ca unui om să i se interzică să cheme liftul, dar să i se permită să-i spună altcuiva să cheme liftul.

– Nu e o discuție în care să vrei să intri, crede-mă, a spus Riley. La liceu nu fac decât să dezbată lucruri de genul ăsta. Te-ar face praf.

Aparent, Morris îl întrebase pe un tip practicant de la secția de matematică de ce poate să stea într-o încăpere unde luminile sunt aprinse, dar nu și să le aprindă chiar el. În următoarele douăzeci de minute, tipul s-a

apucat să demonteze tot ceea ce Morris spusese, gândise și crezuse. Morris nici nu știuse ce îl lovise.

– Și eu am învățat cum să fac dezbateri în Modelul ONU⁴⁵, să știi, o tot ținea el după.

N-am putut să nu mă gândesc ce risipă este ca niște oameni cu o logică atât de bună să risipească atâția ani și atâta energie ca să învețe să împacă învățăturile dintr-o carte străveche cu felurile în care stau lucrurile în prezent. Nu putea cineva să scrie pur și simplu o carte nouă?

Joanne mersese 80 de kilometri pe bicicletă până la Lowell, Massachusetts și înapoi.

– E ceva de văzut în Lowell? a întrebat-o Riley.

Joanne a părut că se gândește, apoi a răspuns:

– O fi, a zis, agățându-și bicicleta pe perete.

Riley renunțase la SPCA⁴⁶ și se alăturase unui grup Usenet⁴⁷. Nu eram sigură ce anume presupune cel din urmă, dar părea că o pusese în legătură cu genul de oameni care aveau de dat o pisică sau două și care nu-și băteau capul cu hârțogăraia. Să-l luăm drept exemplu pe tipul ăsta, care corcise pisicile domestice cu servalii. Servalii trebuiau hrăniți cu „prăzi întregi și vii“, deci era exclus să luăm așa ceva, dar ăsta era doar un

exemplu. A doua zi la prânz, Riley îmi explica despre servali, când prietenul nostru Jeremy ne-a întrebat dacă poate să stea cu noi.

– Suntem pe picior de plecare, a răspuns Riley, cu toate că abia ce ne așezaserăm.

Jeremy și-a tras totuși un scaun și a început să vorbească cu entuziasm despre *Gravity's Rainbow*.

Riley și-a împins scaunul în spate.

– Am laborator, a zis ea. Selin, tu n-ai cursul ăla de rusă?

Doar ce luasem o îmbucătură enormă din sendvișul cu unt de arahide. Eu nu eram ca Riley, care părea că poate să abandoneze o masă în orice punct al ei, indiferent de cât de mult sau de cât de puțin mâncase. Pușkin afirma că ăsta este cel mai mare noroc: să te poți ridica de la o masă înainte ca vinul să se fi terminat din pocal. Nu și eu; voiam să-mi mănânc sendvișul. Riley a ezitat un moment, părând îngrijorată, după care a plecat.

Jeremy a continuat cu celălalt subiect favorit al lui, în afară de Thomas Pynchon: dragostea lui pentru cele două fete pe nume Diane. Era un subiect pe care nu îl evitasem niciodată în trecut, și asta pentru că eram flatată că mi se confesa, dar și pentru că mi se părea că ar fi fost mai interesant decât să îl ascult pe un tip necunoscut făcând o listă cu toți profesorii ale căror cursuri le urmase, un alt lucru care ți se putea întâmpla adesea la

cantină. Și totuși, cumva nu era mai interesant. Poveștile continuau la nesfârșit, pline de detalii și de coincidențe.

Nu o știam pe Diane W., dar o cunoscusem pe Diane H., care purta cercei rotunzi, fuste lungi cu volane și teniși Converse peste gleznă. Riley făcuse cândva o remarcă la adresa ei, pe un ton ironic, cum că se culcase cu patru tipi diferiți, pe care îi știam și noi, inclusiv cu tipul ăsta, Ronnie, care uneori mințea că citise anumite cărți pe care, de fapt, nu le citise. Deci știam că motivul pentru care vorbea ironic despre Diane nu era că o considera târfă. Era mai complicat decât atât și avea legătură cu respectul de sine.

Când m-am întors în camera noastră, Riley schimba mesaje cu o femeie din Dorchester, a cărei pisică norvegiană obeză se așezase, cu rezultate aproape fatale, pe copilul ei nou-născut. Dacă Riley își juca bine cărțile, însemna că asta putea cândva să fie pisica noastră.

Pentru cursul de științe de bază, a trebuit să vedem un film despre găuri negre. Un fizician teoretician ne explica cum de știm noi că găurile negre există, chiar dacă nu le putem vedea.

– Ați fost vreodată la un bal? ne-a întrebat, pe un ton blând, cuprins de nostalgie. I-ați văzut vreodată pe tineri îmbrăcați la

costumele lor negre de seară și pe fete în rochiile lor albe, învârtindu-se unii în brațele celorlalți, după care luminile scad în intensitate și nu le mai vedeți decât pe fete?

Nu fusesem niciodată la un bal, nici la vreo serată formală. Era deopotrivă tulburător și liniștitor să aud că natura absolută, esențială a acestei experiențe este confirmată în termeni cosmologici.

Fizicianul ne-a spus că fiecare fată este o stea obișnuită, iar băiatul e o gaură neagră. Pe băiat nu-l poți vedea, dar faptul că fata se învâрте în jurul lui e dovada că el există și că o menține pe orbită. Descrierea părea în acord cu *Jurnalul seducătorului*, unde seducătorul dispăruse, iar Cordelia se învârtea în jurul lui. Mi se părea că elementele care se învâرت în jurul meu și care îmi aparțin sunt cumva ținute laolaltă de absența lui Ivan sau că sunt acolo datorită lui – pentru a-i compensa lipsa.

—5

Riley mi-a arătat cum să folosesc comanda „vorbește“ de pe Unix. Nu trebuia decât să tastezi cuvântul „vorbește“, urmat de adresa de e-mail a persoanei cu care voiai să vorbești. Dacă accepta, ecranul se împărțea pe orizontală. Ce scriai tu apărea în partea de sus și ce scria persoana respectivă apărea în partea de jos. Vă puteați vedea reciproc

tastând, gândindu-vă la ce să tastezi sau ștergând ce ai scris. Puteai șterge ceea ce tocmai scriseseși pentru a scrie cu totul altceva – care putea fi un soi de glumă. Te puteai da drept altcineva, care te-a înlocuit prin mijloace violente, ori drept propriul computer, care doar a dobândit conștiință de sine.

Când am încercat să tastez „vorbește“ și adresa lui Ivan de la Berkley, am primit un mesaj de eroare.

Svetlana îl interogase pe fratele lui Valerie. Fratele lui Valerie fusese la nu știu ce curs de matematică pentru absolvenți cu Ivan. A spus despre el că e un tip de treabă. Svetlana i-a explicat teoria mamei ei cum că Ivan e diavolul întrupat.

– Despre asta nu știu nimic, a răspuns tipul.

I-am trimis un e-mail lui Ivan, întrebându-l dacă puteam vorbi pe Unix. El mi-a răspuns că, deși în principiu, i-ar plăcea să vorbească cu mine, în termeni practici, nu toate rețelele se conectează unele cu celelalte și că nu crede că acest lucru este posibil în cazul nostru. Mai mult decât atât, nu știa exact dacă chiar poate vorbi acum cu mine, căci nu știa cine sunt.

„Sunt mai multe Selin și nu știu pe care am s-o nimeresc. Dacă dau de cea care mă consideră diavolul întrupat?”

Am încercat să-i scriu lui Ivan un e-mail în care să-i explic ce se întâmplase: de ce spusese mama Svetlanei că e diavolul întrupat, cum asta era în parte din cauza apariției lui în zborul spre Paris, sperându-ne pe mine și pe Svetlana, și în parte din cauza atitudinii mamei Svetlanei față de mine, insistând să mă vadă ca pe o persoană jalnică, posibil pentru că e supărată din cauza ocupării Serbiei de către otomani, dar și pentru că e invidioasă pe Svetlana și, astfel, cumva și pe mine; și de ce Svetlana a ales să-i comunice remarca mamei ei fratelui lui Valerie, cu toate că o rugasem să n-o facă. Treaba cu mine și cu Ivan, mi-am dat seama, o afectase într-un fel pe Svetlana, stresându-o în legătură cu scopul ei de a deveni un om mai bun, precum și cu interacțiunea dintre ea și tipul ăsta, Scott. Încercarea de a-i explica toți pașii era plictisitoare și obositoare. Mi-l tot imaginam pe Ivan că se plictisește sau că nu mă crede și tot părea că dau vina pe alții, cum ar fi pe Svetlana și pe mama ei. Dar și când am încercat să dau vina pe mine a sunat tot plicticos și anost, iar în cele din urmă am renunțat și nu i-am mai explicat nimic.

– Este îngrozitor, a declamat Svetlana la raionul de produse de îngrijire de păr de la CVS, alegând un set împotriva păduchilor.

Halloweenul era abia joia următoare, însă petrecerea lui Scott avusese deja loc. Svetlana sfârșise prin a merge îmbrăcată ca de obicei, concluzionând că, într-o anumită măsură, costumele erau antitetice demnității umane. Drept rezultat – sau întâmplător – cineva beat îi pusese pe cap un soi de pălărie vintage. Cel puțin alți trei studenți de la petrecere s-au ales cu păduchi.

Mi-a trecut prin minte, deși nu pentru prima oară, cât de simple ne-ar fi viețile dacă noi două am putea să fim împreună. Setul împotriva păduchilor costa 11 dolari!

– Crezi că ne-ar fi mai ușor dacă am putea ieși cu fete? am zis cu voce tare.

Svetlana nu a răspuns imediat.

– Majoritatea lesbienelor pe care le cunosc sunt puțin intimidante, a zis, într-un final. Și chiar nu le împărtășesc simțul estetic – sau cel puțin nu pare că pun prea mult preț pe estetică. Chiar nu cred că ar fi de mine. Mai ales că am salivat dintotdeauna după băieți.

Încă ceva la care mă gândisem și eu: atracția fizică pe care o simțeam pentru Ivan, șocul electric care-mi traversa monoton corpul, mașinăria înceată și greoaie care

începea să-mi tureze în piept și între picioare. Nu simțisem niciodată așa ceva față de o fată. Pe de altă parte, nici în prezența lui Ivan nu le simțisem, ci, mai degrabă, în absența lui.

Și cât de mult conta atracția asta fizică? Era oare suficientă ca să compenseze toate celelalte dezavantaje? Nu prea puteai să discuți cu Ivan cum ai discuta cu un om normal; nu te-ar fi auzit, nu te-ar fi înțeles sau ar fi dispărut undeva de unde nu-l puteai lua. În afară de asta, toți prietenii lui mă credeau nebună. În loc să am de-a face cu oamenii ăia, ar fi fost mult mai distractiv și mai relaxant să mângâi părul auriu și strălucitor al Svetlanei, să-i spun cât de drăguță este și să o văd cum se face încă și mai drăguță sub ochii mei, așa cum se întâmpla de fiecare dată când primea un compliment. Trupul ei tânjea să fie complimentat, iar eu știam întocmai ce să-i spun, așa că de ce nu puteam să fac pur și simplu asta?

– Dar fetele sunt mai frumoase și poți negocia mult mai ușor cu ele. Iar cu atracția față de băieți nu pare că mă descurc prea bine. Deci mi se pare că aș putea lua în considerare treaba cu fetele.

Nici de data aceasta Svetlana nu a răspuns imediat.

– Mi s-ar părea scârbos să facem orice altceva în afară de să ne sărutăm și să ne atingem sânii una alteia, a spus ea după o clipă.

Mi-am dat atunci seama că și eu mă gândisem tot doar la sărutat și la atinsul sânilor. Ce altceva mai făceau lesbienele? În afară de sexul oral, care părea să fie oribil. La cum pomeneau de asta în serialele de comedie romantice: „Lui îi place să... mănânce din savarină?” Trebuia să fii altruist ca să-i faci sex oral partenerei – un iubit generos.

Acestea fiind spuse, sexul oral cu un băiat părea la fel de dezgustător. Până și băieții păreau să fie de aceeași părere. Nu de asta le spuneau să o sugă celor care le tăiau fața în trafic?

– Nu ți se pare scârbos când te gândești să faci sex cu un băiat? am întrebat-o.

– Ba da, dar pare și incitant. Ideea de a fi penetrată și dominată.

Mi-am dat seama că și pentru mine este incitantă ideea de a fi penetrată și dominată, cu toate că mecanicile acestei acțiuni, precum și implicațiile ei, îmi erau încă neclare și mă tulburau. În plus, de ce trebuia să fim entuziasmate de așa ceva? De ce nu ne puteam entuziasma din alte pricini?

Dar știam că sunt imatură și nerealistă și că Svetlana are dreptate. Dragostea nu e o petrecere în pijamale cu cea mai bună

prietenă a ta. Dragostea e periculoasă, violentă, cu un element de ceva respingător; e o graniță fină între atracție și repulsie. Dragostea are și iz de moarte, și de nebunie. Să încerci să scapi de toate aceste lucruri e copilăresc și antiromanesc.

—5

– Auzi și tu zgomotul ăla? m-a întrebat Riley.

Deși era târziu în noapte, eram amândouă treze, învățând.

– Nu.

Riley a pus casetofonul pe pauză.

– *Asta*, a repetat.

Eu tot nu auzeam nimic. Ascultasem melodia „Criminal“ a Fionei Apple: cântecul preferat al lui Riley. Aveam impresia că Riley se consideră ea însăși o criminală, cu toate că nu înțelegeam de ce. Nu o văzusem să facă niciodată nimic rău. Și totuși, mersese la școala catolică.

Am continuat să citesc *Frică și cutremur* pentru cursul de inițiere. O secundă mai târziu, eu și Riley ne-am uitat una la cealaltă în același timp: auzisem și eu zgomotul. Riley și-a împins scaunul în spate și a mers să investigheze.

– Selin! m-a strigat Riley din hol. E pentru tine.

M-am dus după ea.

– Bună! a zis Juho, care stătea pe preșul cu pisici. Am văzut luminile aprinse, așa că m-am gândit să vă bat la ușă. Dar am hotărât să fac pauze foarte mari între bătăi, după care să micșorez intervalul, ca să văd cât de apropiate trebuie să fie bătăile ca să fie percepute drept bătăi.

Riley mi-a aruncat o privire.

– Mă duc în cameră, a zis.

Nu aveam unde să vorbim în tot apartamentul: Riley învăța în dormitor, Joanne dormea în camera comună. Mi-am luat haina și m-am îndreptat spre scări. Juho m-a urmat jos în hol, moment în care am observat că pantalonii lui au o gaură uriașă în dreptul genunchilor. Sângele i se scurgea de-a lungul piciorului.

M-am dus înapoi sus după dezinfectant și un pansament. Când m-am întors, Juho stătea afară pe trepte, cu capul dat mult pe spate. Atunci am înțeles că este beat. Și-a răsucit cracul pantalonului – pantalonii verzi de trening fuseseră interziși la Masa Înaltă –, dar nu părea să știe ce e de făcut cu pansamentul și îl tot învârtea în mâini. A spus că fusese greșit informat cu privire la concentrația de alcool a vinului de Porto. I-am pus chiar eu pansamentul pe picior, după ce i-am șters tăietura cu alcool. Trebuie să-l fi durut, dar nu a zis nimic.

Juho mi-a explicat protocolul experimental pe care îl inventase, cel de la ușă. Bătuse o dată și așteptase treizeci de secunde. Apoi bătuse încă o dată, după care așteptase douăzeci și cinci de secunde. A tot redus intervalul cu câte cinci secunde, până când a ajuns la cincisprezece. Apoi a scăzut intervalele cu câte o secundă. Riley a apărut la ușă când bătăile se repetau la douăsprezece secunde distanță.

– Am fost surprins de rezultat, mi-a zis. Nu m-am gândit că bătăile în ușă la intervale de douăsprezece secunde vor fi percepute drept bătăi în ușă.

I-am zis că nu cred că Riley le *percepuse* drept bătăi în ușă.

– Ah! a zis el, puțin trist. Atunci înseamnă că experimentul meu nu e concludent.

Mi-am amintit că-mi spusese motivul pentru care se află aici: să facă cercetări, experimente. Era interesant să te gândești că Harvard susține financiar studiul asupra percepției bătăilor în ușa noastră, pe care îl realizase el. Ce specializare stresantă: de unde știai ce ai de făcut? Și atunci, pentru prima oară, mi-a trecut prin minte că poate Juho nu știe, că poate este și el la fel ca mine, poate mai rău de-atât, rătăcind prin lume în pantalonii lui nesanționați de către instituție și bătând aiurea pe la uși. Dar apoi mi-am adus aminte că are o diplomă de doctorat atât în chimie, cât și în fizică, respectiv că are

cunoștințe și realizări la care eu nici nu speram, pe care cel mai probabil le folosea ca să facă niște alegeri pe care nici nu le înțelegeam. Când m-am uitat la el, avea privirea îndreptată spre cer și expresia lui liniștită pe chip – legănându-se ușor, nepărând să fie deranjat de nimic pe lume.

—5

*Frică și cutremur*⁴⁸ era despre cum Avraam era cel mai interesant și mai măreț om din istoria omenirii, pentru că Dumnezeu îi spusese lui Avraam să urce pe nu știu ce munte și să-și ucidă propriul fiu... iar, ei bine, Avraam a înșeuat numaidecât măgarii. Kierkegaard specula cât de ciudată trebuie să fi fost acea călătorie – și despre ce ar fi vorbit pe drum Avraam și Isaac.

Kierkegaard publicase *Frică și cutremur* în 1843, în același an în care apăruse și *Sau-sau*, sub pseudonimul Johannes de silentio. De silentio însemna „al tăcerii“. Și asta pentru că subiectul sfida limbajul, fiindcă era atât de controversat și de paradoxal, încât Avraam convenise să-și ucidă propriul fiu. Avraam nu putea spune nimic nimănui. Nimeni nu ar fi înțeles, nu i-ar fi crezut cele spuse despre Dumnezeu sau că nu își dorea, în taină, să-și ucidă fiul.

La cursul de îndrumare am aflat că *Frică și cutremur* ilustra „suspendarea teologică a eticului“. Lui Judith clar îi plăcea sintagma asta.

– Dar ce părere avem despre această *suspendare teologică a eticului*? ne tot întreba ea.

„Suspendarea teologică a eticului“ presupunea că e în regulă să-ți omori copilul dacă așa ți-a zis Dumnezeu să faci. Însemna să crezi că Dumnezeu te iubește, chiar dacă nu se poartă cu tine ca și când te-ar iubi; și să crezi că îți iubești copilul, chiar dacă te porți ca și când nu l-ai iubi. La urma urmelor, dacă comportamentul tuturor ar fi în acord cu atitudinea pe care ar trebui s-o aibă, credința ar fi inutilă.

De ce erau oamenii religioși atât de obsedați de uciderea propriilor copii?

La cină, Morris ne-a descris dezbaterea pe care o avusese el la cursul de „Raționament moral“ despre imperativul categoric al lui Kant. Ideea imperativului categoric este aceea că regulile morale sunt universale, fără excepții. Mințitul, de exemplu, e greșit – întotdeauna, pentru toată lumea, indiferent de circumstanțe. Dar dacă un criminal cu un topor îți bate la ușă și îți zice „Bună seara, domnule, aș putea să știu unde vă sunt copiii, ca să-i omor?“, atunci ești îndreptățit din punct de vedere moral să minți? Cineva chiar

l-a întrebat pe Kant asta, iar Kant a spus că nu. Cei de la cursul de „Raționament moral“ al lui Morris au dezbătut chestiunea o oră întreagă.

Eu nu vedeam ce rost ar avea să dezbăt ce i-aș răspunde unui ucigaș cu un topor care mi-ar spune ceva ce nu ar spune literalmente niciun ucigaș cu un topor niciodată. Mai pe larg, nu aveam încredere în încercarea de a generaliza un set de reguli menite să dea rezultat în toate circumstanțele. Cu siguranță, existau anumite situații în care orice regulă la care te-ai fi putut gândi nu avea să dea rezultate. Eu, una, am fost deseori împiedicată să aplic aceleași reguli care pentru toți ceilalți dădeau rezultate. Când încercam să explic acest lucru, oamenii râdeau sau spuneau „Cum ne-am fi putut gândi la așa ceva?“

Riley s-a întors din Dorchester cu o geantă de pânză uriașă în care era Stanley: toate cele aproape douăsprezece kilograme ale sale. Aceasta era culminarea unei săptămâni de negocieri la telefon cu stăpâna lui Stanley, Barbara, care suferea de o boală neurologică din cauza căreia căreia spunea uneori, fără să vrea, cuvântul „șalupă“.

Stanley avea nouă luni, era castrat și avea ghearele tăiate. Stătea foarte prost cu echilibrul. În timp ce mergea lent și lipsit de chef prin apartament, mi-a amintit de un

bătrân anume pe care a trebuit să-l vizităm în Adana, care nu răspundea când vorbeai cu el și care abia dacă părea să priceapă ce i se spunea, inclusiv ce se spunea la televizor, care era mereu pornit pe fundal. Stanley mi-a lăsat aceeași impresie dezolantă – de parcă vitalitatea pe care o avusese cândva îi pierise cu multă vreme în urmă. Pe de altă parte, era posibil ca lui Stanley să-i placă să se așeze pe lucruri, de pildă pe chei sau pe legitimații (și, după cum a punctat Riley, pe bebeluși), pentru că părea să facă un mic efort pentru a-și îndeplini scopul.

Caracteristica cea mai problematică a lui Stanley era obiceiul său de a defeca pe covor fix *lângă* cutia cu nisip. Riley a cumpărat o cutie mai mare și a pus-o pe partea de covor care îi plăcea lui. Odată instalată cutia acolo, el s-a mutat cu câțiva centimetri mai la dreapta.

– Moscova nu crede în lacrimi, a zis Riley, aducând detergent pentru covor.

Priya a început să aprindă smirnă ca să acopere mirosul, creând astfel miasma densă de lemn de santal și excremente de pisică care a devenit din acea zi tipică apartamentului nostru.

– Nici să nu mă stârnești cu *Frică și cutremur*, a spus Svetlana. Cartea aia mi-a provocat la propriu o cădere nervoasă în primul meu an.

– Pe bune?

– N-am ieșit din cameră o săptămână. Valerie și Hedge mi-au adus mici boluri cu mâncare de la cantină. Trebuie să mă fi crezut ultima ciudată.

– Eu unde eram? De ce nu ți-am adus și eu boluri cu mâncare?

– Nu-mi amintesc. Chiar eram stânjenită din cauza asta. Probabil mi-a fost prea rușine ca să-ți spun, pentru că m-am gândit că o să crezi că-mi dau aere sau că sunt jalnică. Asta cred că a fost cea mai rea parte legată de căderea nervoasă cauzată de Kierkegaard.

Cel cu care a putut Svetlana, în cele din urmă, să discute despre *Frică și cutremur* a fost Dave, care fusese la o grădiniță unde pe perete era pictată scena cu Avraam pe cale să-l ucidă pe Isaac, așa că avusese ani buni la dispoziție ca să se gândească la chestiile astea.

Ce fel de grădiniță futută era aia? aproape că mi-a venit să întreb, după care m-am gândit că astfel de remarci sunt tocmai acelea care îi făceau pe oameni să nu se simtă în largul lor menționându-mi căderile nervoase provocate de Kierkegaard.

—5

Ecranul negru al computerului meu s-a umplut cu rânduri de text verde. Verde ca

pășunile fertile, ca dolarii, ca lumina semaforului care-ți semnalizează că poți să traversezi.

Mesaj de la TalkDaemon@playfair.stanford.edu la 20:54

vorbește: conexiune solicitată de
ivanvar@playfair.stanford.edu
răspunde cu: vorbește
ivanvar@playfair.stanford.edu

Mesaj de la TalkDaemon@playfair.stanford.edu la 20:58

vorbește: conexiune solicitată de
ivanvar@playfair.stanford.edu
răspunde cu: vorbește
ivanvar@playfair.stanford.edu

Mesaj de la TalkDaemon@playfair.stanford.edu la 21:01

vorbește: conexiune solicitată de
ivanvar@playfair.stanford.edu
răspunde cu: vorbește
ivanvar@playfair.stanford.edu

Sigur era Ivan, care încerca să vorbească cu mine de pe o adresă de e-mail de la Stanford. Știam că avusese cândva o slujbă de vară la un laborator de la Stanford. Ultima solicitare intrase cu aproape o oră în urmă. M-am așezat imediat și am tastat „vorbește ivanvar@playfair.stanford.edu“.

Computerul a rămas pe gânduri pentru câteva clipe, după care a spus: „[Profilul nu este conectat.]“

I-am scris numaidecât un e-mail lui Ivan: „Putem să încercăm din nou?“ Niciun răspuns. Nici în ziua aia, nici în următoarea.

—5

Sâmbătă m-am trezit târziu. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să-mi verific e-mailul și să folosesc funcția „finger“ pe contul lui Ivan de la Stanford. Nu credeam pe bune că o să fie conectat, de vreme ce nu era nici ora nouă în California. Însă computerul a început să verse rânduri de text. Ivan folosea contul chiar acum.

I-am cerut să vorbim. Unul câte unul, rândurile au început să apară pe ecran.

[Lipsă conexiune]

[Se așteaptă răspuns din partea profilului]

[Se așteaptă răspuns din partea profilului]

[Conexiune stabilită]

Ecranul s-a împărțit în două. Inima a început să-mi bată mai repede decât cursorul pâlpâind. Am tastat:

> Bună

Iar el a răspuns:

>> bună

M-a cuprins un val de fericire. Dușmanii nu spuneau „bună“. Vorbeam! A urmat o pauză lungă, după care a tastat:

» cine ești?

M-a copleșit frica, pentru că era ca și cum nu m-ar fi cunoscut, ca și cum totul se ștersese cu buretele și nimic nu fusese real – dar apoi mi-am amintit că îmi precizase în scris că i se pare că există mai multe Selin și am înțeles că întreabă cu care dintre ele vorbește. Asta m-a umplut de o senzație de ușurătate și de libertate, pentru că îmi dădea ocazia să aleg – îmi cerea să aleg. Am tastat:

>> sunt sufletul din purgatoriu

A urmat o pauză prelungă.

>> te cunosc?

M-am întrebat cum să răspund. Cursorul pâlpâia implacabil.

> nu sunt sigură.

Încă o pauză.

>> de ce nu vrei să-mi spui cine ești?

> dar vreau să-ți spun.

>> cine ești?

> Nu știi că ți-aș spune dacă aș putea?

Pauză.

>> cu cine încerci să vorbești?

> Cu TINE. Nu înțeleg de ce trebuie să fie atât de dificil.

>> cine crezi că sunt?

M-am întrebat dacă există o cale de a-i spune că răspunsul depindea de persoana pe care o bântuia. Și mai multe cuvinte au apărut pe ecran:

>> încerci să vorbești cu ivan?

Mi s-a făcut greață. Am tastat:

> cine e?

Persoana a răspuns:

>> ești celine?

Am crezut că o să vomit.

> da sunt selin. încerc să vorbesc cu ivan. tu cine ești?

>> eu sunt zita.

>> ivan are două conturi de e-mail, așa că m-a lăsat să-l folosesc eu pe ăsta.

S-a auzit o bătaie la ușă, iar în încăpere a intrat Riley. M-am simțit atât de ușurată s-o văd.

– Vorbesc de zece minute pe Unix cu cineva care am crezut că e Ivan, dar s-a dovedit că e fosta lui iubită! am zis.

– Stai, ce?

Fusese afară – în jurul ei plutea o aură de aer tomnatic.

– Adică și-a lăsat contul deschis și ea a început să vorbească în locul lui?

– Nu, are două conturi, unul la Berkeley, altul la Stanford și cred că i l-a lăsat ei pe cel de la Stanford. Eu am dat să vorbesc cu Ivan la adresa de la Stanford, ne-am conectat, dar persoana cu care vorbeam era de fapt ea.

– I-a lăsat ei contul lui? I-a dat parola? De ce?

– Nu știu. Bănuiesc că după ce au absolvit, ea nu mai avea nicio adresă de e-mail.

Riley venise să-și ia un bluzon și rămăsese cu brațele băgate pe mâneci.

– Așa că acum folosește contul fostului ei, iar el îi citește e-mailurile când are chef?

– Nu știu dacă poate să-i citească e-mailurile. Poate că ea a schimbat parola.

Riley a închis ochii cu o expresie îndurerată.

– Oamenii ăștia n-au auzit de Hotmail?

Și-a pus bluzonul pe ea și s-a apropiat de biroul meu.

– Cum de ați vorbit zece minute fără să-ți dai seama că nu e el? S-a dat drept el?

– Nu. Mă tot întreba cine sunt, dar eu am luat-o ca pe o întrebare metafizică.

– „Sufletul din purgatoriu“? a citit Riley peste umărul meu.

– E dintr-o carte, am zis în apărarea mea. Zita a început din nou să tasteze.

>> mai ești?

Am răspuns grăbită:

> ups! scuze că te-am deranjat! foarte stânjenitor.

Simțeam că Riley, în spatele meu, dezaprobă toată situația. Avea dreptate, știam că nu ar fi trebuit să-mi cer scuze.

– Vrei să vii la brunch? m-a întrebat Riley. Oak și Lucas sunt jos.

Pe ecran au apărut cuvinte noi:

>> ivan a vorbit mult despre tine, așa că-mi pare că te cunosc destul de bine. a fost foarte entuziasmat când te-a întâlnit.

– Mergeți voi înainte, i-am zis lui Riley. Eu o să mai întârzii câteva minute.

– Ei bine, presupun că sufletul din purgatoriu știe mai bine.

Parcă am și auzit-o cum își împreunează sprâncenele, după care a plecat.

>> de fapt, chiar cu tine voiam să vorbesc. m-am gândit că aș putea să-ți explic niște lucruri despre ivan.

> cum ar fi

>> peter mi-a dat de înțeles că treci printr-o perioadă neagră acum. cred că înțeleg puțin prin ce treci. și cred că te pot ajuta să vezi lucrurile mai limpede.

Am rămas acolo o vreme, holbându-mă la cursor, întrebându-mă dacă avea legătură cu vreun blestem⁴⁹ și cine îi pusese denumirea „talk daemon“⁵⁰. Atunci Zita a început din nou să tasteze:

>> ai vrea să vorbim la telefon? nu scriu la fel de repede ca tine.

Mi-am închipuit că i-aș răspunde „Trebuie să plec“ și că m-aș duce la brunch. Nici nu credeam că ocupaseră încă o masă. Lucas ar aștepta o veșnicie ca să-și prăjească la toaster covrigul. Oak ar pune prea mult aluat în

aparatul de vafe, care ar ajunge să aibă formă de conopidă. Riley ar face vafa perfectă, ar lua două guri și ar abandona restul.

Unul dintre lucrurile pe care Riley le avea în comun cu Svetlana și, dacă stai să te gândești, cu literalmente orice altă persoană pe care o cunoșteam eu era că m-ar fi sfătuit să nu vorbesc cu Zita la telefon.

Văd zero potențiale avantaje din această conversație, mi-am imaginat că mi-ar spune mama. Știam că și ea, la fel ca Riley, ar fi considerat că e ciudat și dubios că Zita folosește adresa de e-mail a lui Ivan și nu ar fi putut să se gândească la un alt motiv în afară de răutate sau de nebunie pentru care fosta iubită a lui Ivan să vrea să vorbească cu mine. Sinceră să fiu, nici eu nu găseam alt motiv. Dar asta nu însemna că nu există.

De ce mereu rudele oricărei femei spuneau despre o alta care făcuse sau zisese ceva irațional că a acționat din gelozie? Dacă ai fi punctat cu „Dar și eu, și tu am făcut fix același lucru și *nu* a fost din gelozie“, ți-ar fi răspuns cu „Noi suntem altfel decât ceilalți“. Asta era valabil pentru femeile din partea mamei, pentru cele din partea tatei, dar și pentru cele din partea mamei vitrege: trei familii diferite, fiecare cu perspective de altfel diferite asupra lucrurilor. Și, cu toate astea, credeau *toate* că sunt singurele care nu sunt motivate de gelozie. Desigur, asta însemna că mai existau și altele care nu erau

motivate de gelozie. De ce nu putea fi și Zita una dintre acestea. La urma urmelor, Ivan o plăcuse.

În orice caz, chiar dacă toate femeile la care mă puteam gândi – Riley, Svetlana, rudele mele – duseseră vieți diferite și avuseseră nenumărate experiențe omenești, nu fuseseră niciuna într-o situație asemănătoare cu a mea.

Chiar în timp ce cugetam la aceste chestiuni, știam că ele o să rămână pur teoretice, căci deja mă hotărâsem să vorbesc cu Zita. Când și în funcție de ce anume fusese luată această hotărâre? Am tastat numărul meu de telefon și am apăsat enter.

– Selin? Sunt Zita.

Avea un accent ușor. Vocea îi suna mai tânără decât mă așteptasem.

– Bună! am salutat-o.

Amândouă am început să râdem. Ne-am confirmat astfel una alteia cât de ciudat era să avem această conversație și că până și sesiunea noastră pe Unix fusese ciudată. Asta era o ușurare. Mi-am dat seama că mă așteptasem ca Zita să fie la fel ca Ivan și ca Peter, pentru că îi cunoștea, pentru că era de o vârstă cu ei și probabil pentru că era și unguroaică, dar de îndată ce am început să vorbim, am simțit că viziunea ei asupra lumii și sentimentele ei sunt mai degrabă aliniate cu ale mele, și nu cu ale lor, prin simplul fapt

că eram fete. De exemplu, când era ceva ciudat între noi, amândouă recunoșteam acest lucru, iar situația devenea mai puțin ciudată.

– Deci, a zis.

– Deci, am zis.

– Chiar îmi doream să vorbesc cu tine. Peter mi-a spus că ești foarte supărată pe Ivan și cred că înțeleg de ce. Când Ivan mi-a spus anul trecut despre tine, a fost extrem de entuziasmat. Și m-am îngrijorat puțin, pentru că știu cum este el.

M-am întrebat dacă Zita încearcă să mă impresioneze cu cât de bine îl știe ea pe Ivan – cu faptul că mă urmărise de la depărtare, îngrijorându-se că aș putea fi rănită.

La un moment dat, Ivan îi ceruse Zitei să-i ofere o „perspectivă feminină“:

– Dacă invit pe cineva la cafea, înseamnă că o plac sau doar că mi-e prietenă? Dacă o invit să înotăm, înseamnă că o plac sau doar că mi-e prietenă?

Când a spus că vrea să mă ducă la Walden Pond pe motocicletă lui, ea s-a îngrijorat, pentru că știa cât de romantic ar fi părut totul pentru mine.

– Mi-a spus că nu înțeleg și că relația cu tine e altfel. Dar după aia a recunoscut: „Zita, poate ai avut dreptate.“

Zita a mai spus că vrea să mă ajute. Că vrea să mă ajute să înțeleg.

Ca să mă ajute să înțeleg, mi-a povestit despre relația ei cu Ivan. Se cunoscuseră în primul an de facultate, la un program de orientare pentru studenții internaționali. Ivan fusese la un liceu special de matematică, copiii de acolo erau foarte inteligenți, dar nu dispuneau neapărat și de cine știe ce aptitudini sociale. Nu mai avusese niciodată o iubită. Zita era diferită de el – foarte sociabilă, cu o mulțime de iubiți și de prieteni, mereu activă. De când era mică își dăduseră seama că este o luptătoare, o viitoare susținătoare a societății, apărându-i pe cei slabi chiar și când acest lucru presupunea să iște o bătaie. Îi fusese un real ajutor lui Ivan, care părea pierdut la Harvard. Nici nu l-aș fi recunoscut. Zita era cu un an mai mare decât el, așa că ea era mereu cea cu inițiativa.

Dar lucrurile s-au schimbat cu repeziciune în timpul facultății. Dinamica dintre ei era diferită la începutul verii celui de-al doilea an. Ea se simțea constrânsă de siguranța intelectuală a lui Ivan, de faptul că el știa deja, și că știuse încă de când era mic, că o să devină matematician.

Zita nu era așa. Ea avea o fire artistică, îi plăcea să exploreze. A ajuns pasionată de budism. Acum era la școala teologică, unde studia budismul: de-asta nu avea propria adresă de e-mail. Mie nu-mi era clar dacă

nimeni de la școala teologică nu are o adresă de e-mail sau doar cei care studiază budismul.

În al treilea an de facultate, Zita a primit o bursă de studiu în Thailanda. Ivan nu a vrut ca ea să meargă.

– Ne-am certat, a zis ea cu mândrie.

A ajuns într-un templu din nordul Bangkokului. Se trezea odată cu răsăritul soarelui și aproape toată ziua medita. Pentru prima oară în acel an, poate chiar mai mult, s-a simțit cu adevărat liberă. În timpul ăsta, la Harvard, Ivan începuse să petreacă mai mult timp cu Peter, care i-a făcut cunoștință cu Eunice. Peter și Eunice erau amândoi în același an. Peter studia economia și coreeana, iar Eunice fusese instructora lui de coreeană.

Ivan și Eunice s-au văzut de câteva ori în prezența lui Peter. Într-o zi, s-au întâlnit pe stradă și au ajuns să iasă împreună la o cafea și să vorbească timp de trei ore. Au început să se întâlnească regulat și să poarte discuții înflăcărâte despre politică și istorie. Între ei era o scânteie intelectuală care nu fusese acolo și cu Zita.

– Sunt foarte deșteaptă în felul meu, a spus Zita, dar sunt mai degrabă înclinată spre partea emoțională decât spre cea rațională. Îmi pasă mai mult de oameni și de sentimente decât de idei. Cu Ivan mereu

discutam despre ce voiam eu, nu despre ce voia el. Nu cred că am fost prea răbdătoare cu el.

La un moment dat, a adăugat degajată:

– Dar conversațiile tale cu Ivan cum erau? Intelectuale?

M-am gândit la discuțiile mele cu el.

– Nu știu, am răspuns. Nu cred.

– Dar trebuie să fi fost, a stăruit ea.

N-am știut ce să spun, așa că am rămas tăcută până când ea și-a reluat povestea.

În timpul vacanței de primăvară, Ivan a vizitat-o pe Zita în Thailanda. Au călătorit spre sud. Ea a găsit o cabană pe plajă pentru câțiva dolari pe noapte. Vedeau stelele prin acoperișul din frunze de palmier. Ivan și Zita își spusese rădătotdeauna totul, așa că firește că el i-a povestit și despre Eunice. Zita nu știa ce să creadă. La urma urmelor, separarea fusese ideea ei. I-a spus lui Ivan că încă îl iubește, iar Ivan i-a declarat că încă o iubește. Știa că el ar fi renunțat la Eunice dacă i-ar fi cerut-o. Dar atunci l-ar fi lăsat să trăiască cu întrebarea „cum ar fi fost dacă“. Zita i-a spus lui Ivan să-și asculte inima, așa cum și ea și-o ascultase când plecase în Thailanda. Ivan i-a spus că nu știe ce simte, nici unde o să ajungă cu asta. Au convenit asupra naturii sentimentelor lor, după care au făcut sex în cabana cufundată într-un întuneric deplin, pe fundalul valurilor care se spărgeau de mal.

La sfârșitul vacanței, Zita s-a întors la templu, iar Ivan, la Boston. Ivan nu era sigur dacă este atras de Eunice din punct de vedere romantic sau intelectual. Au continuat să poarte discuții lungi și dificile despre istorie și despre tot felul de idei abstracte. Apoi, cei din anul întâi au organizat un bal pe un pod la răsărit, cu o orchestră. Ivan a invitat-o pe Eunice. Mâinile li s-au atins, apoi s-au sărutat. Vocea Zitei în timp ce-mi povestea toate astea părea plină de afecțiune sau conspirativă.

– S-a îndrăgostit, a concluzionat ea.

Următoarea dată când s-au văzut era vară, când erau amândoi în Ungaria. Ivan a luat-o de la aeroport într-o mașină unde erau și mama, și toate surorile lui. Mașina era plină, așa că Zita a stat în poala lui Ivan.

– Sunt foarte mică, mi-a explicat Zita.

Mama lui Ivan nu a fost de acord ca Zita să stea în poala lui Ivan, dar ei doi au râs. Tot timpul cât au stat în Budapesta s-au văzut în fiecare zi, așa cum o făcuseră cândva, iar Zita a petrecut timp cu mama și cu surorile lui, pe care le iubea.

– Familia mea nu-i așa – suntem cu toții care-ncotro. Dar eu sunt foarte afectuoasă.

Ivan și Zita au discutat despre natura iubirii. El a întrebat-o dacă e posibil să te îndrăgostești de doi oameni în același timp.

Zita nu a știut ce să-i răspundă – poate că e posibil.

În cele din urmă, Ivan i-a pus și lui Eunice aceeași întrebare. Eunice a spus: „Nu.“

Zita și-a petrecut restul verii în Thailanda, după care a zburat direct la Boston în septembrie. I s-a părut oribil să se întoarcă de la Bangkok la Boston – la asemenea austeritate și lipsă de culoare și chin – și fără Ivan, care acum avea o relație serioasă cu Eunice. În Budapesta, totul păruse posibil. În Boston, nici pe departe. Zita și-a dat seama că Ivan trebuie să aleagă. I-a spus că greșise, că avea nevoie de el. Eunice a devenit nesigură pe Ivan și a început să-l critice. Toți trei erau în iad.

În acel moment, am auzit tonul de apel în așteptare. Zita, care nu auzea nimic, a continuat să spună că cel mai greu îi fusese lui Eunice. Nu era o fată rea, dar era foarte ambițioasă, competitivă și sigură de ce vrea și de cum să obțină acel lucru. Am recunoscut în vorbele ei maniera în care nonasiaticele vorbeau despre asiatice. Zita părea să creadă că semăn mai mult cu ea decât cu Eunice. Oare pentru că noi două nu eram asiatice sau pentru că eram cele care nu reușiserăm să fim într-o relație cu Ivan?

Tonul de apel în așteptare părea să fie de-a dreptul insistent. I-am spus Zitei că revin și am apăsât butonul de răspuns.

– Selin?

Mi-a luat o secundă până să-mi dau seama cine este: chiar mama mea.

– Hei! Pot să te sun mai târziu? Vorbeam cu cineva pe cealaltă linie.

– Sunt în spital, a spus mama, pe o voce plină de furie și îngrijorare, după care a început să plângă. Doar ce am ieșit din operație.

Am apăsat din nou butonul și i-am spus Zitei că trebuie să plec; mă sunase mama de la spital.

– Dumnezeu mare, chiar acum? Probabil că ești foarte îngrijorată! E totul bine? Ce s-a întâmplat?

– Nu știu. Trebuie să vorbesc cu ea.

– Da, sigur. Ne putem încheia discuția mai târziu. O să-ți las numărul meu. Poți să mă suni oricând. Serios, oricând, Selin.

I-am notat numărul.

Mama tocmai trecuse printr-o dublă mastectomie. Nu-mi spusese că are cancer la sân. La un moment dat, pomenise ceva despre un chist, iar chistul acela fusese un soi de alegorie. Nu voise să-mi spună adevărul. Mi-l spunea acum pentru că era ușurată că operația decursese bine. Părea că încă nu-i trecuse efectul anestezicelor.

Când aveam zece ani, sora tatălui meu din Turcia avusese și ea cancer la sân, astfel că se mutase în New Jersey cu tata și cu mine. Fix după ce plecase mama.

M-am gândit la mama, care se dusesese singură la doctor, primise singură

diagnosticul și îndurase singură operația. I-am spus că o să mă întorc la New Jersey ca să stau cu ea, dar mi-a răspuns cu empatie că nu pot să lipsesc de la cursuri. Avea să vină mătușa să stea cu ea. M-am simțit ușurată. Apoi, vinovată pentru că m-am simțit ușurată. Am mai vorbit încă vreo zece minute, până când mi-a spus că a obosit.

—5

Era trecut de unu după-amiaza, iar eu eram încă în cămașă de noapte. M-am silit să fac un duș și să pun pe mine niște haine de stradă. S-a făcut ora două.

Zita a răspuns după al doilea semnal sonor.

– Oh, ce mă bucur că ai sunat! Mi-am făcut griji că n-ai să mai suni. Cum se simte mama ta?

– Ei bine, se pare că are cancer.

De cum am rostit aceste vorbe, mi-am dorit să le fi putut retrage. Zita a pus o grămadă de întrebări despre diagnostic și despre tratament, dacă mama făcuse analize pentru gena cancerului la sân și dacă aveam să mă întorc acasă.

– E bine, i-am zis. E doctor și profesor de medicină, așa că o să încerce un nou tratament hormonal, iar mătușa o să vină să stea cu ea.

– Ah, bun așa, a zis Zita, părând încă puțin neliniștită.

– Vrei să termini de zis povestea?

– Chiar vrei să o auzi acum?

– Mda.

– Ei bine... unde rămăseserăm?

– Când toți erați triști. Tu te întorseseseși din Thailanda și ți-era dor de Ivan, iar Eunice era o persoană competitivă.

– Of... știi ce? Chiar nu vreau să spun nimic de rău despre Eunice. A trecut printr-o situație foarte dificilă. A fost supărată pe mine, dar eu n-am fost niciodată supărată pe ea. Numai că, pentru o vreme, situația a fost foarte tensionată.

Ivan hotărâse să fie cu Eunice, dar acum că o vedea pe Zita suferind, își dorea să-i fie alături. Așa era el. Însă Eunice îi spusese că trebuie să aleagă. Timp de o zi, Zita crezuse că el o s-o aleagă pe ea. Mama lui Ivan venise în vizită, iar Eunice pregătea cina. Erau cu toții în bucătărie, bând vin – Ivan, mama lui și Eunice. Apoi el s-a dus în dormitor și i-a telefonat Zitei.

– În timp ce Eunice gătea pentru mama lui, a spus Zita, cu o urmă de satisfacție în glas.

Zita trecuse printr-o perioadă în care nu gândise limpede. Motiv pentru care credea că înțelege ce simt eu. La fel fusese și ea în primăvară. Discutase la nesfârșit situația cu

Peter și cu prietenele ei și îi interogase pe colegii de la matematică ai lui Ivan („îți poți închipui cât de bine a mers asta“). Își dădea seama acum că, într-o anumită măsură, încercase să-l recâștige pe Ivan: nu direct, ca în trecut, ci social, aproape politic, prin persuasiune, pentru că fusese dintotdeauna punctul ei forte. Voia să facă pe toată lumea să înțeleagă ce este drept și să transforme asta într-o realitate.

Abia prin toamnă a înțeles și a acceptat că ruptura fusese definitivă și că tot răul era spre bine; că aceasta începuse nu când Ivan o cunoscuse pe Eunice, ci când ea, Zita, plecase în Thailanda să devină cine era cu adevărat. De îndată ce a conștientizat acest lucru, a fost mai puțin tristă. Desigur, orice sfârșit este întotdeauna trist, dar să *nu* pui capăt unei relații care trebuia încheiată e ceva și mai trist.

Eunice, deși nelipsită de ciudățeniile ei, era potrivită pentru Ivan. Iar Ivan era potrivit pentru Eunice, într-un fel în care nu fusese potrivit pentru Zita. Acest lucru fusese dificil de înțeles atât pentru Ivan, cât și pentru Zita. Și tocmai asta voia ea să-mi spună despre el: că uneori se băga în situații complicate, dar numai pentru că avea o inimă mare.

Gândindu-mă la date, mi-am dat seama că momentul în care ea ajunsese la toate aceste concluzii fusese și momentul când îl cunoscusem pe Ivan.

– Deci în tot timpul cât ai fost prietenă cu el, Ivan locuia deja cu Eunice, a spus Zita, încântată.

Mi-am amintit de ordinea din camera de cămin a lui Ivan, despre cum îmi spusese că i-o împrumuta unui prieten. Nu mă întrebasesm niciodată de ce nu are mai multe lucruri personale acolo sau unde stă când îi lasă pe alții să stea acolo.

Zita m-a întrebat cât de multe îmi povestise Ivan despre toate câte se întâmplaseră. Dar de ce să-mi povestească, de vreme ce eu nu întrebasesm nimic? I-am zis Zitei că aflasem despre existența lui Eunice când dăduserăm amândoi întâmplător peste ea pe stradă.

– Doamne! Și ce i-ai spus?

– Nimic. Adică i-am spus că mă bucur s-o cunosc.

– Și ea ce-a zis?

– Nimic. Nu mi-a spus că se bucură să mă cunoască. I-a spus lui Ivan să fie acasă până la nouă.

– Trebuie să fi fost geloasă. Normal, sper că se simte mai sigură pe ea acum. Eu am trecut peste. Am un nou iubit. Sunt fericită.

– Super, i-am zis, recunoscând regula conform căreia, odată ce aveai un nou iubit, erai fericită.

Zita a adăugat că, acum că ea mi-a povestit tot despre ea, trebuie și eu să-i povestesc despre mine. Am simțit cum mă cuprinde un val de neliniște. Povestea ei avea un început, un cuprins și o încheiere. Nimic din cele întâmplăte între mine și Ivan nu era așa. Povestea mea nu avea o logică, cum avea a ei. Gândindu-mă mai bine, partea cea mai illogică era cum cineva încercase să vorbească cu mine de pe e-mailul de la Stanford, în urmă cu două săptămâni.

– N-ai fost tu aia, nu? am întrebat-o pe Zita.

– Nu, normal că nu.

– Deci chiar să fi fost Ivan?

– Nu, asta e imposibil.

– Atunci cine?

– N-ar fi putut să fie altcineva.

– Dar a fost.

– Nu, n-are cum.

M-am simțit pierdută atunci, pentru că oricât de cooperante am încercat să fim, și chiar am reușit, amândouă aveam mai multă încredere în Ivan decât una în cealaltă.

– Deci, a început Zita și am simțit că voia ceva – cum era și firesc – în schimbul poveștii pe care mi-o spusese. Te-am făcut să te răzgândești?

Razele soarelui cădeau pieziș prin fereastră permițându-mi să văd fiecare particulă de praf în parte de pe turnul cu CD-uri al lui Riley. Ce ar fi trebuit să fac? Serdar, de exemplu, ar fi dat cu pumnul într-un perete. Dar asta nu mi-ar fi adus decât bătăi de cap și costuri suplimentare. Am hotărât să-i trimit prin poștă mamei un cadou. Noi mereu ne uitam după cadouri pe care să ni le trimitem prin poștă, iar eu pusesem ochii pe o lumânare decorativă în forma bustului lui Hipocrate. Pe de altă parte, la ce i-ar fi *folosit* o lumânare nouă? La ce a folosit adevăratul Hipocrate? Dinspre hol se auzeau voci. Studenții mergeau să bea sau să mănânce diverse chestii, iar apoi timpul trecea și trebuiau să mănânce și să bea din nou. Cu siguranță că viața nu era doar despre încercarea de a evita ghinionul, nu?

M-am gândit cu jind cum ar fi să sar de la fereastră – nu de la fereastra dormitorului nostru, care era blocată de pat și care nu era decât la etajul al treilea și care dădea înspre piscina de copii în formă de broscuță a grădiniței –, ci de la o altă fereastră, una mai înaltă. Dintr-un motiv inexplicabil, mi-a venit în minte imaginea lui Peter explicându-i cuiva, cu o voce scăzută, gravă, cum problemele lui Selin fuseseră mai serioase

decât își dăduseră seama. În niciun caz, mi-am zis. Aveam să trăiesc și să-i îngrop pe toți oamenii ăștia.

NOIEMBRIE

Sesiunile de plâns au început cu melodii, apoi cu filme. Au continuat în pat. Țineam o rolă de hârtie igienică strânsă între patul de sus și perete, iar bucățile folosite le îndesam în cilindrul de carton. Când trebuia să-mi suflu nasul, mă ascundeam sub pătură, ca să nu mă audă Riley. Dar odată, când din cauza asta mi s-a înfundat nasul bine de tot, cred că am început să sforăi. Tocmai când mă lăsa și pe mine nefericirea, am fost trezită brusc când am simțit că Riley îmi împunge salteaua de dedesubt. Trebuie să fii cufundat într-o stare de nefericire absolută ca să riști să-i împiedici și pe alții să doarmă.

Când m-am trezit dimineața, pentru o secundă sau două m-am simțit ușoară și liberă, neavând niciun motiv de supărare. Apoi mi-au revenit toate amintirile și toate cele întâmplate, iar povara lor mi-a apăsât pieptul, stârnind izvorul din spatele ochilor.

Mi-am luat și mai multe ore la Institutul de Cercetare Ucrainean. Ce ușurare era că exista o cale de a converti timpul în ceva atât de precis și de cuantificabil. Să stau acolo vreme de o oră îmi aducea 7 dolari.

S-a dovedit că o mulțime de lucruri pe care oamenii le considerau rusești erau, de

fapt, ucrainene. Borșul, de exemplu, și Gogol, căruia ucrainenii îi spuneau „Hohol“. Asta îl făcea să pară ceva vesel, cu toate că rareori era pomenit cu veselie. Se regreta faptul că nu scrisese în limba lui maternă. Mama lui Gogol îl născuse la șaisprezece ani.

S-a dovedit că ucrainenii, la fel ca rușii, ca turcii și ca mulți unguri, își consideră cultura „împărțită între est și vest“. Cât de multe culturi *nu* cred asta? Odată, am auzit până și un japonez spunând asta despre Japonia.

Cuptorul cu microunde de la Institutul de Cercetare Ucrainean era clar bântuit. Katya a încercat să-și încălzească o ceașcă de ceai, iar când a deschis ușa, a găsit pliculețul de ceai *la câțiva centimetri depărtare* de ceașcă.

Ucrainencele mai în vârstă mă considerau insensibilă și enervantă. Olha în special nu se gândise niciodată că viața o s-o aducă în acest punct.

Odată, când îmi făceam ceai, am pregătit o ceașcă în plus și pentru Olha, așa cum o văzusem că și-o face ea, cu lapte și trei pliculețe de zahăr. La cursul de științe de bază, văzusem un clip cu cineva care turna lapte în ceai, dar de la coadă la cap, astfel încât laptele se ridică afară din ceai și intră înapoi în urcior. Aparent, legile fizicii nu făceau diferența între trecut și viitor, astfel că un videoclip redat în sens invers nu-ți arăta

nimic imposibil. Nu era imposibil, doar foarte improbabil ca laptele să se separe astfel de ceai după ce fusese amestecat în el.

Când i-am adus Olhei ceaiul, am văzut o ușoară destindere a liniilor din jurul gurii și de pe fruntea ei. Dacă s-ar fi redat în sens invers și un clip cu fața ei, liniile ar fi dispărut. Era asta ceva imposibil în viața reală sau doar extrem de improbabil?

Am dactilografiat un manuscris despre Rusia Kieveană, care a fost pre-ucraineană, nu prerusă. Am transcris o serie de adrese scrise de un ambasador ucrainean. Nu spunea niciodată nimic; doar invoca relații bilaterale și acorduri geopolitice, făcând ocazional câte o remarcă ironică despre „încleștarea civilizațiilor“. Asta însemna să fii diplomat? Cum scăpau cu viață?

Depunerea salariului în cont, am observat, producea numaidecât o disociere de orice activitate ai fi întreprins: o slujbă era o slujbă. (Oare așa avusese loc și Holocaustul?)

Într-o seară după ce mi-am depus salariul în cont, m-am oprit la magazinul de ziare din piață și am cumpărat un pachet de țigări: Parliament, prima firmă care mi-a venit în minte. Nu voiam să pierd prea mult timp acolo, citind numele diferitelor firme, în cazul în care vânzătorul ar fi devenit bănuitor și mi-ar fi cerut legitimația. Aveam

legitimație – nu trebuia decât să fi împlinit optsprezece ani –, dar orice fel de dispută sau de înfruntare, oricât de repede rezolvată, ar fi compromis facilitatea tranzacției, care era cumva o parte importantă din toată treaba asta – așa cum era cutia cu triunghiurile ei albastre și bleumarin, sigiliul care aducea cu emblema piloților din Pan Am, din vremurile când oamenii se îmbrăcau frumos anume ca să meargă cu avionul și când cotierele aveau scrumieră încorporată.

M-am gândit la clădirea parlamentului din Budapesta: cât de brusc intră de peste râu în câmpul tău vizual, ca un tort regesc, tocmai când credeai că ești pierdut și cât de ciudat să te gândești că există și acum, în noiembrie la – mi-am verificat ceasul – două dimineața. Destul de probabil că erau oameni care lucrau acolo chiar în acele clipe, vorbind ungurește, aflați la cârma statului, golind coșurile de gunoi.

– Chibrituri? a întrebat vânzătorul, nefiind cătuși de puțin interesat de vârsta mea.

M-am uitat cu uimire la cutia de chibrituri: o cutiuță mică, cu chibrituri prinse înăuntru. Gratis. Lucrul pentru care Prometeu și-a dat și ficatul.

În foaierul bibliotecii, mi-a trecut prin cap să mă uit după teza Zitei. Nu era pe rafturi. Prin urmare, nu câștigase niciun premiu. Oare pentru că îi păsa mai mult de oameni și de emoții decât de concepte abstracte? Am

găsit însă teza Zitei în catalogul online al bibliotecii. Rezultatul afișat cuprindea și numele templului unde studiase în Thailanda. Dând curs aceleiași impuls care mă făcuse să vreau să-i găsesc teza, am găsit o menționare a templului într-o enciclopedie a religiilor orientale. Aparent, călugării de acolo erau în conflict cu majoritatea budiștilor thailandezi, și asta din cauza credinței lor cum că, atunci când ajungeai în Nirvana, ajungeai la „adevăratul tău sine“. Ceilalți credeau că Nirvana înseamnă atingerea „non-sinelui“. Cuvintele „controversă“ și „dispută“ apăreau de mai multe ori. Am fost surprinsă să aflu cât de certăreți sunt călugării budiști.

Într-o oarecare măsură, mi se părea incitant să am o legătură personală, fie ea oricât de fragilă, cu acest material care era atât de îndepărtat de propria mea experiență. Părea ceva pe care îl obținusem prin intermediul scrisului. Ascultând muzică la walkmanul meu și fumând o țigară pe malul râului, am simțit un fel de ușurare în piept, iar ochii mi s-au deschis mai mult. M-am simțit mai vie.

Ceva din plânsul excesiv, din felul în care îmi vlăguia, îmi înfierbânta și îmi făcea corpul să tremure cu totul, m-a făcut să înțeleg mai

bine sexul. Poate că era o graniță fină între sex și tristețe absolută – una dintre acele granițe surprinzătoare care se dovedea că totuși există, precum cea dintre Italia și Slovenia. Și muzica se apropia de același lucru. La fel și Trieste, care era un oraș italian, sloven, chiar și puțin austriac.

Muzica explica cel mai bine cam cum s-ar simți sexul. Senzația de a fi atinsă în mai multe locuri, care rezonază în același timp. Ca atunci când stai pe un parapet, cu ochii închiși și simți o rază de soare încălzindu-ți pleoapa stângă și o briză de vânt pe brațul drept. Muzica era singurul lucru stratificat astfel, pe lângă celălalt, așa încât fiecare componentă în parte schimba înțelesul întregului. Iar atâta acumulare și înfrânare – atâta promisiune și abținere, și abținere, și abținere. Aveai să mori fără finalitate. Nu aveai s-o obții nicicând. Iat-o.

La început, nu am văzut rostul orgasmului. Părea ca un spasm enervant de brusc care întrerupea lucrurile fix când deveneau mai interesante. Dar treptat a început să devină mai greu de atins și să ofere o experiență în sine, după care a devenit genul de lucru la care tânjeai de la distanță – ca perioadele lungi dintr-o simfonie în care părea că nu se întâmplă nimic, când erau doar schimbări ușoare, ca apoi să răzbată primele tonuri în crescendo

ale melodiei mult căutate –, iar faptul că îl întrezăreai, fie și numai pentru o secundă, era un miracol care promitea totul, care amâna totul pentru viitor și care făcea viața să merite trăită.

Știam că ceea ce tocmai trăisem se numește orgasm clitoridian, care era imatur, incomplet și cumva egoist și imoral în comparație cu orgasmul vaginal. Aveam drept dovadă senzația pâlpâitoare, pulsatilă, de agitație care îi urma uneori. Nu era real și nici corect să-l atingi singură. Dar care ar fi fost rolul bărbatului – cum se desfășura treaba asta? Am încercat încă o dată să-mi pun un tampon. SUB ABSOLUT NICIO FORMĂ!

În muzică, lucrul care te atrăgea nu era neapărat melodia evident încântătoare, ci un lucru situat undeva dincolo de ea – poate nu într-o componentă anume, ci într-o combinație a lor, în notele care se înmulțeau, se ramificau și se adunau apoi din nou laolaltă; felul în care construiau tensiune una după alta, promiteau să ofere o rezolvare, după care se duceau undeva atât de neașteptat, și totuși, în retrospectivă, perfect necesar, așa încât trebuia să o asculți iar și iar, fiindcă rememorarea ei nu era la fel.

Devastatorul rând de la finalul *Jurnalului seducătorului*: „Dacă aș fi zeu, aș face ceea ce Neptun a făcut cu o nimfă, și anume aș transforma-o în bărbat.”⁵¹ Oare Ivan ar face

asta pentru mine? TREBUIE SĂ FACI ASTA PENTRU MINE. Gândul m-a făcut să-mi dau drumul, cu suspine. Baia era singurul loc unde puteai să încui ușa. Pornisem dușul, dar zăceam întinsă pe un prosop pe podea, ca să mă concentrez mai bine. Riley a bătut cu putere în ușă – avea nevoie să folosească toaleta.

Aveam un vis care se tot repeta. Se făcea că eram la liceu, blocată cel puțin în ziua respectivă și probabil în fiecare zi, mai mulți ani la rând. Se pusese la îndoială validitatea diplomei mele, astfel că mama mă înscriesese din nou și plătise taxa de școlarizare. Nu neapărat pentru că îi păsa de diploma mea, cât pentru că era entuziasmată că în sfârșit urma să am parte de o educație foarte bună, să înțeleg cum trebuie fizica.

La un moment dat în vis, încercam să-i explic directorului că eu nu trebuie neapărat să mă aflu acolo. Venisem ca să-i fac pe plac mamei. Nu mai aveam nevoie de diplomă. Nu am pomenit de Harvard, fiindcă asta l-ar fi înfuriat pe director, făcându-l să creadă că zic că sunt prea bună ca să fiu la școala lui. Directorul a subliniat cu răutate că nu-i făceam nimănui nicio favoare cu prezența mea acolo; că exista o probabilitate destul de mare ca nici măcar să nu fi absolvit, că nu

„adunasem“ creditele pe care credeam că le adunasem și că, dacă ar fi fost în locul meu, el ar fi avut motive de îngrijorare.

Dintr-un motiv oarecare, partea dureroasă era că știam că toată situația este din vina mea. Nu mai exista nicio lege care să spună că trebuie să merg la școală. Autobuzul sosise la șapte dimineața și claxonase și tot claxonase, redând tot mai insistent și mai expresiv furia crescândă a tuturor celor care stăteau după mine – așa că m-am urcat în el. În același timp, știam că, deși absenteismul la liceu e posibil în teorie, ba chiar așteptat pentru majoritatea celor aflați în postura mea, cumva este imposibil pentru mine, personal – pentru că sunt cine sunt.

Când mi-am povestit visul la prânz, s-a dovedit că toată lumea în afară de Priya avusese un coșmar legat de liceu. Cel care avusese cel mai asemănător vis cu al meu era Lucas. Și el era de-o seamă cu noi – vârsta la care se presupunea că trebuie să fii la facultate –, iar partea stresantă a visului era nevoia de a găsi un loc din fostul său liceu unde să poată ține în secret pasul cu temele pentru facultate. Și pe el îl înscrișese tot mama lui, pe motivul că avea în sfârșit să înțeleagă matematica.

La cursul îndrumător, am avut o lecție despre Freud. Am citit *Cazul Dora: Fragmente dintr-o analiză de isterie*. Tatăl ei o adusese la Freud

pentru că se îneca și tușea și pentru că îl plesnise pe prietenul tatălui său. Freud a trebuit „să-i alcătuiască istoricul“. Capacitatea de a alcătui istoricul cuiva era ceva despre care mama pomenea adesea: cine îl avea, cine nu. Nu era la fel de simplu ca a-l întreba pur și simplu pe respectivul.

„De fapt, bolnavii sunt incapabili să ofere astfel de relatări despre ei înșiși“⁵², scria Freud. Cuvântul *bolnav* îmi făcea stomacul să se strângă ghem. Nu voiam să devin doctor, dar uneori îmi făceam griji că asta ar fi fost singura cale de a evita să ajung un bolnav.

Freud spunea că problema cu Dora e că aceasta este în secret îndrăgostită de prietenul tatălui ei, Herr K – cel pe care îl plesnise. Ea nu credea decât că îl urăște, iar asta pentru că îi era frică de sex și pentru că își reprimase propriile dorințe sexuale.

Dora i-a povestit lui Freud cum Herr K o încolțise în spatele unei uși și o sărutase. Freud a spus că o fată virgină obișnuită în vârstă de paisprezece ani ar fi resimțit o „senzație genitală sănătoasă“ aflând că un bărbat atât de onorabil și de atractiv este îndrăgostit de ea. În schimb, Dora a avut parte de un răspuns nesănătos, ca de înecare la nivelul gâtului. Asta a dovedit că Dora era îndrăgostită și de tatăl ei, care avea o aventură cu soția lui K. Senzația de înecare

venea de la faptul că era geloasă pe soția lui K, care îi făcea sex oral tatălui Dorei. (Deci sexul oral implica *gâtul*?)

Dora m-a umplut de disperare. Cum ar fi fost dacă cineva mi-ar fi zis că motivele și frustrările mele sexuale stau în spatele tuturor problemelor mele – dragostea mea geloasă și sexuală față de părinții mei? M-am simțit demoralizată și pentru că Dora era cu mult înaintea mea: până la vârsta de paisprezece ani atrăsese și fusese sărutată de un bărbat matur, în vreme ce eu trecusem și de dulcea vârstă de șaisprezece ani, și de șaptesprezece, și de optsprezece.

La curs, am aflat că sunt două modalități de a interpreta cazul Dorei: (1) Freud avea dreptate și Dora era îndrăgostită atât de tatăl ei, cât și de K; (2) Freud era un narator pe care nu te puteai baza și care se supraidentifica cu K.

Se presupunea că lectura cazului Dorei trebuie să ne învețe să citim interpretativ un text, așa cum Freud o „citise” chiar pe Dora. „Interpretativ” părea să însemne „cu beligeranță și ostilitate”. Judith voia să privim textul ca pe o „reprezentatie” în care Freud, „autorul”, trebuia să stabilească „autoritatea” marginalizând interpretările care erau diferite de ale lui. A trebuit să învățăm cum diferitele discursuri preiau puterea, cum să identificăm punctele oarbe dintr-un text și

cum să preluăm puterea și să stabilim autoritatea chiar noi. Era ceva deprimant în această perspectivă în care fiecare se căznea să preia puterea și să stabilească autoritatea față de celălalt, înainte să le fie luată propria putere și autoritate.

De ce îl mai citeau oamenii pe Freud: pentru că avusese dreptate sau pentru că nu avusese dreptate? Și ce anume era greșit cu Dora? Cuvântul „isterie“ era mereu pomenit cu ironie, de parcă ar fi fost prea înapoiat și prea nefeminist ca să merite să fie adus în discuție. Am aflat că *isterie* vine de la termenul grecesc pentru „uter“ și că Hipocrate credea că uterul femeilor poate să se desprindă și să umble aiurea prin corp. Ideea asta clar era greșită.

Judith a folosit un proiector deasupra capetelor noastre ca să ne arate niște fotografii cu o clinică din Paris unde fusese pentru prima oară atestată isteria. Doctorul, Charcot, și-a impus puterea asupra femeilor, documentându-le. Una dintre femei stătea răsfirată în pat cu brațele întinse, de parcă ar fi fost crucificată. O alta căsca furioasă. Unele femei aveau convulsii acolo unde își arcuiau spatele. Unele chiar au avut crize de epilepsie, atacuri cerebrale sau accidente vasculare. Crizele de epilepsie, atacurile cerebrale și accidentele vasculare erau reale. Oamenii încă suferă din cauza lor. Dar nimeni nu mai suferă de isterie. Aparent,

oamenii făceau crize de isterie din pricina normelor victoriene opresive. Noi nu mai aveam de respectat astfel de norme, prin urmare nu mai sufeream nici de isterie.

Riley mi-a făcut o casetă după albumul ei cu Fiona Apple. Inițial, nu am avut încredere în Fiona Apple din cauza frumuseții ei beligerante, ca de model, și pentru că era de vârsta mea, dar cânta într-o manieră batjocoritoare despre foștii ei iubiți și versurile sunau de parcă fusese forțată să folosească cuvinte din vocabular. Însă după ce i-am ascultat albumul până la capăt de câteva ori, gramatica slăbuță și alegerea cuvintelor au părut să fie justificate și necesare și am înțeles că era posibil să arăți așa – superbă și ciufulită, cu mâinile și picioarele ca niște opere de artă – și să fii și bună la ceva.

Albumul Fionei Apple m-a deprimat mai repede decât oricare altă muzică pe care-mi aminteam că o ascultasem. Cele mai deprimante cântece erau cele cu acordurile de pian pe fundal, care erau ba complicate, ba decisive. Cum știa cum să facă asta? Cel care începea cu „În astfel de zile, nici nu știu ce să fac cu mine – toată ziua, toată noaptea. Cutreier holurile...” m-a făcut să fiu sigură că îmi petrecusem întreaga viață fără să știu ce

să fac cu mine însămi, toată ziua, toată noaptea – cutreierând holurile – nu străzile, ci holurile, ca un flaneur.

Muzica pe care o știam cel mai bine era cea clasică, datorită viorii și pentru că tata asculta numai muzica clasică, deci asta auzeam acasă. Mama asculta muzică pop americană, dar numai la radio. O consideram „muzica de radio“. Mulți ani la rând, nici nu știusem că provenea de pe discuri sau casete.

Calitățile esențiale ale muzicii de la radio erau: tonul de adevăr oracular, un apel la „persoana ta“; incertitudinea dacă tu erai chiar „tu însuși“ sau nu. Muzica de la radio era rezumată de femeia cu vocea neutră, ca de sfinx, care cutreierase peste mări și țări și descoperise că toată lumea e în căutarea unui lucru. „Some of them want to use you; some of them want to be used by you“⁵³: le recunoșteam ca fiind absolut adevărate, fără rezerve – fie în ciuda, fie datorită felului în care contraziceau logica interesului propriu, într-o manieră care avea să se reveleze în viața adultă și care avea să fie, într-un fel, trăsătura ei definitorie.

Tower Records era locul cel mai neinteresant de unde să cumperi muzică, dar aici erai cel mai eliberat de orice așteptare de a ști ceva sau de a vorbi cu cineva. Coperta noului album al celor de la Fugees arăta ca posterul

de la *Nașul*. Ce mă înstrăina cel mai tare: coperta albumului care nu mă viza pe mine sau coperta albumului care clar mă viza pe mine (Fiona Apple)?

Coperta albumului celor de la Fugees era dedicată cântecului „Killing Me Softly“, pe care îl auzisem prima oară prin primăvară, într-un club din Boston. Nu mersesem decât ca să-i țin companie lui Lakshmi, și asta pentru că Noor era DJ. În drum spre stația T, am trecut la doar câțiva metri de Ivan și de Eunice. Stăteau în mulțime, uitându-se la un tip care cânta la chitară, iar vederea lor mi-a evaporat orice gând pe care îl mai aveam de a mă întoarce acasă. A devenit imperativ să-i dau înainte, spre orice m-ar fi așteptat acolo.

Lakshmi mă asigurase, când i-am subliniat acest lucru, că se știe foarte bine cât de nesuferite sunt cluburile. Altfel de ce ia toată lumea droguri tot timpul? Reticența mea de a vorbi cu tipul cu care trebuia să vorbești ca să faci rost de droguri nu era depășită decât de neîncrederea mea în droguri. Dacă îmi făceam creierul harcea-parcea, atunci ce-mi mai rămânea? Și de ce Lakshmi nu era speriată?

Nu Noor fusese cel care pusese melodia „Killing Me Softly“ (și nici vreo alta care să fi avut cuvinte sau pe care să o recunosc). Ci următorul DJ, cel care arăta de parcă chiar era slujba lui să fie DJ. Am recunoscut

numaidecât o melodie veche – în genul celor pe care le auzi pe când ești copil și despre care știi că lumea din care a venit și la care face referire nu numai că-ți este apropiată, dar este și cea căreia, într-un fel, tu însuți i-ai pus capăt, deci indiferent despre ce ar fi fost, acea lume nu mai există și nu o s-o ai niciodată – doar că acum, iată, o ai, pentru că a fost transformată, dezrădăcinată, târâtă în ceva nou, iar o posibilitate aparent blocată a redeschis-o.

Până în acel moment, crezusem că motivul pentru care e stânjenitor să fii într-un club este că nu simți nimic și trebuie să simulezi că simți. Dar s-a dovedit că partea cu simțitul – mai exact, să simți prea mult – e și mai stânjenitoare. De îndată ce dădeai la o parte muzica, așa cum făceam eu întotdeauna în mintea mea, pentru a cântări cuvintele și a le evalua înțelesul, versul cu „strumming my pain with his fingers“⁵⁴ era insuportabil de stânjenitor, ceva ce ai scrie în generală. Dar când îl cânta Lauryn Hill, pe fundalul unei armonii care se schimba de la frază la frază, și care se schimba, și se schimba, și se tot schimba, până când nu mai știai unde e ea și unde ești tu – partea neștiută avea legătură cu „degetele lui“, care, la rândul lor, erau imediat conectate la „durerea ta“ – mă făcea să simt ceva ce nu credeam că e posibil să simt în public. Apoi, cântecul a devenit *fix despre asta*, iar

„stânjenită din pricina mulțimii“ rima cu partea în care el i-a găsit scrisorile și le „citea cu voce tare una câte una“⁵⁵. *Scrisorile?* Cine își mai scria scrisori? Cine, în afară de mine și de Tatiana? Ideea ca el să-mi citească scrisorile cu voce tare. De a fi încremenită în loc, rugându-l să se oprească. Ideea de a fi văzută cu totul, dar nu compătimită sau deranjată, și ca el să cânte neîncetat povestea vieții mele cu cuvintele lui. *Viața mea*, cu cuvintele *lui*.

—5

Nu-mi trecuse niciodată prin minte să cumpăr un disc cu melodia „Killing Me Softly“. Oare pentru că Fugees era o trupă de hip-hop? „Killing Me Softly“ avea câteva trăsături specifice hip-hopului pe care eu le găseam străine, cum ar fi bărbatul care strigă „uh, uh“ pe fundal. Însă în ciuda alarmelor false, el nu a început să cânte rap, în schimb o fată a cântat un cântec vechi cu armonii frumoase. Raportându-mă la „Killing Me Softly“, eram clar o impostoare, genul de laș vizat de reclamele făcute albumelor cu stiluri muzicale diferite, sau și mai rău, cineva care se folosește de experiența negativă a altuia.

Și totuși, acum, la Tower Records, am înțeles că, într-un fel, „Killing Me Softly“ e doar un cântec – el, în sine, nu avea nimic în comun cu scrisul italic al titlului, care mă

ducea cu gândul la un tatuaj, făcându-mă să mă simt protejată și inutilă. Am cumpărat în cele din urmă single-ul pe casetă, pentru că era doar 2 dolari și pentru că părea varianta care recunoștea faptul că era cel mai popular cântec de pe tot albumul.

Odată ce am putut să ascult „Killing Me Softly“ oricând voiam, am reușit să pun întreaga poveste cap la cap. Lauryn Hill auzise despre tipul ăsta care era un bun cântăreț și care „avea stil“. Era interesant să te gândești că oamenii cu un anumit nivel de competență aflau despre și voiau să vadă cum sunt alții ca ei și că admirația ei față de competența lui era dictată de propria competență – care era, în limitele cântecului, singura pe care o auzeai. Pe el nu îl auzeai cum cântă, știai doar din evocările ei; din felul în care ți-l relata ea. (Deci era posibil să faci pe cineva să se simtă astfel: așa cum te-a făcut altcineva să te simți.)

Cât despre ceilalți tipi, Wyclef Jean și celălalt, ei erau acolo numai ca să pregătească totul pentru Lauryn Hill – ca ea să-i distrugă pe toți cu o expunere a unei tehnici care era imbatabilă și brutală, întocmai ca finalul capitolului trei din *Evgheni Oneghin*. I-au pregătit intrarea – „L, știi că le ai cu versurile“ – așa cum Pușkin i-a pregătit scrisoarea Tatiane, cu aceeași mândrie și încredere. Am recunoscut, în solitudinea

lor, ceva ce am simțit și eu în e-mailurile mele cu Ivan: felul în care m-a făcut să-mi simt propria competență, chiar spunând odată, despre scrisul meu, că „am stil“. Mi s-a părut că are dreptate, chiar aveam stil, în sensul ăla, deși în celălalt sens – în care locuiam într-un apartament din orașul potrivit, în care eram înconjurată de lucrurile potrivite, în care purtam un ceas interesant de greu, care îmi evidenția încheietura fragilă –, nu aveam. Cumva, gândul ăsta m-a făcut să mă simt mai rău, nu mai bine. Lacrimile mi-au tâșnit din ochi și inima mi s-a umplut de dor.

Pentru cursul de inițiere, am citit o parte din *Interpretarea viselor*. A reieșit că visele sunt ușor de interpretat. Toate reprezintă dorințe. Oare îmi doream în secret să mă reîntorc la liceu?

Freud a afirmat că un déjà vu în vis este întotdeauna despre următoarele: „Acest déjà-vu are însă în vis o semnificație specială. Acest loc este întotdeauna uterul matern; într-adevăr, despre nimic altceva nu putem spune cu o asemenea siguranță că «aici am mai fost».“⁵⁶ Am fost ușurată să descopăr că la mine nu era cazul de așa ceva. Mama se îmbolnăvisese foarte grav când m-am născut eu – aproape că murise – și a trebuit să fiu scoasă cu o lună mai devreme, printr-o cezariană.

Aparent, mulți copii visează că își omoară frații sau surorile. Freud părea că râde pe seama lor: pe seama nepoțelului său, „a cărui suveranitate a fost tulburată după cincisprezece luni de apariția unei concurente“⁵⁷, adică de nașterea surorii lui; pe seama fetei care visa că tuturor fraților și verișorilor ei le crescuseră aripi și că se duseseră departe, lăsând-o pe „micuța noastră făcătoare de îngeri“⁵⁸ singură, după cum își dorise, cu părinții ei. M-am simțit recunoscătoare că nu avusesem niciodată un astfel de vis și că toți adulții din viața mea care stătuseră cu un ochi pe mine în copilăria mea mi-au reamintit constant că sunt copil unic la părinți, că probabil sunt „alintată-n draci“ și că sigur îmi convine că toată atenția părinților mei îmi revine doar mie. Leora spunea întotdeauna, ori de câte ori se întreba de ce ea e într-un fel, iar eu într-altul: „Mama spune că ți se trage de la faptul că ești *singură la părinți*. Ești *singurul lor copil*.“ Mai târziu, la liceu, încântarea cu care Clarissa întreba „Ți-e *dor* să fii singură la părinți?“ ori de câte ori jucam „adevăr sau provocare“. „Ce simți *cu adevărat* față de mama ta vitregă și față de fratele tău vitreg?“

—5

Tot începeam e-mailuri adresate lui Ivan:

Dragă Ivan,

Ai încercat să vorbești cu mine?

Dragă Ivan,

Am avut o discuție ciudată cu

Dragă Ivan,

Disprețul meu generalizat față de psihiatrie este un motiv suficient pentru a nu fi îndrăznit încă să investighez ce s-a întâmplat cu Sonia.

Natură, tu,

Din ce motiv vrei să dansezi, gaură neagră ce ești? Am o pisică acum. Nu se întâmplă niciun lucru despre care n-aș vrea să-ți povestesc. Pisica este în cutie. Rahatul pisicii, pe de altă parte...

Ești mort, nu-i așa?

În foarte puține cazuri, este posibil să ajungi în iad încă din timpul vieții.

Răpirea Persefonei și ducerea ei în lumea umbrelor reprezintă funcția ei ca personificare a vegetalelor. Primăvara, îmbobocesc

Ce? Nu.

Moscova nu crede în lacrimi.

Sevastopol nu crede în ceară de urechi.

Minsk nu crede în fiere neagră.

Era ca și cum nu aveam un limbaj al nostru cu ajutorul căruia să vorbim despre lucruri normale.

Dragă Ivan,
Olhăi de la Institutul de Cercetare Ucrainean nu-
i pasă de mine. Nu crede că merită o soartă
atât de crudă. Dar nu poate să-și separe laptele
din ceai, odată turnat, prin urmare pare că
timpul tot curge doar înainte.
Acum Hohol e în sania lui, clopoței de argint
sună, iar sacul lui e plin de suflete moarte
pentru toți copiii cuminți.
Când vom vorbi despre teoria genului?
Te rog să mă ierți.
Selin

Rob a intrat în cameră și, în graba mea de a
mă preface că lucrez, am apăsat din greșeală
Ctrl-S în loc de Ctrl-D. Am *trimis* mesajul?

—5

Pentru cursul de introducere în literatură, am
citit o parte din *Swann*, care era prima carte
din seria *În căutarea timpului pierdut*. Numirea
ei astfel, în loc de traducerea literală a titlului
À la recherche du temps perdu, se presupunea
că este o cale de a aduce statutul universal al
lui Proust mai aproape de publicul vorbitor
de engleză, pentru că rememorarea
trecutului făcea referire la un vers din
Shakespeare⁵⁹.

Mie mi se părea că *În căutarea timpului
pierdut* sună incitant și detectivesc și că

rememorarea timpului pierdut sună jalnic. „Secretul meu suspin icoane vechi/Mai cată-n melancolicul trecut“⁶⁰: nu-mi plăcea când oamenii foloseau cuvântul „dulce“⁶¹ dacă nu era vorba despre o experiență senzorială. De ce îmi ajungea „noi“ brusc în gură?⁶² Nici nu le dădeam crezare poezilor când începeau să turuie despre cât de distractiv li se părea să evoce amintiri vechi. Era ca atunci când bătrânii spuneau că nu le trebuie decât un băț și o bucată de sfoară ca să se distreze, iar asta era felul lor de a te critica pentru că te uitați la televizor.

Ceva la numele „Proust“ îmi suna pretențios și m-a făcut să mă îngrijorez că el nu m-ar fi plăcut. Nu știam despre el decât că a scris frumos despre propria copilărie și despre Franța rurală. De ce ideea de Franța rurală mă făcea să disper? În picturile lui Van Gogh arăta în regulă. Și tocmai acolo s-a întâmplat să-și taie urechea – deci trebuie să fi trăit intens la țară. Ivan mă întrebase o dată despre New Jersey – dacă fusese intens –, făcându-mă să-mi dau seama că, într-adevăr, intensitatea este cea în funcție de care apreciezi un loc. Copilăria fusese cumva opusul.

Poate că asta era problema mea, iar nu a Franței rurale. Mi-am dat seama că nu-mi plăcuseră niciodată cărțile despre copilărie – cu excepția perioadei cât fusesem copil, genul de cărți în care copiii trebuie să rezolve

mistere sau în care au tot felul de aventuri. Dar cărțile despre copilărie care erau scrise pentru adulți? „Am crezut greșit că există o legătură între două cuvinte sau concepte separate.“ „N-am înțeles lucrul ăsta despre care am aflat mai târziu că avea legătură cu sexul.“ „Am mâncat ceva delicios.“ „Mama arăta ca un înger.“ „Am fost pedepsit pe nedrept.“

Dintre cei trei prieteni ai mei care citiseră *Swann*, Leora a spus că i s-a părut atât de plicticoasă, încât își auzea părul cum îi crește. Svetlana a părut stânjenită și a răspuns că i-a luat ceva până să o prindă, însă în cele din urmă a găsit că are un ritm hipnotic. S-a dovedit că citise toate cele șapte volume.

– Proust e greu, dar nu la fel de greu ca Joyce, a spus Lakshmi.

Ar fi preferat să vorbească despre boboaca asta, Mia, care era prietenă cu Noor și care spusese că *Finnegans Wake* este cartea ei preferată. Lakshmi m-a întrebat dacă eu cred sincer că e posibil ca un boboc să fi citit și să fi înțeles *Finnegans Wake*.

– Dar cine vrea să înțeleagă *Finnegans Wake*⁶³? am zis.

– Da, desigur, ai dreptate, a spus Lakshmi numaidecât.

După care nu a mai zis nimic o bună bucată de timp.

– Presupun că e posibil s-o fi înțeles, e chiar genială, a adăugat apoi.

Svetlana începuse să practice meditația. Eu nu *voiam* să mă gândesc la propria respirație timp de douăzeci de minute.

Uneori mergeam cu Svetlana la Pilates – chiar dacă logistica așezării preșulețului era extrem de stresantă, într-un fel care mă făcea să înțeleg conflictele primare pentru teritoriu care se aflau la baza istoriei moderne. Încăperea avea o capacitate maximă de treizeci de ocupanți, lucru care ar fi fost în regulă, dacă toată lumea n-ar fi făcut decât să stea într-un loc, însă nu și dacă ideea era să-ți lungești corpul cât mai mult posibil și să faci mișcări de rotire cu membrele. Svetlana ne făcea întotdeauna să ajungem acolo mai devreme, ca să ne asigurăm o poziție avantajoasă. Apoi, cei care ajungeau mai târziu începeau să ne înghesuie, strecurându-se printre noi sau punându-se direct în fața noastră, blocându-ne câmpul vizual – nu cu o atitudine umilă, ci cu una de îndreptățire. Dacă nu-ți apărai spațiul așa cum făcea Svetlana, stând foarte drept și făcând întinderi elaborate, ajungeai înghesuit și nu mai puteai să execuți mișcările. Oamenii te tot loveau (sau îi loveai tu pe ei?) și îți aruncau priviri urâte.

O dată, eu am întârziat la Pilates. Atunci am văzut că toată toți cei care ajunseseră mai devreme evitau contactul vizual și își făceau întinderile cu speranța clară că nu mă voi

așeza lângă ei, ci în cu totul altă parte. M-am simțit nedreptățită și rănită: ajunsesem la timp și aveam același drept să mă aflu acolo ca toți ceilalți. Alergasem tot drumul până acolo și aș fi ajuns mai devreme, doar că vorbisem la telefon cu mătușa, care voia ca eu să semnez o hârtie care să ateste că voi fi tutorele vărului meu autist, David, după ce ea și unchiul vor muri. Cât de siguri păreau ceilalți de la curs pe drepturile conferite lor prin simplul fapt că ajunseseră acolo primii – ceea ce nu fusese decât noroc chior, doar pentru că nu se întâmplase ca mătușile lor să-i sune fix atunci. Și unde, mai exact, voiau să mă duc? Voiau pur și simplu ca eu să nu mai exist? Oare asta simțeau și israelienii față de palestinieni și invers?

M-am trezit că mă uit la instructora, așteptând ca ea să arbitreze situația, însă ei nici că îi păsa de alocarea spațiului. Nu a spus decât că „E loc destul pentru toată lumea“. Și asta pentru că se simțea flatată de câți oameni veniseră la cursul ei, lucru pe care ea îl considera un compliment, nu un indiciu cu privire la cât de stresați eram în privința propriului corp. Ori de câte ori intra pe ușă cineva nou, iscând groază în rândurile tuturor participanților deja prezenți acolo, instructora părea și mai fericită și mai satisfăcută de sine.

Atitudinea ei îmi amintea de tonul cu care îmi povestea mama uneori, pe când eram la

liceu, despre cum nu știu ce colegă de la muncă îi spusese că încă „poate să aibă copii“ sau că ar trebui să „mai facă un copil“. La început, îmi relata într-o manieră batjocitoare, însă apoi adăuga, pe un ton scăzut, că presupune că da, *încă* este posibil. Știam că nu plănuiește nici pe departe să mai aibă un copil și că nu trebuie să-i stric plăcerea vizibilă pe care i-o dădea acest gând. Însă nu mă puteam abține să nu mă panichez. Pe atunci, nu dormeam niciodată suficient și uneori rămâneam fără bani. Deci de ce îi făcea plăcere să se gândească la ceva care ne-ar fi îngreunat încă și mai mult situația?

Dragă Selin,

Olha are o problemă serioasă. Nu e de mirare că e atât de prostdispusă. Ar trebui să încerci să fii mai răbdătoare.

Firește că te iert.

Nu știu nimic despre teoria genului, dar pot învăța.

Ivan

Nu mă așteptasem ca Ivan să îmi răspundă. Mi se părea magic, de parcă aș fi primit vești de la un mort. Aproape că am

început să plâng. După care am folosit funcția „finger“ și am văzut că Ivan era conectat chiar la rețeaua de la Harvard. Era fizic aici. Ce ușurare – de parcă un element vital s-ar fi reîntors în atmosferă. Era în sfârșit înapoi aici, la fel ca anul trecut și trebuie să fi plănuț să mă vadă; de aici speranța și expectativa din tonul lui. M-am întrebant dacă ar trebui să-i răspund la mesaj, dar am hotărât să aștept să mă sune, după cum eram sigură că o va face.

Cu trecerea timpului, această așteptare a început să mi se pară de-a dreptul nebunească. Normal că nu avea să mă sune. Dacă spera să mă vadă, mi-ar fi spus că vine. Era aici ca să-și viziteze iubita, ca să facă sex cu iubita lui, ca să facă o mulțime de alte lucruri și să se vadă cu o mulțime de alți oameni, dar nu și cu mine. Eu eram literalmente singura cu care își dorea cel mai puțin să se vadă, singura din întreaga lume, inclusiv dintre oamenii pe care nici nu îi întâlnește încă.

—5

Nu-mi doream decât să fiu inconștientă – adormită – pentru a avea parte de acea clipă de libertate pe care o aveam dimineața, fix după ce mă trezeam. Mereu mi se părea că e vina mea că nu reușesc s-o prelungesc. Dar

chiar în momentul când mă oțteam pe mine însămi ca să o prelungesc, uitasem deja ce era acel ceva pe care încercam să-l alung, iar efortul de a mi-l aminti făcea să revină totul în forță.

Mi-am verificat ceasul de la mână. Era abia patru după-amiaza. Cum aveam să supraviețuiesc până la ora de culcare? M-am întrebat, și nu pentru prima oară, dacă e posibil să te arunci singur în inconștiență, dându-te cu capul de un perete. Dar știam că, dacă să te dai cu capul de un perete ar fi fost soluția la problema conștienței, aș fi auzit deja de ea. Am hotărât să merg numai până la râu și să alerg până când aveam să obosesc. (Nu *asta* presupunea alergatul?)

Când auzeam un cântec de dragoste, simțeam cum se pun în mișcare roțile grele în spatele ochilor și al sinusurilor mele. Cântecele care nu erau despre dragoste erau în mod deliberat criptice – aproape înspăimântătoare. Cu toate că speram să alerg timp de două ore, mi se pusese o crampă după numai douăzeci de minute. Am încercat și am eșuat „să-i dau bice“. Prin urmare, nu-mi era îngăduit nici măcar să-mi epuizez propriul corp. M-am întors și am început s-o iau la pas, clipind des ca să alung lacrimile, în vreme ce alți oameni mai puternici, mai admirabili alergau sau treceau

cu bicicleta pe lângă mine. Oare ei aveau tăria de a alerga în ciuda crampelor sau erau atât de puternici, încât nu se pomeneau cu crampe?

Când am ajuns în punctul de plecare, am continuat să merg în direcția opusă. Plimbarea nu schimba cu nimic lucrurile, așa cum făcea alergatul, însă măcar timpul continua să „treacă” în felul lui, aparent ireversibil, ceea ce putea fi pus pe seama celei de-a doua legi a termodinamicii. Cât de curând, soarele a început să se retragă în alte părți. Măcar atâta demnitate ți-era garantată: trecerea de la zi la noapte, aprinderea farurilor, care făcea ca treburile omenești să pară asemănătoare, într-o oarecare măsură, cu formațiunile cosmologice care nu aveau sentimente și nici parte de dizgrație.

Când am ajuns acasă, Riley și Priya se pregăteau să plece la o petrecere. Era implicat și prietenul lor Lewis, studentul la medicină. Gândul la clonele lui Lewis, în puloverele lor terne, făcând remarci istețe sau dând explicații, râzând ca niște roboți, era prea cumplit pentru a-i da curs. Și nici nu fusesem invitată. Am glumit între noi în timp ce se îmbrăcau. Când au plecat, ceasul bătea de nouă. Într-o oră, s-a făcut oficial timpul de

culcare. Puteam să citesc în pat. M-am spălat pe dinți și m-am cățărat în patul de sus, luând în mână *Swann*.

„Ani de-a rândul m-am culcat devreme.“⁶⁴

Ochii mi s-au umplut de lacrimi, nu mai puteam să văd, nu mai puteam să respir. *Ani de-a rândul?*

Era de-a dreptul tulburător cât de mult din *Swann* era despre încercarea de a adormi. Avea și părți interesante – ca de exemplu când a adormit citind și a crezut că trupul lui este obiectul rivalității dintre Francisc I și Carol Quintul, pentru că despre asta citise înainte. Sau când și-a dat seama că trupul lui își amintește mobila și configurația pieselor de mobilier din toate dormitoarele în care dormise de-a lungul vieții lui. M-am simțit cumva ușurată să descopăr că și eu îmi aminteam configurația celor două dormitoare în care dormisem în casa părinților lui Ivan – unde anume erau ușa, fereastra și masa.

Dar nu mi-a plăcut când Proust a scris că „îmi rezemam dragăstos obrajii de frumoșii obraji ai pernei care, rotunzi și proaspeți, sunt asemenea obrazilor copilăriei noastre“⁶⁵. Mie nu-mi plăceau obrajii. Unora le plăceau. „Ce obrăjori!“ spuneau femeile, înainte să le strângă obrajii copiilor. Mama vorbea cu răutate și cu ciudă despre obrajii mei,

clarificând de fiecare dată că nu semănau cu ai ei, că ea nu avea „grăsime de bebeluș“. Nu mi-a plăcut niciodată când scotea în evidență deosebiriile dintre noi. Mereu îmi dorisem să-i semăn cât mai mult.

Poate că problema era, încă o dată, copilăria. Adormitul era interesant dacă aveai capacitatea de a-ți confunda propriul picior cu un conflict între doi regi europeni sau dacă revizuiai mintal harta spațialo-temporală a mobilierului din diferite dormitoare. Dar nu voiam să citesc despre cum era să adormi, copil fiind. Partea în care rudele îi luaseră o lanternă magică: „Pentru a mă înveseli, în serile când păream prea nefericit, ai mei se gândiseră să-mi dea o lanternă magică...“⁶⁶ „Ai mei“ și bunătatea lor – când tocmai ei îi cauzaseră problema.

Lanternă magică îmi amintea de teatrul de umbre de la televiziunea turcă și de caruselul din alamă de pe pianul străbunicii mele din Ankara. Când aprindeai lumânările, îngherașii din alamă, subțiri cât o coală de hârtie, începeau să se învârtă în cerc. Cât de greu era de descris și cât de inutil. Și totuși, simțeau imboldul de a-l descrie: același imbold vădit resimțit de mulți alții de a descrie în detaliu lucrurile din casa bunicilor lor. Dacă mai trebuie să citesc despre încă o canapea de-a bunicii cuiva și despre cum mirosea a drajeuri pentru tuse...

Însăși descrierea lui Proust făcută bunicii sale era deranjant de sentimentală – felul în care tot repeta cât de mult îi iubea ea pe toți și cât de mult se desconsidera pe sine. Dragostea ei și lipsa de considerație față de sine erau exprimate „într-un surâs unde, spre deosebire de ceea ce vezi pe fața multor oameni, singura ironie era adresată sieși, iar nouă tuturor un fel de sărutare a ochilor ei care nu puteau să-i vadă pe cei dragi fără să-i mângâie pătimaș cu privirea“⁶⁷. „Dragostea“ unei bunici, sărutările ei: ce însemnau ele? Ce însemna să „iubești“ o sumedenie de oameni pe care poate nici nu-i înțelegeai – părea destul de clar că bebelușul Proust nu era înțeles de către bunicii săi – doar pentru că țierau rude? Ce era bun în „dragostea“ unei bunici dacă ea se desconsidera pe sine? Bunica mea din Adana se uita în gol, cu ochii plini de lacrimi. Odată, i-am sugerat să țină un jurnal: ceva ce făceam eu, ca să nu mă plictisesc și ca să nu plâng. „Ah, *mașallah*, fata mea scrie mereu în jurnal, ah ah, scrie-ți tu jurnalul. Eu ce am să-mi amintesc?“ – iar ochii i se înecau de lacrimi.

„Cât de mult iubeam biserica noastră, și cât de bine o văd și acum în fața ochilor!“⁶⁸ scria Proust despre un loc unde clar se plictisise de moarte. Descria cum „ascuns de grațioasele arcade gotice [ce] se îngrămădeau cochet“ în jurul unei scări în spirală, „ca niște surori mai mari care, pentru a-l ascunde

străinilor, se aşază, surâzând, în faţa unui frate mai tânăr, necioplit, morocănos şi prost îmbrăcat“⁶⁹. Personificarea arcadelor mi-a amintit de toate moţăielile în timpul cărora, ca să nu mor de plictiseală, îmi ţineam mâna ridicată cu palma spre mine şi îmi examinam unghiile care, văzute de sus în jos sau (în cazul degetului mare) dintr-o parte, păreau să aibă diverse fizionomii şi expresii. Arătătorul era o femeie cu o expresie rugătoare şi cu un mare zâmbet tremurător; mijlociul, mai mare şi mai bun din fire, un bărbat, cu un zâmbet mai larg, dar mai puţin rugător. La inelar, partea albicioasă a unghiei avea o formă diferită, conferindu-i astfel expresia ironică şi aspră a mătuşii Arzu (verişoara mamei), în timp ce degetul mic arăta ca un chelner în miniatură: sprinten şi respectuos. Degetul mare era prietenos şi rânjea cu maxilarul lui proeminent. Din profil, arătătorul avea o expresie de adoraţie. Se puteau privi cu adoraţie unul pe celălalt sau îşi puteau coborî privirea cu sfială. Am petrecut astfel ore întregi, făcându-mi degetele să-şi surâdă prosteşte unele altora. Nu aveam să scriu niciodată despre asta. Era suficient că-mi irosisem deja timpul pe aşa ceva. Nu voiam să-mi irosesc şi mai mult timp scriind despre asta.

La cursul de iniţiere, partea din *Swann* despre care Judith vorbea cel mai mult era cea

despre „sărutul de noapte bună“ sau „sărutul de culcare“. Frazele îmi repugnau, căci Proust părea să-și contopească dragostea sa de copil pentru propria mamă cu o dragoste romantică între doi adulți. Era ca atunci când oamenii glumeau cu bună știință despre bărbații care aveau „probleme cu mămica“ – transformând îndrăgostirea în ceva pueril și complet lipsit de romantism. Era ca atunci când unchii mei, ori de câte ori îl țineam în brațe pe unul dintre bebelușii mătușilor mele, iar bebelușul căuta pieptul – asta se întâmpla pe când eram în generală, înainte să-mi crească sânii – râdeau isteric și îi spuneau „Cauți ceva ce nu e acolo“.

Episodul în sine, despre angoasa bebelușului Proust din nopțile în care părinții lui aveau oaspeți, era tulburător. Nu-mi plăcea să o recunosc, dar eram destul de sigură că și eu simțisem aceeași disperare când părinții mei plecau la dineuri. Să fiu lăsată singură noaptea pentru o petrecere era mult mai rău decât să fiu lăsată singură pe timpul zilei pentru muncă; ceea ce pentru tine era o sursă de zbucium, pentru ei era o ocazie de a se îmbrăca frumos și de a sărbători. Dar de ce trebuia Proust să rămână captiv acestor gânduri? De ce nu a putut să scrie o carte despre altceva?

Când m-am dus acasă de Ziua Recunoștinței, mama s-a arătat amuzantă și de gașcă. Noii ei sâni stăteau singuri ridicați, așa că putea să-și arunce de-acum toate sutienele. A gătit un fel de mâncare grozav, ca de obicei, din *The Silver Palate Cookbook*, și mi-a vorbit despre noile medicamente pe care le ia și de cât de ingenios își fac efectul, ferind estrogenul de receptorii hormonal ai celulelor canceroase.

Un efect advers al medicamentelor era că aveai bufeuri și că nu-ți mai venea ciclul. Trebuia să le iei vreme de cinci ani, deci, în funcție de câți ani aveai când începeai tratamentul, era posibil să nu mai ai niciodată menstruație. Dintre toate efectele secundare ale menopauzei, mama se îngrijora cel mai tare din pricina aparentei îngroșări a propriei voci.

M-am gândit dacă aș vrea și eu să-mi fac implanturi, în cazul în care mi-ar fi fost înlăturați și mie sâni. Cât timp stătuse cu noi după mastectomie, sora tatei plânsese în fiecare seară la cină. Într-una dintre seri, a spus că nu se mai simte femeie din cauză că nu mai are sâni. Nici eu nu aveam sâni și nu credeam că e mare lucru. Dar am înțeles că este totuși mare lucru, pentru că tata, care de obicei încerca să minimalizeze îngrijorările mătușii, a rămas tăcut și nu a încercat s-o

oprească din plâns. Pe de altă parte, încă îmi aminteam cât de stresate fusesem eu și Leora când începuseră să ne crească sânii, un an sau doi mai târziu. Era posibil să revin la acea mentalitate?

În fostul meu dormitor, m-am zgâit la toate cărțile mele vechi. Am luat exemplarul din liceu din *Evgheni Oneghin*. Iar atunci mi-am dat seama sau mi-am amintit ceva important, anume că primul tip pe care îl identificasem cu Oneghin nu fusese Ivan, pe care încă nu-l întâlnisem pe atunci, ci profesorul meu de vioară. Cum era posibil să fi uitat complet de asta? Cum era posibil ca o persoană s-o înlocuiască pe alta cu atâta ușurință?

Cât din toate astea începuseră cu profesorul meu de vioară, care era rus, căsătorit și avea și doi copii? El era cel căruia îmi închipuisem că îi scriu o scrisoare – cel pe care mi-l închipuisem apărând „ca o umbră”. Chiar aducea cu o umbră, era aproape ca și cum asta era înfățișarea pe care își dorea s-o obțină. Mi s-a părut amuzant – așa cum și *Evgheni Oneghin* era amuzant. Faptul că Pușkin îl trata pe Oneghin cu amuzament conferea operei o impresie de bunăvoință și de strălucire.

Nu era ca și cum nu vedeam limitările profesorului meu de vioară. Evident, era ceva dubios și lipsit de demnitate la el, ceva care nu dădea bine, dat fiind cât de aerian se

purta, cum suna în toiul nopții ca să reprogrameze o lecție, cum mă privea și îmi atingea brațul și îmi lua vioara sau o ținea ca să cânte la ea ori s-o acordeze, forțând cheile atunci când se blocau. În afară de asta, chiar dacă se presupunea că lecțiile private sunt acoperite de taxa de la școala de muzică, tot încerca s-o facă pe mama să-l plătească în plus, pentru că spunea că e mai bun decât toți ceilalți profesori. Lucru care o stresa pe mama, ca să nu mai zic că era lipsit de farmec, ceea ce a făcut ca întreaga situație să pară cumva rușinoasă.

Dar cânta atât de bine la vioară, iar felul în care cânta era foarte complicat și aveai atât de multe de observat la el. Plus că muncea din greu pentru ora pe care o petreceam împreună, săptămână de săptămână, ca să mă facă să devin mai bună – mă asculta cu atenție, luând bucata pe care o cântasem eu și redându-mi-o transformată și frumoasă. Într-o perioadă în care nu mă gândeam decât la fugă sau la salvare, el fusese cel care mă salvase. Mă salvase de mânuirea proastă a arcușului. Fusesem singură cu răcâirea traumatizantă a schimbării arcușului, când în jos, când în sus, însă el mi-a arătat cum să controlez presiunea și viteza, până când nu mai auzeai schimbarea de direcție, iar sunetul se revărsa cu undiri de catifea.

Deși îl consideram pe Ivan prima mea iubire, era posibil ca totul să se fi întâmplat deja cu profesorul meu de vioară? Lui nu-i scrisesem nicio scrisoare. Dar avusesem față de el sentimentele pe care Tatiana le avea pentru Oneghin când i-a scris scrisoarea, sentimente care s-au repetat când i-am scris lui Ivan: senzația de a mă fi pus la mâna lui, încredințându-mă onoarei lui, de parcă aș fi căzut, de parcă aș fi murit, dar el ar fi fost acolo să mă prindă... probabil. Așa mă simțisem în fiecare săptămână din studioul prăfuit cu tapet verde și cu fereastra care dădea spre Riverside Park.

Și totuși, a doua iubire o făcuse uitată pe cea dintâi, iar mie nu-mi plăcea să mă gândesc că nu fusese, de fapt, prima.

Nu-mi plăcea să mă gândesc la toată perioada cât am fost la liceu și la școala generală. Mi se păruse ca la pușcărie. Știam că e greșit să-mi compar experiența de la școala pregătitoare din New Jersey cu cea a unei persoane dezavantajate, care se afla într-o pușcărie adevărată. Și totuși, o comparem. Plictiseală indusă cu forța, pedepse aleatorii, captivă cu orele printre oameni înnebuniți de hormoni și de plictiseală... Unele recompense ajungeau la cei dominanți, altele, la cei slugarnici. Nu aveai cum să *nu* fii într-o relație nesănătoasă cu puterea.

Cea mai rea parte era autobuzul școlii, pentru că nu te puteai da jos și pentru că băieții „americani“ făceau neghiobii, cum ar fi să-l lovească în cap pe șofer cu crosele lor de lacrosse. Șoferul, Darnell, care s-a dovedit, în retrospectivă, a fi gay, izbucnea în proteste dramatice, însă nu părea să creadă că situația se poate schimba în vreun fel, așa că nu făcea decât să dea mai tare volumul casetei lui cu Queen. O conștientizare bolnăvicioasă: condusul pe autostradă, contrar celor spuse constant de către adulți, *nu* necesită concentrare totală, iar Darnell conducea fără probleme în timp ce era și lovit în cap cu o crosă de lacrosse. Următorul gând care mi-a venit în minte a fost unul de ușurare, căci atâta vreme cât erau ocupați cu Darnell, băieții-lacrosse nu mă persecutau pe mine. M-am simțit numaidecât rușinată. Mai târziu, am văzut un gând similar exprimat în niște memorii despre Holocaust și m-am simțit întâi mai bine, apoi mai rău.

Strungăreața dintre dinții din față ai lui Darnell, împreună cu maniera lui dezinvoltă de a cânta „Bohemian Rhapsody“ îmi aminteau de cea mai tânără dintre mătușile mele, lucru care m-a făcut să mă simt apropiată de el. Primele zece dăți când am auzit „Bohemian Rhapsody“, n-am înțeles cum de e ăsta un cântec și am fost de părere că ceilalți aveau dreptate să-l ia peste picior. Dar la un moment dat l-am auzit pe Darnell țipând

versul „Mama! I killed a man“ și am fost mișcată până la lacrimi, convinsă că și eu uciseseam la rândul-mi un om.

Voiam să fac ceva pentru Darnell, dar mă simțeam neajutorată în privința băieților-lacrosse. De îndată ce le atrăgeam în vreun fel atenția, începeau să râdă de mine și să repete întruna cât de urâtă sunt. Cel cu acneea care îi desfigurase fața spunea că sunt cea mai urâtă fată din școală. Prietenul lui îmi ținea mereu partea: „Nu știu ce să zic. Chiar cea mai urâtă?“ Încheiau amiabil, uniți în consensul că i-ar fi imposibil oricui să facă sex cu mine.

Am scris o scrisoare adresată companiei de autobuze, cerându-le să-l numească pe Darnell șoferul lunii. Vorbea mereu despre asta: despre cine fusese șoferul lunii și despre cum spera ca într-o zi să fie și el. În loc să-l facă șoferul lunii, cei de la companie i-au *dat* scrisoarea. El a pus-o în spatele parasolarului și o aducea în discuție adesea, încât eram atât de stânjenită, că îmi doream să n-o fi scris niciodată.

În toată perioada aceea, de șase ani, mereu fusesem îndrăgostită de câte cineva. Era singurul lucru care făcea viața aia suportabilă – sculatul la șase și statul trează până târziu în noapte. Era la fel ca religia pentru cei din Evul Mediu: îți dădea energia de a înfrunta o viață de nedreptate, de

neputință și de corvezi. Cei de care eram îndrăgostită mă ignorau mereu, dar nu erau nepoliticoși cu mine. Era ceva abstract și blând în experiența de a fi ignorat – o senzație de a fi scutit, recunoașterea imposibilității de a se întâmpla ceva – care era în acord cu perspectiva mea despre dragoste. În teorie, desigur, știam că dragostea poate fi simțită reciproc. Li se întâmpla des altora. Dar eu eram diferită de ceilalți din multe puncte de vedere.

Știam că mama, care era mai deșteaptă decât toată lumea, și frumoasă pe deasupra, nu avusese niciun iubit pe perioada liceului. Sora ei a spus că a fost din cauză că era prea deșteaptă, că îi citea pe toți și că nimeni nu fusese demn de ea. Dar mama nu a spus același lucru, ci că a tânjit după un iubit și că asculta cântece americane triste, plângând seară de seară. „Mă bucur așa mult că tu nu ești la fel. Mă bucur așa mult că ție nu-ți pasă. Tu ești mult mai deșteaptă decât mine. Dacă aș fi fost în locul tău, m-aș fi îndrăgostit de unul dintre fraierii ăia“, îmi spunea ea deseori. Iar eu *chiar* eram deseori îndrăgostită de unul dintre fraierii ăia, doar că o țineam pentru mine.

Viața amoroasă a mamei s-a schimbat pe când avea șaptesprezece ani, când s-a dus la cea mai bună facultate de medicină din Turcia și l-a cunoscut pe tata. Așa că mereu

am presupus că și pentru mine o să se schimbe lucrurile când o să termin liceul. Între timp, am luat indiferența acelor tipi drept benignă, chiar o forță benevolă – una care m-a susținut în strădania mea de a învăța și de a pleca de acolo.

Pe undeva era o problemă în asta, pentru că ideea de a pleca de acolo presupunea să devin scriitoare și să scriu romane, iar toate romanele erau numai despre dragoste – genul de dragoste împărtășită (deci „ceva se întâmplă“). Dar când n-am fost eu nevoită să-mi alung preocupările cu privire la disjunția dintre literatură și felul în care-mi duceam viața? În generală, fusesem tulburată de Huckleberry Finn și de Holden Caulfield, cărora nu le pășase de note și care avuseseră curajul să fugă de-acasă. Oare ei m-ar fi urât?

—5

În weekend, eu și mama ne-am dus cu mașina la New York ca să vedem o expoziție cu lucrări de-ale lui Picasso din cadul Muzeului de Artă Modernă. Ne-am plimbat încet printre exponate, braț la braț, citind cu voce tare scrisul de pe perete și împărtășindu-ne părerile. Mama observa cu plăcere, și totuși oarecum cu invidie, că o pictură era frumoasă; sau, uneori, dezaprobată: „foarte urâtă“. Despre o pictură care nu ne plăcea decât puțin,

spuneam, îngăduitoare „s-a străduit“ – la propriu „a făcut ce i-a stat în puteri“: una dintre nenumăratele expresii comune din turcă, care sunau, cel puțin pentru mine, ca o butadă exprimând lehamitea față de mersul lumii.

Din expoziție făceau parte numai portrete. Portretele „documentau“ relația lui Picasso cu femeile cu care făcuse sex. Fiecare femeie era asociată unui stil diferit de pictură, cu toate că stilul o preceda uneori pe femeia care mai apoi avea să-l personifice. Fernande Olivier a aparținut cubismului. Olga Khokhlova a aparținut neoclasicismului. Marie-Thérèse Walter a aparținut „biomorfismului suprarealist“, iar Dora Maar, „expresionismului angoasant“.

Măsura în care Picasso le idealizase sau le desfigurase pe femeile din picturile lui fusese un test: nu doar al frumuseții lor fizice, ci, într-un fel, și al valorii lor omenești.

FRANÇOISE GILOT S-A BUCURAT DE AFECTIUNEA LUI PICASSO APROAPE UN DECENIU. TALENTATĂ LA PICTURĂ ȘI SCRIS, GILOT I-A FOST EGAL. PORTRATELE PE CARE PICASSO LI LE-A FĂCUT EI ȘI CELOR DOI COPII AI LOR, PALOMA ȘI CLAUDE, REPREZINTĂ NEÎNDOIELNIC UNA DINTRE CELE MAI IMPRESIONANTE IMAGINI.

Cum reușise Françoise? Nu doar datorită faptului că și ea era artistă. La urma urmelor, Dora Maar era o fotografă de succes, iar ea dăduse greș. Devenise „Femeia care plânge“.

Verde, fragmentată, țipând, Dora își îndeasă în gură o batistă care aduce a sticlă spartă. Trupul îi e crucificat pe un scaun. Chipul îi e împletit într-un coș. Când Picasso a părăsit-o pentru Françoise, care era cu douăzeci de ani mai tânără decât Dora (și cu patruzeci mai tânără decât Picasso), Dora a fost găsită goală pe scările apartamentului ei. A sfârșit într-un sanatoriu, unde i s-a aplicat terapia cu șocuri electrice timp de trei săptămâni. Lacan a vindecat-o, dar a ieșit de acolo catolică și nu s-a mai dedicat artei timp de zece ani.

Ce atitudine ar trebui să adopți față de Picasso? În copilărie, mă simțisem agresată de el. În fotografii, chel, amenințător, arătând ca un taur și totodată ca un băiețel, îmi amintea de Jerry. Tocmai impresia aceea de băiețel era sinistră. Mi se părea că încearcă să ia ceva ce aparține de drept doar copiilor – unul dintre puținele lucruri de care ne bucuram – și să-l păstreze numai pentru el. Senzația de agresiune avea legătură cu alegerea pe care trebuie să o faci între profesorul de artă, care spune că Picasso e un geniu, și genul de oameni cărora nu le plac

decât picturi fotorealiste cu mașini. În aceste circumstanțe, mă dădeam cu Picasso, dar nu eram mulțumită de alegere.

În liceu, Picasso a părut cumva mai puțin amenințător. Chiar dacă nimic din viața mea exterioară nu se schimbase – chiar dacă mama încă era o femeie elegantă și eroică, iar eu, o adolescentă supraprivilegiată, fără putere, independență ori iubit –, apăruse o altă dimensiune, separată de realitatea perceptibilă, în care balanța se înclinase în cealaltă parte. Chestiunile amoroase nu mai păreau *doar* o putere cu care părinții mei mă puteau amenința de la distanță. Ci un mijloc prin care, fie și numai ipotetic, eu aveam posibilitatea să fiu cea specială – în sfârșit aș fi avut și pe altcineva de partea mea, nu doar pe mine însămi.

Deja mă gândeam mai practic la cum să devin scriitoare și am înțeles de ce ajungeai să-l apreciezi pe Picasso; nu în totalitate, dar măcar latura sa artistică. Era un exercițiu intelectual care te făcea să te simți mândru de deschiderea și de obiectivismul tău. Luai aminte că fusese un nenorocit, gând pe care îl păstrai într-un colțișor al minții tale, ca apoi, cu restul minții, să apreciezi cât de deplin reușise să se exprime. Dacă erai în favoarea individualismului, a exprimării sinelui și a realizării umane; dacă credeai că e admirabil să te menții în viață și treaz, să nu te lași

amorțit și orbit de convenții; dacă erai generos, subtil, capabil de complexitate și de nuanță – capabil, cu alte cuvinte, de iertare și de depășirea propriilor suferințe în interesul „umanului” – atunci nu aveai de ales decât să-l placi pe Picasso.

Ultimul portret din cadrul expoziției era un autoportret în creion: „o mască a morții, privind înfricoșată și cu ochi mari în hău”. Imaginea, care îl înfățișa pe Picasso la nouăzeci și unu de ani privind cu ochii cășcați în abis și care apărea și în broșura expoziției, îmi amintea de Jerry și de Philip Roth, ale cărui cărți Jerry o convinsese pe mama să le cumpere și, prin urmare, le citisem și eu. Însemna oare că ești antisemit dacă nu-ți părea rău pentru Philip Roth că shiksele⁷⁰ n-au vrut să facă sex cu el?

Jerry o făcuse și pe mama shiksa și deseori pomenise despre reginele gheții. Și mama începuse să vorbească despre regine ale gheții, dar și despre cei care fac pe deșteptii, ocazional spunându-mi chiar și mie să nu mai fac pe deșteapta: ceva ce nu spusese niciodată până să-l întâlnească pe Jerry. Am înțeles că, deși mama era o shiksa, nu era și o regină a gheții. Nici eu nu eram o regină a gheții și nici nu aveam să fiu vreodată. Dar oare ajungeam o shiksa când aveam să mai cresc?

Jerry îmi spunea „puștoaică“ și mă considera răsfățată pentru că eram lăsată să citesc în timpul cinei: un lucru pe care nu-l făceam decât când era el acolo, ca să evit să vorbesc cu el. Odată, i-a spus mamei la restaurant – l-am auzit chiar dacă citeam – că ea nu are cum să înțeleagă cât de mic se simte pe lumea asta, știind că Holocaustul s-ar putea repeta oricând. Se întreba uneori în sinea lui dacă mama e genul de om care l-ar fi ascuns de naziști și pur și simplu nu putea fi sigur de asta.

Când comparem viața lui – casa cu mai multe etaje dintr-un cartier rezidențial, mașină sport italienească, jocul săptămânal de squash, cvartetul de viori unde cânta la o vioară veche de o sută de ani, cele două diplome de la Harvard și laboratorul bine finanțat – cu cea a mamei mele, care mersese la școala medicală de la șaptesprezece ani, făcând autopsii pe bețivi morți la ora ei scârboasă de anatomie, care dintotdeauna fusese plătită mai prost decât tata pentru fix aceeași muncă, iar acum avea două slujbe și era constant ocărâtă de toată lumea; mama mea, căreia colegii îi puneau în mod regulat întrebări nebunești, ca de exemplu dacă se cunoștea personal cu soția lui Yasser Arafat⁷¹ sau dacă femeile din Turcia aveau voie să poarte costum de baie – când le comparem viețile, mă întrebam ce fel de protecție se aștepta să-i ofere mama împotriva naziștilor.

Jerry a lăsat-o în cele din urmă pe mama pentru una dintre acele regine ale gheții de care se plângea mereu. Nunta lor a avut loc de ziua mamei mele.

Mama mi-a spus că nu par să fiu bine. De fapt, îmi curgeau șiroaie de lacrimi pe față.

– Sunt bine, am asigurat-o eu. N-are legătură cu ceva anume.

Mi se părea că mereu plânsesem la fel de mult. Nu râdeam noi toți de asta când aveam trei ani? Adulții mă întrebau ce s-a întâmplat, iar eu le spuneam că sunt „mișcată“.

Mama a spus că nu am dreptate; mereu avusesem o inimă sensibilă, însă nu umblasem ca o mască lovită de tragedie. Mi-a vorbit despre progresul interesant care se făcea în privința antidepresivelor.

– Trebuie să găsim un expert, mi-a zis, hotărâtă să-mi facă rost de numele cuiva pe care îl știa în domeniul psihofarmacologiei.

Era tocmai ce credeam că nu îmi trebuie – o recomandare la nu știu ce tip –, și totuși, auzind-o vorbind despre asta ca și cum situația fusese hotărâtă deja, m-am simțit ușurată.

– N-o să fie scump? am întrebat.

– Poftim? Asta nu-i o problemă, a răspuns, ca și cum aspectul nici nu merita luat în calcul.

În drum spre gară, mama mi-a spus că nu spală cearșafurile din camera mea imediat după ce plec. Uneori, mi-a zis, doarme în patul meu o noapte sau două, pentru că patul încă are mirosul meu. A zâmbit conspirativ, iar eu am simțit cum mi se strânge inima.

DECEMBRIE

Când am ajuns la ea ca să mergem împreună la jogging, Svetlana a deschis ușa camerei îmbrăcată doar cu niște colanți și cu o bustieră de sport.

– M-am combinat cu Matt, mi-a spus ea, arătând spre niște semne roșii de pe pieptul ei și de pe umeri.

Era o eczemă? Și cine era Matt? Aveam să mai înțeleg vreodată realitatea ca înainte? M-am simțit ușurată când Svetlana și-a încheiat până sus fermoarul de la jacheta ei flanelată. Poate că lucrurile aveau să se întoarcă la normal. Cu puțin efort, l-am identificat pe Matt: un tip ciudat, cu iz de tată, care cânta a cappella. Îl vedeam pe la masa de conversații în rusă la care încetasem să mă mai duc tocmai pentru că acele conversații erau foarte plictisitoare.

Lucrurile nu au revenit câtuși de puțin la normal. Matt era iubitul Svetlanei acum. Am resimțit o parte din emoțiile rușinoase pe care le trăisem în trecut, când mătușile, mama și tata, în căutare de tot soiul de „relații“, aduceau tot mai mulți oameni din ce în ce mai plictisitori în viața noastră. Invidie, gelozie, singurătate, disperare, dar și un soi

de vină amestecată cu ușurare. Cât despre competiția în care fusesem eu și Svetlana ca să vedem a cui perspectivă era mai bună... se terminase și cu asta. Ea nu avea să mai fie nicicând cea care fusese, nici în viața mea, nici în a ei. Iubitul ăsta, sau succesorul lui, avea să-i restrângă activitățile, gândurile. Într-o anumită privință, eu eram câștigătoarea, cu toate că mă simțeam ca o înfrântă. Cum era posibil să renunțe la cursă, când doar ce începuserăm să ne întrecem? Cum au ajuns atât de ușor la ea? Cum ajungeau atât de ușor la toată lumea? Aveau să ajungă și la mine? Îmi doream acest lucru?

Fuseseră doar doi tipi la masa de conversații în rusă: Matt și Gavriil. Gavriil mi se părea mai puțin respingător decât Matt. Se presupunea că trebuie să fiu cu Gavriil? De unde să-ți dai seama cu cine să fii?

Eu și Gavriil eram parteneri la o scenetă în rusă. De îndată ce ne-am așezat, mi-a spus că începuse să se vadă cu o tipă, Katie. O știam pe Katie: studiase istoria artei, vorbea fluent franceza și arăta ca o păpușă adorabilă. Părea la fel de prietenoasă ca Gavriil, doar că *era* mai șmecheră și mai atrăgătoare din punct de vedere convențional.

A devenit imposibil să port o conversație adevărată cu Svetlana. Avantajul era că Matt era un tip de treabă și nu avea nicio

problemă cu stima de sine, deci nu erai nevoit să-l suporti învinovățindu-te pe tine că l-ai fi făcut să se simtă prost. Pe de altă parte, de cum încercai să vorbești despre ceva interesant, schimba, binevoitor și inexorabil, subiectul, la unul dintre singurele trei lucruri despre care discuta el mereu.

Matt se purta de parcă i-ar fi făcut plăcere compania mea: un subterfugiu clar care-i permitea să ne întrerupă ori de câte ori eu și Svetlana rămâneam singure. Mă saluta într-o manieră colegială, recrutându-mă să mă alătur glumelor lui pe principiul: „Știm cu toții cum e Svetlana.“ Apoi începea s-o sărute pe Svetlana pe gât și mă făcea să mă simt de parcă le-aș fi violat intimitatea sau de parcă aș fi fost întruchiparea vreunei amărăciuni sterile.

Odată, pe când Matt era la cor, iar eu și Svetlana vorbeam despre cum fuseserăm odată, ea m-a surprins spunând:

– Țsta e genul de conversație pe care n-o putem purta cu Matt prin preajmă.

Am simțit o ușurare de nedescris – în sfârșit, observase că Matt nu e în stare de o discuție însemnată! – urmată de o groază adâncă: Svetlana știuse dintotdeauna, doar că nu-i păsase.

Lui Gavriil i se părea ciudat că în anul trecut avusesem parte de atâta romantism în viața

mea, și Svetlana nu, iar acum el și Svetlana aveau parte de romantism în viața lor, pe când eu nu.

– Nu crezi că e ciudat? m-a întrebat el.

Katie se îmbolnăvisese și refuza să mănânce orice în afară de căpșune. Gavriil i-a cumpărat căpșune, ea a sfârșit vomitându-le, iar el, curățând voma – din dragoste pentru ea. A spus, pe un ton arzător, că speră ca într-o zi să întâlnesc pe cineva care mă va iubi suficient de mult încât să curețe după mine dacă aș fi vomitat căpșune în toată cada.

Eu și Lucas vorbeam despre cărțile care ni se păreau amuzante, iar el a menționat *The Rachel Papers*, de Martin Amis. Eu și mama citiserăm amândouă *The Information*, de Martin Amis și nu ne plăcuse. Lucas a spus că *The Rachel Papers* este mai amuzantă și s-a gândit că o să-mi placă. Am fost plăcut surprinsă să aflu că Lucas se gândise cătuși de puțin la mine, ca să nu mai spun că puteam afla mai multe despre asta citind o carte.

The Rachel Papers era despre un tip de nouăsprezece ani care voia s-o cucerească pe fata asta, Rachel, care nu era de nasul lui. Mai târziu, după ce au făcut sex, el a hotărât că ea nu era suficient de deșteaptă și că avea nasul mare. Despre nasul ei pomenea la fiecare câteva pagini. Naratorul părea să-i ia

personal existența, de parcă nasul se dădea în spectacol dinadins, ca pentru a-i aminti că statutul său social modest îl împiedica să cucerească pe cineva cu un nas mai frumos.

La un moment dat, nasul a devenit încă și mai insultător când i-a apărut un coș.

Când am deschis ochii și am văzut buboșenia la doar câțiva centimetri depărtare de buzele mele, mai că îmi venea să-i zic: „Bună dimineața, frumusețe!“ Văzându-l însă o oră și jumătate mai târziu acoperit de machiaj, îmi venea, de fapt, să strig: „Oh, ia te uită, ai un nas *imaculat*!“ În seara aceea însă, când Rachel a declarat că „Blestemul e asupra-mi“ (citând greșit din balada *The Lady of The Shalott*), răspunsul meu ar fi trebuit să fie: „Surprize, surprize! Ascultă, ți-ai scos în evidență trompa sadea.“

Am recitit pasajul, încercând să identific unde anume greșise Rachel. În primul rând, nu ar fi trebuit să folosească fond de ten: arată *mai rău* și îți astupă porii. Și probabil că a fost pretențios să citezi din *The Lady of The Shalott* în loc să spui pur și simplu că ți-a venit ciclul – cu atât mai mult dacă nu ai nimerit citatul – „Blestemul s-a *pogorât* asupra-mi“, iar nu „Blestemul e asupra-mi“. L-am ținut minte pentru referințe viitoare.

Când am citit pasajul pentru a treia oară, am înțeles că atât fondul de ten, cât și citatul din *The Lady of The Shalott* erau irelevante, din moment ce naratorul era deja supărat de mai devreme, din clipa în care îi zărise coșul de pe nas. Poate că adevărata problemă a lui Rachel era că încă nu-și dăduse seama ce produse să aplice pe față ca să nu-i apară coșuri. Observasem o îmbunătățire la propriul ten după ce începusem să folosesc un gel de curățare a porilor de 7 dolari.

Totuși, mai încolo pe aceeași pagină, naratorul menționa ceva, dând de înțeles că, după părerea lui, tuturor oamenilor le ieșeau coșuri. Așa că problema nu era că îți ieșea un coș, ci că reacționei greșit la asta: nu recunoșteai problema ca atare. Apoi mi s-a părut că Rachel contribuise la ipocrizia binevoitoare care nega viața, la ezitarea de a vorbi cu sinceritate despre menstruație sau despre corp, lucruri pe care eu le condamnam ocazional în romanele scrise în engleză. Părea că are legătură cu refuzul ei de a-i face naratorului sex oral, chiar și după ce acesta îi vârâse penisul în față („aproape până-n dreptul nasului ei“). Îi era datoră cu asta – îi era datoră să-i accepte penisul de sub nas și să îl bage în gură – pentru că el fusese suficient de altruist cât să-i facă ei sex oral, cu toate că fusese dezgustător. („Era prea întuneric acolo – mulțumesc lui

Dumnezeu! – ca să văd ceva din ceea ce se afla fix sub nasul meu, în afară de pliurile lucitoare, mirositoare ale unei moluște.“)

Până la sfârșitul cărții, naratorul a intrat la Oxford și a părăsit-o pe Rachel printr-o scrisoare. Rachel a venit la el și a plâns, lucru care i-a făcut nasul să lucească. După ce a plecat, naratorul a început să scrie o poveste din perspectiva fetei căreia îi apăruse un coș din cauza sindromului premenstrual. Asta era tot – toată cartea.

Am încercat să trag niște concluzii. „Blestemul s-a *pogorât* asupra-mi“; să evit să-mi acopăr fața cu corector; să fiu scriitoare.

De ce îi plăcuse lui Lucas cartea asta? Presupun că era bună la nivel de semantică. (Dar oare așa să fie? *Puteau* faldurile unei moluște mirositoare să lucească în întuneric? Și nu te simțeai mai prost după ce o citeai? Pe Lucas nu-l făcuse să se simtă mai prost? Sau oare evocarea sentimentelor neplăcute era oarecum scopul artistic? Dacă singurul motiv pentru care nu-mi plăcuse cartea era că sunt fată și am un nas mare – pentru că era un subiect în privința căruia eram „sensibilă“ și aveam o prejudecată personală pe care trebuia s-o depășesc dacă voiam să apreciez obiectiv cartea, după propriile ei condiții, așa cum reușise să facă Lucas?)

Din nu știu ce motiv, mi-am adus aminte de când aveam doisprezece ani și am mers să stau cu mama un weekend în Philadelphia și

am găsit-o cu fața neagră, vânătă și bandajată, de parcă ar fi fost bătută. S-a dovedit că Jerry spusese că mama ar fi „o frumusețe clasică“ dacă ar avea un altfel de nas. Când ea a râs și a spus că nu-și permite o operație estetică, a plătit chiar el pentru una. Jerry era un bărbat scund, chel, cu o personalitate vizibil proastă, iar mama era frumoasă și el îi distrusese fața. Și totuși, mama e mulțumită de noul ei nas și pare să creadă că întreg episodul e un exemplu de faptă bună din partea lui Jerry. Unul dintre lucrurile pe care le spusese mai târziu avocatul tatălui meu, când acesta a încercat să demonstreze că mama nu e un părinte bun, a fost că ar putea să mă forțeze să-mi fac și eu operații estetice. Afirmația m-a făcut totuși să bănuiesc cumva că tatei nu-i place nasul meu. Mama spunea mereu că nasul meu e complet diferit de al ei și mult mai elegant. Dacă nasul ei ar fi fost ca al meu, nu și l-ar fi schimbat niciodată. Nu eram sigură că asta e adevărat, de vreme ce nu-mi aminteam cum arătase nasul ei și în niciuna dintre fotografiile de dinainte nu se vedea prea clar.

Lakshmi a spus că, deși Martin Amis contribuise întrucâtva la literatura postmodernă, *The Rachel Papers* e destul de juvenilă și că nu o surprinde că nu mi-a plăcut. Lakshmi, al cărei nas era asemănător

cu al meu, a spus că nu e împotriva ideii de a-și face într-o zi o operație estetică. Conversația s-a îndreptat spre Orlan, artista conceptuală a cărei formă de artă era să-și facă operații estetice în funcție de picturi faimoase. Avea deja fruntea Mona Lisei și bărbia lui Venus a lui Botticelli și arăta îngrozitor. Aparent, una dintre întrebările pe care și le puneau oamenii despre Orlan era dacă ea era într-adevăr o artistă sau doar un om cu probleme mintale de care profitau chirurgii.

Prima oară nu mi-am dat seama de cine îmi amintea Orlan, dar apoi da: de tipul din *În răspăr*. Proiectul ei părea cool în teorie, însă în practică era oarecum scârbos și inutil.

Lakshmi a explicat că scopul artistei este să critice convenția artiștilor de gen masculin de a crea femeia ideală, recombinaând diverse părți ale unor frumuseți faimoase. Orlan ne demonstra cum, dacă ieși ad litteram lucrurile spuse de bărbați proști, ajungi la ceva scârbos și periculos.

– Dar nu e ca și cum ți-ai tăia nasul *la propriu* ca să-i faci în ciudă feței? am întrebat eu. Și, oricum, nasul după cine și l-a făcut?

Lakshmi a scos o fotografie îndoită din poșeta ei. Chiar avea la ea un articol despre Orlan.

– „După o faimoasă sculptură de-a Dianei, realizată de un anonim de la Școala din Fontainebleu“, a citit ea.

Am izbucnit amândouă în râs. Eu am spus că mi se pare mai eficient să-i ignori pur și simplu pe bărbații proști din societate. Lakshmi a spus că, potrivit teoriei feministe din Franța, n-ai cum să-i ignori pe bărbați, pentru că perspectivele lor asupra femeilor sunt înrădăcinate prea adânc în cultură. Prin simpla folosire a cuvintelor, le perpetuezi ideile, pentru că acestea sunt singurele care alcătuiesc limbajul.

– Deci ce-ar trebui să facem? Să nu folosim cuvinte?

– Ei bine, se spune că femeile trebuie să-și inventeze propriul limbaj și propriul stil de scriitură, dincolo de hegemonia patriarhală.

M-am holbat la ea.

– Glumești.

– Ba deloc. Se numește *écriture féminine*.

Am căutat *écriture féminine* într-un dicționar de teorie literară. Oamenilor care scorniseră termenul aparent nu le plăcuse să-l și definească, pentru că definițiile făceau parte din raționalismul falogocentric occidental. *Écriture féminine* nu era opusul falogocentrismului tocmai pentru că tot bărbații veniseră cu ideea de opus și de binaritate, cu scopul de a domina și de a exploata natura. Mai degrabă, *écriture féminine*

își punea în gând să demonteze binaritatea, făcând loc unei noi arii de discurs, jocului liber și haosului. Ideea de a concepe un limbaj nou părea incitantă. Pe de altă parte, nu fusesem niciodată admiratoarea jocului liber și a haosului. Și nici nu simțeam că principala mea problemă cu ceilalți sau cu lumea exterioară provine dintr-un exces de logică.

Cu cât citeam mai multe despre *écriture féminine*, cu atât mai puțin interesantă mi se părea. Era caracterizată, după cum am aflat, de întreruperi textuale, de jocuri de cuvinte, de etimologii și de metafore alunecoase, precum lapte, orgasm, sânge menstrual și ocean. Lucra cu celebrarea figurilor materne și cu multiplicitatea femininului, sfidând fetișul unicului Dumnezeu, tată, autor, adevăr „obiectiv“, înlocuind falusul unificat cu „cele două buze care îmbrățișează în permanență sexul feminin“. Țasta era un citat din Luce Irigaray, care făcuse și observația că termenul „colaborare“ era legat etimologic de termenul „labie“ și că buzele femeilor „se ating mereu una de alta într-o «colaborare»“.

Dar dacă nu voiam să colaborez astfel? Dacă îmi doream să folosesc logica, de una singură, într-o manieră „obiectivă“ – fără mame și sânge menstrual?

„Un corp de text feminin se recunoaște după caracterul continuu, după faptul că nu are sfârșit: nu are deznodământ, nu se oprește, aspect care face deseori ca textul feminin să fie dificil de citit“, a scris Hélène Cixous, într-o frază care clar ar fi putut să fie mai scurtă. Nu pricepeam: de ce trebuia *noi* să scriem chestii care erau dificil de citit și care nu aveau un sfârșit, doar pentru că bărbații nu aveau dreptate?

—5

La cină, Oak a anunțat că și-a schimbat specializarea principală în „Folclor și mitologie“, care avea mai puține cerințe. Eu mi-am spus părerea despre aleatorismul împărțirii departamentelor și că ar trebui să existe un departament al iubirii.

Ezra ne-a spus o poveste despre un puști de la cursul lui de informatică, care întrebase despre un algoritm – Ezra a presupus că e vorba despre maniera șireată, vehementă a cuiva care nu se teme să pună întrebările dificile – „Dar este capabil să iubească?“.

Prietenul baschetbalist al lui Ezra, Ed, a spus că a predat un capitol despre calculul lambda și că unul dintre boboci a rămas după oră, aparent tânjind să-și spună necazul, înainte să izbucnească în cele din urmă: „Și când o să învățăm despre miel?⁷²“ Ed era

înalt, asiatic, cu un chip deopotrivă chipeș și adorabil, care mă ducea cu gândul la un urs polar.

Oak, care niciodată nu părea să aibă nimic de făcut și nicio obligație pe nicăieri, ne-a condus pe mine, pe Priya și pe Riley acasă după cină.

– Ești bine? a întrebat-o Riley pe Priya, care se tot zgâia la cer.

– Nu-mi dau seama dacă o să plouă sau nu, a răspuns ea.

– Poate că prietenul finlandez al lui Selin face un exercițiu de imaginație, a spus Riley.

Asta spunea mereu acum, ori de câte ori nu eram sigure că se întâmplă ceva sau nu.

De ușă era lipit un bilețel adresat lui Riley. Chipul ei s-a luminat cum nu îl mai văzusem luminându-se decât când era vorba despre pisici.

– E de la Lucas? a întrebat Oak.

Riley și-a îndreptat cochetă privirea în jos.

– Lui Riley îi place de Lucas! a tachinat-o el.

Cum Riley nu l-a contrazis, am înțeles nu numai că îi plăcea de Lucas, dar că i se părea că și Lucas o place pe ea.

M-am simțit ca o toantă pentru că nu luasem niciodată în considerare posibilitatea ca Riley să se cupleze în cele din urmă cu unul dintre prietenii ei băieți. Acum părea

evident. Evident că toate fetele, fie că discutau despre asta sau nu, căutau să pună capăt necazului de a nu avea un iubit: felului în care te expunea la cenzură și întrebări băgăcioase.

Chestia asta cu iubiții nu era o fază trecătoare. Nimic nu avea să mai fie cum fusese până atunci. Ci totul avea să devină din ce în ce mai mult cum era deja. Mizele aveau să crească, alegerile aveau să se limiteze. În cele din urmă, nu aveau să mai fie făcute descoperiri interesante și intime despre celălalt. Orice opțiune care ți se prezenta era foarte probabil să li se fi prezentat și altora, îmbârligându-te într-o caznă – precum cea dintre Zita și Eunice, în care intrasem și eu fără să-mi dau seama. Lucas era amuzant, înalt, politicos și nu spunea, nici nu făcea chestii scârboase. Era un candidat atât de evident. M-am gândit la toate lucrurile politicoase și bune pe care mi le spusese. De ce nu-mi trecuse și mie gândul prin minte? Mi-a trecut acum, dar l-am alungat, de vreme ce Riley îl plăcea.

Mama mi-a făcut o recomandare la un psihiatru de la unul dintre nșpele spitale universitare din Boston. Mergeai pe magistrala roșie până la stația Park Street și schimbai pe magistrala verde. Magistrala roșie continua subteran și părea mai degrabă

un metrou, însă magistrala verde ieșea la suprafață și începea să semene mai degrabă cu un tramvai.

În timpuri străvechi, fusese o maternitate caritabilă pentru doamnele virtuose cu mijloace modeste. Prostituatele mergeau la un cu totul alt spital. Clădirea era mult mai modernă decât cea din Brooklyn unde lucra mama. Mult deasupra străzii, oameni ce păreau ocupați, îmbrăcați în halate albastre de rezidenți sau albe de doctori traversau cu pași mari o pasarelă din sticlă, având în mâini pahare de cafea. Departamentul de psihiatrie era la subsol și nu avea geamuri. Mirosea ca holul din care intrai în laboratorul mamei. Oare și aici ținea cineva iepuri?

Psihiatrul era un bărbat slab, între două vârste, cu un început de chelie, și purta un halat alb. Stătea așezat la un birou, pe un scaun directorial din piele. Eu m-am așezat pe unul dintre cele trei scaune mai puțin scumpe din fața biroului.

– Ce te aduce astăzi aici? m-a întrebat el, cu o expresie lipsită de orice urmă de curiozitate.

– Cred că sunt deprimată, i-am răspuns.

– Și ce te face să crezi asta?

– Nu mă pot opri din plâns.

M-a întrebat despre istoricul meu familial în ce privește bolile mintale și fizice. Mi-am dat seama că, deși aveam impresia că îmi

cunosc istoricul familial, erau multe întrebări la care nu puteam să răspund. Era ca și cum mă uitam într-un sertar și îl găseam gol. Îmi aminteam că o strămătușă de-ale mele se sinucisese, dar de ce? O mulțime de rude aveau cancer.

Psihiatrul m-a privit aspru:

– Cine are cancer?

Am descoperit că, în ciuda senzației că la noi în casă fuseseră întotdeauna oameni bolnavi de cancer, nu puteam acum să dau niciun nume, cu excepția bunicului și a mătușii mele, iar acum și a mamei.

– Tratamentul a dat *rezultate*? m-a întrebat despre mătușa și mama mea, tonul vocii lui părând că mă critică pentru că nu mă arătam suficient de îngrijorată.

A trecut printr-o listă de întrebări de rutină: dacă am fost scăpată în cap pe când eram copil, dacă am avut crize sau dacă am primit vreun mesaj special de la radio sau de la televizor; dacă eram activă sexual, dacă luam droguri, dacă eram de părere că mi-ar fi mai bine moartă sau dacă plănuiam să-mi fac rău mie sau altora.

Am răspuns cu „nu“ la toate, în ciuda dorinței mele, înflăcărate în răstimpuri, de a fi, într-adevăr, moartă. Părea limpede că singura parte de care îi păsa era planul – planul ca eu „să-mi fac rău“ (cu toate că era fix pe dos; planul era să nu mai sufăr). „Mai

bine moartă“ – de parcă ideea nu era să scap, odată pentru totdeauna, de întrebarea cum să fac să-mi fie sau să fiu mai bine.

Doar că eu nu aveam un plan, nu aveam de gând să o fac: în parte, pentru că ar fi echivalat cu uciderea mamei și a surorii ei, iar apoi vărul meu ar fi rămas de izbeliște; în parte, de teama de eșec, iar atunci oamenii ar fi spus că totul fusese doar „un strigăt de ajutor“. Și ar fi fost întocmai asta dacă i-aș fi mărturisit tipului ăstuia ce-mi trecea atunci prin minte.

– Îți place la școală? m-a întrebat psihiatrul.

– Nu.

O expresie de dezgust i-a apărut o fracțiune de secundă pe chip.

– De ce nu?

Imaginea celor doisprezece ani indescritibili de școală mi-a apărut dinainte.

– A fost practic o tortură, i-am răspuns.

Era ceva în privința căruia avea ceva de obiectat sau în care nu credea.

– Dar sigur ai fost o elevă bună, a spus.

Nu-mi aminteam când întâlnisem ultima oară un individ mai antipatic. Mă întrebam dacă opun oare rezistență. Îmi spunea cumva lucruri pe care le reprimasem dintr-un motiv inexplicabil? Lucruri pe care, dacă le acceptam, aveam să mă simt mai bine?

– Chiar cred că majoritatea celor din familia mea sunt deprimați, am zis la un moment dat, conștientizând adevărul afirmației pe măsură ce o rosteam.

– Și se *tratează*? m-a întrebat psihiatrul, făcând să pară că ar fi fost cea mai de bază cerință a unui comportament responsabil.

I-am spus că mi se pare că mama se duce la un psihoterapeut. M-a întrebat de cât timp. La început, voiam să zic că doar de când instanța judecătorească o obligase să se mute înapoi în New Jersey. Dar apoi mi-am amintit că, pe durata procesului de custodie, îi ceruse unui psiholog din Philadelphia să-i facă o evaluare. Deci fusese cel puțin psihoterapeutul din Philadelphia. El îi zisese mamei că singurul lucru pe care se simțise în stare să i-l spună instanței judecătorești a fost că ea ieșise dintr-o relație masochistă cu tatăl meu și intrase direct într-o altă relație masochistă cu Jerry.

– Deci mama ta v-a părăsit pe tatăl tău și pe tine. Cum te-ai simțit? m-a întrebat psihiatrul, făcându-mă să-mi dau seama că, întocmai ca majoritatea oamenilor, avea s-o critice pe mama și să dea vina pe ea, astfel că mi-am închis de tot inima în ceea ce-l privește.

Și totuși, am rămas acolo și i-am răspuns la întrebări; nu m-am ridicat să plec. Oare din

cauza convențiilor sociale? Sau poate pentru că o parte din mine încă spera ca el să știe ceva ce eu nu știam?

—5

– În sfârșit s-a întâmplat, a spus Svetlana. Am făcut sex cu Matt. Iar după, m-am gândit că astăzi am făcut un pas foarte important din viața mea. Dar cum e asta diferit din punct de vedere fizic de cum ar fi fost dacă ieri mi-aș fi băgat o banană?

Sala de mese părea că doar ce primise un transport extrem de mare de banane încă necoapte. Rigide și cu o nuanță de verde, erau foarte curbate la un capăt și mai puțin curbate la celălalt, lucru care le făcea să semene cu un zâmbet pișicher. Eu aș fi ales mai degrabă un măr. Însă Svetlana luase o banană, iar acum o ținea ridicată în sus.

– E *literalmente* același lucru, a spus ea.

Eu am fixat banana cu privirea, estimându-i grosimea ca fiind de șase ori mai mare decât cea a unui tampon. Și totuși, Svetlana nu era genul de persoană care să folosească „literalmente” cu sensul de „figurat”.

Ca de obicei, a părut să știe la ce mă gândeam.

– Se pare că Matt are una foarte mare, a zis ea, pe un ton în care se amestecau exasperarea, umorul și mândria.

– Dar cum..., am început eu, uitându-mă – elocvent, mi s-a părut mie – la banană.

– Știu, și eu am fost foarte surprinsă. E ciudat cum n-ai de unde să știi cât de mare o să fie tipul.

– Dar cum ai... Cum s-a...

– Ei bine, a fost extrem de dureros, mai ales prima oară. Dar după vreo două sau trei ori, practic intra pur și simplu. Nu *simți* că ar fi posibil, dar evident capacitatea corpului tău e mai mare decât impresia ta despre el. Până la urmă, circumferința capului unui bebeluș este de treizeci și cinci de centimetri.

M-am simțit cuprinsă de un val de disperare.

Svetlana m-a întrebat dacă cred că arată diferit. Așa credeam. Avea fața mai moale parcă, mai rotundă. Purta un cardigan alb pe care nu l-am recunoscut, iar albeața lui părea să denote un înțeles cu totul diferit decât ar fi avut înainte.

—5

Svetlana a spus că sexul e diferit de cum te-ai fi așteptat să fie – altceva față de sărutat. Era ceva ce nu-ți puteai închipui dinainte și, evident, ca orice altceva, avea nevoie de mult exercițiu. Singura parte care era cu adevărat interesantă și satisfăcătoare era că putea să vadă limpede dorința lui Matt – avea dovada clară de a fi nespus de dorită.

– Ca femeie, îți poți ascunde dorința de altcineva sau poți chiar tu însăși să nu fii conștientă de ea, a zis.

Eram derutată. Oare bărbații nu își ascundeau și ei dorința de ei înșiși sau de alții?

– Dar la un bărbat e diferit, pentru că dorința lui are o realitate foarte vizuală și tangibilă, a continuat ea.

Atunci am înțeles că se referea la erecție.

„Dorință“ suna atât de metaforic și de vast, iar o erecție, atât de literală și de precisă. Oare chiar asta era dorința: obiectul semnalizat printr-o erecție?

Ca un făcut, și Gavriil mi-a spus că făcuse sex cu Katie. El era de părere că este bun la pat, dar își făcea griji că nu știe sigur și era tulburat de cât de misterios e sexul pentru o femeie față de un bărbat.

– Cum așa? am întrebat.

– Ei bine, pentru un băiat e mereu la fel. Dar pentru o femeie... e diferit de fiecare dată.

Habar n-aveam despre ce vorbește.

– Vrei să spui că *rezultatul* e diferit? Sau procesul?

– Tocmai asta e, că nu știu!

Cu cât vorbeam mai mult, cu atât simțeam că îmi cere un soi de sfat sau de informație.

Era ca și cum mă întreba dacă, după mine, Katie avusese orgasme reale sau dacă doar mimase. Dar de unde să știu eu?

Svetlana a spus că în mod sigur Katie își mimează orgasmele. Până și Svetlana, cu refuzul ei de a se mula pe lucruri acceptate de societate, simțise imboldul de a mima orgasmul. Sexul era cu totul diferit față de masturbare. Ceea ce învățaseși de una singură nu avea niciun rezultat aici. Erau prea multe lucruri la care să te gândești și nici nu dețineai controlul; trebuia să renunți la control. Asta era adevărat și dacă stăteai deasupra. Prin urmare, nu aveai aproape niciodată orgasm. Când Matt își folosisese mâna, chiar simțise că îi distrage atenția, pentru că penetrarea e o senzație cu totul diferită de stimularea clitoridiană și necesită toată concentrarea de care ești în stare pentru a o înțelege. Cele două senzații par să conveargă într-un punct, mai ales când stai pe burtă, deci poate că așa aveau să se întâlnească, în cele din urmă.

Imboldul de a mima orgasmul era mai complicat decât părea. Nu era *doar* ca să-i aline îngrijorarea lui Matt față de propria prestație. Era și despre anxietatea Svetlanei. Capacitatea unui tip de a avea orgasm fără probleme de pe urma sexului avea ceva demoralizant în sine. Te făcea să te simți blocată, inadecvată, frigidă. Svetlana *știa* că

nu este niciuna dintre astea. În unele momente simțea un curent profund curgându-i prin tot trupul, mai puternic decât orice ar fi putut să-și închipuie Matt, și știa că, dacă i-ar ceda, i-ar doborî pe amândoi asemenea unui val mareic. Se temea de el, dar știa că trebuie să ajungă acolo, că o să ajungă acolo. Dar erau și momente în care se simțea cuprinsă de disperare, când simțea că rămâne imposibil de atins și a înțeles de ce se spune că orgasmul este ca și cum ai încerca marea cu degetul. Să-l mimezi ar însemna să te lași pradă disperării și nu voia să facă asta niciodată.

Riley a dispărut pentru două săptămâni, și asta pentru că Lucas avea propria cameră, iar ea stătea mereu la Mather. Apoi, unul dintre geologii lui Oak, Beau, s-a împăcat cu iubita lui din liceu, care fusese la o facultate modestă de arte liberale, unde încurajau personalitatea fiecăruia și unde nu le păsa dacă mergeai sau nu la cursuri. Fata asta, Becca, s-a mutat practic în apartamentul lor și era mereu acolo, monitorizând programul băieților și chiar spălându-le prosoapele. Becca era genul de persoană căreia fie nu îi păsa, fie nu își dădea seama că o enervează pe Riley, ba chiar încercase să-i dea lui Riley sfaturi pentru a o ajuta să fie mai puțin negativistă. Drept rezultat, Riley nu se mai dusesse la Mather, iar Lucas a început să

locuiască în camera noastră, dormind cu Riley în patul de sus. Era o situație despre care nu discutaserăm și pe care nu o recunoscuserăm niciodată. Vorbeam cu toții cât se poate de amical în prima parte a serii, însă de îndată ce toată lumea se băga în patul lui, era ca și cum nu mai știam de existența celorlalți. Riley și Lucas șușoteau între ei, iar eu nu am simțit niciodată că aș fi putut interveni cu vreo observație despre cartea pe care se întâmpla s-o citesc.

—5

După psihiatru, mereu plângeam în metrou. Dacă îți trădai stânjeneala sau dădeai să-ți ștergi ochii, oamenii se zgâiau la tine sau te întrebau dacă ești bine sau chiar întorceau privirea, într-un fel care te făcea să te simți vinovat. Dar dacă te purtai ca și cum nu se întâmplă nimic, pluteai pe o pernă magică a invizibilității. Poate că oamenii nu observau sau poate credeau că n-ai decât o problemă la ochi.

De fiecare dată îmi venea greu să reconstruiesc discuția care mă supăraseră atât de mult. Nu-mi veneau în minte decât frânturi din ea. Ca atunci când psihiatrul m-a întrebat:

– De ce sunt toate detaliile astea atât de prețioase pentru tine?

– La ce vă referiți?

– Ce este atât de prețios pentru tine la povestea asta cu tânărul ungur? De ce te agăți de ea?

Asta m-a dus cu gândul la ceva ce citisem din Freud, despre cum avarii adună aur la fel cum copiii adună excremente. Oare asta sugera tipul ăsta că fac? Despre asta era psihiatria? Toate aveau legătură cu învățatul făcutului la toaletă? Trebuia să mă gândesc la învățatul făcutului la toaletă? Cuvântul „prețios“ m-a dus cu gândul la Gollum din Hobbitul, care reprezenta esența naturii umane. De ce era rău să fie ceva „prețios“? De ce „prețiozitatea“ era o insultă pentru scriitură? Era greșit să apreciezi lucrurile – să vrei să le păstrezi? Dacă da, cum mă eliberam de greșeală? Dacă tipul ăsta îmi spunea să nu pun preț pe ceva anume, nu era obligat să-mi ofere și ceva mai bun în locul lui?

Mai târziu, întoarsă la subsolul spitalului universitar, încercam să descriu de ce simțeam că lumea pare o conspirație sexuală uriașă și apăsătoare din care eu nu știu cum să fac parte. Psihiatrul m-a privit lipsit de expresie și mi-a zis:

– Te consideri atrăgătoare în ochii bărbaților?

Am rămas cu gura căscată. Era crud sau doar idiot? Doar îi spuseseam că nu mă sărutase nimeni niciodată și că nici nu

fusesem invitată la vreo întâlnire. În afară de asta, putea să mă vadă cu ochii lui. Eram chiar acolo.

– Nu, am răspuns.

Pe chipul lui s-a întrezărit nerăbdarea.

– De ce nu?

L-am privit lung, nevenindu-mi să cred. Cum putea să îmi ceară să dau explicații despre așa ceva? După ce că trăiam zilnic cu *asta*, *mai* trebuia s-o și explic? Spunea cumva că e vina mea?

La stația de metrou, priveam fix înainte, pe măsură ce lacrimile îmi curgeau șiroaie pe față, blocându-mi căile nazale. Asta era „treaba“ pe care o aveam de făcut? Mă făceam mai bine?

Mama m-a întrebat cum e la psihoterapie. I-am spus că plâng mult după ședințe și că de cele mai multe ori nu-mi amintesc de ce, deci probabil că dădea rezultate.

– Hm, a făcut mama, neconvinsă. Despre medicamente a spus ceva?

– Nimic.

– Nu ți-a pomenit de niciunul?

– Nu.

– I-ai spus despre plâns?

– Mda.

– Data viitoare întreabă-l și de medicamente.

Eu n-am spus nimic.

– O să-l întrebi? a repetat mama.

– Dar poate crede că n-am nevoie de medicamente. Nu îți trebuie astea doar dacă ai un dezechilibru chimic?

Desigur, un creier era fie dezechilibrat din punct de vedere chimic, fie echilibrat, iar un profesionist își dădea numai decît seama de diferență. Vizitele la psihiatru nu aveau cum să fie ca mersul la restaurant, unde le spuneai tu ce vrei. Iar dacă *ar fi fost* așa – dacă antidepresivele ar fi nu neapărat necesare, ci cumva opționale...

– Scumpo, dacă starea de bine ar fi o opțiune, atunci de ce n-ai vrea să te simți bine? m-a întrebat mama.

– Dar atunci de ce nu luăm cu toții droguri recreativ?

Mama mi-a explicat motivele pentru care nu puteam să luăm cu toții droguri recreativ. Drogurile străzii creează o dependență extrem de mare, așa că, în timp, te vezi nevoit să tot mărești doza pentru a avea parte de același efect și te îmbolnăvești dacă nu poți face rost de ea. Drogurile îți afectează centrul de control al creierului, ducând la un comportament riscant, plus că sunt nereglementate, deci nu știm ce conțin, de fapt. Sunt și ilegale, ceea ce înseamnă că, dacă le cumperi, contribui la același sistem care duce la sărăcie și la războaie, plus că tu însuși ai putea ajunge în închisoare.

Antidepresivele nu sunt nimic din toate astea. Am fost cuprinsă de admirație pentru cât de bine explica mama lucrurile.

Mama a spus că fac din țăntar armăsar, pentru că mulți tineri de vârsta mea iau antidepresive. Iubitul prietenei mele Shelly din liceu, Aidan, o ducea acum foarte bine luând Lexapro. Informația, care provenea inițial de la mama lui Shelly, era nouă pentru mine.

Aidan, al cărui tată era proctolog în ceea ce părinții mei numeau „practica privată“, înțelegându-se că îi păsa doar să facă bani, locuia într-o vilă în Watchung și fusese anume pomenit la școala noastră pentru că strânsese 100 000 de dolari ca să-i protejeze pe elefanți de comercianții de fildeș. Păruse dintotdeauna foarte sigur pe sine – și foarte sigur pe netrebnicia celorlalți: a comercianților de fildeș, a bandelor trădătoare. E adevărat că o dată plânsese în fața întregii școli, dar o făcuse cu furie, în numele elefanților. Mereu mă gândisem la Aidan ca la cineva destul de răsfățat, căruia îi lipsea vitalitatea, tocmai pentru că nu avea probleme reale: căci, dacă ar fi avut, ar mai fi fost la fel de supărat din pricina elefanților? Era posibil ca Aidan să se fi simțit vreodată cum mă simțeam eu acum?

Posibilitatea ca mulți alții de vârsta mea, pe care eu nu-i cunosc, să ia antidepresive, m-a dus cu gândul la cartea *Prozac Nation*, care apăruse pe când eram eu la liceu. Orice avea „națiune“ sau „generație“ în titlu părea deja să te vizeze personal – ca și cum „noi, ca națiune“ nu mai eram dispuși, de exemplu, „să ne rezolvăm problemele“, alegând în schimb să băgăm o pastilă. Prin „rezolvă-ți problemele“ făceau, de fapt, referire, la „taci și înghite“. Îmi displăceau oamenii care foloseau sintagma „taci și înghite“. Pe de altă parte, îmi displăcea și lenea și mi se spusese de prea multe ori că suntem cu toții pe o pantă alunecoasă spre o situație în care toată lumea o să fie într-un incubator, drogată pentru a nu mai gândi, ca în *Minunata lume nouă*. Nu eram sigură despre care dintre cele două lucruri – vizarea personală sau incubatorul – vorbea cartea, dar, în orice caz, nu avusesem chef s-o citesc.

Știam că autoarea cărții, fata care luase Prozac, ajunsese la Harvard și că se consideră vocea unei generații. Generația X: oamenii care, pe când eram eu în generală, nu se lăsau duși de curent. Fotografia ei era pe copertă. Arăta slabă și neîngrijită, cu un păr lung și ciufulit, semănând cu Fiona Apple. Pe atunci, mi s-a părut descurajant. Dar acum voiam oarecum să știu ce are cartea de spus.

Am găsit-o în catalogul bibliotecii – *Prozac Nation: Young and Depressed in America*. Și partea cu „în America“ era enervantă, de parcă tot ce ți se întâmpla era cumva despre America. Biblioteca avea două exemplare. Ambele erau împrumutate. Am sfârșit prin a mă duce la subsol ca să caut recenzii de carte mai vechi. Părea dramatic să stau pe întuneric, bobinând microfilm în mașinăria mare, pufăitoare și parcă enervată. Era imposibil să reglez ritmul în care se desfășurau pe dinaintea ochilor mei săptămânile din *The New York Times*, ritm care varia de la viteza luminii la viteza melcului.

Citind în diagonală recenzia, „*The Examined Life Is Not Worth Living Either*“⁷³, apărută în același număr în care se anunța invazia americanilor asupra Haitiului, mi-am amintit mai clar de ce nu îmi dorisem să citesc cartea atunci când a apărut. Autoarea, Elizabeth Wurtzel, era descrisă ca o persoană „precoce“, care „luase prima ei supradoză“ la vârsta de unsprezece ani și care începuse să se automutileze la vârsta de doisprezece. Unele dintre ficele prietenelor mamei mele erau anorexice, consumau droguri sau se tăiau cu lama. Mama îmi relata isprăvile lor, cu chipul împietrit de groază, întrebându-se cu voce tare ce ar face dacă și eu m-aș purta așa. De parcă aș fi avut timp, chiar și la doisprezece ani, să-mi fac de lucru și să mă

ta cu lama. În orice caz, n-am putut niciodată să înțeleg cum fetelor acelora le pasă atât de puțin că își vor îngrijora părinții.

Mi-a trecut prin cap întrebarea dacă nu cumva considerația pe care le-o port părinților mei mi-a fost motivată de propria lașitate – de teama de a nu-mi limita încă și mai mult libertatea, în chipuri pe care Elizabeth Wurtzel nu le-ar fi tolerat. Ea clar că avea obiceiul să fugă cu prietenii ei șmecheri ca să se drogheze. Oare de-asta aveam dușmănia asta față de ea: pentru că era mai curajoasă și mai inventivă decât mine?

Nu era o recenzie pozitivă: „Domnișoara Wurtzel nu ne scutește de niciun detaliu despre viața ei“, scria Michiko Kakutani. Era același gen de critică pe care i-o făcuse și André Breton Nadjei: cum nu a ezitat să-i povestească toate vicisitudinile vieții ei, „fără să mă scutească de niciun detaliu“.⁷⁴ (Deci: era important să-i scutești pe oameni de detalii.)

Pentru cineva căruia se presupune că nu îi place să se plângă, Michiko Kakutani se plângea o groază în privința atitudinii lui Elizabeth Wurtzel față de divorțul părinților ei. Uneori, „văicăreala înfumurată a domnișoarei Wurtzel“ făcea ca domnișoarei Kakutani să-i vină „s-o scuture bine pe

autoare și să-i amintească că există sorți mai crude decât să crești în New Yorkul anilor '70 și să studiezi la Harvard“.

Am mai citit o recenzie semnată de un bărbat pe nume Walter Kirn. „Jelania prelungă începe cu părinții lui Wurtzel, care s-au despărțit pe când ea avea doi ani.“ Nemulțumirea în sine era „lungită cu adjective de umplutură“. Aparent, exista o legătură între genul de indulgență față de sine care îi făcea pe oameni să se plângă de copilăria lor și genul care îi făcea pe scriitori să nu reușească să-i „omoare pe cei dragi“. Ambele proveneau din lipsa problemelor suficiente: din a mulge niște neajunsuri care ți s-au întâmplat pe când aveai doi ani și a le căptuși din plin cu adjective.

Walter Kirn spunea că, refuzând să evite acea indulgență de sine, Elizabeth Wurtzel întoarce spatele „lecției formale a eroului poeziei lui Plath“, lecție care spunea că „isteria are cel mai mare impact atunci când este reținută“ și că „tristețea în artă are nevoie de limite stricte de care să se lovească; altminteri, nu e decât o revărsare mocirloasă“. Era o judecată familiară, de netăgăduit: nu puteai să verși pur și simplu totul pe o pagină, pentru că nu ar mai fi fost artă. Și totuși, ceva mă tulbura acum, cum nu mă tulburase când eram la liceu, la povestea asta a unei fete de la Harvard, deprimată că

părinții ei divorțaseră, care scrisese o carte criticată vehement ca fiind prea indulgentă cu sinele.

—5

– Voiam să vă întreb de antidepresive, i-am spus psihiatrului.

Spre surprinderea mea, m-a întrebat imediat dacă vreau să-mi prescrie o rețetă.

– Nu știu, am zis. M-ar ajuta?

– Posibil.

M-am uitat lung la el. Dacă știuse că există ceva care ar fi putut să mă facă să mă simt mai bine, atunci de ce nu a zis nimic?

– Există vreun dezavantaj în a le lua?

– Așa cum se întâmplă cu orice medicament, au și efecte adverse. Majoritatea oamenilor, în special femeile, se plâng de luarea în greutate. Dar unii chiar *pierd* în greutate. Alții n-au parte de niciun efect advers.

Nu-l mai auzisem până acum pe bărbatul ăsta să fie atât de interesat de ceva ca atunci când a spus „unii *chiar* pierd în greutate“.

Am început să iau jumătate din cea mai mică doză de Zoloft o dată la două zile. După câteva zile, mergeam pe jos la Institutul de Cercetare Ucrainean, ascultând „Cowboys“, partea B a casetei cu single-ul „Killing Me Softly“. Mare parte din melodie erau tipii ăia

cântând rap, dar nu era nimic descurajant, pe de-o parte datorită muzicii evocatoare de pe fundal, pe de alta datorită atitudinii tipilor față de cowboy. Când unul dintre ei spunea că el l-a împușcat pe John Wayne – împingându-l din trenul în viteză, de parcă ar fi fost în filmul *Shane* – am râs cu voce tare. Uitasem de *Shane*. Mama închiriasse odată filmul pentru mine, fiindcă ei îi plăcuse atât de mult când fusese mică. Eu mă uitasem cu neîncredere cum un băiat blond, semănând foarte mult cu nesimțiii de la școala mea, alerga de colo-colo cu o armă, îmbufnat și behăind „Shane! Shane!” – pentru că ținea la bărbatul în toată firea care împușca oamenii din jur. Mi-am amintit că mă întrebam atunci cum de nu observase mama că oamenii aceia erau niște ratați. Pras și Young Zee au văzut asta. „Eu și puștiul ăla, cum îl cheamă?” Să crezi că existau americani, bărbați, care îi considerau pe cowboy a fi la fel de străini și de ciudați ca mine!

Era o parte în care Lauryn Hill cânta în stil rap un vers cu prietena ei Rashia. Părțile cele mai interesante erau cele despre propria competență tehnică – despre stilul lor. „Stilul meu e unu’ dintre cele mai infecte“, cânta una dintre ele. „Inhalez nori groși de fum de marijuana.“ Mi-a trecut atunci prin minte un

gând atât de surprinzător, că m-am oprit în loc. Era posibil ca Zoloftul să mă facă să-mi placă muzica rap?

PARTEA A TREIA

*semestrul de
primăvară*

IANUARIE

Eu și Lakshmi eram într-un autobuz supraetajat cu direcția Woods Hole. Cine erau acești oameni ursuzi din Noua Anglie? Acele shiksa și acele regine de gheață cu, presupun, omologii lor masculini mai numeroși. Unul dintre acei shiksa-bărbați, un chelios care arăta exact ca psihiatrul meu – era posibil să fie *chiar* psihiatrul meu? – m-a criticat pentru că vorbeam prea tare.

– Îți dai seama că îți răsună vocea în tot autobuzul? mi-a reproșat.

De vreme ce fusese formulată mai degrabă ca o observație decât ca o cerință, am decis să contracarez și eu cu o replică.

– Este un autobuz, nu o bibliotecă.

– Selin! mi-a șoptit Lakshmi, părând scandalizată, și totuși râzând.

Mi-am reluat povestea pe care i-o spuneam pe ceea ce am considerat a fi un ton normal.

La început, nu înțelegeam de ce nimeni în afară de mine și de Lakshmi nu voia să stea pe puntea superioară. Atunci feribotul s-a pus în mișcare, iar noi ne-am plecat capul înainte ca vântul distrugător de vieți să sufle peste suprafața Atlanticului. Lakshmi, deloc

intimidată, s-a aplecat încă și mai mult și cumva și-a aprins o țigară ascunsă de geaca de piele. Când s-a ridicat la loc, vântul i-a smuls țigara din mâini, făcând-o să dispară aproape *imediat*.

Ne hotărâserăm să ne petrecem vacanța în Martha's Vineyard. Eu făcusem o rezervare la o pensiune, însă Lakshmi s-a dovedit a fi complet împotriva pensiunilor și a părut surprinsă fie și numai pentru că mă gândisem să ne cazăm într-una. A zis că sigur o să găsim „un loc unde să stăm“. Chiar și după ce singura noastră pistă – niște prieteni de-ai părinților Isabellei – a picat, ea tot netulburată a rămas, spunând că, odată ce o să ajungem acolo, se va găsi cineva să ne ofere cazare. Chestia asta pentru mine nu avea nicio logică. Niciuna dintre noi nu cunoștea pe nimeni în Martha's Vineyard, deci de ce ne-ar invita cineva în propria casă? Și chiar dacă ar face-o, de ce ne-am duce?

– Am doar un presentiment bun, a spus Lakshmi, în timp ce debarcam din feribot.

Gândul că ai putea avea un presentiment bun în locul ăsta evident uitat de lume, unde lipsa formelor conștiente de viață părea să fie compensată numai printr-un exces bizar de catarge de steaguri, mi se părea strigător la cer. Lakshmi a spus că, în cel mai rău caz, o

să ne petrecem noaptea într-un loc deschis 24/7, de exemplu într-o cameră de gardă, și să încercăm din nou a doua zi.

Nici nu era cinci încă și deja se lăsase întuneric deplin. Doar câteva clădiri aveau luminile aprinse. Lakshmi a trecut hotărâtă pe lângă primele două – un bar și un hotel – și s-a oprit în dreptul celei de-a treia, un club de fitness, unde a început o conversație cu două blonde care au ieșit ținând rachete de squash. Lakshmi a întrebat de clubul de fitness și de orarul lui de funcționare, urmând să întrebe de locuri unde am putea să ne cazăm. Spre surprinderea mea, fetele ne-au invitat pe loc să stăm la ele.

Elsa și Malin erau gemene identice, cu toate că Malin era cumva mai drăguță. Veniseră în Martha's Vineyard cu două veri în urmă, din Uppsala, auzind câți bani puteai face, și rămăseseră prin preajmă pe durata extrasezonului. Și-au luat slujbe ciudate și au închiriat o casă pe te miri ce de la un tip care trebuia, din nu știu ce motiv, să pretindă că locuiește acolo din punct de vedere juridic, cu toate că, în realitate, locuia în altă parte.

– Bărbații chiar sunt în limbă după gemene? a întrebat Lakshmi.

– Oh, pentru unii chiar e un fetiș, a răspuns Malin.

– Da, văd gemene suedeze și gata, a spus și Elsa, cu subînțeles.

Înțelegerea a fost ca gemenele să stea la noi când o să treacă prin Boston.

– Ce ne facem dacă chiar vin? i-am șoptit lui Lakshmi când am rămas, în sfârșit, singure în camera de oaspeți, cu uriașul ei homar de pe perete.

– Pot sta în camera de zi, a răspuns ea, ridicând din umeri. Tu o iei pe Elsa, eu o iau pe Malin.

Nu m-am putut abține să nu râd. Era comic faptul că Lakshmi o preferă pe Malin.

Lakshmi încă era îndrăgostită de Noor, dar începuse să se vadă cu Jon, un tip din ultimul an care scria ficțiune și care publicase câte o povestire în aproape fiecare număr al revistei literare. Eu nu reușisem să citesc nici măcar una. Lakshmi a spus că Jon arată prea bine și că e prea deștept pentru ea.

– Probabil că ar trebui să-i dau papucii, a mai zis. Dacă aștept prea mult, o să fiu *eu* cea părăsită.

Jon, care nu locuia în campus, gătise cina pentru ea.

– A fost bună? am întrebat-o.

– A fost în regulă, a răspuns, descriindu-mi inexpressiv risottoul cu ciuperci, vinul Pinot Noir, lumânările și vaza cu garoafe.

I-am spus că pare un efort destul de mare pentru cineva care n-ar plăcea-o sincer.

– Nu, așa face el.

– Ce face, mai exact?

– Se uită în ochii mei și-mi spune că sunt o frumusețe misterioasă și exotică și că nu mă poate descifra. Și ție probabil că-ți spun tipii astfel de lucruri. Știi tu: că ești o frumusețe orientală, plină de mister.

Nu-mi spuneau.

– Și eu cred că ești o frumusețe orientală, plină de mister.

– E doar un rahat orientalist, a pufnit Lakshmi, ridicându-și bărbia într-o manieră care îi făcea pomeții să-i iasă în evidență.

Gura îi semăna într-adevăr cu o floare, disprețuitoare și frumoasă.

Malin s-a oferit să ne ducă să călărim la grajdurile unde lucra, asta dacă o ajutam să curețe boxele. Au crezut că glumesc atunci când le-am spus că nu știu să călăresc. Lakshmi a închiriat o întreagă ținută de călărie și arăta ca un personaj dintr-o dramă de epocă.

Mai târziu, Malin și Elsa s-au panicat – mai ales Elsa. Din cauza unei neînțelegeri cu un architect pentru care lucrau, au fost nevoite să plimbe neîntârziat un câine, în timp ce strângeau o cantitate uriașă de pietre plate de pe plajă. Ne-am urcat toate în Volvoul lor uzat și ne-am dus până în cealaltă parte a insulei.

Casa arhitectului era o construcție lungă, joasă, ca o cutie de lemn și sticlă. Totul la ea părea evocator și scump, cu excepția câinelui, care aducea mai puțin cu un câine și mai

mult cu un homunculus panicat care fusese îndesat într-un costum blănos prost croit. Malin a deschis ușa glisantă din sticlă, iar câinele a țâșnit departe peste dune și a început să facă totul deodată: să facă pipi, să se zbenguie și să scormonească în nisip. Iată și oceanul, ca un personaj recurent de care uitai pe durate lungi de timp.

Dintre cele cinci pietre plate pe care le-am cărat înapoi acasă, n-am putut să le deosebesc pe cele două aprobate de Elsa de cele trei care nu au primit aprobarea ei. Lakshmi a părut să vadă dezgroparea pietrelor ca pe o chestiune în afara sferei ei de preocupări, săpând după ele în nisip fără prea mare tragere de inimă, doar cu degetul mare de la picior. Valurile care se spărgeau de țărm și șuieratul spumei uzurpatoare creau o atmosferă plină de însemnătate, aproape cinematografică.

În seara aceea, gemenele au avut o întâlnire dublă cu doi localnici fetiști, astfel că ne-au spus că le putem folosi jacuzziul. Ne-au împrumutat și costume de baie. Eu n-am reușit să-mi fac partea de sus a costumului meu de baie să stea pe mine, așa că n-am purtat decât slipul. Lui Lakshmi perechea de bikini îi venea ca turnată. Aburul se ridica din oglinda apei de un albastru strălucitor. În jurul nostru, beznă. De când nu mai văzusem așa puzderie de stele? Erau toate acestea deprimante sau distractive?

În seara când ne-am întors în campus, Matt era încă în turneu cu corul. Eu și Svetlana am stat de vorbă trei ore după cină, punându-ne tot felul de întrebări. Ce însemna mai exact să ai un fetiș pentru gemene suedeze? Ideea de a face sex cu amândouă? Oare făceau sex una cu alta? Am recunoscut plauzibilitatea ipotezei Svetlanei, anume că nu făceau sex una cu cealaltă, dar că se sărutau. Se puneau asta ca incest? Ar putea de altfel o persoană heterosexuală să fie atrasă de geamănul ei identic? Narcisismul era bun, rău sau neutru? De ce fusese Narcis băiat, nu fată? Ce rol jucau personalitatea și așteptările în hotărârea sorții cuiva? Lakshmi se așteptase ca străinii din Martha's Vineyard să ne invite să stăm la ei, iar așteptarea se transformase în realitate. Nici eu, nici Svetlana nu ne-am fi așteptat la un asemenea rezultat și nici nu am fi știut cum să-l obținem.

Mai târziu, îi povesteam despre concursul de gătit chili la care ne duseseră Malin și Elsa.

– Și atunci Chili Con Blarney a spus către Red Hot Chili Preppers..., am început eu, râzând prea cu poftă ca să mai pot încheia povestea.

– Știi, Selin, cred că Zoloftul chiar are un efect bun asupra ta, mi-a spus Svetlana.

Am fost șocată. Niciuna dintre noi nu mai pomenise de Zoloft de când îi spusese că iau. Știam că Svetlana însăși refuzase să ia

medicamente pentru anxietate, justificând că vrea să înțeleagă anxietatea din interior, nu s-o schimbe din afară. Dar acum mă privea cu afecțiune.

– Mi-a fost dor de această Selin, a adăugat ea.

Nu-mi trecuse prin cap că și ei îi fusese dor de mine.

—5

Am hotărât să încerc să urmez un curs de scriere creativă – mai puțin pentru că eram de părere că o să învăț ceva, cât ca o modalitate de a converti temele de lucru în timp pentru scris.

Erau două cursuri pentru ficțiune. Unul dintre ele era predat de o scriitoare faimoasă. Trebuia să mergi la o întâlnire introductivă numai pentru a afla cum să te înscrii. Am ajuns acolo devreme, însă toate locurile din amfiteatru erau deja ocupate. Oamenii stăteau chiar și pe trepte sau sprijiniți de pereți.

Faimoasa scriitoare, care purta o eșarfă prinsă în jurul capului, a spus că ei nu-i pasă de treaba asta cu înscrierea, doar că trebuie să mențină numărul cursanților într-o limită gestionabilă. Acestea fiind spuse, ne-a dat o sarcină de lucru. Voia de la noi să scriem o descriere a propriului pat.

– Nimic mai simplu de-atât, a zis ea, vorbind limpede și răspicat.

Cam vreo sută de oameni au ridicat mâna. Patul ăsta putea fi orice pat în care dormiseră? Dar un pat din istorie? Și ce se pune drept pat? Trebuia să aibă picioare? Arătându-se puțin uimită, scriitoarea a spus că bănuiește că putem să scriem despre orice considerăm noi a fi pat, cu toate că își închipuise că o să scriem despre cel în care ne trezeam, de obicei, dimineața.

– Cât de lungă să fie descrierea? a întrebat cineva.

Pe fața scriitoarei a apărut o urmă de oboseală vizibilă.

– Cât de lungă consideri că ai nevoie să fie pentru a-ți descrie simplu patul.

Gândul de a scrie orice despre patul meu – plin de dopuri de urechi, cu „baldachin“ din pânze prinse cu bandă adezivă și cu o rolă de hârtie igienică îndesată între el și perete – era extrem de descurajant. Și, la o privire mai atentă, sentimentul acesta nu era legat numai de pat. Nu voiam să descriu nicio piesă de mobilier. Nu voiam să descriu dormitorul meu sau pe al altcuiva, nici casa în care copilărisem, nici orice alt loc pe care îl știam prea bine. Eu îmi doream să scriu o carte despre relațiile interpersonale și despre condiția umană.

Uitându-mă la scriitoare, la chipul ei care emana un soi de extenuare omenească

reținută, am avut convingerea profundă că nici măcar ea nu are cum să își dorească să citească peste o sută de descrieri despre, practic, același pat de cămin. Dintre multele ei cărți, nu citisem decât romanul de debut, a cărui acțiune era plasată într-o fostă colonie britanică și era inspirată din propria copilărie, care păruse cu mult mai dificilă decât a mea, astfel încât mă făcuse să mă simt vinovată și rușinată. Iar acum trebuia să citească despre patul meu?

Până la urmă m-am înscris la celălalt curs de ficțiune. Era predat de un american care nu era faimos. Nu exista nicio întâlnire introductivă – nu trebuia decât să dai un text scris de tine, despre orice subiect voiai.

—5

Lakshmi a spus că problema cu Jon este că, în cele din urmă, o să-și dorească să facă sex cu ea. Eu nu înțelegeam de ce e asta o problemă.

– Dar vreau să fiu virgină până la căsătorie, a spus Lakshmi.

Am rămas uimită. Firește, știam că unii oameni plănuiesc anume să nu facă sex înainte de căsătorie, însă Lakshmi nu mi se păruse a fi unul dintre ei.

– Dar cum rămâne cu Noor? am întrebat.

– Cu Noor nu s-a întâmplat niciodată nimic, a răspuns.

M-am încruntat, întrebându-mă dacă exista vreo cale de a o iscodi dacă acesta fusese dintotdeauna planul ei sau dacă se schimbase pe parcurs.

– Deci nu crezi că trebuie să știi dacă ești compatibilă pe plan sexual cu cineva înainte de a decide să te căsătorești cu el?

Nici asta nu era întrebarea potrivită. Nu știam cum să întreb despre ceva ce voiam să știu, care erau regulile pe care le urma, ce așteptări avea și cum scornise regulile și așteptările astea.

– Dar eu o să am parte de o căsătorie aranjată.

Lakshmi părea încă și mai surprinsă de mirarea mea la aflarea acestei noi informații. Mi-a spus că pentru ea nu e nimic nou.

– De sora mea știai, a punctat.

Asta era adevărat: sora mai mare a lui Lakshmi se căsătorise cu fiul unor prieteni de familie, făcând o nuntă mare cu artificii și un cal alb. Dar printre primele lucruri pe care mi le spusese Lakshmi despre sora ei fusese faptul că „nu este o intelectuală“. Afirmatia nu era sinonimă cu a nu fi inteligentă; tipa era genială pe partea de divertisment, decorațiuni interioare și modă, și chiar trebuia să fii o persoană inteligentă ca să te pricepi la lucrurile astea. Doar că ei nu îi păsa de cărți. Pentru mine, avea sens ca cineva căruia îi pasă mai mult de divertisment decât de cărți să aibă o căsătorie aranjată. Însă

Lakshmi a spus că asta nu are legătură cu interesele tale. Toată lumea din familia ei extinsă avusese parte de o căsătorie aranjată. Nu era ceva la care te gândeai dacă ți-o dorești sau nu. Căsătoria *însemna* căsătorie aranjată.

– Și dacă nu vrei să te măriți?

– Oh, dar vreau. Cred că traiul de unul singur e foarte dificil, mai ales dacă ești femeie. Îi admir pe cei care reușesc să facă asta, dar nu e pentru mine. În orice caz, vreau să am copii.

Simțindu-mă din ce în ce mai mult ca prietena americană idioată de la un afterschool special, am întrebat-o dacă nu-și dorește să-și aleagă ea soțul și să se căsătorească din dragoste.

Lakshmi a răspuns că întâlnirile și romantismul sunt amuzante când ești tânăr, dar că, în dragoste, libertatea de a alege este o iluzie și că nu provoacă decât suferință. Sartre explicase bine asta: să alegi înseamnă să nu fii niciodată sigur, să fii mereu în voia curentului – să fii, pentru o femeie, după cum o arătase Simone de Beauvoire, într-un soi de inexistență. Poate că Sartre fusese fericit, dar Simone de Beauvoire nu fusese. Și chiar dacă ar fi fost, viața asta nu era pentru Lakshmi.

Mai mult decât atât, când venea vorba despre alegere, tatăl lui Lakshmi o prețuia atât de mult, încât ar fi cerut pentru ea mai mult decât și-ar fi cerut singură. O numea

perlă rară, trandafir neprețuit – ea nu putea să imite întocmai felul impozant în care o descria el. Sora ei era frumusețea familiei, semănând mult cu mama lor, însă tatăl lui Lakshmi o considera și pe ea frumoasă, într-o manieră mai idiosincronică, *plus* că urma să obțină și o diplomă de la Harvard, și mai avea și voce. (Am aflat asta tot cu mirare, căci n-o auzisem niciodată pe Lakshmi cântând.) Iar marele avantaj al unei căsătorii aranjate era că soțul tău avea să fie fidel, nu ție, personal, ci instituției căsătoriei – întregii familii, a lui și a ta. Asta îți lua mare parte din presiunea de a fi frumoasă, calitate care nu era oricum de durată, și pune accentul pe restul calităților tale, căci cine avea o personalitate suficient de încântătoare cât să farmece un bărbat vreme de șaiszeci de ani?

Tatăl lui Lakshmi glumea uneori pe seama femeilor care se căsătoreau din dragoste: cât de prețioase trebuie să se considere, de se credeau mult mai atrăgătoare decât suma tuturor celorlalte femei – să creadă că sunt suficiente, fără instituția căsătoriei, ca să-și țină bărbatul fidel. O necăjea pe Lakshmi, întrebând-o dacă se gândise vreodată astfel la ea însăși.

Am simțit un val de recunoștință față de părinții mei, care nu ar fi gândit și care nici nu spusese vreodată ceva asemănător despre mine. Pe de altă parte... asta nu însemna că nu era adevărat.

În ultima clipă, am plecat cu Svetlana la cursul de Pilates. Stând acolo, într-o mare de fete îmbrăcate în lycra, toate făcând podul cu pelvisul, imitând în sincron respirația ritmică, pufăitoare a instructoroarei, mi-a venit greu să nu mă duc cu gândul la naștere. Din nu știu ce motiv, mi-a venit în minte fica prietenilor părinților mei, Dilek. Când eram în generală, Dilek se logodise cu un economist turc chelios, un bărbat care avea ceea ce se numea „un umor sarcastic“. Tata a spus pe un ton însuflețit că Dilek pare în sfârșit fericită și stabilă, că în sfârșit a găsit pe cineva care să țină sincer la ea.

Sarcina lui Dilek, chiar mai mult decât nunta, a fost întâmpinată de fiecare membru al familiilor noastre cu un soi de ușurare festivă lacrimogenă, de parcă se încheia o perioadă de grijă agonizantă. Bebelușul, Erol, era „dificil“, ceea ce se traducea prin zbierat timp de douăsprezece ore pe zi, iar uneori plâns până când vomita. A fost scos în evidență, nu fără umor, faptul că și Dilek fusese un copil dificil și că o chinuise pe mama ei cu țipetele, cu plânsul și cu vomitatul.

Când am întrebat de ce era bine că Dilek făcuse un copil, mi s-a răspuns cu: „Dacă nu l-ar fi avut pe Erol, nici noi nu l-am fi avut pe Erol.“ Nu aveam nimic împotriva lui Erol, era doar un bebeluș. Dar nu ar fi dus-o toată

lumea la fel de bine și fără el? Mama a spus că *Dilek* nu ar fi dus-o bine fără el. Și-l dorise pe Erol, îi simțise lipsa. Când am pomenit că *Dilek* renunțase la doctorat pentru asta, mi s-a replicat că *Dilek* mereu lăsase lucrurile neterminate, încă de când era mică. Mătușile mele au spus că ea nu-și dorise neapărat o carieră, altminteri ar fi avut una, la fel ca mama. Mama era deseori citată drept exemplu de cum era posibil să ai și un copil echilibrat, și o carieră. Să insinuezi orice altceva era meschin, ba chiar sexist.

Nimeni nu se purta ca și cum suferința lui *Dilek* sau a bebelușului, suferință care era evidentă oricui petrecea fie și numai cinci minute cu ei, invalidase în orice fel perspectiva festivă asupra căsniciei și sarcinii ei.

Acum, instructoroarea noastră de Pilates ne vorbea despre cum să ne împletim coastele. Deseori nu-mi dădeam seama dacă ceea ce spunea despre coaste trebuia luat literalmente sau la figurat.

Era ciudat cum oamenii se purtau de parcă să ai un copil este cel mai bun lucru care se poate întâmpla cuiva, chiar dacă părinții copilului păreau să considere mare parte din copilăria copilului lor o experiență enervantă, în privința căreia compensau lăudându-se celorlalți din jur. Oamenii cu copii trebuiau să meargă la lucru în fiecare zi, la slujbele lor plictisitoare, sigure. Avantajul

era că mersul la muncă părea o cale acceptabilă de a sta departe de propriii copii, fără să pară că-ți dorești acest lucru. Copiii, neavând o astfel de scăpare, treceau prin perioade lungi de plictiseală și de neputință, întrerupte de tratații ocazionale pe care le supraapreciau și în privința cărora se supraentuziasmau tocmai pentru că, în rest, viața lor era atât de goală.

De ce era atât de important să continui să faci asta? Unii oameni, de obicei bărbații, vorbeau despre programarea genetică și spuneau că nu ne putem lupta cu natura umană. Argumentul se presupunea a fi științific. Eu nu vedeam cum supunerea în fața naturii umane era ceva științific, de vreme ce tot în natura umană stătea și moartea de pe urma variolei și incapacitatea de a zbura.

Oamenii religioși erau singurii care spuneau fățiș că scopul vieții este să ai copii – ceva ce faci pentru că așa îți spune Dumnezeu să faci, pentru că trebuie să-i întreci numeric pe cei din alte religii. Ideea asta cel puțin avea logică, cu toate că trecea puțin drept antisocială. Dar dacă nu erai religios? Îi auzisem pe unii seculariști vorbind despre o îndatorire civică de a ține pasul cu oamenii religioși – de a-i întrece pe ei numeric la alegeri. Dar nu existau căi mai

directe de a influența rezultatul alegerilor, în afară de a da naștere altor oameni care să voteze la fel ca tine?

Menajera bunicii mele îmi spusese că motivul pentru care ar trebui să am copii e ca cineva să aibă grijă de mine când voi fi bătrână. Dar m-am gândit că mai degrabă aș plăti un om care deja există ca să aibă grijă de mine – după cum mi se părea normal pentru oamenii educați – decât să creez o persoană cu totul nouă și s-o pun să mă îngrijească pe gratis.

Părinții mei au spus că adevăratul motiv pentru care faci copii este dragostea: imprevizibila, neînchipuita manieră în care „te îndrăgostești“ de propriul bebeluș. Nici asta nu era un răspuns satisfăcător, de vreme ce implica să-ți închipui ceva ce aparent nu puteai înțelege până când nu ți se întâmpla și ție. În afară de asta, nu înțelegeam ce te împiedica să te „îndrăgostești“ de altceva în afară de propriul bebeluș. Mai mult decât atât, ori de câte ori părinții vorbeau despre „dragoste“, o parte din creier mi se închidea pur și simplu. Ei aveau povestea lor și nu exista altă versiune. Povestea era că ne iubeau cu o dragoste pe care noi nu eram în stare s-o pricepem, iar motivul pentru care lucrurile erau cum erau se datora tocmai dragostei mari pe care ne-o purtau.

În cele din urmă, m-am gândit că cea mai bună explicație este că majoritatea oamenilor

din lume pur și simplu nu știu că li se permite să nu aibă copii. Ori asta, ori nu aveau prea multă imaginație pentru a se mai gândi și la altceva de făcut, ori erau prea descurajați să facă celălalt lucru la care se gândiseră. Ăsta fusese unul dintre motivele principale pentru care îmi dorisem să ajung la Harvard: să fiu sigură că o să mă înconjur de oameni norocoși, plini de resurse și de curaj, care să aibă un plan bine conceput pentru viață, pe care să-l descopăr și eu. A fost o mare dezamăgire să aflu că, până și la Harvard, planul celor mai mulți era să facă copii și să acumuleze averi pe care să le lase apoi copiilor. Vorbeai cu cineva care părea că vede lumea ca pe un loc al liberei mișcări și al schimbului de idei, ca să afli că doar se grăbește să facă tot ce e interesant de făcut cât mai e tânăr.

—5

– Bună, Selin! m-a salutat un tip blond cu o expresie îmbufnată, la prima întâlnire de la cursul de scriere creativă.

L-am recunoscut, după o clipă de gândire, ca fiind noul pețitor al lui Lakshmi, Joey. Jon chiar se despărțise de ea, după cum prezisese chiar Lakshmi. Eu nu vedeam o mare diferență între cei doi: ambii erau în ultimul an, scriau povestiri și aveau părul blond. Lakshmi mi-a spus că sunt nebună: Jon era

mai deștept, mai încrezător și avea un corp mai mișto, plus că se și îmbrăca mai bine – și cum de nu văzusem ce ochi are?

Următoarea dată când am dat peste Jon, m-am asigurat că mă uit la ochii lui. Mi-a întors *imediat* privirea cu ochii de un albastru pătrunzător, care păreau că emană lumină.

– Oh, scuze! am zis și mi-am întors repede privirea de la el.

Gavriil m-a întrebat dacă sunt de părere că fetelor le place mai mult de Jon decât de Joey, pentru că Jon se poartă nașpa cu ele, iar Joey e un tip de treabă. Eram iritată, înțelegând că era responsabilitatea fetelor să se dea cu dezinteres, ca pe un premiu, tipilor de treabă – tipilor despre care alți tipi credeau că sunt de treabă, pentru că părerea noastră nu putea fi de încredere. Care era legătura – asta dacă există vreuna – dintre valul crescând de enervare pe care îl simțeam și imaginea mintală a expresiei faciale, de îmbufnare și de îngâmfare, a lui Joey? Oare își putea controla expresia sau fața lui arăta mereu așa?

În fiecare săptămână la cursul de scriere creativă citeam două povestiri: una a unui scriitor adevărat și cealaltă scrisă de unul dintre noi. Povestirile publicate erau de obicei în regulă, însă tot ce scriam noi era pur și simplu îngrozitor. De ce trebuia să

discutam despre ele? Toate sugestiile pareau aleatorii și făcute doar ca să fie spuse. Era ca și cum ne uitam cu toții la un pulover deformat și ziceam *Poate ar arăta mai bine dacă ar fi pe altă culoare sau dacă ar fi făcut din gheață.*

Cea mai interesantă parte de la curs era când profesorul, Leonard, ne vorbea despre cum este să fii scriitor. Nu întâlnisem niciodată până atunci un scriitor care trăia din asta, în afară de prietenul endocrinolog al părinților mei, care scria romane de spionaj sub un pseudonim.

Leonard a spus că să fii scriitor înseamnă că îți trăiești viața din afară privind înăuntru. Ori de câte ori Leonard se ducea în vizită acasă la cineva, bărbații stăteau în sufragerie, discutând despre fotbal sau despre bursă. Leonard nu rezista decât cinci minute acolo; mereu ajungea în bucătărie, cu femeile. Ele erau cele care discutați despre lucruri care chiar îl interesau: practic, bârfe despre oameni adevărați ori închipuiți. Femeile erau de treabă, nu-l dăduseră niciodată afară din cercul lor, chiar dacă nu se pricepea deloc la gătit, neștiind decât să taie legume ori să deschidă borcane.

Eu, ca toate fetele și ca majoritatea băieților din clasă, zâmbeam la această descriere – la cum îl tolerau femeile pe Leonard, în ciuda incompetenței lui. Însă zâmbetul îmi părea puțin mecanic. De ce

erau femeile mereu în bucătărie și la ce renunțase Leonard pentru a sta cu ele? De ce el era scriitor, iar ele nu, când era evident că le pasă de aceleași lucruri? Și de ce nu era mai priceput la gătit? De ce era ceva incitant la grosolănia bărbaților care nu discutau decât despre sport și bani?

– Nu știi niciodată cine are ce-i trebuie, ne-a spus Leonard odată. Mai târziu, veți fi surprinși de cine a reușit în viață și de cine nu.

În primul său an de facultate, unul dintre colegii lui Leonard scrisese povestirea perfectă, despre doi tipi din pușcărie care s-au antrenat să se lupte cu păianjeni. Nu s-a îndoit nimeni că autorul poveștii despre păianjeni o să ajungă mai târziu un scriitor faimos. Și totuși, trecuseră trei ani fără ca tipul acela să mai fi scris ceva la fel de bun și nici până în ziua de astăzi nu scosese nicio carte. Din multe puncte de vedere, să fii scriitor era mai degrabă o chestiune de anduranță decât de talent.

Scriitorii, ne-a spus Leonard, nu sunt oameni normali. Ca scriitor, nu ești niciodată în totalitate prezent. Mereu te gândești cum să pui ceva anume în cuvinte. Te supui mereu riscurilor și ești constant respins. Îi trădezi pe singurii oameni care au ținut vreodată la tine.

Din motivul ăsta, cel mai sincer sfat dat cuiva care își dorește să ajungă scriitor e că, dacă știi să faci orice altceva, trebuie să te dedici mai degrabă acelui lucru.

Nu înțelegeam. Nu știa toată lumea să mai facă și altceva? Cum de era ăsta un test pentru a fi sau nu scriitor?

Din felul cum vorbea, era limpede că Leonard se consideră un ratat. Și totuși, publicase două romane care se găseau în librării, și pe deasupra predă la Harvard. De ce se purta de parcă lucrurile astea nu ar fi contat?

Un tip șmecher pe nume Marlon, care avea favoriți, a scris o povestire despre un tip șmecher pe nume Marvin, care stătea pe diverse canapele și, la un moment dat, bea niște bere.

Leonard i-a spus cu bunăvoință:

– Cred că ce trebuie să știm despre povestea asta este dacă – și nu o spun cătuși de puțin pentru a descuraja – e o poveste despre imposibilitatea de a ți-o pune sau nu. Pentru că dacă e despre asta, e în regulă, doar că trebuie să *știm* despre ce e.

Despre asta era și povestea *mea*?

Leonard ne-a dat să citim *Întâia mea găscă*, de Isaak Babel. Toate indiciile de suprafață – fontul, așezarea în pagină, tonul cu care a vorbit Leonard despre ea – arătau că este o poveste grozavă și importantă. Naratorul, un

intelectual, fusese trimis să se alăture unui regiment militar de cazaci. Cazacii nu erau intelectuali. Din acest punct de vedere, dacă nu și din altul, se asemănau cu sora mai mare a lui Lakshmi. Un soldat cazac cu păr blond și lung și cu „un chip frumos din Riazan“ a vandalizat valiza naratorului și a început să tragă pârțuri sub nasul lui. Alți soldați cazaci au început și ei să facă glume despre pârțuri. Naratorul încerca să citească un exemplar din ziarul *Pravda*, dar era prea distras de cazacii care se pârțuiau, astfel că i-a ordonat gazdei sale să-i aducă ceva de mâncare.

Gazda, a cărei fermă fusese recondiționată, s-a uitat la narator cu ochi căzuți, pe jumătate orbi și i-a spus că îi vine să se spânzure. Naratorul a răspuns la asta prin prinderea și omorârea unei găște, pe care i-a ordonat s-o frigă. După aceea, cazacii l-au considerat pe narator un „frate“ și au adormit cu toții într-o șură.

Mă regăseam în povestirea asta din mai multe privințe. Și eu îmi petrecusem mare parte din anii de formare încercând să mă concentrez asupra cărților pe care le citeam, înconjurată de băieți blonzi cu chipuri uimitor de frumoase, care trăgeau pârțuri sub nasul meu. Dar nu înțelegeam de ce naratorul trebuise să omoare o găscă sau de ce fusese atât de nepoliticos față de un om cu dizabilități. Oare pentru că știam că,

indiferent de cât de nepoliticoasă aş fi fost şi de câte găşte aş fi omorât, respectul şi camaraderia acelor pârţâitori aveau să fie de-a pururi întoarse împotriva-mi; că eu – numele meu, înfăţişarea mea, fiinţa mea – făceam parte din acel ceva care susţinea o astfel de camaraderie?

Ştiam că, având asemenea sentimente negative, gândesc în termeni prea simpli şi prea rudimentar – că povestea era mult mai complexă de atât şi, prin urmare, mult mai „umană“ decât eram eu. Ultimele rânduri erau despre naratorul care avea coşmaruri în acea noapte: dovadă că povestea nu-i încuraja acţiunile mai mult decât i le judeca. Marea literatură nu judeca. Ci descria indivizi complecşi care nu erau nici buni, nici răi. Oh, ştiam cum să iau un zece la engleză la fel de bine ca oricine altcineva.

—5

Lakshmi o rupsesese cu Joey.

– Ce i-ai spus?

– Adevărul. Că nu este suficient de atrăgător, nici de interesant. La început, am încercat să fiu diplomată. Dar mă tot întreba „de ce, de ce“.

A imitat o intonaţie americană când a pronunţat acele de ce-uri, într-o manieră care mie mi s-a părut amuzantă, chiar dacă şi eu vorbeam aşa.

– Și el ce-a spus?

– A *plâns*, a replicat ea.

Era ceva amuzant la furia ei evidentă, aparent îndreptățită, la directetea și la bruschețea ei. Și totuși, încă din fragedă copilărie, dintotdeauna fusese o parte din identitatea mea să fiu eu singura care nu râde când cineva alunecă pe o coajă de banană. Ceilalți oameni care nu râdeau erau cei care rămâneau cu gura căscată și care nu râdeau oricum la nimic. Și totuși, era ceva în expresia lui Joey, o combinație de sensibilitate, suferință și lipsă de imaginație, care m-a făcut să-mi fie mai puțin milă de el decât aș fi vrut.

Știam că Svetlana e de părere că mă înșel – că doar pretind că mi-e milă de oameni, când de fapt nu simt decât dispreț. Ivan îmi spusese și el ceva asemănător. „Bănuiesc că o să-ți pară rău pentru câine.” De ce mă acuzase Ivan atunci cu câinele? Că mi-era prea milă? Că pretindeam că mi-e milă mai mult decât îmi era în realitate? Că mă lăsam în voia unei senzații goale de milă, neînsoțită de acțiunea propriu-zisă? Ivan era genul de om care consideră că e amuzant când cineva alunecă pe o coajă de banană. În acest caz, eram sigură că el este cel care greșește.

– Bietul Joey! am zis cu voce tare.

– Nu-i pasă sincer de mine, doar de ideea pe care o avea despre sine, a spus Lakshmi, deschizând un nou și dureros subiect de discuție.

Oare lui Joey *chiar* îi păsa mai mult de ideea pe care o avea despre sine decât despre Lakshmi însăși? Cine era Lakshmi în realitate – în afară de cea căreia nu-i păsa prea mult de Joey? Cum s-ar fi purtat Joey dacă chiar ar fi ținut la ea? Oare purtarea lui Joey îi scosese la iveală lui Lakshmi vreo neînțelegere fundamentală despre cine era ea? Ratasem și eu ceva esențial de înțeles în privința lui Ivan? Îmi păsa oare mai mult de ideea pe care o aveam despre sine decât îmi păsase de el?

FEBRUARIE

M-am dus la petrecerea pe care Lakshmi a organizat-o la revista literară. Ea îi întâmpina pe invitați la ușă, zâmbind orbitor printre genele false.

– Ai venit! Și ce-i asta? a făcut ea, atingând materialul catifelat al fustei mele. În sfârșit, porți ceva care să-ți pună în valoare corpul!

Mătușa mea îmi adusese fusta asta și o bluză asortată în vacanța de iarnă, de la raionul firmei DKNY din cadrul magazinului Bloomingdale. Erau făcute dintr-un material ca de catifea, lucios, plisat și elastic, moale la atingere, care îmi amintea de ursulețul meu koala din pluș, Tombik, pe care îl avusesem când eram mică și la ale cărui urechi pufoase mă gândisem, în răstimpuri, ca fiind perfecte pentru afundat fața în ele și plâns. De obicei, atunci când hainele erau atrăgătoare într-o manieră superficială – prin moliciunea sau strălucirea lor sau prin faptul că aveau glugă – sfârșeau prin a arăta stupid, într-un fel aparte care te făcea să-ți dai seama că fuseseși păcălită. Dar de data aceasta nu era cazul. Cele două piese erau sinuos și subtil foarte mulate, dar fără să mă strângă. Felul în care stătea fusta pe mine părea voit, aproape cu conștiință. Costul celor două articole, care

depășise 300 de dolari, mi se părea obscen – cum de îți era permis să deții așa ceva? M-a întristat și aproape că m-a mișcat până la lacrimi să văd hainele care atârnau pe umeras în dulapul meu și al lui Riley – ale mele erau toate atât de moi, atât de confortabile, un semn al dragostei pe care familia mi-o oferise dintotdeauna.

Cineva pusese un CD de-al Ellei Fitzgerald. Muzica producea o atmosferă de adulți, tipic newyorkeză și cumva ca de Crăciun, care părea să contrasteze cu cine fusese Ella Fitzgerald. Mai mult ca sigur că ea nu ocupase astfel de spații, cel puțin nu până când a ajuns o cântăreață faimoasă. Asta însemna și că închisoarea despre care cânta cu fiecare ocazie, pe tonul ei încântător și elegant, undeva între diavol și adâncul mării albastre – ea nu era acolo, nu fusese acolo, ci într-una cu totul diferită, astfel că tu erai singurul care treceai prin ceva ce ea nu putea să treacă, prin simpla virtute a vocii ei minunate, cristaline care nu avea cum să nu transforme radical viața oricărei persoane care ar fi cântat așa.

Cercetând încăperea, am fost surprinsă să-l văd pe Şahin, de la clubul studenților turci. Stătea lângă fereastră și discuta cu un tip blond.

– Oh, chiar cunosc pe cineva la literatură, a spus Şahin când m-am apropiat. Pe mine nu prea mă interesează subiectul.

A trebuit să se aplece spre mine ca să-l pot auzi. Nu mai stătusem niciodată atât de aproape de el ca acum și nu-mi dădusem seama cât de înalt e. Prietenul lui avea și el peste un metru optzeci. Era plăcut să stau lângă ei, să mă simt cea mai mică și mai delicată. Beau în cinstea lui Șahin, căruia îi fusese acordată o bursă în Antarctica, unde avea să studieze păsările marine. Trebuia să se grăbească, pentru că iarna de aici era vara de acolo. Au făcut o glumă pe care eu nu am auzit-o, repetând cuvântul „piolet“.

– Nu știu dacă am văzut vreodată vreun piolet, am zis, stârnind multă veselie.

Șahin mi-a adus un pahar cu vin. Am băut în cinstea unui soi de petrel.

– Și ce mai e nou cu păsările? am întrebat.

Șahin a explicat că cineva din China descoperise o pasăre nouă, pe care o numise după Confucius. Altcineva descoperise că dinozaurii avuseseră pene. Asta era adevărat, și nu doar în cazul dinozaurilor aviari, ci și în cazul altor dinozauri.

Ceea ce m-a dus cu gândul la o replică de-a lui Woody Allen, despre cum nu speranța fusese „chestia cu pene“, ci Hope⁷⁵, nepotul lui, al lui Woody Allen. Nu aveam o părere prea bună despre Woody Allen, ale cărui filme cuprindeau deseori scene cu bărbați de vârstă părinților mei, care purtau conversații curative despre „liberul-arbitru“ sau care ieșeau cu adolescente ce păreau catatonice. Și

totuși, mi se părea amuzant că nepotul lui, la fel ca dinozaurii aviari și non-aviari, avea pene. Oare vinul era cel care mă ajuta să apreciez lucrurile cu un ochi mai puțin critic?

Oare de-asta încercase Ivan întruna să mă facă să beau? Clar îți venea mai ușor să te gândești la ce lucruri să spui. În trecut, scopul meu în conversații fusese să reprezint cu acuratețe lucrurile pe care le gândeam și să folosesc aceste gânduri în relație cu alte lucruri pe care le spuneau ceilalți oameni, fiind atentă totodată să nu dezvălui idei antisociale sau ignorante. Toată treaba asta necesita atâta putere de gândire, încât de obicei sfârșeam prin a nu mai spune nimic. Svetlana punctase că, dacă chiar i-aș fi ascultat cu atenție pe ceilalți, în loc să mă îngrijorez atât de ce aveam să zic, aș fi observat că toată lumea debitează tot felul de lucruri antisociale, ignorante sau irelevante, care erau deseori doar o postură pe care încercau s-o adopte, și nu reflexia adevăratei lor personalități, personalitate care, cel mai probabil, nici nu exista. Eu n-o crezusem atunci, însă ea avea dreptate: nimeni nu răspundea de fapt la ceva ce spusese altcineva, iar oamenii dezvăluiau *constant* idei antisociale.

Prietenul lui Şahin mi-a mai adus un pahar cu vin. Ce ușor și cât de plăcut era să stau acolo cu ei, spunând orice chestie, oricât de irelevantă, îmi trecea prin cap. Cei doi

băieți păreau amuzați, iar uneori contribuiau chiar ei cu propriile observații irelevante și aleatorii – cu toate că atitudinea lor generală era să fie impresionați de cât de multe observații aveam eu față de ei. Era de la sine înțeles că fetele aveau rolul de a se gândi la astfel de lucruri, de a le vedea drept amuzante. Pentru prima oară mi s-a părut că înțeleg, pentru că am putut să particip și eu la discuție, în rolul pe care și-l însușeau Priya și frumoasa nonfumătoare.

S-a dovedit că le puteam pune băieților orice întrebare îmi trecea prin minte, iar ei îmi răspundeau. L-am întrebat pe prietenul lui Șahin de unde are accentul, iar el a spus că e polonez. Atunci l-am întrebat despre sistemul de transport public din Varșovia: dacă cumpărarea biletului se bazează pe încredere, dacă există controlori ca în Budapesta, dacă scăpase vreodată de vreo amendă fugind sau cu vorba bună. El a zâmbit evaziv și a răspuns că e posibil să se fi întâmplat ceva asemănător. A mai spus că poți să mergi gratis cu tramvaiul dacă ai luptat în Revolta din Varșovia sau dacă te-ai născut chiar într-un tramvai.

Mai târziu, eram la o altă petrecere în alt cămin. De ce toate petrecerile sunau și miroseau la fel, indiferent de cei care participau la ele? Era ca și cum toți acei indivizi diferiți se strângeau laolaltă și

formau entitatea Petrecărețului etern. Asta m-a dus cu gândul la *Voltron*, niște desene animate despre cinci piloți spațiali care trebuiau să apere universul. În fiecare episod, intrau într-un bucluc grozav, unde singura fată dintre ei era mereu cât pe ce să devină o sclavă sexuală și să poarte un fruct pe cap. În ultima clipă, își aminteau că puteau să-și unească cele cinci rachete și astfel să-l formeze pe Voltron: un robot uriaș imbatabil, cu rachete în brațe și în picioare. Motivul pentru care nu-l formau pe Voltron mai devreme rămânea neclar.

– Probabil din cauza egoismului tipic individualismului american, a răspuns Șahin.

Am fost impresionată de această dovadă cum că îmi urmărise șirul poveștii lungi despre Voltron. Pe de altă parte, eram destul de sigură că *Voltron* nu este o emisiune americană. Totuși poate din cauza asta nu dădea rezultate individualismul lor egoist.

Am întrebat dacă ginul tonic mai are altceva în afară de gin și de apă tonică. Prietenul lui Șahin a spus că frumusețea unui gin tonic constă tocmai în simplitatea lui. Am ajuns să discutăm despre chinină. Șahin a spus că păsările se pot îmbolnăvi de malarie; așa se întâmplase cu păsările cântătoare din Hawaii.

– Păi atunci pune mâna și obține o bursă în Hawaii și fă-le niște gin tonic, a spus prietenul lui Şahin, aducându-ne încă un rând.

I-am urmărit pe oameni mișcându-se prin încăpere în diverse configurații. Dar ce făceau, mai exact? Nu dansau, nici nu vorbeau. „Petreceau“. Se vorbea despre asta de parcă ar fi fost cine știe ce activitate prestigioasă, onorabilă. Massive Attack se auzea la volum maxim. Mi s-a părut că aș putea desluși ce se află dincolo de toți oamenii aceia – ceva în mișcare. Aproape că îl vedeam pe Voltron ridicându-se de la pământ, cu brațul lui uriaș în aer.

Lumânări tip pastilă erau așezate pe marginea unei căzi cu picioare. Chiuvea avea două robinete. Unul pornea o apă fierbinte de te opărea; celălalt, una rece de-ți amorțeau mâinile. Era ca și cum ai fi vorbit cu un nebun. Ușa de la baie s-a deschis și a intrat prietenul lui Şahin. M-am rușinat, dându-mi seama că nu încuiasem ușa. I-am spus că tocmai plecam. Am oprit robinetul de apă rece; celălalt era prea fierbinte ca să-l ating. Însă prietenul lui Şahin a venit drept spre mine, m-a privit cu o expresie întrebătoare, aproape afectuoasă și m-a sărutat. A părut lent și ușor, nesfârșit și

imediat. Un lucru care păruse o imposibilitate atâta amar de vreme s-a petrecut atât de ușor, ca un rând de cărți căzând, iar și iar...

Mi-am adus aminte de un sfat pe care îl citisem în revista *Seventeen*, când avusesem pneumonie și, prin urmare, mama îmi luase revista *Seventeen*, despre ce să faci cu mâinile atunci Când Te Sărută El. Scria acolo să-ți pui o mână pe gâtul său și pe cealaltă, pe piept. Mâna de pe piept te lasă să simți cât de puternic și de sexy este, dar îți dă și ție o senzație de „control“.

I-am pus o mână pe piept ca să simt cât de puternic și de sexy e – cumva neașteptat de solid, ca o statuie, cu toate că, desigur, una vie. Mirosea vag și îmbătător a aftershave și puțin a transpirație, ceea ce nu avea logică, pentru că mirosul de transpirație era, de obicei, respingător. Cu cealaltă mână, abia am îndrăznit să-i ating ceafa, simțind locul de unde îi începea tunsoarea periută. Era atât de moale și de drag și de viu – atât de plin de viață. Cât de uimitoare era o ceafă, felul în care tot sângele din corpul omenesc trebuia să treacă pe acolo, ușurința cu care puteam să ucid un bărbat care, în același timp, mi-era atât de drag și de apropiat inimii mele.

El și-a pus mâinile pe talia mea, lăsându-le să alunece pe materialul moale al fustei, apoi și-a strecurat una dincolo de elastic, mai întâi până la chiloți, apoi pe sub ei. Când i-am

simțit mâna pe piele, m-a cuprins un val de panică și l-am împins ușor cu mâna de pe piept. El și-a scos numaidecât mâna din chiloții mei – întocmai cum scrisese în revista *Seventeen* că o să se întâmple. Cât de uimitor era să poți comunica astfel! Mi-a atins fața, ridicându-mi ușor bărbia, astfel că unghiul s-a schimbat și s-a adâncit. Îmi simțeam părul mățâșos în jurul gâtului. El s-a dat un pas înapoi și m-a privit încă o dată. Era ceva nou în expresia lui, ceva leneș și proprietăresc.

Ne-am întors la petrecere și ne-am alăturat cercului unde Şahin și alți câțiva „dansau“. Asta a durat o groază. Prietenul lui Şahin a dansat o vreme cu o fată scundă care purta rochie argintie. Apoi, nu știu cum, am ajuns unul în fața celuilalt, fără alți oameni între noi, după care el s-a apropiat și mai mult și și-a trecut mâna pe piciorul meu, după care m-a cuprins de talie și m-a sărutat.

– Vrei să plecăm de aici? m-a întrebat pe un ton suav, plin de subînțeles.

Eu am încuviințat din cap că da. Voisem de la *început* să plec de aici, dar nu mă întrebases nimeni. Nu am înțeles unde anume vrea să mergem și dacă o să vină și Şahin sau nu și, dacă nu, ce o să-i spunem.

– Ia-ți haina! m-a îndemnat.

Cercetam grămada uriașă de haine, când mi-am dat seama că Şahin stă chiar lângă mine.

– Ce mai e nou? mi-a spus el în turcă.

– Totul e bine, i-am răspuns, scoțând o haină din morman și încercând să-mi dau seama dacă e a mea.

– Nu trebuie să sari, mi-a zis.

– Să sar? am repetat.

El a dat din cap cu subînțeleș.

– Nu trebuie să sari. Sunt aici.

Nu am înțeles ce-mi spune. Prietenul lui s-a întors, mi-a luat haina din mâini și m-a ajutat s-o îmbrac.

Frigul îți tăia respirația. Eu și prietenul lui Şahin ne plimbam de-a lungul râului. Mâinile ni s-au atins ușor, după care mi-a luat mâna într-a lui, care era caldă și moale la atingere. De ce nu se putea să ne ținem de mână tot timpul? Brusc, mi-am amintit că în generală eu și Leora aveam obiceiul să ne plimbăm pe holuri ținându-ne de mână. Când a încetat asta să fie o normalitate?

Mă simțeam grozav să mă plimb alături de cineva atât de înalt și de puternic. De îndată ce mi-a trecut gândul ăsta prin minte, mi-am amintit că asta îmi spunea și mama când mergea pe lângă mine, lucru care pe mine mă stresa de fiecare dată. Dacă și pe tipul ăsta îl făcea să se simtă la fel? M-am uitat la el. Nu părea neapărat stresat. Poate că era în regulă, de vreme ce nu eram mama lui.

Nu am înțeles de ce a încetinit în fața unei porți de fier oarecare.

– Aici locuiesc eu, a șoptit.

Nu-mi trecuse prin minte că o să mergem acasă la el. Am trecut de poartă, dincolo de un turn cu ceas, am traversat o curte interioară, un hol de cărămidă și am urcat mai multe trepte. Cu o mișcare abilă, a descuiat și a deschis ușa, aprinzând o lumină gălbuie ce răzbătea de undeva de deasupra capetelor noastre. Când s-a aplecat să mă sărute, a fost ca și cum aș fi lunecat înapoi în apă într-una din acele zile lungi petrecute la plajă, când pur și simplu ieșeau din apă doar ca să intri la loc.

—5

La un moment dat, mi-a spus că se întoarce repede și a dispărut în baie. Am rămas în picioare, privind țintă la o grămadă de echipament de drumeție care stătea sprijinit de perete. După ce l-am privit o vreme – avea țepi – am început să mă plimb prin cameră, care era mobilată minimal, doar cu o canapea și cu o măsuță de cafea. Canapeaua, când te așezai pe ea, avea o calitate organică, ca de mlaștină. Pe măsuța de cafea era un caiet. L-am deschis la o pagină oarecare. „Încetinirea indusă prin depolarizare a dezactivării canalului de Ca^{2+} la neuronii calamarului.“ Părea să fie un semn despre cât de mare era lumea de fapt – plină de procese necunoscute.

Prietenul lui Şahin a ieșit din baie, s-a dus în locul unde stătusem până mai devreme și a

părut surprins că nu mai eram acolo. Privirea i s-a învârtit prin cameră, fără să mă vadă. Poate că mă scufundasem prea adânc în canapea. În expresia lui tolerantă, și totuși amuzată, simțeam că întrezăresc întreaga lui atitudine față de fete. Puteau fi oriunde! Ba chiar a deschis dulapul și s-a uitat înăuntru, cine știe, poate stăteam acolo gândindu-mă la menstruație.

– Sunt aici, i-am zis.

El a părut ușor enervat, ca și cum era nedrept din partea mea să mă aștept să ghicească că aș face ceva precum statul pe canapea. Și asta în ciuda naturii tradiționale,enerate a statului pe canapea. Dar poate că totul nu fusese decât în mintea mea, pentru că l-am auzit spunându-mi pe același ton suav:

– Mi-a fost teamă că te-am pierdut.

Am început din nou să ne sărutăm. Cât de firesc și de ușor părea. Brusc, am început să-mi fac griji că pare *prea* ușor, că sunt prea pasivă și că nu mă arăt interesantă sau că nu-mi exprim personalitatea. Revistele îți spuneau mereu chestii ca: „Nu sta acolo pur și simplu.” Am încercat să mă gândesc la tot felul de lucruri pe care aș putea să le fac. Nu păreau să fie foarte multe. El a început să râdă.

– Poate o lași puțin mai moale cu limba, mi-a spus.

M-am simțit încurajată: deci puteai cere sugestii.

– Trebuie să fiu interesantă? am întrebat.

El nu a răspuns.

– Relaxează-te numai, a zis în cele din urmă.

Niciodată nu-mi plăcuse când mi se spunea să mă relaxez.

În dormitorul lui, patul de jos fusese îndepărtat, însă nu era niciun birou și niciun șifonier acolo – nu era decât spațiu gol. Neavând pe ce să te urci, nu-mi era clar cum se presupunea că ajungi în pat.

– Îmi place materialul ăsta, a zis, atingându-l o clipă înainte să-mi tragă bluza peste cap: ceva ce nu mi se mai făcuse de la șase ani.

Cât de ciudat că *asta* era ca *aia* – cel mai matur lucru să se asemene cu ceva din copilărie. Când a aruncat bluza pe podea, am rezistat impulsului de a o lua de jos și de a o împături. Am simțit împunsătura regretului și a rușinii că toate astea se întâmplau cu hainele dăruite de mătușa mea. Fusese fericită să mi le cumpere pentru că erau drăguțe și atrăgătoare... și așa, într-un fel, făcute pentru că un tip să le dea jos și să le arunce pe podea? Unchiul meu era cel care avea o slujbă și aducea bani în casă, bani pe care îi dăduse mătușii mele. Nu te mai gândi

la asta, mi-am zis. Prietenul lui Şahin s-a întins după sutienul meu, pe care a încercat să mi-l desfacă de la spate.

– Se desface din faţă, i-am zis, tocmai când el îl desfăcuse deja – de la spate.

A găsit şi fermoarul ascuns, iar fusta a căzut la podea cu un şuierat uşor. Am păşit afară din ea şi am ridicat-o degrabă, punând-o pe spătarul unui scaun.

Cămaşa lui dispăruse. Cum de avea un piept şi braţe atât de puternice? Am ajuns să înţeleg mai bine motivul pentru care trupul unui bărbat era atât de incitant: nu doar în sine, ci şi pentru cum te făcea să te simţi, zveltă şi maleabilă prin comparaţie.

S-a dovedit că singura modalitate de a ajunge în pat era să te caţeri pe birou şi cumva să sari de acolo în el. De ce ai alege să trăieşti aşa? Faţa lui de pernă era neagră, cu un craniu alb. Sunetul cataramii curelei lui mi-a stârnit o senzaţie între picioare. Cum de ştiau picioarele? M-am gândit la zicala „pereţii au urechi“, iar apoi la „picioarele au urechi“ şi la cum se presupunea că trebuie să fie un moment sexy, când Shakespeare vorbea despre picuratul otravei în ureche.

– Te amuză ceva? mi-a şoptit.

Am început să-i explic, dar nu părea interesat. Cât de radical părea să simţi atât de mult din pielea altcuiva – nu doar cu mâna, ci cu tot trupul. Nu mai văzusem niciodată asemenea ochi atât de aproape:

albaștri-cenușii, cu picățele căprui. Mi-a pus mâna între picioare, dându-mi la o parte chiloții. De data asta, l-am lăsat.

– Ah, Isuse!

În tonul vocii lui se simțea un oarecare regret, ca și cum ceva avea să-l bage, dintr-un motiv necunoscut, în belele. Senzația de a fi eu cea care să-l bage în belele îmi tăia respirația.

Încercam să inventariez toate urmările posibile la fel de repede pe cât se derulau faptele. Știam că se presupune ca prima oară când faci sex să fie cu cineva special, care să țină la tine. Mai știam și că, și dacă nu e prima oară din viața ta când faci sex, nu trebuie niciodată să se întâmple, cu nimeni, la prima întâlnire. Cum nu mai făcusem niciodată sex și nici măcar nu fusesem la o întâlnire cu tipul ăsta, indiciile îmi spuneau că nu trebuie să-l las să facă sex cu mine, dacă asta încerca la această întâlnire a noastră cu numărul zero.

Pe de altă parte, Svetlana făcuse totul ca la carte și nimic din toate alea nu sunau prea grozav. Nici măcar Svetlana însăși nu părea prea entuziasmată în privința asta. Mai mult decât atât, să presupunem că nu voiam să urmez drumul acela – cine știe când avea să se mai prezinte o astfel de oportunitate? Tipii speciali, atenți, blânzi, care vorbeau mereu

despre respectul pe care îl poartă femeilor nu păreau niciodată interesați de mine. Sinceră să fiu, nici eu nu eram fana lor numărul unu.

Cu cât mai gândeam mai mult la asta, cu atât mai puțin înțelegeam de ce durata condiției mele actuale – lipsa asta de demnitate și blocajul meu, senzația că încă eram oarecum legată de Ivan – trebuia să depindă de capacitatea mea de a găsi un fraierică oarecare care să-mi spună că sunt specială. Știam deja că sunt specială. Atunci de ce aveam nevoie de un fraierică?

Cât despre tipul ăsta, a cărui mână era deja vârâtă cu totul în chiloții mei, atingându-mă într-o manieră care se apropia, și totuși diferea – era mai agitată, mai frenetică – de felul în care mă atingeam eu... îmi pierdusem șirul gândurilor. Unde eram? A, da: având în vedere că nu părea să creadă că sunt specială și că părea să interacționeze cu mine doar în calitate mea de fată, de femeie, de membră a acelei categorii după care alerga el în virtutea identității lui – aveam o senzație de euforie și de eliberare, unul dintre cele mai incitante lucruri care mi se întâmplaseră vreodată.

Atunci s-a dus cu mâna încă și mai în interior și a făcut ceva care m-a înghețat de spaimă. Am conștientizat, după cum se întâmpla de obicei, că toate gândurile mele de până atunci n-au avut niciun rost. Nu mă

puteam „hotărî“ dacă să merg mai departe așa cum nu te puteai hotărî să-ți îndoi cotul în direcția opusă.

– N-am cine știe ce experiență, am mărturisit.

– Nu-i nimic, mi-a spus, retrăgându-și mâna.

Era ciudat cum unele lucruri pe care le spuneam nu păreau să aibă nicio însemnătate pentru el, pe când altele aveau un înțeles recunoscut, la care dădea imediat răspunsul.

– O să-ți arăt ce poți să faci, mi-a spus cu vocea lui suavă.

Deci iată și lucrul despre care vorbea toată lumea: „dorința lui“, care era cât se poate de tangibilă și de reală. Chiar avea vreo legătură cu mine? Mi-a luat mâna într-a lui. Auzisem deseori expresia „lucru manual“. Era evident că despre asta era vorba acum. Și totuși, mai era ceva despre care nu auzisem niciodată: distanța dintre semnificat și semnificant. În vreme ce sintagma „lucru manual“ suna generic, mecanic și dur, actul în sine era precis, organic, moale și puțin scârbos. Pielea era atât de fragedă și de mobilă. O creatură fără ochi care intra și ieșea din ascunzișul ei. Nu-mi închipuiam cum ar fi fost să-mi intre în corp – cum ar fi încăput, care ar fi fost rostul.

El mi-a dat drumul la mână, ca să continui de una singură, dar s-a dovedit că nu fac cum trebuie. Mi-a demonstrat el cum se face: mai viguros, mai ritmic, mai tare, mai încet. La început, îmi doream să fac o treabă bună, dar cât de curând m-am demoralizat. Simțeam că îmi scapă prea multe. Nu ar fi făcut singur o treabă mai bună? Care era rostul să delege sarcina altcuiva, care avea s-o facă mai prost? Palma mi-a fost săgetată de durere. Dacă aveam să mă aleg iar cu sindromul de tunel carpian, după cum mi se întâmplase cu catalogul de grădinărit?

Pe când mă gândeam cum să dau, cu diplomație, glas îngrijorărilor mele, s-a întâmplat fix lucrul pe care l-am văzut deseori simbolizat în filme cu ajutorul gheizerelor, al fântânilor sau al sistemului de irigație. Însă asta fusese o țâșnitură atât de mică și de neajutorată, atât de fragedă, că părea o nouă plantă de primăvară. Nu m-am putut abține să nu mă simt mișcată. El a scos un șervețel dintr-o cutie prinsă între cadrul patului și perete. Șervețele, nu hârtie igienică: un act de clasă, m-am gândit, fiindcă o parte din mine genera în permanență câte un comentariu.

Îmi făceam griji că va trebui să dorm aici, în patul ăsta îngust cu o singură pernă sinistră, dar a devenit limpede că așa ceva nu era de așteptat. M-a ajutat să-mi strâng hainele, m-a urmărit din priviri cum mă

îmbrac, m-a sărutat și mi-a cuprins încă o dată talia. Mi-a părut atât de rău când și-a luat mâna de pe mine și a încetat să mă mai sărute. De ce partea preferată a fiecăruia era diferită de a celuilalt?

—5

Dimineață m-am trezit devreme și m-am dus la alergat. Era prima zi din întreg anul în care puteai să-ți închipui cum o să fie primăvara. Soarele se reflecta strălucitor în oglinda râului. Ambarcațiuni cu echipaj tăiau cursul apei ca niște insecte lungi. Totul părea nou și proaspăt vopsit. Vopseaua veche părea proaspăt ciobită.

Abia mai târziu, după ce am făcut un duș și mă îmbrăcam, mi-a căzut în cap o ditamai indispoziția, făcându-mă să înțeleg că nu era posibil să scap de mahmureală alergând.

Când m-am trezit din nou, câteva ore mai târziu, durerea de cap îmi dispăruse, cu toate că mă simțeam ca și cum murisem, iar nimic din jurul meu nu era adevărat. Vremea era aproape neschimbată. În drumul meu spre bibliotecă – nu știam unde altundeva să mă duc – am dat peste Gavriil, care mi-a propus să facem o plimbare. Ne-am plimbat prin jur vreo două ore, scăldându-ne în lumina calduță a soarelui.

Nu avusesem de gând să-i zic ceva despre noaptea trecută, însă vorbise atât de mult despre Katie, că până la urmă i-am zis că întâlnisem un tip și că mersesem acasă la el.

– Câți ani are? a întrebat Gavriil.

Nu știam să-i răspund la asta, pentru că nu pomenise nimic de ziua lui de naștere.

– Douăzeci și trei, i-am spus.

Gavriil a zis că lui toată treaba asta i se pare dubioasă. M-a privit în ochi, mi-a luat mâna într-a lui și mi-a spus că el e de părere că ar trebui să fiu cu cineva care să țină sincer la mine.

La cină, Riley m-a întrebat dacă „mă văd cu cineva“.

– Nu, i-am răspuns.

Ea s-a încruntat ușor.

– Adam mi-a spus că te-a văzut cu cineva la o petrecere.

– Asta e adevărat, dar doar l-am întâlnit la petrecere, am zis, încercând să-mi amintesc cine e Adam. E prieten cu Adam?

– Adam nu-l cunoaște foarte bine, dar a spus că e de părere că e un tip foarte de treabă. E mai mare, nu?

Am recunoscut în Riley aceeași curiozitate pe care o văzusem mereu la mătușile mele, când mă întrebau cu cine ies la întâlniri.

La coadă la spălătorie, un tip își descria interviul de recrutare la compania McKinsey.

Nu îți cereau informații, ci te invitau să rezolvi niște ghicitori. Acestea erau despre misterele producției în masă: cum erau făcute M&M-urile, cum ajungea pasta de dinți în tub.

– Vor să vadă cum gândești, a zis el, pe un ton înveninat.

După cină, am avut iarăși chef de plimbare. Am pornit de-a lungul râului înspre MIT, ascultând caseta cu Tom Waits pe care era cântecul „Innocent When You Dream“. Sentimentalismul urlat mă făcea să râd, dar mă și mișca. Dorul cuiva care nu mai era inocent după niște timpuri când fusese astfel – ideea de a obține, în vis, o amânare de la non-inocență, sau de la orice alt aspect din prezent, mă făcea să cred că o să plâng, cu toate că, în realitate, nu mai puteam. Îmi secaseră lacrimile. Înainte, crezusem că tristețea e cea care vine prima, lacrimile fiind rezultatul ei, însă realitatea era mult mai complicată, pentru că odată ce nu mai aveai lacrimi, tristețea se diminua și ea, se împutina. Dacă Zoloft dădea rezultate deshidratându-te?

Clădiri masive flancau râul. Unele erau închise la culoare, semănând cu niște depozite, altele erau puternic luminate. Răsărise și luna, iar avioanele și sateliții

sclipeau misterios. Am simțit că venise timpul să fac inventarul: să privesc în urmă și să văd ce învățasem despre o viață trăită estetic.

În forma ei cea mai simplă, o viață trăită estetic presupunea seducerea și abandonarea tinerelor fete, luându-le mințile. Asta învățasem din cărți. Se punea problema punerii în practică: ce-ai fi făcut dacă *erai* o tânără fată? Nadja fusese una și încercase să ducă o viață estetică. Ceea ce a presupus ca ea să fie sedusă și abandonată și să-și piardă mințile. Dar asta fusese pe-atunci. Ce ar fi trebuit să faci în zilele noastre: să seduci și să abandonezi bărbați? Făcuse feminismul posibil un asemenea lucru? Ceva la ideea asta nu-mi părea a fi estetic. Gândește-te numai la bărbații furioși și nemulțumiți. Poate că ar fi trebuit să seduci și să abandonezi tot tinere fete: oare feminismul făcuse *asta* posibil? Dar ce să faci cu tinerele? Și nu te-ar fi făcut acest lucru să pierzi, de fapt, în fața bărbaților?

Poate că era în regulă doar să-i „distrugi“ pe bărbați într-un sens mai larg: nu așa cum bărbații le stricau pe tinerele fete, izgonindu-le din sânul societății la mănăstiri sau instituții de boli mintale, ci, mai degrabă, făcându-i să plătească pentru diverse, după cum se întâmpla încă de pe timpul lui Kierkegaard. Nu vedeam niciun avantaj material din a băga o altă ființă umană

într-un spital de nebuni; însă, cu bani, puteai călătorii sau scrie cărți. Puteai trăi o viață estetică.

Unde trăgeai linia între încercarea de a face pe cineva anume să se îndrăgostească de tine și să-ți dea bani și încercarea de a câștiga bani de pe urma celorlalți, într-un sens mai general?

Următorul cântec de pe albumul lui Tom Waits se numea „I'll Be Gone“. În versurile lui, Tom Waits enumeră diversele lucruri pe care are de gând să le facă diseară: să taie inimile faraonilor, să bea o mie de epave, să picteze cearșaful de pe patul lui. Refrenul era: „Iar de dimineață, voi fi dus.“ Pe fundal, un cocoș cântând. Asta m-a dus cu gândul la un rând din *Jurnalul seducătorului*, în care seducătorul stă treaz, târziu în noapte, complotând distrugerea Cordeliei, gândindu-se la cât de trist e totul, iar atunci se aude cântând un cocoș, ceea ce îl face să se întrebe dacă și Cordelia l-a auzit – doar că ea avea să creadă că vin zorii unei noi zile.

Tom Waits devine din ce în ce mai inventiv, iar acum zbiară pur și simplu cuvinte la nimereală: „Trei sute șaiszeci de kilograme de nitrogen!“ „Am un tovarăș francez!“ „I'll Be Gone“ părea, într-un fel, un antidot la sentimentul stârnit de noul single al celor de la Cranberries, „When You're Gone“: armoniile sale siropoase, în stilul

doo-woop specific anilor '80 reproduceau iar și iar grozăvia pluristratificată, ca dintr-un vis, a tuturor lucrurilor care se vor petrece în lipsa ta. Cum să fac să mă dau și eu dusă?

Una dintre soluții părea să se găsească în versurile cu plecatul din țară: „I'm leaving the country.“ „I'll have to leave the country.“ Nu cumva călătoriile internaționale fuseseră, într-un sens, etalonul după care măsura Ivan valoarea unui om – cu toate că, din multe alte puncte de vedere, păruse să-i privească de sus pe cei bogați? Mai târziu, în Ungaria, îmi puseseră și alții aceeași întrebare – „În ce alte țări ai mai fost?“ – pe același ton, dând de înțeles că plecatul din țară nu este un indiciu al privilegiului, ci un soi de realizare.

Care era legătura dintre plecatul din țară și trăirea unei vieți estetice? Oare era ceva anume în America ce îți făcea viața să fie inestetică? Sau numai mie mi se părea astfel? Nu credea toată lumea că americanii sunt un popor de bebeluși? În cea mai mare parte a copilăriei mele, am fost singurul copil din capitolul american al familiei mele și singura americancă din orice parte a familiei mele, astfel că nu a existat o distincție clară între caracterul meu american și cel de copil: felul în care părinții mei trebuiau să-mi care untul de arahide și vitaminele cu *Familia Flintstone* într-o servietă, iar ceilalți copii trebuiau să fie avertizați să nu râdă de mine pentru că nu știam anumite lucruri. (Vara mea Evren încă

se mai plânge de asta: de cum plângeam din orice, iar numai ea era învinovătită.) Nu așa erau văzuți *toți* americanii și de oamenii din alte țări – cu inocența lor, cu Disney-ul lor și cu incapacitatea lor de a conduce mașini cu cutie manuală de viteze? Cu felul în care erau protejați – cum fusesem și eu protejată – de mare parte din „realitatea” care se petrecea în altă parte?

Înainte, îi judecasem pe cei care își făceau deja griji în privința verii, care aplicau disperati la slujbe la Merrill Lynch sau care plănuiau să construiască case în Tanzania. Însă acum mi-am dat seama că mă înșelasem: și eu trebuia să încep să mă panichez. Cumva, a trebuit să fac pe cineva să mă plătească ca să ies din țară.

Care era legătura dintre a pleca din țară, a-i distruge pe alții, a te îndrăgosti și a face sex? Evident, era una. Treptat mi-am dat seama că, atunci când venea vorba despre sex, confundasem o măsură de urgență cu o politică de sustenabilitate. Însă urgența fusese copilăria însăși, iar sexul era acel lucru care te făcea să nu mai fii copil. Era primul lucru care îți puneia punct copilăriei.

Crezusem că o viață estetică o să fie mai degrabă un șir de aventuri, ca într-un roman de maturizare sau ca ciclul de viață al unei broaște, în care există o progresie măreață ce culminează cu „maturitatea”, apoi cu

capacitatea de a procrea. Dar era imposibil să-ți imaginezi o viață estetică, sau orice fel de viață, fără să te îndrăgostești. Fără dragoste, cunoașterea însăși devenea un chin; se transforma în hărțuire și în obligație. „Țara mea.“ „Învată despre țara mea.“ Să fii îndrăgostit era singurul lucru din lume care te făcea să *vrei* să înveți despre țara celuilalt sau despre orice altceva din afara experienței tale de viață. Îndrăgostirea era aspectul esențial al unui roman. Cuvântul rusesc pentru „roman“, *roman*, însemna și „aventură romantică“. O „aventură romantică“ presupunea sex, sau cel puțin ridica problema sexului.

Care era relația dintre a te îndrăgosti și a face sex? Până și în generală, știusem că „îndrăgostirea“ avea legătură cu faptul că mi se udau chiloțerii, cu visele în care eram însărcinată și cu dorința de a căuta cuvântul „orgasm“ în dicționar. Însă nu mă gândisem mai departe de atât. Nu fusese niciodată cea mai presantă problemă a mea – mai ales de vreme ce nimeni nu dădea vreun semn că și-ar fi dorit să facă sex cu mine. Acum se schimbaseră mai multe variabile. Întâi de toate, urgența se terminase și nu mai aveam nevoie să fiu copil. Venise timpul să fiu scriitoare și să înțeleg condiția umană. În al doilea rând, nu voise tipul ăla, prietenul lui Șahin, în retrospectivă chipeș – nu voise el să

facă sex cu mine? Am re trăit interacțiunea iar și iar în mintea mea și n-am găsit nicio altă interpretare a evenimentelor.

Dacă îndrăgostirea este singura modalitate de a învăța ceva și dacă îndrăgostirea are de-a face cu *sexul*, oare faptul că nu „făcusem“ sex explica de ce părea că n-am învățat nimic – să zicem, despre Ungaria – și de ce tot ce am învățat părea cumva incomplet și irelevant? Oare sexul – să „fac“ sex – avea să-mi redea înțelesul propriei vieți ca poveste?

Ar fi trebuit să o fac cu tipul ăla, când mi s-a ivit ocazia? S-o fac acum? Cum aș proceda? Și oare ar mai vrea? Deloc convenabil, nu-i reținusem numele. Şahin ne făcuse cunoștință, însă amândoi aveam nume străine, genul de nume pe care trebuia să le auzi de câteva ori ca să le reții. Începea să pară de rău augur faptul că nu-mi ceruse să-mi repet numele. Pe de altă parte, poate că ratase momentul potrivit și plănuise să-l întrebe mai târziu pe Şahin. De îndată ce mi-a venit în minte această posibilitate, am fost sigură că o să se întâmple următoarele: că o să-mi afle numele și o să mă contacteze, într-un fel sau altul.

MARTIE

Cea mai consacrată modalitate de a face pe cineva să te plătească să mergi în străinătate era să fii scriitor-cercetător pentru publicația *Let's Go*. În fiecare an, trimiteau cam o sută de oameni prin toate colțurile lumii, cu scopul de a-și actualiza ghidul din anul precedent. În dosarul meu de candidatură, am pus Rusia ca prima alegere, urmată de Argentina și de Spania.

Între timp, la biroul de angajare a studenților, am găsit postată o slujbă de vară din partea unui producător de mâncare congelată din Peru care încheiase un parteneriat cu un lanț de supermarketuri din Moscova și care căuta un vorbitor de engleză care să știe și rusă sau spaniolă. Nu era clar ce implica slujba, dar m-am bucurat să candidez, pentru că studiasem și rusă, și spaniolă.

S-a dovedit că la Radcliffe College se dădeau burse speciale de călătorit pentru femei. La început, a părut nedrept să încerc să trag foloase financiare de pe urma faptului că eram „femeie“, de vreme ce pentru mine lucrurile erau mult mai ușoare decât fuseseră pentru mama și mătușile mele. Pe de altă parte, îmi devenea din ce în ce mai limpede

că pur și simplu nimic nu era drept. Cei care îți spusese asta în copilărie ori doar glumiseră, ori încercaseră să-și ascundă propria lipsa de integritate. Așadar, i-am dat bice și am aplicat pentru bursa care echivala cu taxa de școlarizare pentru un program acreditat de studii de vară în Sankt-Petersburg.

Nu mai primisem nicio veste de la prietenul lui Șahin, așa că am hotărât să-l întreb pe Șahin cum îl cheamă. El n-a părut deloc încântat, dar mi-a spus. Numele lui era Przemysław. Ei bine, asta explica totul. Într-unul dintre romanele lui Iris Murdoch care ne plăceau mie și mamei era un personaj căruia tuturor îi spuneau Contele, nu pentru că ar fi fost conte, ci pentru că era polonez și nimeni nu putea să-i pronunțe numele. „Ăsta-i nume de mâncare de câini“, îi spusese cu bunăvoință unul dintre învățătorii lui. Îmi aduc aminte de partea cu „mâncarea de câini“ și cu „bunăvoința“, dar și de încă o replică, care spunea așa: „Contele își dăduse de-acum seama cât de iremediabil de polonez era condamnat să fie.“ Oare și Przemysław avea problema asta?

Erau doar doi Przemysław în baza de date a universității, iar unul dintre ei era la stomatologie. I-am compus cu grijă un e-mail

celuilalt, în care îl întrebam dacă vrea să bem o cafea împreună. Mi-a răspuns numaidecât: „Sincer să fiu, nu prea beau cafea.“

S-a dovedit că mereu era câte o petrecere pe undeva. Puteai să mergi la câte una în fiecare seară. Nu trebuia să-i știi pe cei care locuiau acolo. La una dintre petreceri am dat peste Ham, un tip care fusese la cursul de „Lumi construite“ de anul trecut. Avea părul mai lung acum și vopsit în verde. Mi-am dat seama din felul în care m-a îmbrățișat că aș fi putut să merg acasă cu el dacă aș fi vrut. M-am plimbat prin încăpere, bând bere caldă dintr-un pahar de plastic. Toată lumea era obsedată de berea asta, care era dintr-un butoi. Eu nu mai văzusem niciodată un butoi de bere. Arăta amuzant de literal. M-am dus înapoi unde stătea Ham și am rămas foarte aproape de el. Bineînțeles, în maximum două minute, m-a petrecut cu brațul și m-a întrebat dacă nu vreau să plecăm. Fusese dintotdeauna așa ușor și nu observasem eu?

Armata de figurine pictate din plumb, din diverse triburi și rase, ocupa fiecare centimetru din camera lui. Sertarele comodei erau trase mai mult sau mai puțin și acoperite cu fetru verde, astfel încât formau niște terase, unde era în desfășurare un război. Dând la o parte un pluton de troli armați de pe pat, Ham mi-a vorbit despre

iubita lui din Anchorage, care avea o problemă de alimentație. Mi-a mărturisit că dintotdeauna fusese atras de mine la cursul de „Lumi construite“, unul la care literalmente nu venea niciun student normal. I-am spus că nu mai făcusem sex niciodată. El a zis că sunt multe alte lucruri pe care le-am putea face. Deci, teoretic vorbind, nici cu el n-am făcut sex. Avea un penis uriaș, înfricoșător, curbat la vârf, ca un corn de suflat.

La o altă petrecere, am băut două romuri cu cola și mi-a fost extrem de rău. Nu mai vomitasem de când eram mică. A fost mai rău decât îmi aminteam. Gazda, un tip pe care abia dacă-l știam, a părut sincer îngrijorat și a plecat de la propria petrecere ca să mă conducă acasă.

– Nici nu m-am gândit că o să vii, mi-a repetat el.

A doua zi, m-am trezit cu o senzație de rău mai mare decât îmi aminteam să fi trăit vreodată în toată viața mea. M-am târât să iau micul-dejun târziu și abia dacă l-am recunoscut pe Juho, care stătea în fața mea.

– Sper că nu mă vei crede nepoliticos, dar arăți groaznic, mi-a zis.

În priviri i se citea experiența cuiva care era limpede că avusese parte de o sumedenie de mahmureli la viața lui și care mai avea și

un doctorat în chimie. I-am povestit ce s-a întâmplat și l-am întrebat cum e posibil să mă simt atât de rău după numai două băuturi, de vreme ce băusem mult mai mult de atât în trecut și nu avusesem nimic.

Juho mi-a explicat că sunt multe lucruri pe care nu le înțeleg despre felul în care acționează alcoolul asupra creierului. Fiecare dintre noi reacționăm diferit la compușii care însoțesc producerea de etanol, care, la rândul său, reacționează diferit la carbonatare, la zahăr și la cafeină. Spirtoasele de culoare închisă, precum romul, au mai mulți compuși decât vodca, pentru că nu sunt distilate la fel de mult, iar romul ieftin e distilat mai puțin decât romul scump. În cele din urmă, sunt atât de mulți factori implicați, încât probabil că niciodată nu ai cum să știi de ce ți se face rău o dată și de ce nu ți se face altădată, dar o idee bună e să bei multă apă și să eviți băutura ieftină.

– Interesant este că efectele mahmurelii par să semene cu un ușor sevraj, deci te-ai simți mai bine dacă ai mai bea. Chiar am niște vodcă în cameră, a spus Juho.

– Oh, Dumnezeu mare, *nu!*

Juho mi-a povestit despre cum unii islandezi tratează mahmurelile mâncând carne de rechin putrezită special, după ce a fost îngropată multă vreme în nisip.

– Bine, nu vreau să mai vorbesc și nici să mă mai gândesc vreodată la asta, dar pentru cât timp o îngroapă?

– Ei bine, doar pentru câteva luni, cred.

Am adoptat, în conversația noastră, atitudinea universal amuzantă față de alcool – față de oamenii care vomită, își pierd cunoștința și sunt mahmuri. Și totuși... simțeați că mori. Desigur, nu mureați pe bune. Să fi fost asta sursa amuzamentului: discrepanța dintre cât de rău te simțeați și cât de trivial era de fapt?

Atunci mi-am amintit că, în toamnă, un tip de la MIT chiar murise de pe urma consumului excesiv de alcool în timp ce voia să intre într-o frăție. Pe atunci, am clasificat-o drept o poveste despre un tip care a fost atât de prost, încât a băut până a murit. Acum nu mai părea la fel. La urma urmelor, și eu fusesem suficient de proastă cât să beau până mi se făcuse rău. Și asta pentru că s-a întâmplat fără să-mi dau seama. Deci poate că nici tipul ăla nu și-a dat seama. În general, de ce era considerat lăudabil, sociabil și amuzant să faci lucrul ăsta care de cele mai multe ori te făcea să te simți ca și cum ai fi în pragul morții, ba chiar ocazional îți provoca moartea?

Desigur, nu exista petrecere fără alcool; acum înțelegeam asta. Înțelegeam motivul. Motivul pentru care oamenii erau insuportabili. Dar nu exista și o altă cale?

Juho vorbea despre diversele cercetări asupra alcoolismului pe care le făceau unii în Finlanda. Dar de ce nu cerceta nimeni chestiunea mai directă, anume cum să-i faci pe oameni mai puțin insuportabili?

– Ar putea fi un caz în care să fim nevoiți să reducem o problemă mai mare, pe care n-o putem rezolva, la una mai mică, rezolvabilă, a adăugat Juho.

—5

Într-o duminică după-amiază, eu și Oak ne-am dus la arhiva de film ca să vedem o versiune restaurată de-a lui *Ivan cel Groaznic*. Apoi ne-am plimbat prin clădirea dedicată artelor. După ce a plecat echipa de curățenie, ne-am întors în camera întunecată de proiecție și ne-am așezat pe podea – era interesant să vezi ecranul dintr-un unghi atât de diferit –, discutând sporadic despre bărbi. La un moment dat m-am întrebat dacă Oak o să mă sărute și chiar m-a sărutat. Nu era cineva pe care doar ce-l cunoscusem și nici nu băusem. Oare de-asta părea cumva mai solicitant din punct de vedere cognitiv decât de obicei? Era „ceva rațional”? Avea să fie iubitul meu acum? A început să-mi desfacă nasturii de la blugi, dar i-am spus, și era adevărat, că sunt la menstruație, astfel că, la puțin timp după, ne-am șters de praf și ne-am dus la cină cu Riley și cu restul.

Când ne luam toți la revedere unii de la ceilalți, am rămas o clipă în urmă lângă Oak, iar el m-a luat puțin de mână, dar, în afară de asta, nimic n-a fost altfel decât de obicei.

La o altă petrecere, am întâlnit un tip care combina o manieră atât de grotescă, de mușcătoare și de intruzivă de a săruta cu o atitudine atât de plictisită, de rânjită și de atotcunoscătoare, încât nu am putut să merg mai departe. Tipul avea același accent ca Lakshmi, despre care vorbea cu aroganță și cu familiaritate. Petrecerea se ținea într-un loc mai îndepărtat, așa că a trebuit să aștept apoi un sfert de oră în frig într-o stație de autobuz, dându-mă grav bolnavă și încercând să-l împiedic pe tipul ăla să mă mai muște de gât.

În trecut, de fiecare dată când le auzeam pe fete discutând despre diverși băieți că sărutau bine sau nu, presupuneam, fără să le contrazic conștient, că exagerau într-o oarecare măsură: confundând sentimentele pe care le aveau față de tipul respectiv, fie ele bune sau rele, cu tehnica lui. Păruse că sărutatul nu era ceva la care să te pricepi sau nu. Dar acum îmi dădeam seama cât de mult mă înșelasem.

Toată săptămâna următoare, am continuat să dau peste tipul ăla. Iar el îmi tot rânjea de pe la colțuri, adresându-mi remarci pline de subînțeles.

I-am trimis încă un e-mail Contelui. „Bine, uită de cafea“, i-am scris. „Am nevoie să mă ajuți cu ceva.“ Am încercat să-i explic cât mai clar problema, astfel încât să nu înțeleagă greșit, pentru că nu știam cât de atent citea. După ce am apăsat CTRL-S, am început să-mi fac tema la rusă. Făcusem trei exerciții când a sunat telefonul.

Vocea lui era mai gravă decât mi-o aminteam. Îmi plăcea să aud cum îmi pronunță greșit numele.

– Selin a vorbit la telefon cu *un băiat*, a spus Riley, după ce am închis.

Eu am zâmbit forțat. De unde știuse? Toată conversația nu durase mai mult de un minut. Probabil își dăduse seama din tonul vocii mele.

Următoarele trei zile au fost printre cele mai liniștite din toată viața mea. Nu m-am gândit la ce avea să se întâmple. Totul era aranjat, așa că în sfârșit puteam să *nu* mă mai gândesc la asta.

În seara celei de-a treia zi, m-am dus la alergat, am făcut un duș și m-am holbat la jumătatea mea de dulap. Trebuia să mă dichisesc? În cele din urmă, mi-am pus blugii și un tricou reiat portocaliu-închis de la Garment District. Eram pe picior de plecare, când mi-am dat seama că mi-am rătăcit cheile. Le-am căutat zece minute înainte să

dau peste ele în cel mai evident loc: sub Stanley. Când l-am ridicat, chiar a catadicsit să se întoarcă și să se uite la mine. Ce se afla în spatele ochilor săi galbeni cu pupile aproape migdalate? Și-a întors atunci privirea ca să se zgâiască la perete.

Ceasurile tocmai se dăduseră cu o oră înainte. Era șapte și cinci. Crengile copacilor se răsfrângeau golașe pe fundalul cerului la amurg, dar pe ici, pe colo la lumina felinarelor stradale se întrezăreau mugurași care începeau să înflorească. Plouase mai devreme, iar trotuarul era încă ud, apa clipocind când a trecut o mașină. Adulmecam totul din jur: ploaia, asfaltul, cauciucurile, pământul reavăn, copacii golași, frunzele abia vizibile. Vedeam viața – o vedeam fix așa cum era.

La început, am dat să mă grăbesc cum îmi era obiceiul, pentru că „întârziaseam“. Dar apoi m-am gândit mai bine. Nu pleca nicăieri. Ar trebui s-o iau încetișor, să văd cât mai multe înainte ca fereastra aceea să se închidă din nou.

– Am fost foarte surprins când ți-am primit e-mailul, a spus Contele. Nimeni nu mi-a mai scris vreodată ceva asemănător.

– Nu? am zis, uitându-mă prin cameră.

El mă privea într-o manieră amuzată, ironică.

– Cred că putem amândoi să păstrăm un secret, a zis, pe un ton sugestiv.

Ce presupunea asta? Că nu aveam voie să spun nimănui?

– Mhm, am făcut eu, fără să mă angajez la nimic.

Cu colțul ochiului, am observat o cutie de trei prezervative și un tub de lubrifiant parțial stors. La ce fusese folosit? Când fusese achiziționat? Cum a ajuns lubrifiantul în tub? M-am gândit la fabricile alea uriașe și la mașinăriile imense și la milioanele de dolari, la matrițele care dădeau forma și modelau plasticul topit, la inginerii și la consultanții angajați, la trimiterea unora dintre acei consultanți prin cantinele studențești, ca să-i întrebe pe studenți cum ajungeau diversele substanțe coloidale în tuburi – pentru că voiau să vadă cum gândesc ei.

– N-ai nimic de băut? l-am întrebat.

– Adică alcool? N-am, îmi pare rău. Ai emoții?

În voce i s-a strecurat o nuanță de ironie. Mi s-a părut ucigător. Trebuia să fac ceva ca să schimb asta. M-am forțat să-l privesc în ochi și i-am luat mâna – mi s-a părut cel mai îndrăzneț lucru pe care l-am făcut vreodată –, apoi i-am pus-o pe pieptul meu, pe locul unde aș fi zis că era inima, doar că pentru moment nu mai știam care e stânga și care e dreapta.

Ce mai conta, nu-mi reverberau bătaile în toată cutia toracică? A funcționat. A redevenit serios.

– Nu trebuie să facem nimic din ce nu vrei, a spus.

– Știu asta, am răspuns.

El și-a mutat mâna mai jos.

– O s-o luăm foarte încet.

Iar apoi m-am simțit ca și cum aș fi alunecat din nou în apă după ce stătusem pe nisipul fierbinte, conștientă de acest du-te-vino, între plajă și mare, până când soarele avea să ardă de tot și să se cufunde în mare. M-am simțit deopotrivă calmă și excitată, într-un fel care era cumva imposibil de inspirat – cu toate că voiam s-o inspir. Ne-am curentat puțin când mi-a desfăcut blugii – n-o lua puțin cam prea ad litteram? –, dar odată ce mi-am revenit, n-a fost neplăcut să port mai puține haine.

Pe chip i se citeau o sumedenie de expresii. Știam că nu simte ce simt eu, dar părea, cel puțin în acea clipă, că simte la fel de multe ca mine. Cum mă simțeam apropiată de el, iar el de mine, îmi dădeam seama de asta, m-am gândit: l-ar fi omorât să fi băut o cafea înainte? Am trecut prin bizarul supliciu de a ne urca în patul lui.

Am înțeles rostul de a te preface că ai orgasm. Era evident că nu avea să se oprească din ce făcea până când nu s-ar fi schimbat ceva. Dar

nu era neapărat bine, iar eu nu știam cum să-l îndrum. Era ca și cum auzeai un zgomot venind din pădure, dar nu știai din ce direcție vine și, chiar dacă ai fi știut, ți-ar fi luat prea mult ca să ajungi acolo – în ultima vreme părea că durează din ce în ce mai mult – și m-aș fi îngrijorat că ajunge să se plictisească sau să se simtă prost, și chiar dacă aș fi știut sigur că nu e nici plictisit, nici că nu se simte prost, tot n-aș fi putut suporta intensitatea și tensiunea fără să știu când și cum și dacă acțiunea o să aibă vreo finalitate. Devenea din ce în ce mai imperativ pentru mine că trebuie să ating sau să pretind că am un orgasm – nu doar ca să se oprească, ci ca să se simtă abil, blând și competent, după cum aveam amândoi nevoie să fie, și ca eu să mă simt receptivă, eliberată și recunoscătoare, după cum aveam amândoi nevoie să *fiu* – și m-am auzit scoțând niște sunete de care nu mă credeam în stare: genul de gemete înăbușite pe care le auzeai în filme și care se produceau deopotrivă în ciuda voinței și a judecății proprii, dar care erau și cele mai dorite. Am simțit că respirația mi se oprește în gât și am avut parte de o convulsie care era și nu era opera mea. Ce *era* prefăcătorie din toate astea?

El a râs ușor și a băgat mâna și mai înăuntru.

– Doamne, ești atât de udă!

N-am înțeles la ce se referea până când nu mi-a arătat. Apoi mi-am simțit și inima cum se înmoaie.

S-a ridicat în capul oaselor și am auzit un ambalaj de prezervativ rupându-se. M-am ridicat și eu în capul oaselor, ca să văd mai bine. Cum de era rulat așa? Cât de mare era mașinăria care îl făcea? Cum avea să și-l pună? Cum se simțea?

– Pari fascinată, mi-a zis, cu o nuanță de nemulțumire în glas.

– De ce n-aș fi?

Nu a mai zis nimic, dar de îndată ce mâinile i-au redevenit libere și a venit deasupra mea, am simțit că starea lui preferată fusese restabilită. Nu trebuia să mă gândesc la fabrica de prezervative și nici să mă întreb de ce îi puseseră numele Trojan, când povestea cu calul Troian era despre permeabilitate, despre cum grecii i-au asaltat și i-au nimicit pe troieni, care se crezuseră protejați. În clipa în care m-a împins, binedispus, pe spate, mi-am dat seama că și eu prefer starea aceea, că nu trebuie să mă gândesc la niciunul dintre toate acele lucruri. Era chiar opusul la acel „vor să vadă cum gândești“. Nu era nimic altceva de făcut decât să mă uit la el, să reîntăresc certitudinea noastră comună cum că el era cel puternic dintre noi doi. Ce întâmplare fericită că ceea ce își dorea el coincidea cu acel ceva pe care eram și eu atât de eminamente capabilă să

mi-l doresc – că dorința mea se suprapunea, sau se putea suprapune, cu concretețea realității sociale. Mi-am simțit trupul ajustându-se la această realitate socială concretă.

– Sigur vrei să faci asta?

Am încuviințat din cap.

– Cred că am nevoie s-o spui.

– Vreau, da.

O durere de neînchipuit mi-a săgetat trupul. Am țipat cu totul altfel față de cum țipasem până atunci și am înțeles că de data asta e complet involuntar, deci complet neprefăcut – pentru că era o extensie a felului în care fiecare fibră a ființei mele îmi spunea că asta este ceva ce nu trebuie să se întâmple.

– Încearcă să te relaxezi, mi-a șoptit.

Am tras aer adânc în piept și am închis ochii. La început, am crezut că treaba cu relaxatul o să dea roade. Apoi a început adevărata durere. Mi-am impus să mă relaxez, să mă obișnuiesc cu ea. Dar s-a intensificat din ce în ce mai mult, până când a ajuns mai mare decât cea mai înaltă clădire, tronând deasupra mea și în jurul meu.

– Vrei să mă opresc?

– Nu.

Gândul de a fi nevoită să mai trec o dată prin asta – pentru că nu ne ieșise din prima – era de nesuportat.

A aplicat mai mult lubrifiant. Am văzut sânge pe prezervativ. Asta m-a făcut să mă simt mai bine. În sfârșit, se întâmpla ceva.

Și a continuat să se întâmple. Mi-a spus încă o dată să mă relaxez.

– Trebuie să mă lași înăuntru, a spus.

M-am gândit la partea cu *lăsatul*. Devenise atât de intens, încât am crezut că e deja gata sau aproape gata. Dar s-a dovedit că nu era cazul.

– Abia dacă am intrat, mi-a zis, iar eu am simțit o nuanță de panică în vocea lui.

– Mereu curge atât de mult sânge? l-am întrebat.

– Nu știu, mi-a răspuns încordat.

– La tine cum a fost prima oară? Era mai experimentată?

– Ai putea spune și așa, mi-a zis pe un ton ironic, subînțelegându-se că fusese vorba despre o prostituată.

S-a străduit să nu arate că era supărat pentru că i se pătase de sânge fața de pernă cu craniu. Era ceva excitant la această particularitate a reacției lui – la cât de precis delimita felul cum era el: suficient de amabil cât să încerce să ascundă că era supărat, dar nu suficient de atent cât să se străduiască mai tare sau să nu fie supărat deloc. Apoi a părut să-și recapete controlul. Și asta era sexy: să-l văd cucerind ceva, chiar și pe sine însuși.

– Posibil să fim nevoiți să încercăm ceva mai neconvențional, mi-a zis, pe vocea lui suavă, amuzată, ajutându-mă să mă dau jos din pat.

A împins computerul spre marginea biroului. Avea de gând să-l folosească? Apoi m-a întins pe spate pe birou, în locul unde fusese computerul și mi-a ridicat picioarele la pieptul lui. Mă tot loveam cu capul de geam în timp ce priveam afară până la râu, până la fostul cămin al lui Ivan.

—5

Mergând pe strada umedă, mă simțeam deopotrivă complet trează și ca niciodată de amorțită. Pentru prima oară în viața mea, nu m-am simțit vinovată că nu lucrez. Am simțit că în sfârșit pot să respir ușurată. Potrivit ceasului meu, trecuseră trei ore. Memoriei mele păreau să-i lipsească niște intervale de timp. La un moment dat, el spusese ceva despre colegul lui de cameră și m-a întrebat dacă vreau să fac un duș. Analizând situația, mi-am dat seama că nu-mi doresc nimic altceva.

Parcă eram într-o țară străină, nu era nimic acolo în afara unui recipient aproape gol de Head & Shoulders, foarte diferit de dușul pe care îl împărțeam cu cele trei fete, unde trebuia mereu să faci loc gelului de ras cu aromă de pădure tropicală printre

șamponul cu aromă de plăcinte cu mere și exfoliantul cu aromă de piersici. Până și prosopul era diferit. Aspru, gri, cu nimic superior din punct de vedere obiectiv față de prosoapele noastre – dimpotrivă –, și totuși emana un soi de forță protectoare, care-mi stârnea o senzație de dor. Cum ar fi să fie ăsta prosopul tău? Când erai mic, învățai că toate lucrurile pufoase și colorate sunt pentru fetițe, iar pe atunci m-am simțit norocoasă. Dar prosopul ăsta aspru și gri... fusesem păcălită?

Puțin mai devreme, când plecase la baie, eu rămăsesem dinaintea biroului. I-am văzut atunci pantalonii cu cureaua greoaie, cu materialul lor greoi, mult mai greoi decât hainele mele, mototoliți aproape violent la podea. Am simțit dorința de a-i împături, că ar fi un lucru bun pe care aș putea să-l fac pentru el, poate unul care chiar să ne apropie. Îi luasem de jos, îi scuturasem și îi netezisem și tocmai îi puneam pe spătarul scaunului, când el a revenit în cameră și... am văzut pe fața lui că făcusem ceva greșit, că nu trebuia să-i împăturesc pantalonii.

Nu mai știu dacă a fost înainte sau după asta, dar, scanând locul carnagiului, i-am spus, pe vocea mea cea mai încântătoare:

– Deci despre asta se face atâta vâlvă?

– Nu! a exclamat, părând de-a dreptul îngrijorat că gândesc asta.

M-am simțit mișcată, cu toate că și puțin dezamăgită că nu apreciasse ceea ce eu crezusem a fi o glumă foarte bună.

– De obicei nu-i așa, a continuat. O să vezi mai târziu.

– Așa deci.

Cuvintele au părut încărcate de electricitate, ca o linie de luptă, plină de pericolul mortal din jurul întrebării dacă aveam să-l revăd.

Se spune că trebuie să ai grijă cu cine îți pierzi virginitatea, pentru că te atașezi și vei vrea s-o faci din nou și nu vei trece niciodată peste. Într-adevăr, chiar dacă fusese una dintre cele mai dureroase experiențe din viața mea, tot simțeam față de el un soi de recunoștință și o senzație de supunere care era greu de separat de dorință – pentru că trebuia să te *supui* unui lucru, oricare ar fi fost el.

M-am gândit la o stație de autobuz pe care o văzusem odată, pentru Virgin Atlantic (de ce era ditamai compania aeriană numită astfel?): NU UIȚI NICIODATĂ CUM E PRIMA OARĂ. Se spune că nu uiți niciodată cum e prima oară, dar nu știi dacă celălalt nu o să uite că pentru tine a fost prima oară. Am revăzut mintal cum arătam în oglinda din baie, cu chipul brăzdat de lacrimi, cu

picioarele și cu restul trupului mânjite de sânge și de lubrifiant, și m-am gândit că e posibil ca nici el să nu uite.

Dozatoarele cu răcoritoare din sala de mese străluceau în întuneric. Am băut un pahar de Gatorade și unul de apă. Cum ajunseseam aici? În beznă, am deslușit o siluetă solitară, tastând la un computer. Era Juho?

– Ah, chiar speram să te văd, a spus Juho când m-am apropiat de el. Am tot uitat să-ți dau astea.

Desfăcând fermoarul de la rucsacul său uriaș, mi-a întins ceva mototolit, din plastic: o pungă cu bomboanele alea finlandeze numite *Tyrkisk peber*. Drajeurile astea negre ca smoala aveau un gust puternic de lemn-dulce și de sare și îți dădeau senzația că ai înghițit apă dintr-o piscină. Nu eram sigură că era ceva turcesc la ele și nici de ce erau atât de căutate, dar deja mai voiam să iau unul.

Am stat pe întuneric, sugând dropsuri sărate și vorbind despre vacanța de iarnă a lui Juho. Iarna, în Helsinki, soarele răsărea după ora nouă și apunea înainte de patru, deci aproape întotdeauna era ori la asfințit, ori întuneric. Îți petreceai toată ziua în peisajul ăsta strălucitor, radiant – pentru că zăpada reflectă luminile electrice –, mergând dintr-o cafenea în alta, ascultând o muzică foarte aparte și bând cafea incredibil de tare. Fiecare casă avea sauna ei și, chiar dacă

gastronomia națională avea la bază vânatul și pescuitul, era mai ușor să fii vegan în Helsinki decât era să fii vegan la Harvard; acolo se mânca și altceva în afară de sos marinara. Juho nu mai fusese niciodată plecat pentru atât de multă vreme și mi-am dat seama acum că fusese deprimat din pricina asta.

I-am spus că și eu am fost deprimată, dar că mă simt mai bine după ce am început să iau antidepresive. Juho a spus că se bucură că mă simt mai bine, dar că medicamentele nu sunt soluția potrivită pentru el, fiindcă, în cazul lui, depresia e o reacție naturală a corpului lui, dat fiind că nu procreează.

Am crezut că nu îl auzisem bine.

– Pentru că nu... procreezi?

– Da. După cum știi, suntem genetic programați să ne reproducem, iar dacă nu facem ce suntem programați să facem, e de așteptat să ne simțim inutili și triști.

De îndată ce își încheia stagiul, a continuat el, avea de gând să se întoarcă în Finlanda și să aibă copii, ca să nu mai fie deprimat.

M-am gândit atunci la toți cei pe care îi cunoscusem în decursul vieții mele și care păreau mai deprimați după ce făcuseră copii.

– Dar cum rămâne cu depresia postpartum? am întrebat.

– Cred că e o chestiune hormonală. Ca atunci când te simți deprimat după orgasm.

Posibil să aibă legătură cu faptul că ai primit ceva de care ai fost lipsit. Dar nu este o stare permanentă.

– Dar să fii părinte...

Mi-era greu să-mi găsesc cuvintele.

– Cum să te descurci cu atâta responsabilitate dacă ești deja deprimat?

– Ei bine, tu presupui că lipsa responsabilităților te face fericit și invers. Eu cred că asta este o presupunere tipic americană. Acum ai foarte puține responsabilități. Și ești fericită? Poate ai fi și mai fericită dacă ai avea mai multe responsabilități.

A doua zi de dimineață, unghiurile feței mele în oglindă arătau diferit – mai înțeleghătoare. Încă sângeram. Sângele era de un roșu aprins, nu precum cel din timpul menstruației. Însă cantitatea nu mă îngrijora neapărat, așa că mi-am pus un absorbant de zi și am plecat la cursul de rusă. Încă eram la participiul trecut. Din punct de vedere gramatical, accentul se punea mai puțin pe a face un lucru și mai mult pe a finaliza acel lucru.

– Îți stă bine părul azi, mi-a spus Svetlana.

Pentru prima oară, am fost recunoscătoare pentru prezența lui Matt la prânz, fiindcă așa nu a trebuit să mă gândesc dacă să-i spun sau nu Svetlanei despre seara trecută. Mă

gândeam obsesiv la cele întâmplare, reluându-le iar și iar, dar asta, dimpotrivă, m-a ajutat să particip la discuția dintre Matt și Svetlana despre cineva care spusese ceva despre celulele stem.

Toată ziua aceea s-a scurs la fel: gândindu-mă iar și iar la seara trecută, care părea să ofere un soi de legitimitate solidă întregii rutine, părților mai plictisitoare din zi, făcându-mă să mă simt de parcă aș fi fost într-un film. Cum se face că atunci când ajungi la o scenă plictisitoare sau de rutină într-un film, nici nu te panichezi, nici nu disperi? Într-un film, numărul, durata și semnificația scenelor sunt stabilite dinainte. Trebuie doar să aștepti să treacă. În teorie, presupun, același lucru e valabil și în viața adevărată – desigur că numărul și durata scenelor nu sunt infinite –, dar există mereu șansa ca ele să se sfârșească fără să se întâmple ceva cu vreo semnificație anume.

—5

Lakshmi era gazda unei alte petreceri, de data aceasta cu o tematică, și își făcea griji că participanții o să se îmbrace nepotrivit. Tema era sadomasochismul.

– Știi tu, S&M, a spus Lakshmi. Bustiere, ciorapi-plasă.

Era evident că Lakshmi își pierduse mințile.

M-am gândit să nu mă duc, dar asta ar fi supărat-o pe Lakshmi, astfel că mi-am pus problema cum să mă dau dusă. Bibliotecile aveau să fie închise sau pustii, pentru că petrecerea era în weekend. În starea mea actuală, nu puteam să lucrez decât dacă eram înconjurată de alții care se făceau și ei că lucrează.

– Te-ai îmbrăcat... cumva potrivit! mi-a spus Lakshmi, aplecându-se să mă sărute pe obraz.

Mă dădusem cu ruj, nuanța Very Vamp, și îmi pusesem niște desuuri din dantelă neagră cu model floral. Lakshmi a părut să-mi critice desuurile, asta până când a văzut că au o dungă la spate. Dungile, aparent, erau sadice sau masochiste. Lakshmi avea la gât un choker din piele neagră cu ținte argintii, o bluză mulată pe corp, cu bretele, o fustă roșie din imitație de piele și tocuri-cui.

Unii, ca Lakshmi, arătau șmecher sau interesant în ținutele lor sadomasochiste, însă majoritatea nu. Un editor deosebit de anost își pusese un căluș cu o bilă în gură, pe care îl tot dădea jos să vorbească, astfel că în acele momente bila plină de salivă îi atârna de gât. Vreo două fete din anul întâi purtau sutiene din dantelă neagră și nimic altceva pe deasupra, arătând trist și sărăcăcios. O studentă la literatură pe care o știam din

vedere venise cu iubitul în lesă. Moștenitoarea dură a unui lanț de băcării din Anglia, scriitoare de microficțiune în care oamenii făceau glume despre cancer, purta niște pantaloni de piele mulați, care arătau prea scumpi și deci într-un fel trist.

Am fost ușurată să-l văd pe Oak, care purta o maletă neagră și avea ceea ce Svetlana numise expresia lui de Nureev nebun. Părul îi stătea drept în sus. Părea extrem de distras. La un moment dat, vorbeam despre formalismul rus, iar el a dispărut pur și simplu. L-am găsit în încăperea alăturată, jucându-se cu cravașa lui Lakshmi. Aceasta și-a dat ochii peste cap.

– Nu e *pentru* tine, a zis ea.

El i-a aruncat o privire plină de îndrăzneală.

– De ce nu?

– Pentru că nu ești suficient de interesant sau de arătos, i-a replicat ea.

Câțiva dintre cei care îi urmăreau de pe margine au râs stânjenți. Oak a căscat ochii mari.

– Oh, haide! am zis, trăgându-l înspre scări. Să mergem să fumăm o țigară.

– De ce ar spune una ca asta?

– Pentru că oamenii nu fac decât să se respingă și să se dezamăgească, i-am răspuns.

El a scuturat din cap cu vehemență.

– Nu, asta-i cu totul altceva.

Am stat la fereastra unde oamenii își fumau țigările și i-am zis tot felul de lucruri lui Oak, încercând să-l înveselesc.

– Ești mereu atât de drăguță, a zis Oak, jucându-se cu o pereche de cătușe pe care, aparent, le avea în buzunar.

– Sunt adevărate? am întrebat.

Următorul lucru pe care mi-l amintesc este că Oak mă încătușase de Jeremy, cel mai obositor dintre prietenii noștri, care venise să ne ceară o țigară cu împrumut și care acum vorbea despre cum interesul lui Michel Foucault față de practicile sexuale ce implicau legarea are legătură cu critica lui adusă instituțiilor penale.

– Dă-mi cheia, i-am zis lui Oak.

– N-o am, mi-a răspuns.

Și chiar dinaintea ochilor mei, a scos o cheiță din buzunar, s-a aplecat pe fereastră și a lăsat-o să-i scape jos, după care s-a făcut nevăzut. Eu mă uitam și nu-mi venea să cred. Făcusem ceva care să-l supere?

– Ei bine, sper că ai un fetiș pentru scări, pentru că acum le vom coborî, i-am zis lui Jeremy, într-o încercare de a face o glumiță cu tentă sadomascohistă care să ne facă să mergem jos.

– Hai să bem ceva întâi, bine? a zis. A fost o săptămână lungă.

– Mai întâi cheia, apoi bem.

– O să-ți aduc niște vin.

– Tu o să-mi *aduci* niște vin? Și cât faci asta, eu stau aici și te aștept sau cum?

Am început amândoi să râdem, iar apoi ne-am îndreptat spre locul unde era vinul.

– Noroc! a zis el, turnând cu o mână.

– Noroc! am cedat eu, recunoscând că fusese *într-adevăr* o săptămână lungă.

– Știi, a început el, mereu mi-a plăcut de tine.

Lipsa lui de sinceritate fățișă m-a umplut de furie.

– Și cum rămâne cu cele două Diane?

– Cred că în sfârșit mi s-a luat de cele două Diane. E un pas uriaș pentru mine.

– Spune-mi mai multe, i-am zis, profitând de răspunsul lui îndelungat pentru a ne trage încet-încet înspre scări.

– Chiar nu-ți place deloc de mine, nu? m-a întrebat Jeremy.

– Îmi pare rău.

– Asta pentru că ești la studii regionale.

– Poftim?

– Mereu e vorba despre câte un fetiș. Nici nu te uiți la mine pentru că nu sunt est-european.

Cu toate că eram destul de sigură că l-aș fi găsit pe Jeremy obositor indiferent ce ar fi fost, era cât se poate de adevărat că *nu* îl ascultasem decât pe jumătate, în timp ce mă gândeam la Ivan și la Conte, care erau amândoi est-europeni. Asta m-a făcut să mă simt prost în ceea ce mă privește. M-am forțat

să mă uit la Jeremy. Avea păr frumos și un tricou șmecher. Pe de altă parte, era unul dintre acei tipi pe care îi întâlneai din când în când și care aveau un fel de opoziție fermă față de exercițiile fizice, lucru care se manifesta și la nivelul fizicului, și la cel al comportamentului lui. De ce nu simțea constant nevoia să iasă la alergat sau să se înfometeze pentru a-și câștiga astfel dreptul de a se impune atenției celorlalți, așa cum făceam eu și Svetlana? Acum își trecea un deget pe dedesubtul antebrațului meu.

– Pielea de aici e fină, dar nu depășește un nivel mediu. Însă aici, mai aproape de încheietură – e *sublimă*.

Am simțit un val de enervare. Îi cerusem eu vreo evaluare comparativă a pielii? I-am replicat că și pielea din partea de jos a antebrațului său e moale și catifelată.

– Așa e brațul omenesc, i-am zis.

– Nu trebuie să-mi spui mie asta. Eu am pielea mătăsoasă, ca de fată. Nu-s vreun mătăhălos din Iugoslavia.

M-am uitat prin jur ca să văd unde să-mi sting țigara.

– E primul lucru pe care ți l-am zis și căruia i-ai acordat atenție. Ai început imediat să te uiți prin jur. „Tip din Iugoslavia? Unde?” Ei bine, recunosc că nu-s vreun armăsar iugoslav. Recunosc că nu te pot privi din colțul îndepărtat al încăperii cu ochi care să-ți zică „Știi că vrei să mi-o tragi”.

– Poate că tu ești ăla care se uită după un zdrahon din Iugoslavia. Ți-a trecut vreodată prin minte că interesul tău față de mine ar putea fi transferențial?

Chiar în timp ce rosteam aceste cuvinte m-am simțit stânjenită din cauza replicii neadecvate și copilărești, prima care-mi venise în minte. Însă Jeremy rânjea fascinat.

– *Touché!* a exclamat el.

– Poftim?

– *Touché!* Mereu dai replici ironice, și totuși mereu ești sinceră. *Tu* ești singura care poate opri căderea-mi egoistă din înalturi.

– Sunt o femeie ocupată. N-am timp să îți opresc căderea din înalturi.

– Știu! Pentru că ești la fel de egoistă ca mine! De-asta ne potrivim așa de bine noi doi!

Am simțit un fior puternic zguduindu-mi trupul. La început, nu mi-am dat seama ce se întâmplase. Apoi l-am văzut pe Conte în ușă, purtând o geacă din piele cu guler de blană. Privirile ni s-au întâlnit, iar el a ridicat din sprâncene și a dat ușor din cap. Apoi, între noi s-au interpus o mulțime de oameni. Când l-am văzut din nou, se îndrepta fix spre mine. Am simțit cum ceva în trupul meu se schimbă – ca și cum s-ar fi topit sau ar fi curs ceva, ca stropii de ploaie pe o fereastră – de parcă s-ar fi pregătit să primească din nou ceva – de parcă eram cumva a lui.

– Cum merge? a întrebat.

– Hei! am zis.

Privirea lui a părut să treacă prin dreptul lui Jeremy fără să-l vadă.

– Ești aici cu cineva? m-a întrebat, pe un ton plin de subînțeles, ceea ce mi s-a părut absurd.

– Nu, am zis, la fel de absurd.

L-am văzut că observă cătușele.

– Ei bine, cineva ne-a încătușat laolaltă, am explicat.

Expresia i s-a schimbat din nou – ironia lui specifică intrând acum în joc.

– Se pare că te distrezi pe cinste, a zis, strângându-mă ușor de umăr, după care dispărut înapoi în mulțime.

– Cine *dracu'* mai e și ăsta? a făcut Jeremy.

– De ce se chinuie oamenii unii pe ceilalți? l-am întrebat pe Jeremy.

Pentru prima oară, privirea lui a întâlnit-o pe a mea și parcă un vâl s-a ridicat deodată, iar eu am putut să-l văd cu adevărat, așa cum era el, pentru prima dată. Am simțit o umbră de ușurare și de speranță, ca și cum asta ar putea să fie începutul adevăratei noastre relații. Însă vâlul a coborât la loc aproape imediat, iar totul a redevenit ca mai înainte, iar eu am înțeles că ceea ce mi se revelase la această petrecere cu tematică

sadomasochistă nu era decât adevărata față a tuturor petrecerilor: că toate, fiecare în felul ei, erau sadomasochiste la origine.

– Știi că toate cătușele astea au o cheie universală, nu? a spus un tip îmbrăcat într-un body verde cu decolteu adânc.

(Asta se încadra la sadism sau la masochism?)

– Nu există o *cheie diferită* pentru fiecare pereche de cătușe în parte, a adăugat pe un ton critic.

Dacă era adevărat, însemna că nu trebuia decât să mai găsim pe cineva cu cătușe și să le cerem cheia. Am scanat cu privirea încăperea și am observat doi tipi micuți încătușați unul de altul, amândoi numai zâmbet. L-am târât pe Jeremy până la ei. Au părut dornici să ne ajute. Cel cu favoriți ne-a oferit o cheiță cu un singur zimț. S-a potrivit perfect.

—5

Cum de mai era o cheie dacă toate erau la fel? Rostul nu era să fie fiecare cheie diferită? Am încercat să analizez aspectul ăsta în drumul meu spre toaletă. Oare depindea cumva de scopul tău, dacă voiai să nu lași înăuntru tot felul de oameni sau dacă voiai să nu lași afară pe cineva anume?

O vreme, fusesem vag conștientă de o senzație de fleșcăială sub talpa dreaptă. În

intimitatea cabinei din lemn, mi-am dat seama că chilotul desuurilor mi se îmbibase de sânge, care mi se prelinsese pe picior pe sub dantelă și mi se adunase în pantof.

—5

Sângerarea s-a oprit a doua zi. M-am simțit ușurată: dacă ar mai fi durat, aș fi fost nevoită să mă duc la cabinetul pentru studenți, lucru care era de fiecare dată degradant. La un moment dat mi-a părut rău și am simțit iar anxietate, ca și cum cronometrarea începuse din nou – ca și cum mi se încheiase un soi de dispensă.

APRILIE

Odată, într-un impuls de moment, am pus mâna pe telefon și am format numărul Contelui, dar nu a răspuns nimeni. Am lăsat un mesaj. Peste vreo două zile, când mă întorceam de la cină, am auzit huruitul unui lanț de bicicletă și pe cineva strigând „Hei, Selin!“. Era el. Eu urcam dealul, iar el îl cobora. M-a salutat cordial cu un gest din mână, dar nu a încetinit.

Dintr-un anumit punct de vedere, părea că *încă o dată* am sentimente pentru un tip care nu vrea să aibă de-a face cu mine. Era, desigur, o consecință pe care o anticipasem; dar, până acum, părea o îmbunătățire a statu-quoului, gândindu-mă că o să devină o situație mai ușor de suportat și mai legitimă dacă era vorba despre un tip cu care chiar făcusem sex. Fusesse o alinare să-mi închipui un viitor în care nu mă gândeam constant la Ivan – chiar dacă asta ar fi însemnat să-l înlocuiesc cu un tip cu o personalitate mai urâtă decât a lui.

În realitate, avusesem dreptate: chiar *părea*, prin comparație, mai ușor de suportat și mai legitim. Și totuși, ar fi fost o exagerare să afirm că, la orice nivel obiectiv, mă simțeam bine cu mine însămi.

La cursul de scriere creativă, am citit *Doamna cu cățelul*, de Cehov. Era despre un bărbat căsătorit, de aproape patruzeci de ani, care avea o relație extraconjugală la o reședință de vară cu o doamnă, căsătorită și ea, care avea jumătate din vârsta lui. (Deci ea era de-o vârstă cu mine.) Doamna mergea peste tot cu cățelușul ei. După ce au făcut sex pentru prima oară, ea a plâns și a spus că e o femeie „josnică” și că a împins-o „Necuratul”⁷⁶. Apoi, bărbatul a început s-o disprețuiască și s-o considere plictisitoare. În general, avea o atitudine de superioritate față de femei, considerându-le „rasă inferioară”⁷⁷, în ciuda faptului că mereu avea nevoie de câte una prin preajmă și că mereu se culca cu ele, după care le dădea uitării.

La sfârșitul verii, bărbatul s-a întors la Moscova. La început, s-a bucurat să poarte blănuri și să meargă la petreceri. Însă, cu trecerea timpului, nu-și putea lua gândul de la „doamna cu cățelul”. Așa se gândea el la tânăra asta de nouăsprezece ani.

În cele din urmă, bărbatul s-a întors în provincia sărăcăcioasă unde locuia doamna, a urmărit-o până la teatrul deprimant unde aceasta lua parte la o premieră și și-a dat seama că, în ciuda accesoriilor și a hainelor ei banale, ba chiar vulgare, ea este, pentru el, cea mai importantă persoană din lume. Când a încolțit-o pe durata pauzei, ea l-a implorat

să plece și i-a spus că nu fusese niciodată fericită și că nici nu o să fie, dar că va consimți totuși să se întoarcă cu el la Moscova.

Erau multe lucruri pe care nu le-am înțeles în povestea asta. Bărbatului îi plăcea relația lui extraconjugală cu doamna? Dacă da, de ce nu o considera specială? Dacă nu era specială, de ce nu o putea uita? Am rămas confuză și în privința atitudinii bărbatului față de propriii copii. Partea în care el o ducea pe fiica lui la școală, explicându-i fenomenele climatice, în timp ce se gândea că își dorește să meargă la un hotel și să facă sex cu iubita lui: era ceva în care mi se părea că mă regăsesc dintotdeauna. Însă partea în care a spus că „Se săturase de copii, se săturase de bancă“⁷⁸ – asta mi s-a părut cumva șocant.

În clasă, toată lumea vorbea despre cât de subtil și de subapreciat este Cehov, pentru că nu și-a idealizat personajele și pentru că nu a lăsat să se înțeleagă altceva decât că protagonistul este un om de nimic. Au adus în discuție dacă nu cumva era vorba despre o „izbăvire“, pentru că e în stare să iubească o femeie banală, care poartă o rochie gri.

Mă întrebam dacă nu cumva eram defensivă față de poveste, pentru că nu reacționasem la fel ca doamna după ce făcuseră sex. Nu simțisem că mă ispitise „Necuratul“, nici că sunt „josnică“. Și nici nu

stăteam după Conte să aibă parte de vreo „izbăvire“, ajungând să înțeleagă că nu poate trăi fără mine.

Cineva a spus că *Doamna cu cățelul* a încălcat toate regulile povestirii, pentru că nu există nici punct culminant, nici deznodământ. Leonard a comentat că poate asta e atât de încântător la Cehov: că e, într-un fel minunat, plictisitor. Să fi fost adevărat? Eram de acord? În principiu, îmi plăcea Leonard. Nu simțeam că ne urăște în secret, nici că încearcă să fie răutăcios. Și totuși, aproape tot ce spunea îmi provoca suferință.

– Selin? Ai vreo părere? m-a întrebat Leonard.

Nu știam cum să pun întrebarea la care voiam să aflu răspunsul: ce anume era în neregulă cu Leonard și ce anume fusese în neregulă cu Cehov și de ce păreau atât de nefericiți, făcându-ne și pe noi nefericiți. În schimb, am vorbit despre replica mea favorită din povestire, cea în care tipul ajunge să conștientizeze că toate petrecerile sunt la fel. Erai mereu blocat într-o încăpere plină cu oameni beți, care nu vorbeau decât despre aceleași lucruri iar și iar și „nu-ți mai rămân decât casa de nebuni sau batalioanele disciplinare!“⁷⁹

– E o descriere foarte bună despre cum se simte dragostea neîmpărtășită, a fost de acord Leonard.

Nu mai auzisem pe nimeni până atunci să folosească cuvântul „neîmpărtășită“ și nici nu știam că se pronunță astfel sau că e ceva prin care a trecut și Leonard.

– Sau nu neapărat neîmpărtășită, dar una care nu merge în direcția dorită de tine.

Privind în depărtare, Leonard ne-a vorbit despre „o greșeală în proiectarea mașinăriei“, iar tot ce spunea era adevărat.

—5

Mama mi-a trimis un e-mail pe care îl primise de la Jerry. „Îmi poți explica semnificația acestei misive?“ Habar n-aveam că ea și Jerry comunică prin e-mail. Știam că uneori o sună pe mama, plângându-se de nevasta lui, acea regină a gheții shiksa, care nu știa să aprecieze o masă bună. Pentru ea, cina ideală consta într-un bol cu cereale pe banda de alergare, în timp ce citea din *The New England Journal of Medicine*.

Subiect: Fw: Fw: Fw: Fw: Fw: Fw: O dovadă în plus că lumea e plină de idioți

* Poliția din Wichita, Kansas a arestat un bărbat de douăzeci și doi de ani într-un hotel de lângă aeroport după ce a încercat să plătească cu două bancnote contrafăcute de 16 dolari.

* Un autobuz cu cinci pasageri a fost lovit de o mașină în St. Louis, dar până a ajuns poliția la locul faptei, paisprezece pietoni s-au urcat în autobuz și au început să se plângă de traumatisme cervicale.

* Poliția din Radnor, Pennsylvania a interogat un suspect, punându-i o strecurătoare din metal pe cap și conectând-o cu ajutorul firelor la un fotocopiator. Înăuntrul acestuia a fost pus mesajul „Minte“, iar ori de câte ori polițiștii bănuiau că suspectul nu spune adevărul, aceștia apăseau butonul de copiere. Crezând că „detectorul de minciuni“ funcționează de minune, suspectul a mărturisit fapta...

Mai primisem e-mailul ăsta. Mă enervase tonul lui satisfăcut de sine și pro-polițienesc. Iar faza cu fotocopiatorul nu părea să fie legală.

„E un e-mail de trimis în glumă, numai ratații îl dau mai departe. L-am primit de vreo patru ori“, am tastat eu furioasă. „Nu știu de ce ți-l trimite, poate ca să se dea șmecher.“

După ce am apăsat CTRL+S, mi-am dat seama că reușisem să trimit răspunsul, dar nu mamei, după cum intenționasem, ci lui Jerry. Mi s-a oprit inima în piept. Dar de ce? De ce-mi păsa dacă Jerry știa că îl consider un ratat? Nu știa deja asta?

Cuptorul cu microunde de la Institutul de Cercetare Ucrainean începuse să se aprindă spontan și să încălzească lucruri invizibile. Katya a spus că auzise cuptorul vorbind în ucraineană.

– Recita din Șevcenko? a întrebat Rob bănuitor.

Cineva a spus că e posibil ca aparatul să prindă frecvența radio AM.

„Dragă Ivan,” am tastat, când se presupunea că trebuie să lucrez.

E greu de crezut că e deja primăvară. Pe 1 aprilie a fost o furtună de zăpadă, așa că toate lalelele s-au ofilit și au murit – sau cel puțin așa am crezut noi. „Păcăleală de 1 aprilie, nenorociților!” Așa că acum aceste lalele-zombi au împânzit împrejurimile.

Am încercat din răputeri să fac cum mi-ai spus, să merg mai departe și să te uit. Este necesar și, prin urmare, posibil.

Sunt mai bine decât eram înainte, când mi-era atât de teamă și eram atât de supărată. Abia după aceea mi-am dat seama cât de frică mi-era! De parcă cineva încerca să blocheze ușa, iar eu nu puteam să ies, așa că m-am panicat.

În cele din urmă, mi-am dat seama că singura modalitate prin care pot să merg mai departe e

sexul. I-am scris un e-mail unui tip pe care l-am întâlnit la o petrecere. Nu sunt sigură dacă asta, în sine, a fost un lucru bun sau un lucru rău.

Ai citit vreodată în formalismul rusesc despre „mutarea calului”? Teoria spune că schimbarea sau inovarea nu se produce niciodată în linie dreaptă. De aceea te ia mereu prin surprindere, iar uneori se simte chiar pe dos.

Este o greșeală în proiectarea mașinăriei. Cuptorul cu microunde n-ar trebui să recite din Șevcenko!

Dar unde sunt zombi, există speranță.

Selin

Malin și Elsa erau în vizită la Boston. Elsa a stat o noapte cu mine, până când privirile lui Riley, în combinație cu efluviile abundente de pisică și de lemn de santal, au gonit-o la Lakshmi.

– E în regulă, nu-ți face griji, mi-a spus Lakshmi, fără să pară prea deranjată.

Era ocupată să plănuiască o excursie la New York cu Isabelle și cu Noor, al căror prieten bancher de investiții, proprietarul unei mansarde în SoHo, era în vacanță în Monaco.

Am fost sunată pentru un interviu la *Let's Go*.

– Deci ești în al doilea an la rusă, a spus editorul rus. Crezi că știi suficient de multe cât să mituiești un funcționar?

– Pot să învăț, am răspuns. Vreau să spun că deja am învățat cam șaptesprezece versuri din *Evgheni Oneghin*, deci...

Am lăsat fraza neterminată, încrezătoare în logica mea, conform căreia, indiferent de ce ai fi avut de spus cuiva pentru a-l mitui, clar trebuie să fi fost în mai puțin de șaptesprezece replici. Faptul că am pomenit de *Evgheni Oneghin* i-a făcut o impresie negativă editorului.

– În mare parte, treaba ta e să ai prezență de spirit, a spus el. Uite cum facem: ce-ar fi să încerci să mă mituiești chiar acum?

Străduindu-mă să nu mă pierd cu firea, mi-am scos toți banii pe care îi aveam din portofelul-breloc – 4 dolari – și i-am fluturat editorului pe sub nas.

– Vrei să faci 4 dolari? l-am întrebat în rusă.

– În regulă. Vezi, nu poți flutura așa cu banii, mi-a zis, adăugând că folosisem plural pentru „dolari“, dar că numeralul „patru“ cere, de fapt, singular.

Atunci a intervenit în discuție editorul turc, pe care nu-l observasem când am intrat în încăpere. Mi-a pus o mulțime de întrebări despre cât de bine vorbesc turca, despre

cetățenia mea, de unde sunt părinții mei și în ce alte orașe am mai fost, dar și cât știu despre Anatolia Centrală.

Nu iar cu căderile nervoase, m-am gândit, pentru că știam că *Let's Go* are o problemă, anume îi trimitea pe americani în Turcia, iar aceștia tot sfârșeau prin a avea căderi nervoase. Ultimul tip fusese bătut de un pește în Konya, iar un reporter de la *Rolling Stone* s-a prefăcut că se împrietenește cu el și a scris mai târziu un articol în care a dezvăluit că cel dintâi nu făcuse mai nimic din ce scrisese.

Editorul a început să-mi explice treaba cu căderile nervoase. S-a dovedit că eu confundam de fapt doi tipuri diferiți: unul avusese o cădere nervoasă în Konya, iar un altul întâlnise un reporter din Istanbul care se dăduse prietenul lui, *după* care a avut o cădere nervoasă. Un al treilea american mersese anul trecut în Anatolia Centrală și avusese și el o cădere nervoasă. Concluzia era că *Let's Go* nu voia să mai trimită în Anatolia Centrală pe nimeni care nu vorbea turca, dar eu puteam să merg, dacă voiam.

—5

Povestirea lui Joey de la cursul de scriere creativă era despre un puști la liceu care „își pierduse virginitatea“, o expresie care îmi suna ciudat când era folosită despre băieți. Narratorul stătea întins peste iubita lui pe o

canapea veche, iar fata a început să se zvârcolească, să geamă și să strige, iar naratorul s-a supărat: și el voia să se zvârcolească și să țipe și a simțit că nu e corect ca numai fetei să i se permită să reacționeze astfel.

Eram confuză. Oare era adevărat că și băieții își doreau să geamă și să strige – ca lipsa lor de control asupra întregii desfășurări să fie un obiect de interes, nu de dispreț? Dar atunci gândește-te numai cum ar fi dacă toată lumea ar geme și ar striga! Cât despre el, să fie așa de invidios pe iubita lui...

Nu, nu se putea ca toți tipii să-și dorească asta. Poate că doar Joey își dorea. Oare de-asta îl disprețuia Lakshmi?

M-am dus la o petrecere din afara campusului cu Riley și Priya, iar Conteale era acolo. Am simțit că încercă să mă evite – dintr-o încăpere în alta. La început, m-am gândit că e doar în închipuirea mea, dar apoi mi s-a confirmat.

Mai era prezent și tipul care-mi împrumutase cheița de la cătușele lui la petrecerea cu tematica sadomaso. Atunci părăsise de treabă, însă acum vorbea pe un ton afectat, spunându-ne întruna mie și lui Riley să ne sărutăm.

– Dacă limba maternă e limbă, atunci patria mamă e păsărică⁸⁰? se întreba alt tip.

Peste tot în jurul nostru, oamenii beau shoturi de jeleu ca gest ironic. Pe perete era o uriașă pictură abstractă, una pe care știam că cineva, în cele din urmă, o s-o compare cu un vagin.

Eu și Riley am refuzat shoturile de jeleu, așa că a devenit o misiune pentru unii să ne facă să bem shoturi de jeleu.

– Să terminăm odată cu asta, i-am zis.

Ea a ridicat din umeri și am ciocnit păhăruțele.

– Sărutați-vă! Sărutați-vă! scanda tipul cu cătușele.

Riley l-a pupat pe obraz. Ironicii o dăduseră în bară cu jeleul, care nici măcar nu se legase.

Căutând baia, am trecut pe lângă Conte, care stătea lângă intrare și vorbea cu un tip înalt cu păr vâlvoi.

– Țăla ar putea fi clitorisul, spunea el.

Se uitau la pictura despre care știam că cineva, în cele din urmă, o s-o compare cu un vagin.

A doua zi la brunch, Priya vorbea despre cum Conteale a încercat să se dea la ea. Ea nu știa că el e Conteale.

– Tipul ăla ușuratic cu un nume imposibil de pronunțat, a zis ea. S-a dat la alte două fete din Asia de Sud-Est, după care a venit la *mine*, iar eu eram...

Riley a întrerupt-o, schimbând ostentativ subiectul – ca să facă un gest frumos față de mine. Mi-am dat seama că, deși nu m-am simțit implicată sau rănită de caracterizarea făcută de Priya Contelui cum că acesta ar fi un ușuratic care le face avansuri nepoftite femeilor cu descendență din Asia de Sud-Est, m-am simțit jignită de presupunerea lui Riley cum că aș fi sau ar trebui să mă simt implicată.

– A fost pur și simplu scârbos, a spus Priya.

În noaptea când l-am cunoscut, Conteale dansase foarte intim cu o fată scundă în rochie argintie. Oare îl respinsese? Era el *chiar* așa de scârbos? Într-o anumită măsură, o știam, era o evaluare subiectivă. Și totuși, felul în care a spus-o Priya, în combinație cu răspunsul lui Riley, au făcut-o să pară obiectivă. Pe de altă parte, realitatea Priiei era cu mult diferită de a mea. Ea avea mult mai multe oportunități decât aveam eu, deci era firesc să le evalueze diferit.

—5

– Sunt distrusă pe viață, a declamat Lakshmi pe un ton sumbru.

Era duminică după-amiază. Ar fi trebuit să fie încă la New York.

Totul începuse vineri după prânz, când Isabelle o luase pe Lakshmi în BMW-ul ei.

Mia, boboaca înnebunită după *Finnegans Wake*, era deja pe bancheta din spate, încercând să nu facă mare caz că li se alăturase în această excursie. Următorul de luat era Noor. Lakshmi a înțeles că orice configurare a locurilor – fie Noor și Isabelle în față și Lakshmi și Mia în spate, fie Lakshmi în față, cu Noor și Mia în spate – este inacceptabilă. O vreme, după un popas, Mia a stat în față cu Isabelle, și chiar și atunci, singură în spate cu Noor, Lakshmi a simțit că energia lui se îndreaptă ca soarele spre Mia.

Așa a decurs întreaga după-amiază, trecând peste problema parării și a unei încurcături legate de chei. În cele din urmă, pe când beau bere pe acoperiș și priveau apusul, Mia a spus ceva care a trădat o confuzie între Baudelaire și Baudrillard. Noor s-a făcut că nu observă greșeala, dar Lakshmi a adăugat „Așa-i, ce mare lucru e o diferență de o sută de ani, nu?” Noor a evitat-o pe Lakshmi tot restul serii, iar când ea i-a cerut direct explicații, el i-a spus că nu știuse că poate să fie atât de crudă.

Lakshmi a plecat din Boston singură, în zori, cu un autobuz secret care pleca din cartierul chinezesc, despre care știa. Când s-a întors, suna telefonul. Era Joey. Sunase de săptămâni bune, iar ea tot refuzase să se vadă cu el. De data aceasta însă se simțea

prea extenuată pentru a se mai împotrivi, astfel că a fost de acord să se vadă la un pahar.

Ultimul lucru pe care și-l mai amintea Lakshmi era că Joey îi aducea un al doilea shot de tequila.

În timp ce îmi povestea, încercam să-mi dau seama care este partea îngrozitoare. La început, am crezut că e vorba despre Noor, care îi spusese pe nedrept lui Lakshmi că e crudă, chinuind-o apoi întreaga zi. Dar nu era asta. Partea îngrozitoare era că se trezise dimineață în pat cu Joey.

– Probabil că nu mai sunt virgină, a izbucnit Lakshmi când a văzut că nu înțeleg.

O lacrimă îi scliffea printre gene, iar o altă i s-a rostogolit pe obraz. Nu mai văzusem niciodată lacrimi atât de răzlețe, de șovăitoare, de furioase.

– Dar de unde știi?

– Am avut dovezi.

– Te referi la... sânge?

– Nu, dar nici n-ar fi curs sânge. Nu după atâtea sesiuni de călărie.

Se purta de parcă dovezile erau evidente, dar eu tot nu pricepeam, așa că mi-a zis: un prezervativ. Joey a spus că și-l pusese înainte să-și dea seama că ea leșinase și că îl dăduse jos, fără să facă nimic. Lakshmi nu-l credea. A adăugat că își compromisese pe veci

pretenția la dragostea tatălui ei – dragostea singurului om din lume care o prețuia cu adevărat.

Lakshmi era prietena mea, așa că eram de partea ei. Și totuși, dintr-un motiv inexplicabil, mintea mea încerca să priceapă unde anume greșise. Îl „folosise“ pe Joey ca să se simtă mai puțin prost în privința lui Noor? Pe de altă parte, nu asta se presupunea că trebuie să faci: să renunți la băiatul rău care îți place și să accepți, matur și cu respect de sine, atențiile unui tip mai puțin carismatic, care și-a dovedit bunătatea esențială dorindu-și să fie cu tine? Nu era asta intriga la patruzeci la sută dintre comedii romantice? Nu așa făcuse în cele din urmă și Alanis Morissette?

La librărie, am pus mâna pe o carte pe care o văzusem de multe ori, dar pe care nu mă gândisem niciodată să o citesc: *Regulile seducției: cum se cucerește un bărbat*.

Regulile spuneau, practic, să procedezi fix pe dos față de cum ai proceda în mod normal. Nu poți să-i spui niciodată unui bărbat că îl iubești, nici să arăți că-l placi, nici să inițiezi sexul or să fii de acord să faceți sex. Regulile corespundeau îndeaproape cu lista lucrurilor pe care nu le făcea Tatiana, în *Evgheni Oneghin*:

Nu zice: Vreau o amânare!

*Punând iubirii preț mai mare.
Și mai ușor întindem plasa;
întâi să-i înțepăm cuirasa
De vanitate cu speranța, rănindu-i inima pe loc;
Apoi, cu-al geloziei foc [...]*⁸¹

Asta era: astea erau Regulile.

Evgheni Oneghin nu contrazicea Regulile, ci mai degrabă le confirma – pentru că Tatiana nu s-a ales cu *Evgheni Oneghin*. Cineva care ar fi urmat Regulile s-ar fi ales cu el. Lucru dovedit de faptul că Tatiana practic l-a avut mai târziu, când era căsătorită și nu mai avea nevoie de el. Atunci, *Oneghin* s-a aruncat la picioarele ei, implorând-o să aibă o aventură cu el, să-i mintă pe oameni și să-și distrugă viața.

Cam asta era esența Regulilor: să-l tratezi pe bărbatul de care ești interesată ca pe unul de care nu ești interesată. Nu poți niciodată să încetezi cu prefăcătorie că nu ești interesată, nici măcar după ce te căsătorești. Asta era Regula 26. Dacă, în orice moment, ceva ce faci pare să vină din propria inițiativă, ar tăia cheful la greu. Și totul din cauza „biologiei”. („Din punct de vedere biologic, el este agresorul.”)

Cât de decisiv tăiau Regulile în carne vie dezbaterea nesfârșită la care fusesem părtașă toată viața mea, cea în privința cuvintelor și faptelor iubiților altora. „Te-ai putea întreba:

comportamentul ăsta este rezultatul proastei creșteri sau al unui eveniment din trecutul lui? Poate. Dar noi credem că este din cauză că nu ai urmat Regulile.“ Deci mama și mătușile mele nu se înșelau; comportamentul bărbaților *era* probabil rezultatul unei întâmplări din trecutul lor, care îi făcuse incapabili să primească, să recunoască sau să prețuiască dragostea sinceră. Dar nu te ajuta cu nimic să știi asta sau să discuți despre asta, darămite să reconstruiești cu ingeniozitate presupusa întâmplare. Singurul lucru care ți-era de folos – pentru că ajungea la creierul bărbatului și îl făcea să se comporte după cum s-ar comporta cineva care ține la tine – era să te prefaci că nu-ți pasă cu adevărat de nimic în afară de părul tău.

Potrivit Regulilor, să fii obsedată de părul tău nu însemna că ești superficială sau antisocială. Să-ți *neglijezi* părul însemna că ești antisocială, pentru că îi făcea pe ceilalți să se simtă ca niște ratați dacă își petreceau timpul în compania ta. La fel era și dacă te tundeai scurt, pentru că nu îi ajuta pe bărbați să se simtă mai masculini. Nu conta dacă îți stătea mai bine cu părul scurt. În general, nu conta ce-ți plăcea ție în particular. Regula numărul 1, „Fii o creatură cum nu mai e alta“, făcea să pară că aveai să primești puncte în plus pentru că erai diferită de restul, dar se dovedea că însemna fix opusul. Practic, toate

calitățile și realizările tale erau inutile și plictisitoare, iar adevărata ta valoare consta în esența nerostită și misterioasă care făcea din orice femeie „o creatură cum nu mai e alta“. Cartea spunea în repetate rânduri că „femeile deștepte și educate“ se descurcă cel mai prost când vine vorba despre respectatul Regulilor – și asta pentru că diplomele lor fițoase le îndreptățesc să-și etaleze personalitatea. Mereu își primesc pedeapsa binemeritată pentru asta, ajungând cu „inima frântă“.

Nimic din ce spuneau Regulile nu era neapărat nou: înfrângerea eternă a femeilor non-jalnice, nimicnicia „onestității“ lor, faptul că ajungeau să se mărite cu tipi jalnici, pe care la început îi respinseseră cu ardoare. Nu era ca și cum nu știam lucrurile astea, dar, la un moment dat, fără să conștientizez, mă convinsesem că sunt diferită – că onestitatea mea și caracterul meu non-jalnic nu ar fi pedepsite atât de aspru, pentru că dispuneam de niște abilități speciale, de o anumită autosuficiență, de capacitatea de a fi singură. *Dintotdeauna* fusesem singură, pe când toți cei din familia mea insistaseră să aibă pe cineva alături, cu care să facă sex.

Am fost șocată să văd numele lui Ivan în inboxul meu, cu toate că, sau poate tocmai

pentru că, nu mai era albul cel sexy, fiind cumva mai puțin declanșator decât numele lung și polonez care îi corespundea Contelui. Dar i-am simțit forța latentă: cum totul putea reîncepe, cum conexiunea era încă vie.

Selin,

Uneori, nu te înțeleg absolut deloc. De ce nu poți să faci nimic ca un om normal? Când văd cum te porți, mă simt de-a dreptul neputincios. La asta mă gândeam și anul trecut: cum de scrii atât de grațios și totuși ești atât de inabilă în ale vieții?

M-am holbat la ecran. De ce se purta ca și cum m-aș fi plâns lui? Nu mă plânsesem. Cine era el să-mi spună că de ce nu pot să fac nimic ca un om normal? Și cine era el, așa, deodată: Domnul Normal? Dacă vrei să ți-o pui, continua el, nu scrie e-mailuri. Trebuie să...

Și ce era ăsta: un sfat? Vorbea despre crearea unei atmosfere de incertitudine. Bărbatul nu trebuia să știe nici dacă are voie să-mi atingă sau nu mâna. Nu era nimic greșit în proiectarea mașinăriei. Ba chiar, dacă procedai cum trebuie, era uimitor cât de bine funcționa mașinăria.

Neobrăzarea aceluia „dacă vrei să ți-o pui“, interpretarea vulgară a „mașinăriei“ nu erau deloc tipice lui, ci chiar supărătoare. M-am

simțit de parcă blestemul fusese ridicat – de parcă în sfârșit îmi spunea ceva despre care refuzase să vorbească până atunci.

Pentru că, deși nu se mai justificase înainte pentru ce se întâmplase sau nu se întâmplase între noi, acum părea să-mi răspundă la întrebarea pe care, de data asta, avusesem atât de mare grijă să n-o pun.

Frate, chiar ai dat-o rău de tot în bară cu mine. Niciodată să nu-i spui unui tip că îl iubești decât după ce ți-o spune el de șapte ori înainte. Altfel, joci un joc pierdut. Chiar dacă avea de gând să-ți spună că te iubește, acum nu mai poate s-o facă, pentru că ai spulberat misterul.

Mi-am dat seama că, deși deseori fusesem rănită de lucrurile pe care Ivan mi le spusese sau mi le scrisese, niciodată nu mai simțisem că încercă să mă rănească dinadins. Era posibil ca cele scrise de mine să-l fi rănit fără precedent? Era posibil ca *de-asta* să le fi scris – ca să-l rănesc? Așa cum fusesem și eu rănită, iar și iar, timp de două ore, pe fața de pernă cu craniu și pe birou?

—5

M-am gândit la Reguli și la cum mi se părea că nu mi se aplică mie. În tot acel timp, în care îmi spusese că nu sunt dependentă de alții, nu mă ținusem eu cu dinții de convingerea contrară, potrivit căreia, într-o

bună zi, o să – cu exact aceleași cuvinte, pline de înțeles, folosite de mama și de mătușile mele – „întâlnesc pe cineva“: cineva cât se poate de diferit de tipul jalnic care voise să se căsătorească cu mine, dar și cât se poate de diferit de tipul jalnic care nu voise să se căsătorească cu mine?

Acum Ivan îmi spusese, aparent într-un moment de furie – oare asta însemna că era mai aproape sau mai departe de adevăr? – că stricasem totul pentru că nu respectasem Regulile. Deci poate că Ivan era tipul care nu voia să se căsătorească cu tine, pe care trebuia să-l păcălești în fiecare zi pentru tot restul vieții tale.

În orice caz, între noi sunt munți de fobii oedipiene, când tu pentru mine ești mai degrabă ca o soră mai mică. Mai mult decât atât, îmi aduci aminte de mama.

Iat-o din nou: sclipirea dură a revelației. Când mă gândeam la toate surorile lui mai mici, partea cu sora mai mică avea logică. Menționarea mamei lui, pe de altă parte, părea gratuită și străină lui. Nu femeile mai în vârstă le aminteau oamenilor de propria mamă? Și cum putea fi vorba despre ambele, simultan: să fiu și ca o soră mai mică, dar și ca mama lui?

M-am gândit la mama lui Ivan, încercând să-mi amintesc cum era ea. La un moment

dat, îmi arătase un tabel șters pe care îl folosiseră cândva ca să-și împartă sarcinile gospodărești, pe vremea când Ivan și cele patru surori mai mici ale lui încă locuiau în casa părintească – un tabel care indica rândul cui era să pregătească lapte cu cacao la micul-dejun. De ce mă întrista când mă gândeam la asta? Tonul ei fusese vesel, iar purtarea ei, în general, una care dezvăluia o competență energetică. Desigur, nici dacă ar fi fost tristă nu s-ar fi trădat în fața mea, o adolescentă străină și nefericită.

M-am gândit încă o dată la Reguli – la Regula 3, cea despre prima întâlnire: „Evită să-l privești cu afecțiune în ochi.” Regula 10, despre „A patra întâlnire către un angajament”: „Poartă-te independent, ca să nu simți că aștepti de la el să aibă grijă de tine.” Nu erau ele asemănătoare întrucâtva cu regulile pe care ți-ai fi dorit să le urmeze propria mamă? Desigur, nu existase niciun motiv ca mama ta să le fi urmat; nu aveai cum și nici de ce s-o eviți așa cum te evitau pe tine bărbații. „Evită să-l privești cu afecțiune în ochi.” Era posibil să-l fi făcut pe Ivan să se simtă așa cum mă simt eu uneori în privința mamei mele?

MAI

Juho a spus că trebuie să îmi ceară sfatul în privința întâlnirilor romantice: un concept pe care el îl considera specific americanilor. În lumea lui Juho, eu treceam și drept americană, și drept expertă în întâlnirile romantice.

Fusese convins să viziteze Wellesley cu autobuzul cunoscut și sub numele de Fuck Truck. La dansul care a urmat, Juho, care credea că muzica respectivă e nepotrivită pentru dans, a inițiat o conversație cu o fată care nu dansa nici ea, care se descria drept foarte timidă și prefera să joace tot timpul piese de Shakespeare într-un grup dedicat exclusiv femeilor. Fata asta îl invitase acum pe Juho să se întoarcă la Wellesley ca să o vadă interpretându-l pe Polonius.

Se puneau asta ca întâlnire romantică? Care era diferența dintre a ieși la o întâlnire romantică și a fi împreună? Trebuia Juho să meargă? Voiam și eu să vin?

I-am spus că sunt de părere că ar trebui să se ducă, de unul singur, doar pentru cazul în care ar fi fost o întâlnire romantică; dacă nu, măcar va fi văzut *Hamlet*. O propoziție pe care mi-o închipuiam pe mama spunând-o, cât se poate de rațional: *În cel mai rău caz, vei fi văzut*

Hamlet. A dat roade. Îl vedeam pe Juho mulțumit. M-a întrebat încă o dată dacă nu vreau să vin și eu. I-am spus răspicat că eu văzusem deja *Hamlet*. Dar mi se părea ciudat că Juho avea să fi vizitat de două ori o facultate de fete, în vreme ce eu nu fusesem niciodată la una.

Asta m-a dus cu gândul la prietena mea din tabăra de vară, Jordan, care era de vârsta mea, deja boboacă la Smith. (Trimisese dosare de admitere la facultate cu un an mai devreme, pentru că trăia în Kansas și își ura tatăl, iar cei de la Smith îi acordaseră o bursă completă.) Mama nu se dăduse prea mult în vânt după Jordan, pe care a cunoscut-o când a venit să mă ia din tabăra de vară. Jordan era și mai înaltă decât mine, își făcea singură hainele (în principal, din alte haine, deja existente) și avea un tatuaj cu jumătate de melc, pentru că fusese cumva întreruptă. Publicase o revistă de benzi desenate și era pe jumătate chinezoaică. De fiecare dată când mama îmi sugera pe cineva cu care ar trebui să mă împrietenesc, mereu era vorba despre vreo americană purtând o împletitură franțuzească.

În ultima noastră seară în tabăra de vară, eu și Jordan am stat până târziu, discutând toată noaptea, pentru că nu știam dacă o să ne mai vedem vreodată. Și avuseserăm dreptate: nu ne-am mai văzut niciodată. Mama mi-a spus că păream nefiresc de

entuziasmată și m-a întrebat de mai multe ori dacă luasem vreun drog, încercând, ironic, să-mi dea un Valium ca să adorm în mașină. Nu mă mai simțisem niciodată atât de trează și nu voiam să înăbuș senzația.

Tot anul următor, eu și Jordan am făcut schimb de scrisori, scrise de mână pe cele mai mari bucăți de hârtie pe care le găseam: pungi maro de hârtie, hârtie de împachetat, hârtie la sul de la imprimantă. Când mama a văzut una dintre scrisorile lungi, ca un papirus, de la Jordan, mi-a spus că e de părere că e instabilă mintal și m-a întrebat dacă nu cumva e lesbiană.

Odată, într-o vineri seara, pe când ne uitam la *Lege și ordine*, mama m-a întrebat dacă sunt lesbiană: altfel de ce mă aflam acolo, cu ea, în loc să fiu la o întâlnire? Mi s-a părut puțin cam nepoliticoasă întrebarea, dar i-am răspuns pe cât de frumos am putut. Nu a fost mulțumită de nimic din ce i-am spus, până când i-am punctat că, dacă *aș fi fost* lesbiană, i-aș fi mărturisit până atunci. Apoi a părut limpede ușurată – „Mi-ai fi spus, nu? Noi două nu avem secrete, da?” – și ne-am putut relua serialul cu procurorii care îi acuzau pe infractori.

Anul trecut, când am intrat la facultate, eu și Jordan am schimbat ocazional câteva e-mailuri. Jordan îmi scria din ce în ce mai mult despre colegele ei de cameră, dintre care două erau îndrăgostite în secret de o a

treia, Pepper, care era cu nasul pe sus și nesuferită. După vreo șase luni, Jordan mi-a scris că ea și Pepper s-au sărutat și că acum și ea e îndrăgostită de Pepper. Eu nu pricepeam. Cum putea Jordan să iubească o ființă umană pe nume *piper*? Era Jordan lesbiană? Să fi avut mama dreptate în privința asta? În tabără, eu și Jordan vorbiserăm cu orele despre băieții care ne plăceau.

Nu-mi trecuse prin cap să trimit și eu dosar la o facultate numai de fete. La liceu, observasem cum cursurile, deja de nesuportat, deveneau și mai rele ori de câte ori nu participau și băieți la ele. Până și fetelor care erau deștepte părea să le pese din ce în ce mai puțin de notele mari. Acest lucru părea să fie cu atât mai mult valabil când la catedră era tot o femeie. În orice caz, eu nu voiam să fiu „ocrotită“ într-un „mediu“ organizat astfel încât să „excelez“ în el. Îmi doream să fac ce era mai real și mai riguros. Evident, totul era organizat pentru băieți. Și ce? Aveam să muncesc de zece ori mai intens decât ei, astfel încât toți să recunoască în cele din urmă că eu mă descurc mai bine decât ei.

Cu cât Juho îmi povestea mai multe despre Lara, fata de la Wellesley, cu atât corespundea mai puțin stereotipurilor despre care auzisem. Era de origine mexicană și crescuse în Mexico City, însă mama ei era din Anglia, astfel că avea accent britanic. Avea

trei frați, era obsedată de teatru, jucase de când era mică și era patologic de timidă. Aflând ce personalitate aparte are, mi-a trecut prin minte că Wellesley trebuie să fie plin de tot felul de oameni, la fel ca Harvard, doar că acolo erau numai fete. Asta l-a făcut să pară interesant. Dar era evident că le lipseau băieții, pe care trebuiau să-i aducă cu un fel de autobuz.

Radcliffe mi-a trimis o scrisoare, oferindu-mi o bursă de călătorie, dar pentru mai puțin de jumătate din taxele pentru studiul în străinătate. Tipul de la firma de alimente congelate din Peru mi-a trimis un e-mail în care îmi scria că pot să lucrez pentru el dacă îi trimit o fotografie „din cap până-n picioare”. Editorul de la *Let's Go*, Sean, m-a tot sunat, dându-mi la telefon idei despre cum să extind reportajul despre Anatolia Centrală. Dar eu mersesem în Ankara în fiecare vară din viața mea, cum aș fi putut considera Anatolia Centrală o destinație de călătorie?

Pe când treceam pe lângă Centrul de Știință, cu privirea în pământ, am dat peste Peter, care m-a întrebat ce planuri am pentru vară. I-am spus despre bursa deficitară în Rusia, despre furnizorul de produse congelate care se orientează vizual și despre itinerarul în Anatolia Centrală care le provoacă americanilor căderi nervoase. Se

voia a fi o enumerare amuzantă, în sensul că fiecare opțiune avea defectul ei, însă Peter a părut s-o înțeleagă complet diferit. M-a întrebat dacă am mai călătorit vreodată singură în Turcia și mi-a spus că va fi o experiență incredibilă, părând să înțeleagă că o să merg și în Turcia, și în Rusia.

– Nu știu dacă sunt suficienți bani ca să merg și în Rusia.

– Dar de ce nu, cât e bursa?

Când i-am spus că e 12 000 de dolari, Peter a râs și a spus că programele de studiu în străinătate te suprataxau la nivel magnitudinal. Se puteau face mai multe aranjamente economice în privat, cu un beneficiu mai mare pentru gazdele locale. Mai mult decât atât, toată lumea din orice țară vrea să-i muncești pe gratis: nu trebuia decât să gălesc pe cineva cu o slujbă interesantă și să mă ofer să le fac cafeaua, iar asta s-ar fi pus ca stagiu, în timp ce eu aveam să învăț la fel de multe ca dintr-un program american de 3 000 de dolari.

Uimită de perspectiva lui Peter, de maniera în care făcea să pară că lumea e un loc atât de ușor de gestionat, mare și mică deopotrivă, m-am întrebat cu voce tare dacă n-ar trebui să încerc să stabilesc ceva cu tipul cu alimente congelate. Nu ar fi plăcut, narativ vorbind, ca toate să se lege astfel? Peter a râs,

dar cu o expresie ușor îngrijorată, și mi-a promis că o să mă pună în legătură cu unul dintre prietenii lui.

—5

Nu aveam o imagine mintală clară cu noua iubită a lui Juho, Lara, și mi-am dat seama că aproape mă așteptam ca imaginea să fie neclară. Desigur, s-a dovedit că avea aproape un nivel normal de realitate materială, dar cu ochi cenușii, gropițe și un păr care părea încâlcit, auriu amestecat cu castaniu. Era îmbrăcată cu o salopetă prost croită și pătrătoasă, care cumva reușea s-o facă să arate și cool, și distinsă.

De ce trebuia să faci asta când vedeai o fată: să stabilești dacă e frumoasă și în ce fel – după cum mi-am dat seama că e Lara? În cazul băieților, unii dintre ei erau respingători sau îngrozitori din punct de vedere fizic, dar mulți se prezentau inițial drept neutri și nu exista nicio problemă imediată, ce părea urgentă din punct de vedere cognitiv, de a le găsi un loc, după cum era cu absolut fiecare persoană de sex feminin, inclusiv cu sine însăși, în vitrinele magazinelor și prăvăliilor. Uneori, mi se părea că arăt interesant, misterios și sculptural. Alteori, mi se părea că nu arăt ca nimic, că nimic nu se potrivește și nu corespunde cu nimic altceva și că nimic la

mine nu are niciun fel de grație, de proporții sau de însemnătate, că postura e deformată și urâcioasă, ca semn al leneviei, al slugărnicii sau al vreunui defect de personalitate.

Al doilea cel mai izbitor lucru în legătură cu Lara, după frumusețea ei, era dorința ei de a se face plăcută: dar nu o dorință exagerată, care să te îndepărteze, ci una radiantă, plină de speranță, ca la Bambi, care părea, în cazul ei, să fie direcționată în special spre mine – ca și cum eu eram prietena lui Juho pe care ea trebuia s-o îndrăgească. (Prin urmare, ținea la Juho.)

Juho a parcurs un manual de spaniolă și a ascultat casete de spaniolă în somn. Pe durata vacanței de primăvară, a mers împreună cu Lara în Ciudad de México, iar când s-a întors, vorbea spaniola. Lara avea să urmeze un curs de imersiune în cultura finlandeză pe durata verii. Cât de repede se mișcaseră lucrurile! Eu și Juho eram prieteni de luni bune, dar nu ne-am fi gândit niciodată să mergem în țări diferite și să învățăm o limbă străină pentru celălalt.

Juho îi spusese Larei că, dacă aveau de gând să stea împreună mai mult de un an, ea ar fi trebuit să învețe finlandeza și să-și dezvolte propria relație cu cultura lui, pentru că el trebuia să se mute înapoi în Helsinki după bursa de studiu. Văzuse prea mulți finlandezi întorcându-se din străinătate cu

parteneri care nu vorbeau finlandeza, astfel că aceștia din urmă sfârșeau prin a fi total dependenți de ei, iar toată lumea ajungea deprimată. După ce Lara absolvă, trebuia să petreacă șase luni întregi singură în Helsinki. Astfel, avea să-și dea seama dacă îi place în Helsinki suficient de mult cât să trăiască acolo – pentru orașul în sine, și nu datorită lui Juho.

– Tu unde o să fii? am întrebat.

– În altă parte. Sau poate chiar în Helsinki. Doar că nu vom ține legătura.

M-am simțit ușurată să aflu că, la urma urmelor, există o logică în privința cui ajunge cu cine, pentru că planul ăsta mie îmi suna nebunesc, și totuși îmi imaginam cum cuiva diferit de mine i s-ar fi părut distractiv. Evident, Lara era o astfel de persoană, iar ăsta era și motivul pentru care ea și Juho erau împreună.

Săptămâna următoare, la cină, Juho a spus că trebuie să-mi ceară sfatul. Își făcea griji în privința Larei, pentru că petrecuseră weekendul împreună, iar la un moment dat ea începuse să plângă incontolabil. Am întrebat ce se întâmplase fix înainte să înceapă să plângă. Juho a spus că vorbiseră despre cele șase luni pe care o să le petreacă singură în Helsinki după absolvire. I-am spus că poate Lara nu vrea să petreacă șase luni singură în Helsinki. El a zis că nu poate să fie

cazul de așa ceva, pentru că discutaseră planul în detaliu, iar Lara fusese de acord că e rezonabil.

– Ar putea fi genul de plan care să pară rezonabil când vorbești despre el, dar când trebuie să-l pui în aplicare, te întristează, i-am zis. Îmi și închipui de ce.

– Pe tine? a exclamat Juho. Dar tu ai locuit într-un sat din Ungaria!

Era adevărat. Stătusem la oameni necunoscuți, încercasem să învăț maghiara și nu vorbisem săptămâni la rând cu Ivan. Dar multe dintre astea nu fuseseră ideea lui Ivan. Clar nu-mi spusese că trebuie să învăț maghiara sau că nu am voie să intru în contact cu el.

Dar dacă ar fi făcut-o? Pe de-o parte, ar fi fost drăguț ca studiul limbii maghiare să fie un proiect legitim, recunoscut, iar nu ceva ciudat ce făceam în secret. Pe de altă parte, când am încercat să mă închipui locuind în Budapesta pentru șase luni, știind că Ivan se afla în oraș, dar nu vorbește dinadins cu mine... ei bine, perspectiva părea cel puțin la fel de proastă precum situația mea actuală.

M-am dus la Café Gato Rojo să mă întâlnesc cu prietenul lui Peter, Seongho. Era îmbrăcat la costum și avea o servietă. Mi-a spus despre programul autonom de studiu pe care îl urmase în Moscova anul trecut, după ce

conștientizase brusc, în timp ce se documenta pentru lucrarea lui de dizertație pe tema facțiunilor comuniste din Coreea, că are urgent nevoie să știe să citească în rusă. Mi-a întins o bucată de hârtie peste masă. Pe ea erau scrise numere lungi de telefon, unul dintre ele aparținând unor geneticieni care îi dăduseră în chirie o cameră în suburbiile îndepărtate, iar celălalt, unui absolvent de literatură care îl învățase suficientă gramatică cât să citească ziarele comuniste. Mai era și numărul de pager al unui tip pe nume Igor din Queens, care, pentru 200 de dolari, îți făcea rost de o scrisoare de invitație pentru viză.

Era posibil ca totul să decurgă atât de... nu neapărat ușor, de vreme ce suna ca un chin, dar foarte fezabil? Seongho făcea ca toate aceste probleme să pară amuzante. A spus că o să garanteze pentru mine geneticienilor și că le va spune că nu sunt o criminală în serie. (Cum putea fi sigur de asta?)

—5

Am început să mă gândesc la localnicii din Moscova a căror slujbă aş fi putut s-o fur în timp ce le serveam cafeaua. Mi-am adus aminte de o publicație literară rusească în limba engleză, pe care încercasem la răstimpuri s-o citesc. Am găsit-o la bibliotecă.

Acolo, în caseta tehnică, era adresa de e-mail a unei editoare, terminându-se, încântător, cu „msk.su“. Am luat publicația cu mine într-o cameră de lucru, hotărâtă s-o citesc din scoartă în scoartă.

Încă de la primele două pagini m-a cuprins o senzație deprimantă, de deznădejde, care mi-a amintit motivul pentru care nu reușisem nici înainte să citesc revista. „Serdiuk și-a dat seama ce anume i-a amintit de cântărețul Polip Puțădeporc“, am citit eu. Am dat la o altă povestire. Cineva pe nume Vic Băluță Fațădemuci comenta despre o femeie cu „patru țâțe, două spinări și o coamă de păr deasă cât pumnul tău“.

Și totuși, fragmentul ăsta, dintr-o povestire de trei autori, mi s-a părut amuzant:

„– De ce porți mască de gaze? a întrebat Marșdeaici. Ai vreo scurgere de gaz la cuptor?
– Dar tu de ce șchiopătezi cu ambele picioare?
i-a răspuns Karmaliutov la întrebare cu o întrebare. Te crezi vreun lup de mare bătrân?“

I-am trimis editoarei un e-mail, entuziasmată de Marșdeaici și de Karmaliutov, întrebând-o dacă, de vreme ce voi fi în Moscova în august – ce îndrăzneată eram –, avea ceva de lucru pentru mine care să le promoveze interesele. Mi-a răspuns, cerându-mi să împart pliante despre publicația ei la diverși profesori faimoși de la Harvard. I-am răspuns lăsând să

se înțelegea că nu voi putea să fac asta dacă nu se gândește să-mi dea ceva de făcut și cât voi fi la Moscova, iar ea mi-a scris că se va gândi.

—5

Și Priya avea să plece cu *Let's Go*, în Nepal. Am mers împreună la antrenamentul de autoapărare pentru femei. Un uriaș fost condamnat, îmbrăcat cu un costum spațial, se prefăcea că te jefuiește. Asta era slujba lui acum. Ne-a arătat cum ar trebui să-l lovim în boașe în timp ce țipam „Nu!“.

Fostul condamnat ne-a vorbit cu un soi de mândrie profesională despre procesele inconștiente potrivit cărora un infractor își alege ținta. A citat dintr-un studiu unde mai multor infractori violenți li s-au arătat clipuri cu oameni mergând printr-un mall și toți au identificat, individual, aceleași semne. Oamenii aleși nu erau cei ce păreau înstăriți, ci aceia cărora părea să le lipsească stima de sine sau vigilența.

Priya știa o mulțime de lucruri despre poveștile din jurul programului *Let's Go*, iar asta pentru că unul dintre admiratorii ei era student la Drept, deci se ocupa de majoritatea chestiunilor juridice. Potrivit acestui student la Drept al Priyei, ultima oară când *Let's Go* a trimis o „femeie singură“ în Turcia, aceasta a

fost agresată sexual și a încercat să depună o plângere de neglijență la adresa editorului ei. Oare era adevărat? Fără îndoială, mereu erau oameni care încercau să-i dea în judecată pe cei de la *Let's Go*, dar de obicei pentru calomnie.

Parte din pregătirea celor de la *Let's Go* era să învățăm să scriem pe un ton anume. Tonul era numit „isteț și ireverențios“ și se folosea și în *The Unofficial Guide to Life At Harvard*, o publicație distribuită în mod gratuit studenților, pe care noi toți o citiserăm de mai multe ori – cel puțin eu, pentru că propoziții întregi, majoritatea din recomandări de restaurante, păreau să mi se fi întipărit în creier. Rânduri ca „The Fishery servește porții uriașe de pește proaspăt, dar mediocru unei clientele orientate cu precădere spre familii“ m-au impresionat cu împărțirea judicioasă a slăbiciunilor și a punctelor forte, la fel cum mă impresionaseră și cunoștințele scriitorilor despre tipologii sociale de care eu nu auzisem niciodată („alterna-oameni vorbăreți“, „chelneri relaxați din generația X“).

Fiecărui scriitor-cercetător îi erau desemnate trei companii din zona Bostonului despre care să scrie pentru ghidul neoficial de anul viitor. Ale mele erau Vintage Treasures, Bob's Muffler Repair și Dr. Stroat's Comics Vault, toate în Coolidge Corner. Era

satisfăcător să am un motiv de a mă duce într-un cartier prin care treceam doar rareori, iar Bob era de treabă, spunându-mi că ar putea să le dea 10% reducere studenților la tobele lui de eșapament. Și cu toate acestea, mi-era greu să găsesc ceva istet sau ireverențios de scris despre vreunul dintre cele trei locuri, de vreme ce majoritatea studenților de la Harvard nu aveau mașină, nu cumpărau antichități și până și la Dr. Stoa's Comics Vault vârsta medie a clienților părea să fie patruzeci și cinci. Cine erau acești bărbați în toată firea care dădeau bani buni pe figurine și pe cartonașe de schimb: un bun despre care nici măcar nu știam suficient de multe ca să spun dacă există o „selecție mare“ din el? M-am dus cu gândul la Ham. Oare îl știa pe Dr. Stoa? Probabil. Nu mai avusesem niciun contact cu Ham de la petrecerea aceea.

Întoarsă acasă, am recitit secțiunea despre restaurant din *The Unofficial Guide*, de la cap la coadă. Părea să cuprindă o perspectivă aparte asupra lumii, ca și cum ar fi aparținut unei identități anume: una pe care ajungeai să o locuiești cât timp citeai. La fel cum, atunci când citeai un roman din secolul al XIX-lea, intrai în personajul bărbatului creștin din acel secol, membru al unei clase sociale avute, așa și atunci când citeai recenziile de restaurant deveneai cineva al cărui stil de

viață necesita infuzii constante de cafea care nu putea fi arsă, nici mediocră, nici provenind dintr-un lanț de cafenele internațional; cineva care îi disprețuia pe bogați și pentru care cuvintele „suprapreț“ și „supraapreciat“ constituiau cele mai mari jigniri, și totuși cineva care, în circumstanțele potrivite, identifica și aprecia o pastramă din carne de vânat memorabilă. Erai în permanență implicat în propria distrugere într-o manieră inevitabilă, prestigioasă, și totuși rușinoasă, insinuată prin fraze ca: „Acel *crab Rangoon* (fără crab) va merge numai bine cu mahmureala pe care o vei avea a doua zi.“ Și cât de bine rezuma sintagma „*crab Rangoon* (fără crab)“ disjunția dintre felul în care erau descrise lucrurile și starea lor de fapt. Printr-o operațiune similară, recenzia la Wholesome Fresh m-a mișcat aproape până la lacrimi.

Presupus a fi deschis douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, Wholesome Foods oferă cam tot ce-ți pofteste inima. Sendvișuri consistente. Mâncăruri calde. Sushi. Sos de ciocolată. Paprika. Șervețele.

Iat-o, în sfârșit la vedere: discrepanța dintre ideea pe care Wholesome Fresh o promulga

despre sine însuși, într-o manieră naivă și sinistră, și cum era să te afli, de fapt, acolo. Ce ușurare s-o văd articulată!

Cât de singur erai când încercai, firesc, în timp ce înaintai pe stradă, să alegi între diversele firme. Nu era cea mai plină de farmec parte a vieții, nici măcar cea mai intens discutată, dar era una atât de constantă, ca o bătaie a inimii, ca valurile: întrebarea unde și cum îți vei cheltui banii care fuseseră storși din lume cu un asemenea cost. Nimeni nu vorbea despre asta, exceptând reclamele, însă ele nu încercau să spună adevărul; nu spuneau decât că Wholesome Fresh e Wholesome Fresh. Dintr-un anumit punct de vedere, *The Unofficial Guide* era pentru mine una dintre cele mai sincere cărți, mai mult chiar și decât *Sau-Sau* – pentru că descria situațiile concrete în care te aflai, specifice timpului și locului, fiind actualizată anual.

M-am întâlnit cu Sean, editorul turc, pentru a verifica împreună itinerarul meu. Robust, cu ochelari și ten ciupit de vărsat, Sean avea o purtare plăcut conspirativă, supracafeinizată, ca un editor de ziar dintr-un film. A discreditat pe față articolele existente despre Turcia din *Let's Go*, purtându-se de parcă amândoi am fi știut că orice călător zdravăn la cap ar fi preferat să folosească ghidurile de

la Lonely Planet, care erau scrise de călători adevărați: genul de oameni care locuiau în alte țări și care își spuneau „expați“. (Oare și părinții mei erau expați? Într-un fel, părea că numai englezii și americanii erau expați, așa cum numai nobilii ruși și polonezi erau emigranți.)

În același timp, faptul că cei de la *Let's Go* se bazau pe studenți lipsiți de experiență, trimiși în străinătate pentru câteva săptămâni în fiecare vară era, într-un fel, ideea care vindea – o idee în care Sean însuși părea să creadă cu tărie. *Let's Go* nu avea suficienți bani ca să plătească cercetători adevărați, iar călătorii nu aveau nici ei bani, așa că *Let's Go* era singurul ghid realist.

Itinerariul meu cuprindea Anatolia Centrală, coasta mediteraneeană și Ciprul de Nord, pe care Turcia îl considera o parte din Turcia, cu toate că nimeni altcineva nu mai era de aceeași părere. Pachetul misiunii cuprindea fotocopii subliniate ale paginilor relevante din edițiile de anul trecut, laolaltă cu o listă pe care să adaug locurile noi.

Mama a zis că intinerarul e imposibil: nimeni nu poate să meargă în atât de multe locuri în șapte săptămâni, nici nu e nevoie să facă asta. Ce turist s-a gândit vreodată să viziteze fie și numai două treimi dintre acele locuri?

– Ei bine, se presupune că sunt „cărări nebătătorite“, i-am spus eu.

– Și e un motiv pentru care nimeni nu le bătătorește, mi-a replicat mama.

După ce m-am consultat cu mătușa mea Arzu, ea mi-a trimis itinerarul revizuit. Mai mult de jumătate dintre opriri fuseseră înlăturate. Drept compensație, adăugase două opriri la Marea Neagră, unde familia noastră avea „legături“. Însă Marea Neagră era acoperită de celălalt cercetător, un student turc. Nu puteam pur și simplu să mă hotărăsc să merg acolo. Mama a spus că fix acolo trebuie să mă duc. Am simțit o imensă extenuare din pricina perspectivelor extrem de diferite pe care le aveau cei de la *Let's Go* și mama.

Locurile pe care mama ținea morțiș să nu le vizitez erau Ciprul de Nord, situl unor dispute violente în trecut, și Hatay, la granița cu Siria. Mama a plâns și mi-a spus că nu am niciun motiv să mă duc acolo, că nu e niciun avantaj și că mi-o interzice.

Tata a spus că Ciprul de Nord e frumos și că poate aș putea s-o iau pe vara mea Evren cu mine. Nici despre Hatay nu a avut nimic rău de spus; era la doar vreo două ore de Adana, care era și el trecut în itinerariul meu. Puteam s-o iau pe Evren din Adana și să mergem în Cipru împreună. Când a spus-o el, aproape că a părut distractiv.

PARTEA A PATRA

vara

IUNIE

În sufletul meu, nu simțeam nevoia unui rucsac. Nu mi-ar fi mai bine cu o valiză? Mai ales acum că toate valizele aveau roți. Oamenii nici măcar nu mai vorbeau despre asta și se purtau de parcă dintotdeauna fusese așa. Și totuși, când eram mică, toți țipau „O să-ți rupi spatele!“, smulgându-și unii altora valizele din mână într-un efort personal de a fi chiar ei cei care își rup spatele.

În cele din urmă, am cumpărat un rucsac care aducea cel mai puțin cu un rucsac: era negru tot și „convertibil“, adică puteai să-i ascunzi baretele, făcându-l să semene cu o geantă uriașă și deformată de voiaj. Dacă îi desfăceai un alt fermoar, o parte din el cădea afară, devenind un rucsac de zi cu zi, detașabil.

Mulți oameni au privit cu interes cum am luat acest obiect straniu de pe banda rulantă de unde îți recupereai bagajul în aeroportul din Ankara. I-am scos baretele, mi le-am pus pe umăr și, neluând în seamă privirile căscate ale unei familii formate din șase membri, am pornit greoi înspre coada de taxiuri.

Parfum de lămâie, învelișuri din piele sintetică pentru scaune și mirosul ăla pe care îl simțeau când deschideai geamul taxiului – ce era? Smoală? Țigări? Un soi de copac? Ce era atât de interesant doar la simpla recunoaștere a acestor lucruri, aproape fără să țin cont de ce erau ele mai exact? Holul neluminat din clădirea bunicii mele, podeaua din piatră și treptele care de fiecare dată păreau să fie în proces de a fi spălate de cineva care suferea de dureri de spate. Chiar și acum, erau cufundate în beznă, mirosind a umezeală și a noroi, pentru că prafului de aici nu i se permitea să fie praf, ci era inundat de apă. Ori de câte ori pleca cineva, cei rămași strigau după el, aruncând câte o oală cu apă pe scări – ca „să se întoarcă repede ca apa“. Încă o ocazie în care podeaua și treptele erau ude.

Bunica mi-a deschis ușa, slabă și arătând ca o păpușă Muppet, cu zâmbetul ei larg și cu vocea ei tunătoare:

– Selin, fata mea frumoasă! Bine-ai venit! Bine-ai venit! Vai, dar ce-are-n spate?

Șifonierele sculptate și greoaie, dulapurile și dulăpioarele; scrumierele de cristal, pânzele brodate, teancuri de jetoane și pachete de cărți de joc pe care mătușile mele

știau cum să le amestece și să le manipuleze cu o dexteritate înspăimântătoare și cu o expresie absentă pe chip. Discursul politicos și urgent al prezentatorilor de știri, care răzbătea dinspre consola de lemn unde se afla televizorul. Mirosul imposibil de descris, dulceag, și totuși uman. Fotografia înrămată a lui Atatürk purtând o pălărie de blană. Pictura în ulei care o înfățișa pe bunica tânără, cu aceeași expresie pe care o avea și acum, sceptică, amuzată și autoritară.

– Vai! Vai! Ce necaz e să îmbătrânești!

Bunica s-a așezat și mi-a zâmbit, aplecându-se înainte și înșiruind toate câte o dureau, printre care se numărau rinichii și câteva lucruri pe care nu le-am înțeles. Ca de obicei, a pomenit despre un cui pe care doctorii i l-ar fi pus în spate.

Un val paralizant de duioșie. Era posibil să fie fericită? Zâmbetul ei larg, zbieratul ei:

– Stai jos, fă-te comodă, ești acasă la tine acum. Să pun de ceai?

Cât de curând, a venit timpul să înfrunt o problemă la care până atunci încercasem să nu mă gândesc: cea a somnului. Nimic nu se comparase vreodată cu nopțile albe din Ankara. Somnul se eschiva și fugea de tine, iar până când se întorcea, nu mai era o binecuvântare, ci un blestem. Acum, cu cât dormeai mai mult, cu atât îți mâncai mai

mult din ziua următoare, distrugând ce-ți mai rămânea din ea cu o stare de deprimare, care pecetluia corvoada nopții următoare.

Când eram mică, nu înțelegeam ce se întâmplă – de ce trebuie să mă chinui astfel. Mi s-a explicat că asta e normal atunci când călătorești și că se numește „decalaj de fus orar“. Mama mi-a oferit un Valium, spunându-mi să nu menționez asta în romanul meu. Și totuși, o dată, Valiumul m-a făcut să mă simt mai obosită, mai deznădăjduită și la fel de incapabilă să adorm, așa că n-am mai luat.

În schimb, citeam, terminând toate cărțile pe care le aduceam cu mine în primele două, trei nopți, cărți pe care le reciteam iar și iar tot restul verii. Încă îmi aminteam pasaje cuprinzătoare din acele cărți, care erau despre copii americani care se îmbolnăveau de leucemie sau care erau obsedați de *babysitting*. Mai era și o serie britanică despre niște copilași din Cornwall care fuseseră cumva delegați să salveze umanitatea dacă descopereau graalul Regelui Arthur: o sarcină care le depășea evident forța fizică și capacitățile. Subiectul s-a întins pe mai multe volume deprimante, și totuși insuficient de numeroase.

Copiii britanici dădeau mai tot timpul peste Magie, sau cel puțin păreau pe punctul de a o face. Fata din *Grădina secretă* știa despre

Magie pentru că „se născuse în India, unde erau fachiri“. Ceea ce era derutant, pentru că și bunica pomenea deseori despre fachiri. În turcă, „fakir“ desemnează o persoană săracă, fiind un cuvânt rostit mereu pe un ton plin de milă, regret și sentimentalism. Casa bunicii era renumită ca loc de unde orice lucru putea să dispară, dovedindu-se apoi că îi fusese dat unui fachir. Mama încă era supărată pentru că îi dăduseră unui fachir bicicleta ei, cândva prin 1950.

Cât de mult mă străduiam să-mi placă vacanțele acelea la Ankara, să simt că se întâmplă ceva interesant – și nu că fusesem cumva tăiată din registrul celor vii. Era ceva ce nu recunoscusem niciodată și la care mă gândeam acum doar pentru că nu eram cu mama. Ar fi fost urât și nerecunoscător din partea mea să spun că perioadele acelea fuseseră deprimante; și totuși, așa fuseseră. Abia dacă puteam să-mi găsesc pentru mine însămi cuvintele, știind că mama nu m-ar fi crezut nici în ruptul capului, iar eu aș fi fost acuzată de „revizionism“.

Dar oare *chiar* era vorba despre revizionism? Chiar fusese în realitate minunat? Firește că fusese. Ankara era dintotdeauna un loc al încântărilor: inele de aur și alte tinichele frumoase, haine noi, halate matlasate, papuci roșii, coji de portocală învelite în ciocolată, castane

caramelizate, struguri și piersici alburii. Bunica făcea întotdeauna un gem minunat: de cireșe amare, de portocale de Sevilla, de căpșune sălbatice. Cu mama ieșeam mereu în locuri speciale, numai noi două. La Flamingo Patisserie aveau cea mai bună limonadă. Mama se gândea dacă să comande sau nu profiterol. Eu o încurajam să comande: de fiecare dată îmi doream să fie o zi specială, una în care mama să-și facă și ea, în sfârșit, o bucurie. Îmi plăcea să-i spun, cu o lipsă de interes, „De ce să nu-ți iei un profiterol?“, de vreme ce mie nu-mi plăcea neapărat. Indiferența mea față de frișcă și față de produsele de patiserie era ridicată în slăvi de către mama și mătușile mele. Însă mama aproape niciodată nu-și comanda un profiterol.

Lângă Flamingo Patisserie se găsea sticlăria Paşabahçe, unde admiram carafele *çeşm-i bülbül*, decorate extravagant și paharele în stil turcesc create anume pentru ceai, *rakı*, șampanie și coniac. Seturile bogat ornamentate se confundau în mintea mea cu colecțiile elaborate alcătuite din obiecte personale expuse la mausoleumul lui Atatürk, pe care îl vizitam uneori, cu un taxi, deși nu la fel de frecvent pe cât vizitam – când ne trezeam suficient de devreme – Muzeul hitiților.

Cea mai bună parte la Muzeul hitiților era când mama îmi citea de pe tabletele de piatră

cu hieroglife. Una era despre o capră care își pierduse hainele și care luase o vestă de pe sârma de rufe a cuiva. O alta era despre o pasăre care învăța să devină instalator. Pe de o parte, știam că mama inventează poveștile, nu că le citește, pe de alta – atunci când îmi arăta cu degetul hieroglifile Celor Două Chei Franceze Încrucișate și ale Robinetului Stricat – știam că le citește. Când ajungeam în dreptul unei alte tablete din celălalt capăt al holului, moment în care eu deja uitasem de capră, mama îmi spunea, gânditoare:

– Desigur, da, asta e despre capra vecinului!

Capra vecinului își atârnase rufele pe sârmă la uscat și, tocmai când își dorea cu nerăbdare să-și pună vesta cea proaspăt spălată...!

Dacă altcineva ar fi spus povestea, vecinul ar fi fost furios. În versiunea mamei, tonul era blând și încântător de misterios. Unde era vesta? Oare pasărea zburase cu ea? Dar păsării nu-i plăceau hainele; o încurcau la instalat. Capra, pe de altă parte, nu-i complimentase vesta de mult prea multe ori?

– Ei, aș, cred că o să am o vorbă cu capra.

Însă în acel moment ambele izbucneam fără voia noastră în râs.

Deci... nu avusesem dreptate să cred că fusese o perioadă neplăcută. Gândul că-mi neîndreptățisem mama îmi provoca o asemenea durere, încât am început să-mi

frământ creierii după dovezi contrarii. Dar nu fusese *tot* timpul ca la Muzeul hitiților; uneori, ne trezeam prea târziu pentru a mai ajunge undeva înainte de închidere, iar asta pentru că nu eram singura care avea probleme cu somnul; pentru mama era și mai rău, deseori ațipea numai după ivitul zorilor. Ușile din camera de zi, cu clanțele lor din alamă și cu ochiurile din sticlă mată, rămâneau închise până pe după-amiază, când soarele bătea direct și deprimant în ferestrele care dădeau spre partea din față a casei. Oh, groaza de a o trezi – groaza vocii ei gâtuite.

Alteori, musafirii ne împiedicau să ieșim pe undeva. Femei machiate la greu stăteau cu orele pe canapea, bând ceai. Refuzau ceaiul, cu o expresie îndurerată, însă mama, bunica sau mătușa insista, iar ele îl beau cu o expresie îndurerată, în timp ce „conversau“. Ceea ce presupunea să ne relatăm varii remarci exasperante sau istețe pe care le făcuseră alții, inserând un „el a spus că“ sau un „ea a spus că“ la aproape fiecare două cuvinte:

– Iar apoi, a spus ea, Șenay, a spus ea, tu, a spus ea, nu, a spus ea, înțelegi nimic.

Uneori, erau perioade mai lungi de timp în care nimeni nu spunea altceva decât „aha, aha, aha“ sau câte un „serios?“.

Am început să mă învârt în cerc, precum cel din *Jurnalul seducătorului* în care Cordelia se tot întreba dacă i se întâmplase ceva rău sau nu. Nu avea cum să fie deprimant, pentru că mama se străduise din greu să nu fie deprimant. Și totuși – era posibil să fie atât de deprimant tocmai pentru faptul că mama se străduise atât de tare?

Știam cu câtă vigilență mă protejase mama de lucrurile care o deprimaseră pe ea când era mică – cum ar fi să pupe mâinile bătrânilor când mergea în vacanțe. Ea considera drept scârboase acele mâini și se simțise insultată că trebuise să le pupe, dar așa o obligaseră. Mama a spus că asta fusese o greșeală. Că și copiii sunt oameni, oameni a căror demnitate și intimitate este demnă de respect. Ea era singura pe care o auzisem vreodată să spună sau să gândească ceva asemănător.

Celorlalte rude li s-a explicat că Selin nu o să pupe mâna nimănui. „Bine, bine, s-o lăsăm pe Selin să nu ne pupe mâinile“, spuneau ei, pe o voce din care reieșea că îi fac pe plac mamei, care mă alinta. Mereu am știut că felul în care îi dezamăgeam pe alții și în care ajungeam să mă dau în spectacol era o favoare acordată de mama, care mă scutea de o experiență proastă de care ea nu fusese scutită, astfel că mă simțeam vinovată față de toată lumea: față de mama, fiindcă nu

apreciam cum mă apără și mă protejează de fiecare dată, față de acei oameni în vârstă ale căror mâini nu le pupam și față de verișorii mei, care *trebuiau* să pupe mâinile acelor oameni în vârstă.

Fiul lui Murat, Arzu, era cu patru ani mai mare decât mine și obsedat de cuțite. Atât cât existam în conștiința lui, păream să fiu o sursă de enervare, și asta pentru că eram mai înaltă decât el, cu toate că eram și fată, și mai mică de vârstă. Murat era convins că secretul înălțimii mele nefirești consta în multivitaminele mestecabile cu *Familia Flintstone* pe care mama mi le tot dădea din valiza ei. Mama a început numaidecât să-i împartă vitaminele alea și lui Murat, iar mai târziu îi trimitea mereu prin poștă sau îi aducea și lui o porție. Efectul pe care l-au avut asupra psihicului său când, nici după ce a luat vitaminele un an întreg, nu m-a întrecut în înălțime... Arzu a spus că motivul pentru care sunt atât de înaltă este că puii din America sunt plini de estrogen. Lucru care a înfuriat-o pe mama.

Dar de ce mă mai gândeam la asta și acum, când trecusem cu mult de vârsta la care mai era de așteptat să pup mâna cuiva? Poate că tata avea dreptate și chiar aveam tendința să „stăruim” asupra unor neplăceri închipuite și asupra unor senzații urâte din trecut.

Bunica își citea ziarul în pat, în cămăruța adiacentă în care dormea de obicei, încă băndu-și ceaiul, despre care zicea că nu o ține trează. Ca de obicei, mie mi se dăduse dormitorul mare. Am făcut un duș în cadă, duș care a tușit când i-am dat drumul, m-am schimbat într-o pereche de pantaloni scurți și un tricou și m-am întins în pat ca să citesc părțile despre Anatolia Centrală și Ankara din *Let's Go*.

Era de necrezut să-l văd pe *tipul ăla*, acel *Ghid neoficial*, invocând cartierele din Ankara: un loc care dintotdeauna mi se păruse cumva rămas nedescris, tocmai pentru că atât de puțini oameni pe care îi știam eu fuseseră acolo, exceptându-i pe cei care erau deja de-acolo și care nu simțeau neapărat nevoia de a-l descrie. Locurile pe care *Let's Go* le recomanda erau precedate de logoul cu degetul mare ridicat, care era și apostroful din *Let's Go*-ul de pe copertă și care mă făcea să mă simt prost pentru că nu făcusem niciodată autostopul. Un singur sit din Ankara avea acest logo: Muzeul civilizațiilor anatoliene. Ce ușurare am simțit atunci când, citind descrierea, am înțeles că acela era locul pe care eu și mama îl numeam Muzeul hitiților! Deci avuseserăm dreptate să ne placă – iar ei avuseseră dreptate să-l identifice drept valoros.

În partea de sus, *Let's Go* spunea că Ankara nu merită o vizită specială, nu aveai un motiv anume să mergi acolo, pentru că era mult mai puțin interesantă decât Istanbulul. Comparația mi s-a părut ciudată. Erau două orașe total diferite. Nu împărtășeau nimic asemănător. Am decis să scriu articolul despre Ankara într-o manieră mai pozitivă. A doua zi, m-am trezit la zece dimineața, dându-mi seama că dormisem.

—5

Cât trecuse de când nu mă mai gândisem la Fatma sau la Berrak, cele două femei care o ajutau pe bunica la treburile casei? Fatma locuia în afara orașului și venea o dată pe săptămână. Avea un chip mare și sculptural, pe care era întipărită o expresie de bunătate. Se purta ca o rudă de-a noastră. Eu îmi spălam rufele în secret, ascunzându-mi apoi hainele, ca să nu le calce ea; dar ea le găsea și le călca oricum, până și tricourile și lenjeria. De ce-mi venea să plâng când vedeam teancul acela de pătrate perfecte?

Berrak, care venea în fiecare zi, era slabă, cu un rânjet asimetric și arăta ca o adolescentă, cu toate că avea douăzeci și ceva de ani și era căsătorită cu un portar. Locuia cu un etaj mai jos. Bunica îi dădea ordine lui Berrak fără să-i zică „te rog“ sau „mulțumesc“, de parcă deja era tot timpul

enervată din pricina ei. De ce era Berrak văzută cu atâta scepticism? Posibil să fi fost din cauza opiniilor ei politice, pe care le împărtășea cu portarul, care era marxist, sau din cauza celor religioase – care nu erau private, ca ale bunicii, ci criticau fățiș secularismul și Statele Unite.

Pe de altă parte, poate că nu era atât din cauza opiniilor ei politice, cât din cauza lucrurilor urâte pe care le spunea. Odată, Berrak vorbise în prezența mamei de „genul de femeie care a ajuns la cincizeci de ani, dar nu deține nicio proprietate“.

– Nu e amuzant că e marxistă, dar îi disprețuiește pe cei care... nu dețin proprietăți? am întrebat.

– Foarte amuzant, a zis mama, fără să râdă deloc.

Cu altă ocazie, Berrak atârtnase cearșafuri ude peste tocurile ușilor ca să se usuce.

– Adu-mi aminte, de ce nu e ăsta un lucru bun? am întrebat, gânditoare, ca și cum pur și simplu uitasem.

Și mama, și mătușa m-au privit cu aceeași expresie îndurerată. O ușă, mi s-a spus răspicat, nu e proiectată ca să fie un element care să susțină greutatea; asta nu face parte din mărețul plan al ușilor, ele nu sunt făcute ca oamenii să se urce pe ele, ci doar ca să reziste în balamalele lor, permițând accesul în și din încăperi. Iar când fac asta, fac suficient, fără să mai ducă și greutatea

cearșafurilor mari din care se scurge apă. Și ce alt motiv ar mai fi, ce alt beneficiu derivă din respingerea produsului venerat al ingeniozității umane care e sârma de rufe?

– Deci au scris o carte despre Turcia și te-au trimis pe tine să le corectezi greșelile?

Am simțit în vocea bunicii mele partizاناتul familiar care ar fi făcut-o să jure cu mâna pe inimă că eu sigur aș fi putut corecta orice fel de carte, precum și scepticismul moderat despre posibila valoare a acestei cărți.

Primele două zile mi le-am petrecut cu bunica în camera de zi, unde stătea aproape tot timpul. Ședea cu genunchii îndoiți sub ea în fotoliul ei verde, fuma țigări Marlboro și bea pahar de ceai după pahar de ceai, rezolvând cuvinte încrucișate și enervându-se din pricina neologismelor. Turca modernă nu exista decât de vreo șaiszeci de ani, deci era încă în schimbare. Cuvintele de împrumut de origine persană și arabă erau înlocuite periodic de echivalente care se presupuneau a fi mai turcești, dar care uneori erau pur și simplu scorneli. Pentru bătrâni, asta era enervant. Nici nu ajunsese bine bunica să accepte cuvântul *simge*, o scorneală pentru „simbol“, că s-a trezit că trebuie să îndure și insolentul termen impus publicului pentru „image“, adică *imge*.

Bunica vorbea deseori în proverbe pe care nu le înțelegeam. De obicei, nu le acordam atenție. Dar mi-a trecut acum prin minte că, dacă aș fi fost într-o țară „străină” – să zicem Rusia – mi-aș fi dat silința să învăț proverbele. Așa că am început să le notez. Unele îl pomeneau pe vechiul meu prieten, fachirul. „Găina fachirului face câte un ou pe rând”: asta însemna să nu te grăbești, ceea ce părea cumva să facă referire la mine. Un altul, „Oului nu i-a plăcut propria coajă”, era folosit pentru cei care încercau să se depărteze de locul de origine sau pentru cei care nu-și respectau părinții.

Am verificat câteva informații, folosind telefonul cu rotiță de lângă fotoliul bunicii. Bunica a insistat să elibereze fotoliul pentru această ocazie. S-a așezat vizavi de mine, pe canapea, zâmbindu-mi larg și comentând pe marginea gramaticii mele. Eu mi-am plănuit dinainte ce voiam să zic: „Bună ziua, aș vrea să vă cer niște informații referitor la...” Bunica a remarcat aprobator că eu nu sunt ca majoritatea fetelor, care ziceau „ăăă” sau „chestie” când nu le venea vreun cuvânt. Da, ele păreau normale, eu nu.

La rugămintea mamei, eu și bunica ne-am dus să cumpărăm un telefon mobil pentru mine. Nu puteam să cumpăr un telefon de una singură; trebuia să fie înregistrat pe un

card de cetățenie. Cardul meu de cetățenie nu avea fotografie. Acest lucru era normal pentru copii, dar de la cincisprezece ani erai obligat să ai una. Ofițerii de la vamă te lăsau să intri în țară dacă aveai un card de cetățenie turcesc fără fotografie, dar neapărat și un pașaport american. Însă, odată ajuns acolo, nu puteai să cumperi un telefon.

Cât de elegant arăta bunica, cu balerinii ei și cu poșeta asortată. Am ales un telefon Ericsson de mărimea unei felii de pâine.

Bunica mi-a strigat cât de mult mă iubește și cât de dor îi va fi de mine după ce voi fi plecat. I-au dat lacrimile pentru cât de diferită îi era viața față de cum își închipuise că va fi: toată lumea plecase în America, nu avea decât doi nepoți, erau câteva probleme de comunicare, pe care nu le-a specificat, dar probabil că se referea la faptul că eu nu vorbeam turca la perfecție, iar David n-o vorbea deloc. Însă bunica adăuga numaidecât de fiecare dată cât de mult ne iubește pe mine și pe David: cât îi place să se uite la poze cu noi și să se gândească la noi. A zâmbit larg tot timpul cât a spus aceste lucruri, de parcă ar fi fost de-a dreptul încântătoare.

– Vai! Vai! Ce-o să te mai caut după ce pleci!

Bunica a părut șocată și supărată când, în cea de-a treia zi, chiar am părăsit casa, cu toate că

îi repetasem că acest lucru se va întâmpla în cele din urmă. Mi-am fixat alarma pentru opt și jumătate, cu groază că mă va trezi brusc într-o stare de disperare și de epuizare, din cauza căreia nu aș mai putea face nimic din ce trebuie să fac și că voi da greș, sfârșind cu o cădere nervoasă. Dar de îndată ce am reușit să o calmez pe bunica și să mă sustrag din casă, totul a fost mult mai ușor decât am anticipat. Șoferul de taxi știa deja cum să ajung la stația de autobuz. Odată ajunsă acolo, era practic treaba oamenilor să răspundă la întrebările pe care le aveai despre orarul autobuzelor. Nu trebuia să dai nicio explicație, nici vreo socoteală, nici să arăți vreo urmă de afecțiune. Dacă cineva te enerva, nu aveau voie să ție sau să zbiere la tine sau să te acuze că i-ai jignit, iar tu puteai să te ridici și să pleci oricând voiai. Complet diferit față de cum era în sânul familiei.

Am cumpărat un rulou cu măslina și niște ceai de la o patiserie, încercând să separ euforia libertății, care părea legitimă, de satisfacția că nota mea de plată era mai puțin de un dolar, lucru care părea dubios.

Cât de satisfăcător era să merg la o adresă din ediția de anul trecut a ghidului și să descopăr că locul, clădirea și orarul ei de funcționare erau trecute deja corect sau, și mai bine, erau puțin incorecte, dar foarte simplu de corectat.

Partea asta era cea mai interesantă: descoperirea că adevărul era ceva care chiar putea fi verificat și consemnat într-o carte.

Uneori, vreo adresă sau vreun punct de reper trecut în ghid se dovedea că nu există și în realitate. La început, mă încerca o senzație de gol lăuntric. Dar când întrebam în jur, aproape întotdeauna găseam o persoană vârstnică dornică să-mi ofere explicații. Fie strada avea două nume diferite, fie ruta autobuzului se schimbase din cauza noului metrou. Chiar eram și complimentată pentru că observasem acest lucru: „Majoritatea celor din cartier nici nu-și amintesc că a fost așa înainte, dar tu îți amintești.” Eu le explicam cum stă treaba cu *Let's Go* și mai mult decât o dată mi s-a zis că americanii fac lucrurile cum trebuie, că ei chiar verifică lucrurile, nu ca aici, în Turcia, unde nu făceau decât să spere la mai bine.

M-am bucurat când am văzut o placă pe Muzeul hitiților care anunța că tocmai câștigase premiul pentru Muzeul European al Anului 1997 din partea Consiliului Europei. După care m-am îngrijorat. Ce anume din vizita la acest muzeu te făcea să te simți ușurat văzând astfel de lucruri? „Consiliul Europei?” Era una dintre credințele mele de bază că adevărata valoare era independentă de ce credeau americanii sau cine știe ce

popor european. Și totuși... ce era valoarea, dacă nu era oferită de anumiți oameni? Un gând intimidant: cum aveam să-mi smulg în cele din urmă din rădăcini toate credințele pe care le disprețuiam?

O zeiță a fertilității veche de opt mii de ani ședea pe un tron, sânii ei ca două pendule atârându-i aproape din gât, stomacul revărsându-i-se peste coapse, chipul – atât cât era din el – neclar și arborând o expresie stupidă, iar asta pentru că fața ei nu conta. Ceva îi atârna dintre picioare. Știam că feministelor le place când societatea idolatrizează mamele. Dar mie de ce nu-mi venea să mă uit la ea?

Fata din Epoca Bronzului cunoscută drept statueta Hasanoğlu avea cam douăzeci și cinci de centimetri în înălțime și era făcută aproape în întregime din argint. Fața ei, o mască dăltuită în aur, purta expresia unei mari suferințe. Curele de aur îi încingeau trupul din argint, iar brățări de aur îi împodobeau gleznele. E ceva sexy la brățările de picior. Îmi dădeam seama că nu e emancipată. Felul în care brațele îi erau strânse în jurul corpului o făceau să pară fie că îi era frig, fie că îi era frică, plus că era și foarte slabă. Dar era frumoasă – suplă, ca o

păpușă, portabilă prin excelență. Îți venea să o plimbi în jurul lumii. În sensul ăsta, părea încântătoare și liberă.

Cineva a făcut o dioramă în mărime naturală a unei gospodării din neolitic, modelată după ruinele găsite în apropiere de Ankara. Cinci capete din lut de mărimi diferite și lipsite de ochi erau înșiruite de-a lungul pereților dați cu var. Un foc electric strălucea într-un șemineu alb. În mijlocul podelei albe, o groapă circulară și nu foarte adâncă adăpostea două schelete umane în poziție fetală. Scena aducea cu un puzzle, cu misterul unei crime. Dar în același timp avea ceva ordonat și deplin care-mi amintea de apartamentul bunicii.

Când mi-a văzut rucsacul, verișoara lui Arzu, Şenay, m-a privit cu gura căscată.

– N-ai cum să duci chestia aia în spate!

– Asta i-am zis și eu! a exclamat bunica, adăugând numaidecât, în apărarea mea: Dar îl duce! Fata mea puternică, *maşallah*, ea le duce pe toate.

Mi-am pus rucsacul în spate, ca să le arăt.

– Într-adevăr, îl duce, a murmurat mătuşa Şenay. Dar, Selin, poți să te deplasezi? Spune-mi numai!

Am făcut câțiva pași prin sufragerie. Şenay se holba la mine, atât cu admirație, cât și cu disperare.

– Duce totul în spate ca un *yörük*, a zis ea, făcând aluzie la un popor anatolian nomad.

– *Hamal, hamal*, a ajuns *hamal*, a spus mătușa Arzu când mi-a văzut rucsacul.

Hamalii erau cei pe care încă îi vedeai uneori cărând bagaje de o sută treizeci de kilograme în susul și în josul dealurilor. Mai târziu, la un muzeu de antropologie, am văzut sacii otomani de pus la șa pe care portarii de stradă îi purtau pe sub greutatea cărate. Chiar arătau ca rucsacul meu.

Problema mea cea mai mare era „viața de noapte“. Nu puteai să vezi ce și cum prin telefon, pentru că nimeni nu răspundea la telefoane. Și chiar dacă ar fi răspuns, nu-ți ofereau o descriere isteață și ireverențioasă a atmosferei sau a clientelei.

– Ce documentare poți face într-un bar? m-a întrebat Arzu cu o expresie îndurerată.

Dar era evident că barurile erau tocmai locul unde trebuia să-mi fac documentarea, nu atât pentru *Let's Go*, cât pentru mine, ca să înțeleg condiția umană. Cu cât trăiam mai mult, cu atât devenea mai evident că ieșitul în oraș și îmbătatul erau două lucruri la care oamenii țineau cel mai mult. Credeau că te prefaci dacă ziceai că ești mai interesat de altceva. Până și *Let's Go*, care era scris de oameni cărora se presupunea că le pasă de realizările omenești, lăsa mereu să se

înțeleagă că muzeele sunt locuri unde mergi ca să pară că ai principii morale puternice și că ce e cu adevărat important și de dorit este să știi cele mai bune baruri și cluburi.

Nimic din ce a zis Arzu nu a contrazis marea importanță a barurilor și a cluburilor. Doar că, pentru ea, era esențial să mă împiedice să merg. Nimeni nu era de părere că barurile și cluburile nu contează. Chiar și când eram mică, la un moment dat la cinele în familie cineva făcea invariabil următoarea glumă:

– Și, încotro acum, la discotecă? Iar apoi, râzând: Selin merge la discotecă!

Iar gluma consta în... ce, mai exact? Că nu aveam voie să merg la discotecă? Că nu voiam să merg la discotecă? Că nu știam nimic despre discotecă – că nu îi văzusem niciodată uriașul chip reflectat făcându-mi cu ochiul plin de importanță?

Mai târziu, rătăceam prin clădirea uriașă care aducea cu un depozit, numită Nu Parcați, încercând să-mi dau seama dacă era un bar sau un club și cine erau oamenii de acolo. „Copii de club“, „politicieni ursuzi“, „persoane mondene avute“?

Am simțit o bătaie ușoară pe umăr.

– Mă scuzați, domnișoară, mi s-a adresat un bărbat la costum, dar vă așteaptă mașina.

– Ați greșit persoana, i-am răspuns. Nu aștept nicio mașină.

– Îmi cer scuze, domnișoară Selin, a spus, cu un mic zâmbet care mi-a înghețat sângele în vine. Dar mașina a fost trimisă anume pentru dumneavoastră, de către o doamnă care mi-a oferit o descriere foarte amănunțită.

Rostind cuvântul „amănunțită“, m-am măsurat pe furiș cu privirea de sus în jos, ca și cum aprecia cât de corectă era descrierea făcută.

L-am urmat afară. Un alt bărbat la costum stătea în dreptul unei mașini parcate. Am înțeles atunci cine era cel de-a doilea bărbat: un angajat la MIT, agenția turcă de servicii secrete la care lucra Arzu.

Simțisem eu că fusesem urmărită, dar nu-mi venise să cred. Am izbucnit în lacrimi.

– Brațul nu-mi ajunge mai departe de-atât. Cunoști expresia asta? m-a întrebat Arzu.

De parcă ar fi fost vorba despre cunoștințele mele.

– Dacă se întâmplă ceva! a adăugat Arzu cu imperiozitate.

Îmi era familiar acest fel de a vorbi despre viața mea de parcă ar fi fost o grijă pentru cei mai în vârstă. Felul în care îmi spunea mama, cu chipul transfigurat de groază, că a visat că fusesem violată și că e de părere că visul a fost un semn că și în viața reală eram în belele și aveam nevoie de ea.

Îi tot spuneam bunicii că urmează să plec, iar ea tot nu mă credea, spunându-mi că puteam să plec în altă zi. În cele din urmă, am plecat pur și simplu, într-o dimineață devreme, lăsând un bilet. N-am specificat destinația. Cu toate acestea, când am coborât din autobuz în Tokat, am fost întâmpinată personal de un funcționar public de la uzina hidraulică a statului.

Despre Tokat discutasem îndelung cu mama, care a spus că nu am absolut nimic de văzut acolo. Tokat nu apăruse în ghidul *Let's Go* de anul trecut. Sean îmi dăduse jumătate de pagină de informații, cu un citat de-al lui Strabon din *Geografia*: „Aflați acolo pentru multitudinea de prostituate, străinii vin în număr mare și petrec.” Cică provincia Tokat, aflată în drum spre Zile, a fost cea unde Iulius Cezar a zis „Veni, vidi, vici“, asta după ce a ucis o grămadă de oameni. Nu părea cine știe ce reclamă pentru Tokat din partea lui Iulius Cezar.

Funcționarul civil, Arif bey, a insistat să stau acasă la el. Soția lui mi-a pregătit să dorm pe canapea. Plantele din casă purtau hăinuțe croșetate. Arif bey era interesat de walkmanul meu. Când a văzut că nu ascult muzică turcească, a încercat să-mi dea toate casetele lui cu Sezen Aksu.

– E rândunica noastră, mi-a explicat el pe un ton plin de ardoare.

Cântecele lui Sezen Aksu au început promițător, dar în cele din urmă mereu începea să facă acel ceva al ei care suna ca și cum s-ar fi văitat cu o durere histrionică în încercarea de a-i face pe oameni să se simtă prost. Știam de la cursul de teorie a muzicii că, dacă muzica din Orientul Mijlociu sună a jelanie sau fals, asta e pentru că urechile noastre – urechile mele – au fost desensibilizate de către convențiile muzicii occidentale. Scala din Orientul Mijlociu are douăzeci și patru de tonuri per octavă și e chiar și mai adevărată și mai palpabilă decât versiunea cu doar douăsprezece tonuri pe care au inventat-o europenii ca să poată cânta la pian. Dar mie tot nu-mi plăcea să ascult mai mult de o melodie sau două de-ale lui Sezen Aksu una după alta.

—5

În următoarele câteva orașele, am fost întâmpinată în gară de către angajați guvernamentali. În Kayseri, capitala pastramei turcești, am fost luată de la hostel și dusă la o cină într-un restaurant milităresc de către un colonel adevărat. Mi-a spus în trei rânduri separate că probabil nici nu-mi dau seama cât sunt de norocoasă că studiez la Universitatea Harvard – și câți copii turci și-ar fi tăiat urechile ca să aibă o asemenea oportunitate. La un moment dat, m-a întrebat

ce studiez, iar când i-am spus că studiez literatura rusă, mai să facă un infarct. Tot uitam că oamenii din armata turcă încă erau supărați pentru... Războiul Crimeei?

La biblioteca hostelului, care se compunea cu precădere din cărți în limba engleză, am găsit o descriere din 1950 a Turciei, publicată de către armata americană. Practic, spunea că Rusia și Imperiul Otoman fuseseră de când lumea în război. „Când, în 1699, Imperiul Otoman a pierdut Ungaria“ – deci și Ungaria era implicată –, Rusia și-a reînnoit eforturile de a încerca să cucerească strâmțorile turce, astfel încât să obțină acces la Marea Mediterană.

Ambiția veche de când lumea a Rusiei de a cuceri este, desigur, un lucru cunoscut de noi toți. Încă are această ambiție. Rusia stă în coasta Turciei de aproape patru sute de ani, iar această informație te va face să înțelegi mai bine de ce practic orice școlar turc îi urăște pe ruși. Vei întâlni mulți turci care au avut rude sau strămoși uciși în războaiele împotriva Rusiei. Alți turci nu au uitat niciodată că Țarul Nicolae I al Rusiei a făcut o referire disprețuitoare la adresa Turciei, numind-o „bolnavul Europei“.

Firește că știam faza cu bolnavul, dar nu-mi dădusem seama că fusese spusă de către un rus, nici că remarca lui „dăduse naștere“ „Chestiunii Orientale“. Și despre Chestiunea Orientală auzisem: asemenea „Chestiunii femeilor“, se mai pomenea despre asta în romanele din secolul al XIX-lea. Chestiunea orientală era esențială: „Cum să împărțim toate lucrurile care aparțin de Imperiul Otoman?“ Nu era cu mult diferită de Chestiunea femeilor, care era despre dreptul femeilor de a avea o slujbă și bani. Ca să vezi ce aspecte erau considerate de unii „chestiune“. Dacă citeai toată viața astfel de lucrări, ajungeai *sigur* să urăști Rusia.

—5

Cappadocia era faimoasă, dar era greu de spus ce este, chiar și din fotografii. Fotografiile înfățișau deseori un număr nefiresc de baloane cu aer cald, poate și cincizeci de baloane cu aer cald odată, suspendate la varii înălțimi deasupra a ceea ce era în mod general descris ca fiind „un peisaj lunar suprarealist“ sau un „peisaj de basm“. M-am gândit că trebuie să fie un soi de relație între baloanele cu aer cald și peisajul lunar, și totuși părea că nu e. Unii hotărâseră pur și simplu că balonul e cea mai ușoară cale de a vedea totul.

Cappadocia era denumirea antică a unei regiuni care acum se extindea pe trei sau patru provincii turcești, fiecare cu propriul oraș. Întreaga regiune se afla pe un platou vulcanic înalt care fusese erodat, până când din el apăruseră creste, văi, stânci ascuțite și formațiuni ciudate, printre care se numărau acele „hornuri de poveste”. Sintagma suna eteric, însă în realitate nu erau decât coloane sau conuri din piatră, înalte de zeci de metri, fiecare cu un bolovan uriaș în vârf. Vântul le dăltuise astfel.

Când eram mică, mama și mătușa încercaseră să-mi descrie hornurile de poveste. Mama chiar îmi spusese în cele din urmă că hornurile seamănă cu un penis.

– E foarte adevărat, întărise și mătușa, dând din cap cu înțelepciune.

Pe atunci, nu văzusem niciodată un penis.

În multe locuri, formațiunile stâncoase erau presărate de găuri: portale către mii de locuințe, biserici și mănăstiri care fuseseră sculptate în piatră de oamenii din vechime. Încă un lucru derutant la Cappadocia: stâncile care păreau sculptate ajunseseră astfel datorită eroziunii; găurile, care arătau de parcă ar fi fost rezultatul unui obscur proces natural, nu apăruseră prin eroziune – asta dacă nu considerai drept proces natural dorința oamenilor din vechime de a-și găsi ascunziș în ele. În unele locuri, croiseră adevărate sate interconectate: orașe pe mai

multe niveluri care puteau adăposti până la zece mii de oameni, cu tot cu grajduri pentru cai. Oamenii se ascunseseră în Cappadocia începând cu secolul 4 î.H. Primii creștinii se ascunseseră aici de romani – Petru scrisese despre ei în Biblie.

În zilele noastre, Cappadocia e o faimoasă destinație turistică. Nimeni nu considera ciudat sau periculos pentru mine să merg acolo, așa că n-am fost urmărită. Mi-am închiriat o cameră dintr-o pensiune aflată într-o vilă veche de o sută cincizeci de ani, de pe timpul Greciei aflate sub stăpânire otomană. Proprietara, o femeie de vârstă mijlocie cu o tunsoare șmecheră, mi-a oferit o cameră uriașă, care dădea înspre o grădină de trandafiri. Am observat, nu fără surpriză, că deseori eram primită cu căldură pe la pensiuni. În restaurant, le părea rău că nu ești cu mai mulți, sau că nu ești bărbat, dar, în cazul pensiunilor, lucrurile stăteau diferit.

– Bine ai venit, bine ai venit, bine ai venit! m-a întâmpinat unul dintre proprietari, folosind mai multe expresii care însemnau „bine ai venit“. Ești foarte binevenită aici.

Abia dacă-și putea reține entuziasmul, iar în cele din urmă mi-a mărturisit:

– O doamnă care călătorește singură este clientul nostru preferat.

– Serios? De ce?

– Pentru că doamnele nu strică niciodată nimic.

– Dar alți oameni... strică?

– Cum să nu! Bărbații, familiile. Numaidecât se strică ceva. Și scade și valoarea proprietății.

– Dar ce strică? am întrebat, îngrijorată.

Pensiunea lui începea să pară fragilă.

– Ce *nu* strică! mi-a răspuns. Sparg geamuri, sparg pereți. Lucruri la care nici nu te-ai gândi. În vreme ce o doamnă bine-crescută – iar aici și-a plecat capul în semn de respect – poate să stea și zece ani într-o încăpere, iar aceasta va arăta întocmai ca atunci când a sosit prima oară! Valoarea proprietății nu se schimbă cu nimic!

M-am simțit ușurată, pentru că eram sigură că voi reuși să nu sparg niciun geam, plus că era plăcut să primesc ceea ce era clar intenționat a fi un compliment. Totodată, era ceva neliniștitor la imaginea unei doamne bine-crescute care stătea zece ani într-o încăpere fără să lase urme vizibile.

Apoi m-am dus în stația de autobuz interurban ca să încerc să-mi dau seama cum să iau un autobuz local spre Ahmetpașa, un sat pe care Sean mi-a spus să-l vizitez pentru că se zice că ar fi niște grote străvechi subevaluate acolo. Tipii care lucrau pentru liniile de autobuz interurban s-au uitat lung la mine de parcă n-aș fi fost în toate mințile. Unii dintre ei mi-au spus cu o expresie

îndurerată că multe companii turistice de autobuz puteau să mă ducă să văd situri mult mai frumoase și mai interesante.

– Trebuie să ajung la Ahmetpașa, le tot ziceam. Lucrez la o carte.

Am ținut-o așa vreo zece minute, până când un angajat din stație a spus, pe un ton vesel:

– Ahmetpașa? Nicio problemă, te duc eu cu mașina până acolo. Când pornim?

Părea să aibă vreo douăzeci de ani și o expresie vie pe chip. Nu-mi dădeam seama dacă glumește sau nu – nu că ar fi contat, de vreme ce trebuia să iau autobuzul. Acesta era singurul motiv pentru care le dădeau astfel de slujbe unor studenți lipsiți de orice talent: pentru că dacă cineva ne-ar fi pus să ne urcăm într-un autobuz de noapte și să mergem șaptesprezece ore, mâncând un sendviș cu burtă de vită, am fi făcut-o și am fi notat și cât ne costă.

El mi-a spus că nu există niciun autobuz. Eu am obiectat. Cum altfel vin și pleacă oamenii din sat? Trebuie să fi făcut o greșală gramaticală, pentru că numaidecât a trecut la engleza stridentă și oficială vorbită de lucrătorii din turism. Era de-a dreptul deprimant. Cine îi învățase să vorbească așa? Ce orator atotcunoscător și didactic imitau?

– De aici trebuie să mergi două ore. Trebuie să iei două autobuze, a spus, ținând ridicate două degete.

– Splendid! am zis plină de voioșie în turcă, folosind unul dintre cuvintele de origine otomană preferate ale bunicii mele. Cu cât trec prin mai mult chin, cu atât mai bine.

– Poftim? a întrebat în engleză.

– Cartea asta la care lucrez e pentru americani. Cum viața lor e prea ușoară, își fac griji că le lipsește esența autentică a experienței turcești. De-asta vreau să merg la Ahmetpașa.

– Da? a făcut, părând să chibzuiască. Uite ce-ți propun, mi-a spus apoi în turcă, și parcă întreaga personalitate i s-a schimbat, redevenind amabil și amuzant. Să spunem că te urcăm într-un autobuz către Ahmetpașa. În două ore, o să parcurgi șapte kilometri. Vei vedea toate câte sunt de văzut în Ahmetpașa – unul câte unul, o să le vezi pe toate. Dar o să ai parte și de esența autentică a experienței turcești? Asta nu știu, rămâne la latitudinea ta. O să vezi că e destul chin pentru o singură zi. La sfârșitul zilei, o să-ți termini munca, iar eu o să vin să te iau și o să mergem la cină. Ce spui?

– Dacă mă ajuți să găsesc autobuzul, ți-aș fi foarte recunoscătoare.

– Cum rămâne cu cina?

– Ei bine, nu prea cred. Dar mă voi gândi la asta în autobuz.

– Minunat! a exclamat, lăsându-se pe spătarul scaunului. Nu-mi doresc decât să te gândești. M-ai făcut foarte fericit.

– Deci care e autobuzul spre Ahmetpaşa?

– Poftim? Ah, da. Habar n-am. Velih bey!

Un bătrân s-a apropiat sprijinindu-se într-un baston.

– Da, Mesut, a zis. După cum poruncești, Mesut. Vedeți dumneavoastră, când Mesut mă cheamă, eu vin numaidecât, vorba vine numaidecât, vin după cum îmi permit picioarele și vă spun și de ce. Pentru că știu că mă așteaptă treburi foarte importante. Alții te cheamă pentru tot felul de fleacuri, dar cu Mesut niciodată nu regreti că te-ai sculat de pe scaunul tău confortabil.

– Velih bey, te-am deranjat din confortul dumitale, iar acum mă faci să mă rușinez.

– Nici pe departe, fiule. Acum spune-mi cum pot să te onorez cu ajutorul meu.

– Velih bey, ascultă! Domnișoara aceasta trebuie să ajungă la Ahmetpaşa cu autobuzul. Vezi dumitale, domnișoara se ocupă cu munca de cercetare și trebuie să cerceteze ceva în Ahmetpaşa, iar acest lucru nu se poate face altfel decât cu autobuzul.

– Cu autobuzul? Dar nu există niciun autobuz! Dacă schimbă autobuzele... sunt două ore.

Mesut i-a explicat că autobuzul face parte din procesul de documentare. Velih a ascultat cu atenție, apoi a chemat pe cineva să întrebe un tip despre care știa că locuiește în satul vecin cu Ahmetpașa. Un alt mesager a fost trimis după ceai. Acum, toată lumea îmi spunea „domnișoară“ și se purta de parcă era nu numai rezonabil, ci și important pentru mine să ajung la Ahmetpașa.

– O cercetătoare! a spus Velih în timp ce îi așteptam pe mesageri. Ce frumos!

– Dumneata și cu mine ar trebui să facem și noi niște cercetări zilele astea, i-a spus Mesut.

– Foarte adevărat. Trăim aici de când ne știm și nu facem nicio cercetare. Apoi vin din America și cercetează tot felul de lucruri.

– Până și în Ahmetpașa găsesc ceva de cercetat.

– Și pe bună dreptate. Nu e ceva de cercetat în fiecare colțișor al creației lui Dumnezeu? Nu asta ați descoperit, domnișoară, în călătoriile dumneavoastră?

Mesut m-a escortat la autobuzul local și i-a spus șoferului să mă lase într-un loc de pe drum de unde puteam să iau autobuzul către Ahmetpașa. L-am întrebat cum se numește locul respectiv, ca să îl notez. Șoferul mi-a spus numele unui pârâu din apropiere. L-am

trecut în carnet – așa încât, într-o bună zi, să aibă și alții o experiență asemănătoare cu a mea.

Cel de-al doilea autobuz m-a lăsat într-o piață cu o statuie de-a lui Atatürk și cu un magazin universal. Nu se vedea nici urmă de grote străvechi ascunse. Ei bine, nici nu exista așa ceva, nu? Dar când am intrat în magazin ca să cumpăr un suc de cireșe, vânzătorul m-a întrebat dacă am venit să văd bisericile și a chemat un băiat să-mi arate drumul. Băiatul, care părea obișnuit să i se zică ce să facă, a pornit de îndată într-o manieră foarte oficială, mergând iute, apoi și mai iute, până când aproape că alergam.

Am înțeles treptat că există un motiv pentru care mergem atât de repede: ca să-i lăsăm în urmă pe cei doi câini care se împerecheau și care se țineau după noi. Și-o trăgeau câteva secunde, după care făceau câțiva pași spre noi, apoi și-o trăgeau iar.

– Sunt câinii tăi? m-a întrebat băiatul în cele din urmă.

Când i-am zis că nu, a aruncat cu o piatră în ei, iar câinii au luat-o la goană cu o expresie rușinată.

După ce ne-am întors de la grote, tipul din stația de autobuz, Mesut, stătea dinaintea monumentului închinat lui Atatürk, sprijinit

de un Opel alb parcat – același model pe care îl conducea și mama lui Ivan. Când m-a văzut, i s-a luminat fața.

– Selin!

– Te-ai deranjat prea mult, i-am zis.

Nu îmi trecuse prin gând că o să mă găsească atât de ușor. I-am spus că am de gând să iau autobuzul. Dar de cum am rostit aceste cuvinte, mi-am dat seama de absurditatea lor. Scopul mersului cu autobuzul era să-mi afirm independența și să nu mă urc într-o mașină cu un bărbat străin. Dar nu eram cumva mai puțin independentă în autobuz – un autobuz plin de bărbați?

M-am urcat în mașină. A condus jumătate de oră până într-un oraș despre care crezusem că e mult mai departe, pentru că îmi luase o veșnicie să ajung acolo cu autobuzul. Soarele a asfințit, iar luna a răsărit. Mesut a parcat mașina pe o străduță lateralnică din spatele unui restaurant. Nu mă uitasem prea bine la el, însă acum am reușit să-l observ în timp ce se saluta cu absolut toată lumea care lucra în acel restaurant. Era mai scund decât mine, dar cumva părea mai plin de viață decât toți ceilalți.

Ne-am așezat pe acoperiș, sub o arcadă de viță-de-vie. Pe fundal se auzea muzică otomană de tavernă. Mesut a comandat două pahare de vin, a scos un pachet de țigări, mi-a

oferit și mie una, a fumat jumătate din țigară, după care a spus că țigările fac rău la sănătate și a stins-o. Nici din vin nu a băut cine știe cât.

– Deci, Selin, a început el. Povestește-mi.

– Ce-ar trebui să îți povestesc?

– Despre cercetările tale.

I-am spus despre grote, despre băiatul care îmi arătase împrejurimile. Merseserăm patru kilometri și ne cățăraserăm pe stânci. Băiatul știa toate locurile pe unde era ușor să te cațeri, iar la un moment dat, unde era mai greu, chiar mă ținuse și de mână. Mi-a mai spus și ce credea el a fi toate numele și toți anii de ridicare a bisericilor, cu toate că nu eram convinsă că nimerise corect denumirile grecești. Nu-mi dădusem seama dacă trebuie să-i dau bani după, așa că încercasem să-i cumpăr niște prăjituri, dar mi-a răspuns că trebuie să ajungă acasă pentru cină.

– Un băiat bun, a spus Mesut. S-a descurcat bine. Și cumva a știut că și tu ești un om bun. Oamenii buni se găsesc mereu unii pe ceilalți.

Să fi fost adevărat? Păcat că nu era un club în care să te poți înscrie, așa cum existau pentru tot felul de religii, de etnii și de naționalități, care cuprindeau toate atât nemernici, cât și non-nemernici. Cât de egal păreau să fie distribuiți. Pe ce se baza asta, oare?

Totul a fost delicios – salata cu sumac, pâinea proaspătă, vinul astringent.

– Acum povestește-mi tu.

– Ce să-ți povestesc? m-a întrebat, îndreptându-se de spate.

– Despre copilăria ta.

– Am avut o copilărie foarte fericită pe malul Mării Negre, a răspuns el numaidecât.

Mama lui murise pe când el era doar un bebeluș, așa că nu și-o mai amintea și nu fusese niciodată trist. Elmas, sora lui mai mare, care era și cea mai apropiată de el, era acum măritată cu un bărbat minunat, așa încât el n-o mai vedea și nici nu mai vorbea cu ea deloc. În copilărie, cel mai mult îi plăcuse să prindă pește, cu mâinile: atât de mulți pești fuseseră pe atunci acolo. Îi punea apoi într-o găleată și îi vindea. Pentru mine, viața lui Mesut părea mai reală până și decât a mea, deși cum era posibil ca viața altuia să fie mai reală decât propria viață?

I-am spus că trebuie să mă întorc la pensiune, ca să îmi notez impresiile zilei. El mi-a propus să ne întoarcem pe o rută pitorească. Am fost de acord. După două săptămâni de autobuze locale care se opreau din șase în șase metri ca să mai ia pe cineva, era o plăcere să mă pot mișca atât de liber, fără un autobuz uriaș și încet care să se târască în urma noastră.

Drumul înclinat s-a terminat brusc cu o prăpastie. Sub noi se întindeau „hornurile de basm“ ca niște creaturi uriașe adunate în lumina lunii. Oare cum arăta locul ăsta „pe vremuri“? Unde ne aflam, ce însemnătate aveau toate lucrurile, de ce era totul așa? Când m-a sărutat, a părut îndrăzneț și totuși respectuos – ca și cum ar fi vrut să vadă cât de departe poate ajunge cu șarm și cu diplomatie. Bătăile inimii lui: le simțeam sau le auzeam? În turcă, puteai să „auzi“ un miros. De ce aftershave-ul mirosea de fiecare dată de parcă ți-ar fi pătruns în creier?

– Ce fată frumoasă ești, mi-a spus, cu un soi de suferință sau de admirație în voce, care m-a făcut să mă gândesc la cum într-o bună zi voi fi bătrână, moartă sau ambele, iar efemeritatea tuturor lucrurilor, a mașinii, a luminii lunii, a rocilor vulcanice erodate și a stelelor căzătoare face lumea să pară mai importantă și mai puțin importantă deopotrivă, până când, în cele din urmă, însuși conceptul de „important“ o să piară ca niște artificii care doar au strălucit pe cer.

Mi-a lăsat scaunul pe spate și a dat să treacă peste schimbătorul de viteze.

– Nu, nu face asta, i-am zis.

– De ce?

– Pentru că nu vreau.

– De ce?

– Pur și simplu.

– De ce? Chiar ar fi mișto cu tine. Îmi dau seama de asta. Mi-am dat seama de când te-am văzut în stația de autobuz. (Ce?)

– Nu, imposibil.

– Dar de ce?

Inițial, nu luasem în considerare acel „de ce“ ca pe o întrebare, dar pe măsură ce schimbul de replici a continuat, am început să-l întorc pe toate părțile. Nu avea cumva legătură cu stima de sine? Atunci mi-a fugit gândul la un episod din *Sex and the City*, în care Samantha i-a fost trasă clapa la un restaurant de către un magnat în imobiliare, iar ea a început să plângă chiar în fața „ajutorului de ospătar pakistanez“. Așa i-a spus Carrie în sinea ei, pe vocea aia de dublaj, cu toate că pakistanezul avea vreo patruzeci de ani. La garderobă, ajutorul de ospătar a sărutat-o pe Samantha – „Samantha l-a lăsat pe ajutorul de ospătar s-o sărute; la urma urmelor, fusese atât de dulce și de atent cu pâinea“ – și i-a sugerat să plece împreună. Samantha a ezitat, după care și-a recăpătat stima de sine, la timp cât să-i lase un bacșiș baban și să plece cu capul sus. Da, asta a fost tot: trebuia să-ți amintești că ești mai bună decât el. Dar de ce trebuia să fii mai bună decât el?

– Pur și simplu nu vreau, am zis, iar vocea mi s-a frânt.

– Nu-ți face griji, a spus imediat Mesut. Să facem altceva în schimb. Vrei să mergem la izvoarele termale?

La izvoarele termale, la fel ca la restaurant, Mesut părea că se cunoaște cu toată lumea. Un tip ne-a condus într-o încăpăre cu piatră galbenă din care ieșea fum și care avea o piscină dreptunghiulară. Purtând doar lenjeria de corp, ne-am scufundat în apă caldă, care avea un miros metalic, sulfuros și în care simțai că plutești neobișnuit de ușor.

Ne-am sărutat o bună bucată de timp. În cele din urmă, când mi-a dat la o parte chiloții și și-a strecurat degetele înăuntru, am simțit un fior care promitea ceva. Ca un mesaj care răzbătea printr-un perete. A părut ca o pistă importantă dintr-un caz nerezolvat.

—5

Erecția lui era diferită de cea a Contelui – expresia ei era cumva mai optimistă și mai alertă. Atunci mi-a trecut prin minte că poate Contele nu fusese circumcis. Dar ce era circumcizia, până la urmă? Desigur, știam că presupune îndepărtarea „prepuțului“, care era „o bucată de piele“. Dar chiar dacă știai asta, cât de multe știai, de fapt?

La început, m-am temut că totul va fi fix la fel cum fusese prima oară și că o să murdărim patul din hotelul pe care îl deținea

prietenul lui Mesut, adică unde ajunseserăm. După care a părut că totul decurge cât se poate de ușor, așa că m-am gândit că ce a fost mai greu a trecut și că nu voi mai avea probleme. Mai târziu însă, s-a dovedit că încă nu intrase toată și că începeam să mă simt întocmai ca prima oară. Deci nu se schimbase nimic.

– E în regulă, ne putem opri aici, a spus Mesut, revenind acolo unde nu mă durea.

M-a mângâiat pe păr, mi-a spus că am un trup și mai frumos decât și-l închipuise. Apoi, după o vreme, a început să se împingă din nou în mine.

Cu Contele, crezusem că acea mișcare repetitivă are legătură cu prima dată: că e menită să treacă dincolo de ceva și că, odată ajuns el de cealaltă parte, o să facem acel lucru care înseamnă să faci sex.

Acum, începeam să pricep că mișcarea de înainte și înapoi era sexul *în sine* – și că nu mai urma nimic după asta. Am revizuit mintal scenele de sex văzute în filme. Oamenii fie se legăneau într-o manieră comică, fie, dacă era serios, se ridicau și coborau lent. Când o femeie era violată, nu vedeai decât fundul bărbatului împingând. Bine: măcar acum știam ce se întâmplă pe partea cealaltă. O băga și o scotea, iar și iar. Asta însemna sexul. Am încercat să asimilez noua informație – să-i acord importanța cuvenită.

Mai târziu, m-a lăsat la pensiune. Am traversat grădina luminată de lună, am urcat treptele de piatră, am făcut un duș și am scris până când am adormit, cu senzația că duceam o „viață plină“.

După primele cinci sau șase ori, nu prea mă mai durea deloc. Dar, la un moment dat, pe când vorbeam, am râs la ceva care nu suna plauzibil – „Dar cum se poate una ca asta!“ – și, într-un acces de furie simulată sau adevărată, s-a împins și mai adânc, iar fiorul orbitor m-a făcut să-mi dau seama că până atunci fusese blând, iar gândul m-a făcut să-mi simt sufletul ca și cum s-ar fi deschis încă și mai larg.

Cu cât o făceai mai mult, cu atât părea mai inutil. Rostul sexului nu era deloc cel pe care mi-l închipuisem eu; în ceea ce mă privea, nu rezolva și nici nu răspundea imediat la nicio nevoie sau întrebare preexistentă. Nu avea un sens inerent, după cum mă așteptasem, dat fiind statutul lui universal și catatonic. Ci, mai degrabă, era un lucru de sine stătător, precum gustul unui anumit tip de vin.

Momentele, la început izolate, în care am început să-l înțeleg – să înțeleg de ce era de dorit, cum să-l apreciez și cum să-l prelungesc – mi-au amintit de prima oară când am reușit să înțeleg o operă de Shakespeare, dar să înțeleg nu numai despre ce vorbeau toți

oamenii aceia, ci și de ce discursul lor era considerat admirabil. Cum toate lucrurile care rămâneau nerostite într-o conversație adevărată – pentru că erau secrete, pentru că nimeni nu le băgase de seamă sau pentru că nimeni nu le exprimase prin cuvinte – fuseseră traduse într-un șuvoi măsurat de mai multe silabe care se revărsa de neoprit de pe buzele actorilor.

Da: înțelegerea sexului se asemena cu înțelegerea lui Shakespeare. Și oare nu exista vreo legătură între cele două? Animusul pe care îl simțisem mai înainte... nu față de Shakespeare însuși – ce a făcut el în viața asta în afară de a scrie niște piese de teatru? –, ci față de povestea care îi relata umanitatea universală, expresia ei virtuoasă prin intermediul unor jocuri de cuvinte de o vulgaritate pământească, așa încât Shakespeare nu spunea „nimic“, și totuși te duceai cu gândul la „vagin“, sau spunea „O“ și făcea referire la vagin, sau spunea „gând necuviincios“⁸² și se referea la vagin.

Uneori, când întrezăream acea licărire de speranță, încercam să mă ating singură să văd dacă pot să am orgasm. Nu mergea niciodată. După, când Mesut intra în transa aceea ciudată, mă întrebam dacă ar trebui să merg la baie și să încerc să mă termin singură, în pace. Dar mereu părea că e prea mare efortul ca să merite. Am tras concluzia

că nu orgasmul e rostul sexului, iar motivul pentru acea senzație de insatisfacție care mă încerca uneori *nu* era că nu aveam unul. Motivul trebuia să fie altul.

M-am mutat de la pensiune la hotelul prietenului lui Mesut. Acesta avea păr lung și creț și o expresie perplexă și comică, ca și cum nu înțelegea cum și de ce ajunsese să aibă pe mâini hotelul care avea foarte multe covoare bej și, mai mult decât orice, gândaci. Gândacii erau extraordinar de mari, de lucioși și de negri, cu un umblet lent și legănat. Nu mai văzusem nicidecum asemenea gândaci și nici nu aveam să mai văd.

—5

Lui Mesut nu-i plăcea să fie văzut plecând de dimineață, așa că la răsărit, sărea pe fereastră în niște boscheți. Când i-am spus mamei cum sare Mesut pe fereastră, ea mi-a zis că sigur e căsătorit. I-am zis că nu văd cum e posibil una ca asta.

– Sunt absolut sigură, a spus ea.

– Ești căsătorit? l-am întrebat mai târziu pe Mesut.

– Poftim? a făcut, începând să râdă. Cum aş putea fi căsătorit?

– Când o să te căsătorești?

El a râs din nou, dar n-a răspuns.

– Noi doi o să ne căsătorim într-o bună zi, a spus în cele din urmă.

De ce am simțit un val de exaltare? Era ca și cum creierul meu știa că trebuie să aspire la libertate, însă trupul meu avea un cu totul alt plan. Sau poate că exaltarea era partea care ținea de realitate, în vreme ce restul – ideea că nu te puteai căsători înainte să termini facultatea, că trebuia să te căsătorești cu cineva care terminase o facultate și care vorbea engleza – era ceva fals?

Îmi dădeam seama că Mesut e deștept, pentru că nu repeta mereu ce zicea și pentru că mereu înțelegea ce încercam eu să zic, chiar și atunci când nu știam cuvintele potrivite. Odată, când unul dintre tipii de la stația de autobuz și-a exprimat scepticismul cu privire la cât de bine știam eu, de fapt, provinciile din jurul Ankarei, Mesut a râs și le-a spus:

– Ar trebui s-o credeți, știe ce zice.

Și a spus-o într-o manieră atât de amuzantă, încât toată lumea a râs și nimeni nu s-a simțit jignit.

—5

M-am pierdut preț de două ore în „Valea Dragostei“. La început, mi s-a părut imposibil ca formațiunile stâncoase să fi căpătat natural acea formă. Dar, pe de altă parte, și penisurile adevărate erau lăsate așa tot de la

natură, deci poate că acesta era *modus operandi* al naturii. M-am cățărat pe o pantă abruptă, crezând că e calea spre ieșire, dar apoi mi-a fost prea frică să cobor înapoi. Sus deasupra mea, pe un alt plan al existenței, ca într-o pictură flamandă, un bărbat cu un măgar mergeau la pas de-a lungul unei livezi. Bărbatul mi-a făcut cu mâna. I-am făcut și eu. Uriașul telefon Ericsson din geanta mea a început să sune. Era strămătușa mea Bahriye.

– Cine e la telefon? a cerut să știe, cu toate că ea era cea care sunase.

– Sărut-mâna, mătușă Bahriye, sunt Selin.

– Cine? Selin? Fata șoferului?

Părea de-a dreptul revoltată.

Mi-a luat ceva timp să-i explic cine sunt. Mi-a spus că fata grădinarului, Selin, are doar opt ani, dar că mereu se bagă unde nu-i fierbe oala, așa că i-ar fi stat în fire să găsească o cale de a da telefoane.

În cele din urmă, un cuplu de germani cu echipament de drumeție m-au ajutat să ies din vale. Fata m-a ținut de mână. După aceea, am încercat să le fac cinste cu prânzul la un restaurant care îmi plăcea mie, dar în schimb mi-au plătit ei mie masa când nu eram atentă. Apoi am mers la o cafenea să revizuiesc paginile scrise în ziua aceea.

„Fă stânga pe drumul de pământ în dreptul fabricii de piatră, mergi vreo patru sute de metri, coboară la dreapta...”

Instrucțiunile nu mă ajutaseră, dar să fi fost asta din vina lor? Aveam oare o sugestie mai bună?

Mesut s-a dovedit a fi religios. Mă tot întreba care e relația mea cu islamul. I-am spus că e una respectuoasă, dar distantă. Mi-a oferit o broșurică ilustrată pentru femei, despre cum se fac abluțiunile ritualice și care îți arăta cum să te speli în urechi.

Aveam o eșarfă în rucsacul de zi, pentru dățile când mergeam să vizitez siturile sfinte. Mesut a vrut să vadă cum îmi stă cu ea.

– Nu așa, mi-a spus, după care mi-a legat-o el cu mult mai multă pricepere, înfășurând-o și răsucindu-i capetele de mai multe ori, așa încât să-mi acopere tot părul, dar și partea de jos a feței.

– Uau, super! am zis, uitându-mă în oglindă.

Parcă eram o cu totul altă persoană.

– De-acum înainte, numai așa o să umblu.

– Dă-ți-o jos, a zis Mesut, oarecum tulburat.

Într-o noapte, Mesut s-a răstit la mine. Gândindu-mă cât de diferit îmi vorbise cu atât de puțin timp în urmă, m-am întristat, așa că m-am gândit că sigur ar fi nepotrivit să rămân în acel hotel. Mi-am pus în rucsacul de zi haine pentru două zile și am mers patru ore cu autobuzul până într-un orașel

învecinat, lângă o vale unde puteai să faci o drumeție pentru a vedea niște fresce subterane vechi de o mie de ani. M-am cazat la un hostel, mi-am lăsat bagajul și am pornit pe traseu. Telefonul mobil a început să sune.

Când i-am spus lui Mesut unde sunt și că am de gând să-mi petrec noaptea acolo, vocea i s-a schimbat, iar el mi-a spus că va veni să mă ia după muncă.

– Dar e la patru ore depărtare, i-am zis.

– Poftim? Ba nu, nu e, cu mașina faci mai puțin de o oră.

Nu se întunecase încă atunci când a ajuns. A spus că nu mai fusese niciodată în orașelul ăsta.

– Arată-mi împrejurimile, mi-a zis.

Iar eu i le-am arătat.

Mesut a spus că nu e important să pui prezervativul decât la final. Eu i-am zis că nu e adevărat, dar nu mi-am dat seama dacă m-a crezut sau nu.

Odată, în toiul unei partide, mi-a zis că și-a dat jos prezervativul când nu eram atentă.

– Cum ai putut să faci așa ceva! i-am strigat, împingându-l la o parte și izbucnind în lacrimi.

– Ce supărată ești! a spus, pe un ton mirat și mi-a arătat că glumise.

Mai târziu, am găsit un mesaj înscris în cutia de Durex, scris în turca politicoasă:

„Pătrunderea într-un vagin fără prezervativ nu trebuie înfăptuită. Pătrunderea într-un vagin, chiar și înainte de orgasm, poate provoca o sarcină.“ Am decupat mesajul, cu tot cu o diagramă ilustrată și le-am lipit înăuntrul unei felicitări cu o miniatură otomană pe față. Miniatura înfățișa o lume pe mai multe niveluri, cu balcoane și terase, printre care bărbați cu fețe de păpușă și cu trupuri ca de cârpă stând îngenuncheați sub cerul înstelat.

Când a deschis felicitarea, pentru o clipă m-am temut că o să se simtă ofensat, dar apoi a izbucnit în râs, a zis că sunt o femeie cu mintea la cap și că va păstra mereu felicitarea asta ca amintire.

Odată, pentru că m-am simțit recunoscătoare și pentru că nu voiam să fac vreo greșală, am încercat să-i fac o felație.

– Ce faci?! a exclamat Mesut.

A spus că e un lucru necurat și m-a pus să-i promit că nu o să mai fac ceva asemănător cu nimeni, în toată viața mea.

– Bine, îți promit, i-am spus în cele din urmă.

M-a făcut să-i promit că nu voi face nici anal. M-am întrebat dacă nu cumva lucrurile astea sunt considerate mai rele decât să faci sex când nu ești căsătorită.

S-a dovedit că și părul pubian e considerat nemusulman. Era și un hadith despre asta.

Subiectul părea să-l agite extrem de tare pe Mesut. Părerea lui despre acest subiect era mult mai puternică decât a mea așa că, în ziua aceea, la duș, am ras totul. Mai făcusem oare ceva în viața asta care să-i producă o mai mare plăcere cuiva pe câtă i-a produs lui Mesut actul depilării mele?

– Deci care e părerea ta despre iubire? l-am întrebat pe Mesut pe un ton indiferent.

– Iubirea înseamnă să te atașezi de ceva, a răspuns el numaidecât. Este atunci când nu ești în stare să uiți.

Mi-am amânat data de plecare de vreo două ori. Mesut mi-a spus că o să mă urce în cel mai bun autobuz: un Mercedes.

În drum spre stație, Mesut a zis că se simte foarte norocos că a întâlnit pe cineva ca mine și că a avut ocazia să petrecem timp împreună. Mi-a tipărit biletul la ghișeu. Se însera. Un singur autobuz era luminat. Mesut i-a salutat pe șofer și pe portari și mi-a pus rucsacul în burta autobuzului. Cât de prezent și de plin de viață era, cât de puternic și de real. Și totuși, până și asta în sine era o formă de limitare. Un aspect inexorabil al forței lui fizice și al solidității lui era că exista, nu peste tot, ci numai într-un loc anume. Spre deosebire de sentimentele mele, care erau

lipsite de dimensiune și care mă urmăreau oriunde mă duceam, el avea dimensiunile unui om și avea să rămână aici.

Roțițele grele din spatele ochilor mei și din piept s-au pus în mișcare cu un scrâșnet. M-am simțit atunci fix cum mă simțisem toată toamna. Nu-mi dădeam seama cum reușisem să trăiesc așa. Totodată, mă consideram norocoasă că pot să simt asta din nou – să fiu din nou în această stare. Era ca și cum se deschisese larg un portal. Plânsul, un proces fizic puternic care, de obicei, era exclus, a devenit o posibilitate constantă. Ceea ce părea să dovedească realitatea materială a gândurilor și a sentimentelor.

Mesut s-a urcat în autobuz cu mine. Aveam un întreg rând de scaune libere numai pentru mine, în față, așa că vedeam afară prin parbrizul imens. Aveam vedere largă, pentru că autobuzul era foarte înalt. Mesut mi-a dat un pachet drept cadou, mi-a spus să-l deschid mai târziu și mi-a atins fața ca să-mi șteargă o lacrimă. Era insuportabil cât de bun era el și că momentul ăsta era deja compromis prin faptul că era ultimul și că prezenta atât de puține posibilități. Le-a transmis urări de bine celor din familia mea și a complimentat orașul Adana. A mai trecut niște timp. În cele din urmă, s-a întors pe călcâie și a coborât treptele, ușile s-au închis în urma lui, iar toți oamenii din jurul meu erau străini.

Șoferul m-a privit prin oglindă și a spus că sunt clar un om cu suflet bun dacă sunt atât de tristă. Și că sigur îl plac pe Mesut și că e adevărat că și el este un băiat bun, dar că acum să n-am nicio grijă pentru că el, șoferul, știe ce face, iar drumul până la Adana o să fie unul lin și lipsit de incidente și o să ajungem acolo înainte să devină unul supărător.

Am deschis cadoul primit de la Mesut. Era o casetă. Am pus-o în walkmanul meu, temându-mă că avea să fie genul de muzică turcească „arăbească“ plină de deznădejde, în genul celei pe care îi plăcea lui Mesut să asculte. Dar era o muzică pop americanizată și ritmată, cu o tobă care suna ca tobele de mână turcești și cu sintetizatoare care sunau ca lăuta turcească. Primul cântec se numea „This Girl Will Be the Death of Me“. Era o melodie comică. Lacrimile îmi curgeau șiroaie pe obraji.

De unde intensitatea asta a suferinței – aproape mai rău decât atunci când suferisem după Ivan? Poate pentru că nu știusem, cu Ivan, că avea să fie ultima oară când ne vedeam și că poate tot credeam într-un viitor în care lucrurile ar fi putut să revină la starea lor inițială? Căci asta clar nu era valabil aici. Când m-aș mai fi întors eu în Cappadocia și de ce? Mesut îmi promisese că o să mă viziteze, însă posibilitatea părea puțin probabilă și nu întru totul atrăgătoare. Ne-am fi lovit de toate preconcepțiile lui legate de

America, de cum vorbește engleza și, chiar și așa, ce-am fi făcut: am fi mâncat pui în stil thailandez la The Wrap? Am încercat să-mi amintesc denumirea ofensatoare a acelei lipii cu pui în stil thailandez. Era „Thai Me Up“. Am simțit cum mi se schimonosește chipul de durere. Nu aveam să mă mai urc nicicând în Opelul alb al lui Mesut, nu aveam să mai mergem nicicând împreună la coloanele falocentrice în care se ascunseseră oamenii din Bizanț, nu aveam să mai bem niciodată vin astringent pe acel acoperiș, nici să mai mergem la hotel să facem sex cu orele. Asta să fi fost atât de dureros: faptul că nimeni nu se mai apropiase atât de mult de mine – că nimeni nu mă văzuse cu adevărat, că nu venise direct la mine, fără să se oprească și nu mă privise în ochi cu atâta seriozitate și cu atât de puțină teamă?

IULIE

În Adana, am fost imediat absorbită în sânul familiei mele. Era important pentru mine să mă întâlnesc cu fiecare bărbat puternic pe care îl știam. În realitate, nu erau atât de mulți, însă fiecare întâlnire părea că nu se mai termină. Lacheii ne aduceau ceai. Bărbații puternici mă tot amenințau în glumă că o să pună pe cineva să-mi facă o cafea turcească, folosind construcția verbală posibil infinită care exista și în finlandeză. La un moment dat, au încercat să le spună pe nume tuturor persoanelor în vârstă din familie.

Verișoara mea Evren era în vacanța de vară de la facultatea de medicină la care intrase în urmă cu un an, la Istanbul. Acum că plecase din Adana și că locuia într-un oraș frumos, părea mai relaxată decât înainte, așa că nu m-am mai simțit vinovată.

Când veneam în Adana în copilărie, îmi petreceam fiecare zi cu Evren. Ea era mereu acasă la bunicii noștri, pentru că tatăl ei – soțul mătușii mele – era bețiv, vorbea arabă și o aruncase pe mătușa pe scări când aceasta era însărcinată.

La locul de joacă, Evren îmi spunea mereu să le spun celorlalți copii, băieților, că sunt din America, ceva ce eu nu-mi dorisem niciodată să fac: să alerg după băieți străini, să le vorbesc despre America. Nu asta câștigasem din faptul că mereu fusesem cea diferită în America: dreptul de a fi la fel ca toată lumea, aici? Dar Evren ce câștigase prin faptul că părinții ei nu erau doctori în America?

Când băieții îmi spuneau că nu mă cred, Evren se enerva. Ei păreau că se așteaptă la asta și erau surprinși că eu nu mă enervez.

– Nu te credem, îmi repetau ei, ca și cum așteptau să mă enervez.

Eu și Evren nu fuseseserăm niciodată în vreo excursie doar noi două și eram încântate că mergem în Ciprul de Nord. Am mers patru ore cu autobuzul până în port, de unde plecau feriboturile, dar n-am putut să mergem mai departe, pentru că, aparent, aveai nevoie de un document de identitate emis de guvern ca să te poți îmbarca. Pașaportul meu era în Ankara și nu aveam decât legitimația de student la mine și cardul de cetățenie fără fotografie. Am dat niște telefoane de pe uriașul meu telefon mobil. Unul dintre bărbații puternici cu care băusem ceai a intervenit pentru mine. După aceea, toată lumea a fost foarte politicoasă cu noi. Mi s-a permis să urc la bordul feribotului,

dar nu și lui Evren – pentru că ea nu venise cu nicio carte de identitate. Amândouă plângeam. Evren voia să mă întorc cu ea la Adana, dar eu deja eram în urmă cu două zile în ce privea itinerarul meu.

Copleșită de senzația de trădare și de vinovăție care atât de rar mă părăsise încă de când eu și Evren eram mici, m-am îmbarcat singură. N-am fost într-un totu surprinsă când, patru ore mai târziu, ajungând în Kyrenia cu cardul meu de cetățenie fără fotografie, am fost întoarsă imediat pe feribot și trimisă înapoi în Turcia. Evident, aveam să-mi trăiesc restul zilelor astfel, umblând de colo-colo. Însă ofițerii vamali turci au părut să ia drept afront personal faptul că nu fusesem primită în Ciprul de Nord. Mi-au tipărit un permis special și mi-au spus să mă grăbesc ca să prind ultimul feribot care făcea cale-ntoarsă.

Programul oficial al feribotului se încheiase, însă câțiva oameni din echipaj se înapoiau pentru noapte. Căpitanul cu fața îngustă și trăsături ascuțite, care înainte nu îmi adresase niciun cuvânt și nici nu păruse că mă observă în vreun fel, a spus că pot să stau cu el pe puntea superioară. Nu eram sigură dacă vreau să stau cu el, dar era limpede după cum se purtau toți ceilalți că invitația era un mare privilegiu. În cabina cu ferestre largi și cu echipamentul de cârmit, am fost condusă la scaunul de comandă din

piele de lângă cel al căpitanului, înălțate mult deasupra mării care se desfășura dinaintea noastră ca o țesătură lucioasă și fermecată. Soarele se scufunda dincolo de orizont, iar din nori păreau să curgă la infinit nuanțe de auriu și de purpură.

Șoferul de taxi care m-a luat din vechiul port mi-a spus povestea lui de viață și a început să plângă. Fusesse evacuat din sud, împreună cu toți etnicii turci, când fusesse împărțită insula, în 1974. Se jura că Ciprul de Nord e o cloacă, că locul pe care îl părăsise era de zeci de ori mai frumos, cu specii de copaci și de flori care aici nu creșteau. Era posibil una ca asta? Sudul era literlamente la cincisprezece minute depărtare de mers cu mașina și mie îmi venea greu să cred că există un loc mai frumos decât acesta.

La *Let's Go*, faptul că nu puteai să călătorești între Ciprul de Nord și Ciprul de Sud era pomenit cu umor. Făcea parte din aura ciudățeniei provinciale care înconjura atât de multe dintre problemele celorlalte țări, în special ale celor care aveau „conflicte etnice străvechi“. Poziția Americii, ca moderatoare între aceste grupuri de oameni nerezonabili, era una inerent comică. De exemplu: turcii și grecii se „urăsc“ unii pe alții, și totuși sunt aliați NATO. Ce poziție amuzantă și delicată pentru America!

Conflictul kurd era luat mai în serios, poate pentru că poporul kurd avea separatiști militanți care efectuau bombardamente sinucigașe, și nu doar în Turcia, ci, uneori, și în Occident.

De ce erau atât de mulți astfel de oameni: oameni care preferau să se omoare pe ei și pe alții, în loc să aleagă o țară? În unele cazuri, părea că țara însăși nu vrea să-i primească. Alteori, că separatiștii sunt cei care nu vor să li se alăture.

M-am pomenit că-mi aduc aminte de unul dintre proiectele finale pe care îl prezentase cineva la cursul de „Lumi construite“ de anul trecut: o cutie de lemn plină de gunoaie, mai precis o bucată ruptă dintr-o decorațiune de fier, un pătrat de satin verde pătat, un pix vechi din lemn cu vârful ruginit – împreună cu o povestioară. Povestioara era despre o fetiță care locuia într-un regat fantastic, nevoită să mineze un soi de minereu cât era ziulica de lungă și a cărei mamă îi spunea adesea: „Oamenii noștri n-au fost dintotdeauna sclavi.“ Într-o zi, fata și-a provocat mama. Ochii mamei au scăpărat de furie. Fără un cuvânt, s-a dus la un dulap, din care a scos o cutie din lemn, iar din cutie a început să scoată, rând pe rând, toate artefactele de neprețuit ale poporului lor: amuleta ciudat meșteșugită, bucata din rochia prințesei care fusese folosită la bandajarea rănii eroului, pixul ruginit cu

care semnaseră tratatul ce fusese încălcat. Dacă fetița avea să uite vreodată de toate aceste lucruri, atunci va fi ajutat la uciderea strămoșilor ei.

Știam că Leora crede în ceva de genul acesta și că e de părere că ar trebui să învețe limbile strămoșilor ei, să le traducă cărțile și să comemoreze felul în care aceștia fuseseră omorâți. Însă Atatürk a spus: „Există multe țări, dar numai o singură civilizație. Pentru ca o națiune să progreseze, trebuie să adere la această unică civilizație.” Dacă aceste vorbe erau adevărate, atunci nu-ți trădai strămoșii prin simplul fapt că vorbeai limba în care se publicau majoritatea cărților și nici prin încercarea de a scrie cărți noi, diferite de cele vechi.

Când mama avea șase ani și a auzit de Anglia – de existența Angliei –, a spus că își dorește să se fi născut acolo. Auzind-o, bunicul a fost cuprins de o mânie aprigă, mânie de care deja se ferea când m-am născut eu, din cauza inimii lui.

Peste tot prin Turcia erau semne colorate pe care scria FERICIT CEL CE SPUNE „SUNT TURC”: un alt citat de-al lui Atatürk. Dacă bunicul meu era fericit că e turc, atunci de ce țipase la mama?

Cu ocazia convorbirii mele săptămânale cu Sean, am încercat să-l întreb de separatiști. El a izbucnit într-un râs sălbatic.

– Nu mă plătesc suficient pentru asta!

Ei bine, eu eram plătită chiar și mai puțin decât el.

—5

După Antakya, care s-a dovedit a fi totuna cu Antiohia, am început să-mi croiesc drum înapoi spre vest, de-a lungul Mediteranei. Acum, în stația de autobuz nu mă mai întâmpinau oficiali guvernamentali, ci proprietari de pensiuni. Adresându-mi-se pe nume, se întreceau care să-mi ia rucsacul, să mă urce în mașina lui și să-mi povestească în gura mare despre sectorul turistic. Întâlnirile de acest fel erau stresante și deconcertante. Și totuși, dacă aș fi avut de ales, i-aș fi preferat pe cei din domeniul hotelier în detrimentul omologilor lor din guvern sau din armată. Cei dintâi măcar îmi luau de bună munca. Auziseră de *Let's Go* și o considerau importantă. Bineînțeles, nu credeau în ea la fel cum credea *Let's Go* însăși în obiectivitatea „noastră“. Erau de părere că pot să scriu orice îmi doresc și refuzau sau îmi acordau infinite târguri în funcție de capriciile mele. Ideea de fidelitate față de cititor nu avea niciun sens pentru ei. Ce conta pentru străini la ce hotel stăteau? Oare celălalt hotel avea un

mic-dejun mai bun? Dar motivul pentru care avea un mic-dejun mai bun era că acolo se cazau mai mulți oameni, deci își permitea să cumpere mai multe tipuri de brânză, să facă ouă la cerere, în loc să le fiarbă numai. Dacă și aici ar fi venit mai mulți oameni, atunci ar fi avut și aici un mic-dejun mai copios, și încă zilnic, cu o diversificare mai mare! (Apoi îmi înșirau toate lucrurile pe care le-ar fi servit la micul-dejun.) Așa, acum o să scrii despre noi în cartea ta?

La început, mi s-a părut că intrasem într-o neînțelegere ușor de rezolvat, una la a cărei descâlcire puteam să contribui datorită experienței mele cu diferite culturi. De exemplu, am văzut că termenul turcesc pentru *turistik* avea o conotație pozitivă, implicând diverse lucruri la care ținea poporul turc, de exemplu aerul condiționat și clienții internaționali. La început, am fost entuziasmată să le explic unor proprietari mai abătuți și care păreau mai intelectuali că turiștii care folosesc ghiduri ca *Let's Go* nu consideră termenul de „turist” ca fiind ceva bun. Însă singurul lucru pe care l-au priceput din explicațiile mele a fost „bunăvoința” mea și posibila mea intenție de a face sex cu ei.

În cele din urmă, am renunțat și n-am mai explicat nimic nimănui. Ceea ce iarăși nu a ajutat cu nimic. Tuturor le era frică. Turcilor

le era frică să nu rateze „oportunitățile“ reprezentate de turiști, să nu se profite de ei, iar după aceea să nu mai rămână cu nimic. Turiștilor le era frică să nu rateze experiențe „autentice“, să nu fie exploatați pentru banii lor, iar după aceea să nu mai rămână cu nimic. Turiștii nu-și doreau decât să nu plătească pentru nimic, iar asta pentru că erau oameni buni. Observasem asta și la mine: mereu speram să primesc chestii pe gratis, ca o răsplată pentru că nu eram dificilă. După cum o vedeam eu, era o speranță înșelătoare, una pe care aveam s-o depășesc în cele din urmă, când aveam să fiu mai în vârstă și să am mai mulți bani. Dar cei de la *Let's Go* se purtau de parcă nu plăteau doar pentru lucrurile care erau avantajoase, ci și nobile. În consecință, să „plătești prețul de turiști“ nu însemna doar să pierzi bani, ci și să te dai bătut în fața intermediarilor: să eșuezi în a sprijini ceea ce merită cu adevărat și este autentic. Iar sprijinul lucrurilor care meritau cu adevărat și erau autentice însemna, aparent, să plătești mai puțin.

Cât de mult din a nu vrea să fii un simplu „turișt“ se reducea la zgârcenie? La un moment dat, *Let's Go* a scos în evidență că poți să eviți aglomerația din Istanbul și de pe plaje neducându-te în Istanbul și pe plaje; în schimb, poți să-ți iei rucsacul și să te plimbi prin sate, bucurându-te de „nenumăratele

păhăruțe cu çay oferite de cei care se mândresc cu tradiția ospitalității lor“. Mi s-a părut că arată prost să pun çay cu italice, ca și cum n-aș fi avut un sinonim exact: adică ceai. Mai exact, ce anume era atât de grozav la ceai? De ce era neapărat mai bun decât cafeaua arsă de la Au Bon Pain? Pentru că era gratis?

Let's Go spunea să evităm restaurantele cu priveliște, pentru că serveau „mâncare supraevaluată, la suprapreț“ – dar ce însemna la suprapreț? O clădire cu priveliște avea chiria mai mare, deci nu însemna asta că și mâncarea costa implicit mai mult? Mama n-ar vrea să plătească mai puțin ca să meargă undeva fără nicio priveliște. Mi se părea mereu că *Let's Go* îmi critică mama. Îți tot spuneau să optezi pentru „bodegi ieftine“. Dar bodegile ieftine erau deseori pline de bărbați săraci și nefericiți, care încercau să compenseze pentru lipsa lor de putere dominând femeile. Oare eram superficială și elitistă pentru că voiam să-i evit?

Ori de câte ori ceva mă făcea să mă simt prost, procedura mea standard era să îmi relatez evenimentul sub forma unei povești în care fiecare avea cel puțin puținică dreptate și în care unii oameni erau buni și amuzanți, iar bunătatea și umorul lor salvau totul, iar recunoașterea acestui lucru mă salva și pe *mine*. Apoi mă simțeam umană și

obiectivă. Dar oare *chiar* eram umană și obiectivă? Dacă eram precum cei de la *Let's Go*, care se purtau de parcă toate problemele celorlalți erau comice și sectante – ca un roman englezesc, în care tipul care fusese la Eton se găsea mereu în impas? Era ca și cum până și încercarea de a nara toate perspectivele, oricât de diferite, te puneă și mai mult de partea celor de la *Let's Go* și a romanelor englezești – pentru că ele erau cele care se gândeau să nareze diferitele perspective și să fie „obiective“. Ceea ce m-a dus cu gândul la ultimul capitol din *Sau-sau*: „tot ești bucuros, pentru că față de Dumnezeu nu avem niciodată dreptate“⁸³. În ce privea călătoritul, și eu credeam că nu avem niciodată dreptate.

—5

Pe acoperișul hostelului din Side, o nemțoaică, auzindu-mă că vorbesc turcește, mi-a cerut să mă vadă dansând din buric.

– Sunt din New Jersey, i-am răspuns.

– Ah, lasă atunci, a zis, întorcându-se cu spatele pe cât de repede a putut, de parcă s-ar fi putut molipsi.

Stăteam pe acoperiș, beam vin și lucram la carte, încercând să fac totul să sune magic și nepretențios – când un cățeluș cenușiu a venit să se joace cu mine. Nu l-am băgat în

seamă. Lacrimile care deveniseră ceva obișnuit acum, din cauza lui Mesut, mi-au umplut ochii. S-a dovedit că animaluțul aparținea unei familii de turci aflați în vacanță.

– Cum îl cheamă? am întrebat.

Toată lumea a început să râdă: numele cățelușului avea un dublu înțeles cu o ușoară conotație sexuală. Tatăl familiei, un profesor de școală pensionat, avea ochi sclipitori și o expresie blândă. Vorbea politicos, întrebându-mă despre munca mea și despre toate lucrurile pe care le văzusem, și m-am simțit ușurată, pentru că știam că n-o să-mi ceară nici să-i dansez din buric, nici să scriu despre hotelul prietenului său.

Dar, în seara următoare, când m-am dus pe acoperiș, tatăl era acolo singur și mi-a pus o mulțime de întrebări despre viața mea sexuală și dacă făcusem sau nu sex cu creștini. A doua zi mi-a înmănat un raport bătut la mașina de scris, pe care să-l ofer guvernului american, despre cum uciderea armenilor nu fusese coordonată în mod centralizat, prin urmare nu ar trebui să se considere că a fost genocid.

Apoi stăteam într-un autobuz parcat în stație, uitându-mă pe geamul deschis. Afară, lângă autobuzul vecin, un bărbat cu părul alb, în haine de safari era îmbulzit de niște turcaleți.

– Vă rog! Vă rog! Bună ziua!

Turcaleții păreau prietenoși și dornici să-l ajute pe bărbat cu bagajul lui, dar era ceva înfricoșător în repetarea formulei „vă rog” – de parcă nici nu ar fi fost limbaj, ci doar un sunet pe care îl repetai ca să obții bani.

Bărbatul cu păr alb, care avea accent englezesc și semăna întrucâtva cu profesorul meu de etică, le-a vorbit politicos la început, după care a început să devină din ce în ce mai agitat. Unul dintre turcaleți l-a bătut jovial pe spate, ca și cum voia să-i dea de înțeles că se distrau cu toții de minune.

– Vă rog să nu mă atingeți, le-a spus englezul, de mai multe ori, însă turcaleții nu i-au acordat atenție, continuând să forfotească în jurul lui.

Mi s-a făcut milă, așa că le-am strigat în turcă:

– Nu vrea să fie ajutat, spune să nu-l atingeți!

Unul dintre ei s-a întors spre mine cu o privire înfiorătoare de dispreț.

– Vorbim și noi engleza, mi-a spus.

După care l-au lăsat în pace pe englez și au început să mă persecute pe mine, strigându-mi, cu un oribil accent englezesc, „Pot să te ating pe tine?” și, în turcă, multe alte lucruri mai rele. Mi-am dat seama că mă urăsc. Pentru că vorbeam cu accent, pentru că luasem partea unui străin, pentru că îmi băgasem nasul în încercarea lor de a face

niște bani, pentru că eu însămi aveam suficienți bani cât să vin într-o țară străină și pentru că eram fată.

Când m-am uitat din nou la bărbatul cu păr alb, care acum se agita din pricina valizei lui, am simțit că îi judecasem greșit expresia feței. Nu părea nici profesor, nici educat. Arăta doar ca orice alt prost, nerecunoscător și lacom, care încerca să iasă basma curată cu ceva.

—5

În Anamur, principala zonă producătoare de banane din Turcia, un lucrător de la hostel, înalt și cu o privire pătrunzătoare, s-a oferit să mă ducă cu mașina la străvechiul oraș Anemurium. Acesta se afla pe o plajă pustie. Când am ajuns acolo, a vrut să facem sex. De ce mi se tot întâmpla scenariul ăsta? Era ciudat că nu existau decât două opțiuni: da și nu. Care era acțiunea activă și care pasivă? Dacă ar fi fost vorba despre o carte, ce mi-aș fi dorit să se întâmple? Și ce fusese scris într-o carte anume? „Caut doar conexiune“?

Am rămas pe cap cu tipul ăsta zile întregi. Îl chema Volkan. A plecat de la hostel și m-a urmat în următorul orașel, purtându-se de parcă ar fi fost iubitul meu. Într-un fel, era mai ușor să ai un tip cu tine. Interacțiunile cu oamenii tindeau să decurgă mai lin. Și totuși, aproape tot ce spunea tipul ăsta era

nebunesc. Am băut vin, am fumat țigări și ne-am certat zgomotos în stradă. Cumva părea important și universal să mă cert astfel cu un bărbat.

– Crezi că sunt o persoană dificilă? m-a întrebat odată Volkan.

– Da, i-am răspuns. Dar eu?

Nu îi întorsesem întrebarea decât într-o încercare de a fi corectă, dar, spre surprinderea mea, el a chibzuit și mi-a răspuns:

– Nu, nu chiar, cu tine mă înțeleg mai ușor decât cu majoritatea oamenilor.

M-am oferit să plătesc eu autobuzele și taxiurile, însă Volkan a insistat să facem autostopul. A oprit o mașină, m-a înghiontit înăuntru și i-a spus șoferului că suntem amândoi studenți la Harvard. Șoferul ne-a privit prin oglinda retrovizoare și n-a spus nimic.

După aceea, Volkan a țipat la mine jumătate de oră pentru că a spus că șoferul nu îl crezuse. Era vina mea că nu adăugasem: „Da, ne-am întâlnit la Harvard.” Măcar am văzut care e treaba cu autostopul.

Am încercat să nu-mi arăt nesiguranța fără margini și groaza pe care le simțeam când Volkan se chinuia să-și mențină erecția.

– Nu sunt o mașinărie! zbiera el.

Lui Volkan nu-i plăcea să mă ating când făceam sex.

– N-ai decât să faci sex singură atunci! striga el.

Volkan vorbea întruna despre sexul anal: despre cât era de plăcut pentru femei, mai mult decât era pentru bărbați și despre cum femeilor le plăcea mai mult chiar și decât sexul vaginal. Uneori spunea asta în engleză, pe vocea aceea pedagogică, specifică lucrătorilor din turism, pronunțând greșit „vagin“. Când i-am zis cum se pronunță corect, a continuat să-l spună greșit, adăugând: „Eu așa vreau să-l spun.“

În cele din urmă, ca să-i închid gura, i-am zis că putem să facem sex anal. A folosit cremă de protecție solară pe post de lubrifiant. Când i-am spus că ustură, mai să moară de râs. N-a vrut să se oprească, dar apoi l-am lovit cu piciorul.

Odată, pe când mergeam undeva, un lustragiu s-a uitat la noi. În următoarea jumătate de oră, Volkan m-a întrebat încontinuu la care dintre noi credeam eu că s-a uitat lustragiul: la el sau la mine.

Volkan vorbea mult despre homosexuali. Mi-a spus că, pe când era adolescent, fusese violat de un arheolog german. M-am întrebat dacă e adevărat. Cine știe? Nu despre asta era *Rashomon*: despre cum nu aveai de unde să știi sigur dacă cineva chiar fusese violat sau nu?

– Ai o mână atât de fină, mi-a spus Volkan. Se vede că nu a ținut decât stilouri.

M-am enervat. Cine se credea, așa deodată: vreun miner?

– Și tu ai o mână fină, i-am zis.

– Pe bune?

A părut plăcut surprins.

La cină, Volkan mi-a povestit despre o fată despre care știa el că făcuse sex cu un extingtor.

– Serios? am făcut eu.

Apoi a râs cinci minute de cât de naivă eram, asta pentru că nu îl făcusem mincinos în gura mare.

Pe de altă parte, măcar nu mă plictiseam și, în afară de asta, făceam sex în fiecare zi. Era o ușurare să simt că nu duc o existență sterilă, care neagă viața, o existență în care să aflu despre lucruri doar din cărți și în care să rămân ignorantă în ce privește lumea adevărată. Tenul meu arăta mai bine decât la școală.

Dar după trei zile, deja era prea mult; mi-am dat seama că aș prefera o existență sterilă și un ten tern, dar să trăiesc liniștită. După-amiază, când Volkan a adormit, mi-am făcut bagajul, l-am încuiat înăuntrul camerei de hotel și m-am dus la stația de autobuz. Inima îmi bătea să-mi spargă pieptul. Am încercat să mă comport normal. Nu era decât un

singur tip în stație. Mă văzuse cu Volkan, glumise pe seama lui, iar când i-am spus că am nevoie de un singur bilet de autobuz, a râs și a refuzat să-mi dea. Nici nu a adăugat altceva, ignorând orice aș fi spus eu. M-am întors la hotel, am descuiat ușa cu cheia pe care o ascunsesem într-un ghiveci de plante și m-am prefăcut că nu se întâmplase nimic. Însă a doua zi de dimineață, m-am întors în stație, care era mai aglomerată, iar un alt tip mi-a vândut un bilet către Konya.

În Konya, am intrat într-unul dintre restaurantele menționate în *Let's Go* și am dat să mă așez la masă. Patru bărbați s-au repezit spre mine, cu priviri alarmate pe chip.

– Domnișoară, permiteți-ne să vă conducem în zona dedicată familiilor, unde cu siguranță vă veți simți mai confortabil, a zis unul dintre ei.

– Nu sunt cu familia, sunt singură.

– Dar nu puteți sta aici! a strigat unul dintre ei.

Cel mai în vârstă dintre bărbați a făcut un pas în față.

– Îi spunem zona dedicată familiilor, domnișoară, dar, în realitate, acolo le așezăm pe toate doamnele.

– Doamnele nu pot sta și aici? am întrebat, uitându-mă în jur și dându-mi seama că erau, într-adevăr, numai bărbați.

– Vă veți convinge singură, zona dedicată familiilor e mult mai plăcută.

Într-adevăr, aceasta avea pardoseală nouă și aer condiționat. Intrarea mea însoțită de un alai de chelneri a produs o mică senzație. Specialitatea localului, *kebab* în stil Konya, se ridica la înălțimea descrierii: „o bucată de oaie prăjită la cuptor“.

Lui Volkan i-au trebuit mai puțin de douăzeci și patru de ore să vină în Konya. Femeia de la recepție a spus că e în regulă să primesc pe cineva în cameră, dar s-a uitat o singură dată la Volkan și a început să țipe. A presupus că acel cineva o să fie o doamnă. Nu se așteptase la așa ceva din partea mea. Ochii i s-au umplut de lacrimi, iar vocea îi tremura.

I-am cerut scuze, explicându-i că nu avusesem intenția s-o supăr, că Volkan poate rămâne peste noapte în altă parte și că eu voi pleca de dimineață. Însă ea mi-a răspuns că nici eu nu mai sunt binevenită să rămân peste noapte.

Eu și Volkan ne-am trezit în stradă în toiul nopții. Mi-a spus că greșisem că nu îl prezentasem drept soțul meu. Ne-am dus la un alt hotel și am spus că suntem căsătoriți. Tipul de la recepție a cerut să ne vadă cardul de cetățenie, pe care scria, la ambii, că suntem necăsătoriți. Volkan i-a strecurat niște

bani în plus, după care tipul ne-a spus că putem să rămânem peste noapte. Acum văzusem și cum să mituiești pe cineva.

– Oricum el pleacă mâine, i-am spus receptionistului.

Volkan chiar a trebuit să se întoarcă la Anamur, pentru că tipul care îi ținea tura a făcut apendicită.

Konya s-a dovedit a fi un popas din pelerinajul către Mecca. Siturile principale erau toate religioase. Cel mai faimos era mausoleul lui Rumi. Rumi fondase ordinul Mevlevi al dervișilor și scrisese poeme lirice extatice despre uniune mistică, ori poate despre vin. Eu nu fusesem niciodată în stări transcendente care să sfideze limitele limbajului și nici în altceva care să sfideze limitele limbajului.

Mausoleumul era plin de pelerini, majoritatea bărbați. Eu purtam un batic pe cap și stăteam deoparte. Erau șaiszeci de morminte, care aparțineau lui Rumi, prietenilor și familiei acestuia. Statutul fiecărui mort era indicat după mărimea coșciugului, dacă avea sau nu turban și care era culoarea acestuia.

În muzeul alăturat, am aflat mai multe despre viața lui Rumi: cum a crescut într-o familie religioasă, cum a ajuns preot, cum a fost instruit într-o medresă și cum a trăit liniștit cu soția și cei patru copii ai lor. Brusc,

la vârsta de treizeci și șapte de ani, a întâlnit un derviş rătăcitor pe nume Shams. Acela a fost „momentul de cumpănă“ al vieții sale. Shams i-a pus lui Rumi o întrebare. Rumi s-a aruncat cu fața la pământ. A răspuns la întrebare, după care Shams a fost cel care s-a aruncat cu fața la pământ. Shams și Rumi au devenit de nedespărțit, petrecându-și fiecare moment pe un tărâm al conversației pure, fără să mănânce ori să bea. Treaba asta a ținut un an și jumătate, scoțându-i din minți pe cei din familia lui Rumi, precum și pe cei de la medresă.

Într-o zi, Shams a dispărut. Rumi a luat-o razna și s-a făcut poet. Asculta muzică și se învârtea în cerc cu orele. De-asta făceau și dervișii același lucru. Rumi i-a dat de urmă lui Shams tocmai la Damasc și l-a convins să se întoarcă. S-au aruncat unul la picioarele celuilalt și „niciunul nu știa care dintre ei e iubitul și care cel iubit“. A reînceput toată tărășenia: discursul mistic și toți ceilalți ieșindu-și din minți. La un moment dat în discuția fără sfârșit, Shams a fost chemat la ușa din spate, s-a dus să vadă cine e și nimeni nu l-a mai văzut în veci.

Rumi a pornit în căutarea lui Shams. A ajuns iar până la Damasc, unde a avut o revelație: el și Shams erau unul și același. În tot timpul cât îl căutase pe Shams se căutase,

de fapt, pe sine. Ba chiar *Shams* era cel care scria poemele lui Rumi. De atunci, Rumi și-a semnat poemele cu numele lui Shams.

Nu era chiar ce mă așteptam de la viața unui sfânt. Ordinea părea a fi pe dos. Rumi fusese la început convențional și supus legii – ca mai *apoi* să ajungă consumat de dragoste, înstrăinat de propria familie și de comunitate, s-o ia razna și să scrie poeme? Ca Sfântul Augustin, doar că pe dos. Era întrucâtva interesant.

M-am dus la librărie să citesc câteva poeme de-ale lui Rumi. La început, am încercat traducerea în turcă, crezând că se apropie cel mai mult de original. Știam că Rumi scrisese în persană, dar cel puțin trebuie să fi vorbit turca. În orice caz, turca, spre deosebire de engleză, avea multe cuvinte de origini persane.

Dar singurele ediții în turcă din librărie, în afară de setul scump cu mai multe volume învelite în folie transparentă care nu mi-ar fi încăput nicicum în rucsac, erau cele în genul unor broșurele pline de greșeli de tipar, a căror copertă înfățișa un derviş zburător în culorile curcubeului sau fotografia unui trandafir acoperit de rouă, iar mie îmi venea mai greu să citesc în turcă decât în engleză.

Am luat în mână o traducere în engleză: una care părea corect dimensionată, cu o

copertă proiectată profesionist, cu o introducere și cu sute de pagini de distihuri organizate pe diferite categorii.

În vise, și chiar și treaz fiind,
Îl vei auzi pe cel iubit țipând la tine.

Era posibil ca Rumi să fi fost amuzant?

În engleză, mi-era mult mai ușor să citesc și era și mai distractiv, și totuși nu mă simțeam satisfăcută, ca și cum nu reușeam să capitalizez un anumit avantaj pe care îl aveam de pe urma faptului că eram „turcoaică” – unul care să compenseze efortul de a avea un nume și o înfățișare care necesitau mereu explicații. Fusesse, îmi dădeam seama, o mare dezamăgire să merg în Turcia și să descopăr că numele meu și înfățișarea necesitau explicații constante – poate chiar mai mult decât în America. Oamenii îmi auzeau accentul, vedeau ce port, ce fac și nu avea niciun sens pentru ei, nici nu se potrivea cu cartea mea de identitate.

Mi-am dat seama și că, deși știam că Rumi scrisese în persană, tot mă gândisem la el ca și cum *ar fi fost* întrucâtva turc sau ar fi scris și în turcă. Nu făcea asta parte din cultura turcă: credința că un lucru era turcesc sau că avea vreo legătură cu Turcia, chiar dacă nimeni altcineva nu credea la fel? Turcii credeau că poporul turc și cel ungur sunt înrudite, însă ungurii nu credeau același lucru.

Am frunzărit un pamflet publicat de către o asociație istorică din Turcia, în care se explica faptul că Rumi se considerase turc ca etnie, dar scrisese în persană numai din considerente literare. În articol se cita un vers dintr-un poem: „Sunt acel turc care nu știe persană.” Pamfletul era contrazis de o carte în engleză, care avea un format mai regulat, includea mai multe citate diferite și evidenția faptul că versul cu privire la limba persană fusese scris chiar în persană, prin urmare era o metaforă sau un paradox. Rumi nu fusese atașat de ideea că oamenii ar aparține anumitor țări, invocând de obicei treaba cu caracterul său turc pentru a o destabiliza. „Acum sunt turc, acum sunt tadjik“, scrisese el. Și: „Te-am făcut turc, dar asta numai ca să-i derutez pe gură-cască.“

Am cumpărat ediția în limba engleză. Traducătorul, Coleman Barks, era aparent din Chattanooga, Tennessee, și nu vorbea persană. Și totuși, cartea lui cuprindea unele dintre cele mai adevărate descrieri ale primăverii pe care le întâlnisem vreodată.

Pământul devine verde. Se aude o tobă.

Comentariile despre inimă se întind pe șapte volume.

Acesta era evident corect. La fel și acesta:

Primăvară, și nimeni nu mai poate sta
locului,

cu toate mesajele care continuă să vină.

Și nu mai auzisem pe nimeni care să descrie
cu atâta acuratețe diferența dintre anul
curent și cel trecut:

Anul trecut, am admirat vinurile.

Anul acesta, cutreier prin lumea roșie.

Uneori, pe când citeam, m-am temut ca nu
cumva Coleman Barks să fi inventat totul.
Cum era posibil ca cineva din secolul al
treisprezecelea să fi scris asemenea lucruri?

Dacă vrei ceea ce realitatea vizibilă
îți poate da, ești un slujbaș.

Pe de altă parte, de ce *nu se putea* ca Rumi
să fi spus toate acestea? Ce le lipsea pe
atunci? Realitatea vizibilă? Slujbașii?

Mai era ciudat și că Rumi fusese căsătorit
de două ori și că avusese copii, dar că ei nu
erau cei mai importanți oameni din viața lui.
Un străin fusese cel mai important pentru el.
Oare asta însemna că fusese homosexual sau
că ar fi fost homosexual, dacă vremurile i-ar
fi permis? Sau poate însemna cu totul
altceva?

Nu semeni cu nimeni.

Nu ești nici mirele, nici mireasa.

Nu ți-e locul într-o casă cu o familie.

Era posibil una ca asta – să nu fii nici mireasa, nici mirele, să nu îți ai locul într-o casă cu o familie? Atunci, ce era cu tine? Toată lumea spunea că, cel mai probabil, Shams fusese ucis, cu ajutorul fiului lui Rumi.

Antalya

Pe când mă căzneau să ajung la stația de autobuz din Antalya, un tip neobișnuit de chipeș s-a depărtat de balustrada de care până atunci stătuse sprijinit.

– Vrei să te ajut cu bagajele? m-a întrebat.

Arăta precum un actor de filme, precum cineva de pe un vas străvechi: sprinten, musculos, cu pomeți ascuțiți și cu o tunsoare scurtă care îi evidenția forma elegantă a capului și a gâtului. Marțianul desenat de pe tricoul lui îi scotea în evidență verdele ochilor. Probabil că îi dădusem rucsacul, pentru că îl vedeam cărându-l, mergând dinaintea mea cu mișcări relaxate, ușoare. L-am urmat până la hostelul mic, cu o grădiniță plină de buruieni. Mi-a spus că acesta este deținut de vărul lui.

– Văd că l-ai întâlnit pe Koray, a spus vărul, care era scund și pătrășos, cu o postură militară și cu un bronz natural. Chiar e un băiat bun, a adăugat, de parcă eu aș fi sugerat contrariul.

Vărul lucrase cinci ani pe un vas rusesc și știa câte ceva despre Pușkin. Hostelul nu avea nimic special, dar era ieftin și curat, iar bagajul meu era acolo. Koray s-a oferit să se întoarcă pe seară și să-mi arate viața de noapte.

Mai întâi, ne-am dus la o grădină de vară, unde Koray mi-a luat o bere Efes și mi-a spus povestea unui porc german. Eram destul de sigură că nu îl înțeleg cum trebuie – poate că vorbea vreun dialect regional. Părea că porcul lucra pentru poliția rutieră din Hamburg, chiar ajutând la dirijarea traficului într-o oarecare măsură. Koray vorbea cu un ușor dispreț despre porc, cu toate că părea deștept. Ochii îi străluceau, când disprețuitori, când surâzători. S-a aplecat și m-a sărutat – un sărut lung și lent.

Cel mai mare club de noapte era în aer liber, pe malul mării, cu mai multe ringuri de dans situate printre ruine și cu difuzoare uriașe, care semănau cu lansatoare de rachetă. Femeile fugeau prin jur țipând, aproape dezbrăcate. A devenit evident că eu eram cea care trebuia să plătească intrarea.

– Dar n-am atât, am zis, râzând.

Era aproape 40 de dolari, cât toți banii mei de buzunar pentru o zi.

Spre surprinderea mea, Koray m-a prins de braț ca într-o menghină, o apucătură de

om nebun, și m-a dus cu pași mari în josul unei străduțe neluminate, până la un bancomat.

– Scoate banii, a zis.

– Dar n-am cardul cu mine, i-am răspuns.

– Nu mă minți – știu că ai.

Am fost atât de surprinsă, încât mi-am băgat cardul în bancomat și am introdus codul PIN. A apărut în engleză meniul tranzacțiilor.

– Oh, nu, contul meu e gol. Zice că nu o să mi se transfere nimic până mâine.

Koray s-a aplecat și a privit ecranul.

– Așa zice? Dar cum o să mai intrăm în club?

Atunci mi-am dat seama că el nu e în regulă mintal – era, ei bine, retardat? Nu știam sigur cum s-o numesc sau ce să cred. În retrospectivă, nu era ca și cum nu existaseră semne. Dar în tot timpul ăla cât vorbise despre porcul german păruse foarte nobil. De ce presupusesem că problema e turca mea – că problema e la mine? Asta era tipic fetelor. Pe de altă parte... problema nu era la mine, prin definiție? La urma urmelor, eu eram cea care avea o problemă.

– Sinceră să fiu, chiar mi-e somn. Cred că o să mă duc acasă, am zis.

– Nu te duci nicăieri. Nu te las.

Încă mă ținea de antebraț. M-am gândit să mă smucesc din strânsoare sau să țip, dar nu mi dădeam seama cum se face. De parcă

mi-ar fi trebuit niște cunoștințe specializate. Urișul telefon mobil nu-mi încăpuse în buzunar, așa că îl lăsasem la hostel.

– Chiar mi-e somn, am repetat. Vreau să mă duc acasă.

El mi-a cercetat chipul.

– Ba nu ți-e somn. Ți-am spus să nu minți. Haide cu mine, știu un hotel, a zis și a râs. Au paturi la hotel!

Oare îmi doream în secret să fac sex cu el? Nu crezuse și Dora că nu vrea să facă sex cu Herr K și nu-i făcuse greață acest lucru? Cât despre Koray, îl sărutasem, îl consideram chipeș. În afară de asta, deja o făcusem cu alți trei, deci ce mai conta încă unul? Adevărat, posibil ca el să fi avut un retard mintal. Dar nu era superficial, elitist și cumva înfumurat de feminin din partea mea să i-o iau în nume de rău? Unui tip nu i-ar păsa de așa ceva – de o fată care se dovedește incapabilă de un discurs rațional. De ce insistam să mă țin la distanță de măduva vieții? Nu asta însemna – să fiu aici, afară, negociind cu un străin chipeș, posibil bandit retardat – nu asta însemnau chiștocurile de țigară și resturile de pepeni din gunoi, mirosul slab al cailor, ritmul înnebunitor de bas care răzbate dinspre cluburi – nu asta însemna să trăiești?

– Ai prezervative? am întrebat.

– Nu, nu-ți face griji, nu ne trebuie.

– Cum adică nu ne trebuie?

– Nu-i nevoie de așa ceva.

M-am oprit din mers.

– Dacă nu avem prezervative, nu mă duc la niciun hotel, nu mă duc nicăieri, rămân aici și fac o scenă, i-am zis, spre propria surprindere.

A părut îngrijorat și enervat. Prin urmare, aveam voie să impun condiții. Am cutreierat străzile până când am găsit o farmacie deschisă. Am intrat singură, trecând pe lângă laptele de bebeluși și suzete, pe lângă cremele antirid din Franța și din Germania. Prezervativele erau mereu în spatele tejghelei – trebuia să ceri. Odată, un farmacist a încercat să-mi vândă prezervative dintre acelea cu striatii, mai scumpe.

– Produc o plăcere mai mare pentru femei, mi-a explicat el, cu o expresie perversă.

– Nu trebuie să-mi producă nicio plăcere, vreau doar să nu mă îmbolnăvesc, i-am replicat, parafrazând-o pe bunica mea, care, dacă o duceai la un restaurant și o întrebai cum e mâncarea, răspundea: „Vreau doar să nu mi se facă rău.“

Am privit afară, prin ușa de sticlă a farmaciei. Koray mă aștepta fix lângă ușă. Ceafa lui părea puternică și inocentă.

Farmacistul s-a ridicat în picioare. Era solid, avea pungi sub ochi și purta un halat alb. Îmi compusesem în minte cum să cer prezervativele, dar, în schimb, mi-au ieșit pe gură următoarele cuvinte:

– Mai e vreo ieșire?

– Poftim?

– O ușă prin spate, poate, prin care să ies.
Am o problemă cu individul de afară.

Farmacistul a privit prin ușa din sticlă.

– Aia e singura ușă, a zis într-o manieră enervată, care sugera că nu vrea să mă ajute
– că el credea că nu merit să fiu ajutată.

– Pot să folosesc telefonul atunci? Vreau să sun la poliție.

Chiar pe când rosteam aceste vorbe, am început să mă îngrijorez că nu am ce să-i spun poliției, doar că s-a dovedit că nu contează, pentru că farmacistul mi-a răspuns:

– Nu-i niciun telefon.

Părea o trădare neprevăzută și de necrezut.

– Cum se poate să nu fie niciun telefon într-o farmacie?

– E stricat.

A spus-o de parcă nu-i păsa dacă îl credeam sau nu – de parcă își dorea ca eu să nu-l cred. Am plătit pentru un pachet de trei prezervative și am plecat.

– *Selamün aleyküm*, ne-a întâmpinat tipul de la hotel strângându-i mâna lui Koray.

Era genul de hotel despre care cei de la *Let's Go* nu voiau să scrie, deși era pe „cărări nebătătorite” și nu erau turiști.

– Plătește domnișoara? a întrebat el.

Era vorba de 4 dolari.

– Din păcate, n-am bani, am zis. Cred că o să mă duc acasă.

În spatele recepției am zărit o pasăre într-o colivie. Era ăsta un semn de bunătate sau dimpotrivă?

Koray mi-a tăiat calea.

– Prețul e pentru o noapte, i-a spus el tipului pe un ton irascibil, dar noi n-avem nevoie decât de jumătate de noapte.

– Trebuie să ai jumătate, mi-a spus tipul de la hotel.

– Are, am văzut-o! a spus Koray.

I-am dat tipului de la hotel suma de un dolar și 75 de cenți, iar el și Koray au părut amândoi extrem de fericiți.

Chipul lui Koray era roșu și schimonosit, cu ochii mișiți. Expresia lui nu mai avea nimic nobil, arăta ca un copil, ca și cum avea o criză. A consumat toate cele trei prezervative – nu punându-și-le pe fiecare pe rând, apoi spunând că trebuie să fie ceva în neregulă cu ele și aruncându-le în toaletă, ca Volkan, ci chiar folosindu-le pe fiecare în parte, cu trudă, până la final.

– În regulă, mai dă-mi unul, a zis, după ce l-a aruncat pe al treilea, ud și greu, la podea.

I-am spus că nu mai am și am dat să mă îmbrac. El m-a tras înapoi și mi-a zis, părând mirat:

– E ca și cum nu mai vrei să faci sex, acum că nu mai sunt prezervative.

Ceva s-a schimbat și i-am dat aproape instinctiv în lături fața cu mâna, am sărit în picioare și m-am încuiat în baie. El a tras de clanță și a bătut în ușă, dar nu într-o manieră care să sugereze că urmează s-o spargă. Mi-a fost rușine de cât de ușor îmi fusese să scap. Bătăile în ușă au ținut o vreme. Cineva de sub noi a început să arunce cu ce părea a fi pantofi în tavan. M-am așezat pe toaletă, simțindu-mă straniu de calmă, gândindu-mă la gravura de pe clădirea facultății de filozofie: CE ESTE OMUL, CA SĂ TE GÂNDEȘTI LA EL?⁸⁴

Bătăile în ușă au încetat, la fel și sunetul pantofilor. Am așteptat câteva minute, după care am întredeschis ușa. Koray era răsfirat pe pat, de parcă ar fi fost împușcat, cu toate că pieptul i se ridica și îi cobora regulat, pașnic.

Când m-am întors la hostel, nu era nimeni la recepție. M-am dus în camera mea, am făcut un duș, mi-am făcut bagajul, așa încât să plec la prima oră a dimineții. M-am trezit înainte de răsărit și m-am dus la baie. Atunci mi-am dat seama că nu pot să urinez. Prin urmare, mă durea și când stăteam jos, dar mă durea și dacă nu stăteam jos. Auzisem destule despre infecțiile urinare de la mama, cât să mă întreb dacă nu cumva aveam una. M-am uitat la ceas și nu era nici unsprezece în New Jersey, așa că am sunat-o. I-am explicat

situația. Ea mi-a spus că e clar vorba despre o infecție urinară. Nu a părut îngrijorată, nici supărată. Mi-a spus că în Antalya e un spital bun și că ar trebui să merg direct la urgențe și să-i spun medicului de gardă că și părinții mei sunt medici. El avea să îmi dea o rețetă, iar eu aveam să mă simt imediat mai bine. Mi-a zis s-o sun, indiferent de oră. Am închis, simțindu-mă ușurată.

Singurii oameni din camera de așteptare de la urgențe erau o femeie pe jumătate adormită, cu un batic pe cap și un băiețel care stătea întins pe burtă pe un scaun, trăgându-și întruna mucii pe nas cu zgomot. Băiatul tot încerca să facă contact vizual cu mine. Am luat o revistă și m-am făcut că citesc un articol despre cum să-ți hrănești bebelușul în funcție de zodia lui, când în realitate nu așteptam decât următorul horcăit al mucilor. Am înțeles că băiatul a înțeles că nu pot să-l ignor și că se bucură, străduindu-se să-și sufle mucii încă și mai zgomotos și cu precădere spre locul unde mă stăteam eu.

Când i-am spus doctorului că și părinții mei sunt doctori, a reacționat de parcă ar fi fost cea mai bună veste pe care o primise în toată viața lui. A crezut tot ce i-am spus, nu s-a purtat de parcă aș fi încercat să fur medicamente, nu m-a pus să mă dezbrac, mi-a prescris o rețetă și mi-a explicat cum să o

iau. Totul m-a costat doar 5 dolari. Nu-mi venea să cred că era mult mai ușor să merg la spital decât la centrul de sănătate al studenților.

Când i-am spus vărului lui Koray că vreau să fac *check out*-ul mai devreme, a reacționat de parcă l-aș fi părăsit după douăzeci de ani de căsnicie.

– Nu s-a întâmplat nimic, mi s-au schimbat planurile, îi tot ziceam.

Iar și iar, pe un ton lipsit de viață, m-a întrebat ce nu mersese cum trebuie și cum să se revanșeze față de mine. Am ținut-o în schimbul ăsta de replici de câteva ori.

– A făcut ceva vărul meu? m-a întrebat brusc, luându-mă prin surprindere.

– Vărul tău e retardat? am răbufnit, fără să fi plănuit.

Nu știam cum să-i numesc pe cei cu deficiențe mintale.

O serie de expresii i-au străbătut chipul.

– Ce-a făcut?

– Nimic, las-o baltă.

– Ce-a făcut?

– Nimic, mi s-au schimbat planurile.

– Mie poți să-mi spui. Trebuie să vorbești cu mine. Uită-te în ochii mei. Uită-te în ochii mei, Selin. Eu sunt retardat?

Fără să vreau, m-am uitat în ochii lui. Ce am văzut în ei – nu eram plătită suficient pentru asta. Am plecat să iau un taxi.

AUGUST

Satul Olympos era sit arheologic, astfel că era interzis să construiești, iar camerele hostelurilor erau toate fie în căsuțe din copaci, fie în containere de transport. La pensiunea Gökhan's Treehouse, o fată drăguță a venit în fugă la mine și m-a întâmpinat de parcă aș fi fost cea mai bună prietenă a ei.

– Acum putem sta de vorbă, mi-a spus.

– Despre ce o să vorbim? am întrebat-o, zâmbind.

– Despre fratele meu mai mare.

S-a lansat într-o descriere despre cât de chipeș era fratele ei și despre câte iubite avea. Toate erau frumoase, cu trupuri armonioase și toate erau din străinătate. Ele își doriseră dintotdeauna să-l vadă, dar el nu avusese niciodată timp, pentru că era managerul întregii pensiuni.

– Ce drăguț, am zis.

Zâmbetul cu care îi întâmpinasem drăgălășenia îmi rămăsese întipărit pe față. Apoi, a apărut fratele. Purta ochelari de soare în stilul lui Terminator și aducea cu un cartof.

– Ce coincidență! a exclamat fata.

Eu și fratele ei ne-am strâns mâna, după care el s-a depărtat câțiva pași, cică să pună în ordine niște broșuri.

– Nu crezi că fratele meu este cel mai incredibil de chipeș și de sexy bărbat pe care l-ai văzut? a întrebat fata.

Fratele stătea poate la nici doi metri depărtare. Era de parcă jucam cu toții într-o piesă de teatru, iar convenția pe care o respectam cu toții era că el nu auzea nimic din ce spuneam noi. Eu m-am uitat mai bine la fată, încercând să-mi dau seama câți ani are. Chipul îi era radios și transfigurat, aparent datorită sex-appealului fratelui ei.

– Cred că ai dreptate, i-am zis, vorbe care erau în Turcia răspunsul meu din oficiu pentru oamenii nebuni.

Formula „Ai foarte mare dreptate“ dădea rezultate mai bune decât „Cred că ai dreptate“, dar nu reușeam de fiecare dată s-o rostesc. În unele cazuri părea mai degrabă o încălcare a contractului social, căci nu eram amândouă conștiente că fratele ei arată ca un cartof?

– O să merg puțin până în cameră, am zis.

– Sigur, sigur, a spus fratele, spărgând cel de-al patrulea zid. Te rog, fă-te comodă. Eu voi aștepta aici.

Nu pricepeam. Nu conducea un hostel? Ce era cu toate acele iubite?

Peste tot, excursioniști cu rucsacul în spate, cu bandanele și cu florile lor ofilite, cu sticlele lor de suc la doi litri umplute cu apă de la robinet, cu sticlele lor de apă la un litru transformate în bonguri. Unii dintre ei jucau volei, strigând și scandând într-o manieră care părea nerealistă. Un tip masiv și alb la față, în pantaloni scurți, stătea întins într-un hamac. Alții, cu fizic și cu îmbrăcăminte similară, stăteau tolăniți pe bănci joase cu pernuțe. Mereu m-am considerat o persoană care nu-i judecă pe oameni că se îmbracă informal. Și totuși – cum puteau oamenii ăia să umble așa, în șorturi, citind *Alchimistul*?

Am urcat scara în ritmul meu: una dintre puținele ocazii când m-am bucurat că am mai degrabă un rucsac decât o valiză. Văzută de sus, filtrată prin frunze, scena părea mai puțin mizeră. Patul făcut frumos și prosoapele împăturite cu grijă, cârligele de perete și lada pe care să-ți pui bagajul, toate contribuiau la senzația că ai tot ce îți trebuie. M-a copleșit pe loc un fel de mândrie și o senzație de izolare, familiare din copilărie, stârnite de asemănarea cu o căsuță din copac. Oare din cauză că adulții nu urcau scări? Sau poate pentru că o căsuță din copac era singurul tip de casă pe care o puteai revendica atunci când erai mic – pentru că era construită de tine, sau ai fi putut, în idee,

s-o contruiești? Pentru prima dată, nu-i datorai nimic unei lumi inimaginabile, construite de către o mașinărie scumpă.

Fratele, Alp, s-a arătat descurajat când i-am spus că merg la plajă.

– Dar nu știu să înot, a zis el, sau am auzit eu prost? Dar te vei întoarce pe seară, la cină, a continuat, vorbind acum pe un ton vesel și conspirativ. O să vezi ce atmosferă specială avem aici. Cât de nedescris de sociabili și plini de viață suntem, ce conversații sincere și autentice avem, ce glume vesele și inteligente facem. Oamenii vin aici pentru o singură noapte și pleacă după o săptămână. Iată, niște australieni care sunt aici de trei săptămâni!

– Alp, omu' meu!

Australianul a bătut palma cu Alp, în timp ce iubita lui urmărea scena cu o îngăduință amuzată.

– Alp este *foarte* sociabil, mi-a explicat ea.

M-am hotărât să nu ajung la cină. Nu trebuia să mă întorc decât abia la nouă, ca să prind microbuzul care îi ducea pe oameni să vadă Muntele Yanartaș: un foc care arde neîntrerupt din stâncă și pe care oamenii din vechime îl considerau răsuflarea adevăratei Himere. Potrivit ghidului *Let's Go*, datorită acestui foc care nu se stinge niciodată a fost înălțat Olympos ca templu dedicat lui Hefaistos, zeul fierarilor. Chiar nu pricepeam:

focul nu trebuia să fie ori răsuflarea Himerei, ori flăcările din fierăria lui Hefaistos? Cum era posibil să fie ambele deodată? Și de unde să știu care anume era? Trebuia să-mi dau seama doar privindul?

—5

Marea s-a transformat, după un metru sau doi, din perfect transparentă într-un albastru-verzui aprins. Dacă înotai paralel cu coasta, vedeai ruinele: arcade romane și bizantine pe jumătate excavate, tronând deasupra apei, de pe care se revărsau vrejuri și flori de culoarea magentei, care aduceau cu niște chipuri căscate.

Exista o bifurcație demografică unde tipii care păreau localnici, cei cu bronzul cel mai intens, nu înotau, ci doar se bălăceau în apă mică. Cei care înotau păreau să fie turiștii turci și străini.

Am înotat până la o stâncă mare și plată pe care stăteau câțiva oameni. Un tip bronzat cu un dinte lipsă s-a apropiat de mine și mi-a complimentat stilul de înot. Mi-a spus că celor mai mulți oameni nu le place să înoate, dar că lui îi place. A zâmbit politicos, evitând contactul vizual. După care și-a petrecut brațul după umerii mei și mi-a vârât limba în gură. M-am simțit numaidecât vinovată: de ce le permiteam unora să facă asta, dar nu și altora? Doar pentru că era sărac și pentru că

îi lipsea un dinte? Cu siguranță o temă de gândire, mi-am spus pe când m-am strecurat înapoi în apă și am început să înot în stil bras pe cât de repede am putut, ceea nu însemna prea repede, prin urmare, când l-am auzit pe tip sărind în apă după mine, am fost sigură că o să mă prindă din urmă. Și totuși, când am privit în spate, el înota atât de straniu și de furios, ca un câțel, încât abia dacă înainta.

– Cum poți să înoți atât de repede? Ești înotătoare profesionistă sau ce? a strigat după mine, părând deznădăjduit.

Alp s-a apropiat pe furiș de mine pe când așteptam microbuzul. Eu m-am făcut că am uitat ceva în casa din copac. De data aceasta, a venit după mine și mi-a blocat accesul la scară, vorbindu-mi despre cât de multe aveam noi doi în comun. Își dădea seama că sunt foarte inteligentă. Altora nu le păsa decât de înfățișare, însă pentru el inteligența era chiar și mai importantă.

– Bine, dar tot trebuie să ajung la microbuz, i-am zis.

– E timp berechet, mereu vin cu întârziere. Dar știi ce e chiar curios? În ciuda inteligenței tale, nu ești o persoană rece. Îmi dau seama că ai o inimă caldă – o inimă bună.

Brusc, limba lui încerca să-mi pătrundă în gură.

– Oprește-te, ce faci?

El s-a uitat lung în ochii mei.

– Cine te-a trimis aici să mă înnebunești?

– Trebuie să ajung la autobuz.

– Dar autobuzul a venit și deja a și plecat.

Am crezut că glumește, dar nu glumea; aparent, plecase de cinci minute.

– Ai făcut ceva foarte greșit, i-am spus, încercând să aleg expresia corectă pentru a-mi exprima furia. Știai că trebuie să prind autobuzul și m-ai împiedicat. Cum ai putut să faci una ca asta?

– Nu fi supărată, nu-i important. O să vezi mâine stânca în flăcări, a zis și m-a apucat de talie.

I-am dat mâna la o parte.

– Mâine n-o să mai fiu aici. Trebuie s-o văd în seara asta, pentru slujba mea. E vreo altă cale să ajung acolo?

El a părut sincer derutat.

– Dar de ce ții așa mult s-o vezi? E plictisitoare. Uite, pot să ți-o descriu eu. Sunt niște stânci. Iar dintre stânci iese o flăcăruie. Și nu aduce cu nimic altceva.

Era ceva descurajant la această descriere a Himerei, cu senzația ei implacabilă de veridicitate. Cu o clipă în urmă, crezusem din răspunderi că trebuie s-o văd. De ce? De ce trebuia oricine să vadă ceva anume?

Fata drăguță mi-a spus că trebuie să-i fiu recunoscătoare pentru că mi-a făcut cunoștință cu fratele ei. M-a întrebat dacă știu

ceva despre bascheții Converse. Când i-am spus că da, mi-a cerut să-i trimit prin poștă o pereche roșie, mărimea treizeci și șapte.

– O să mi-i trimiți, da? O să-mi trimiți converșii roșii, da?

—5

Întoarsă în Antalya, am trimis ultima bucată de text. Nu ratasem nimic din itinerariul meu și nici nu suferisem o cădere nervoasă. Desigur, eșecul nu fusese evitat în mod convingător. Zborul meu către Moscova era peste trei zile. Acolo, trebuia să-i localizez pe geneticieni, a căror adresă includea, din nefericire, un număr de stradă, un „corpus“, un număr de bloc și un număr de apartament. Aveam să fiu nevoită s-o conving pe editoare, care nu părea să știe ce este acela un stagiar, că acum sunt stagiara ei. Chiar și așa, prima etapă din călătoria mea fusese încheiată, și încă onorabil.

În autobuz, un hamal ne înmâna prăjiturile. Era minunat să mănânci un tort în miniatură plin de fructe zaharisite – o experiență pe care nu mi-ar fi trecut în veci prin cap, în circumstanțe obișnuite, s-o încerc – în timp ce mă uitam la sclipitoarea Mediterană cum dispare în spatele geamurilor groase, fiind înlocuită de munți și de stepă. Soarele începea să apună, iar eu

mi-am aprins lampa de la scaun și mi-am deschis noua carte: *Portretul unei doamne*, aleasă oarecum în grabă de pe singurul raft cu cărți în limba engleză – toate cărți „clasice“ la reducere – din librăria din Antalya.

Cartea începea cu descrierea unei proprietăți englezești, unde câțiva oameni bogați își beau ceaiul de după-amiază – acum, și eu beam ceai, pe care ni-l împărțise deja hamalul – și făceau remarci istețe. Cât de bine era să citești despre oameni care o duceau bine! Atunci a apărut în scenă și personajul principal: Isabel, o americană, nepoata cuiva. Toată lumea o găsea incredibil de interesantă, iar ea se juca cu un cățeluș drăguț...

Când am ridicat privirea din carte, trecuseră aproape două ore. M-am uitat pe geam. La început, nu vedeam decât beznă și propria reflexie. Dar când m-am uitat mai atent la fața mea, am reușit să deslușesc prin ea o lume întreagă: munți negri se ridicau pe fundalul unui cer albastru ca cerneala, străbătut de nori cenușii și de stele răsfirate printre ei. La o oarecare distanță de drum, un cort lung, de un albastru aprins se ivea luminat din interior, iar lângă cort era un foc de tabără. Mi s-a părut că deslușesc chiar și silueta unui cal.

Nu-mi venea să cred cât de relevantă era *Portretul unei doamne* pentru viața mea – chiar

mai mult decât *În răspăr*. Personajul principal, Isabel, era de vârstă mea, americană și plină de viață. Doar unii o considerau și frumoasă. Opera de artă la care lucra era propriul caracter: cum se purta, cum era, cum o vedeau ceilalți. Pentru ea, esteticul nu era neapărat în opoziție cu eticul. Felul în care voia să fie, să se poarte, să pară era generos și curajos. Scopul ei principal era să evite meschinăria, gelozia și cruzimea – nu pentru că Dumnezeu a spus că nu sunt permise, ci pentru că cine și-ar fi dorit să fie așa?

Vărul bogat și tuberculos al Isabellei, Ralph, care era prea bolnav ca să ducă el însuși o viață estetică, și-a dat seama că ar putea totuși avea una observând-o pe Isabel. Ce ușurare că Ralph o considera pe Isabel la fel de interesantă pe cât se credea ea însăși – și că Isabel nu era singura care avea această părere despre ea! La un moment dat, Henry James spunea că ăsta e singurul lucru care îl ține pe Ralph în viață, în ciuda problemelor lui la plămâni: încă nu văzuse suficient de multe din ce avea să facă Isabel. Pe atunci, ea era asemenea Șeherezadei, cu care eu mă identificasem dintotdeauna, folosindu-se de povești pentru a amâna momentul morții. (Nu asta făcusem și eu, când îi scrisesem lui Ivan: m-am ținut în viață pentru încă o zi?) În cazul Isabellei, moartea pe care o amâna nu era a ei, ci a lui Ralph, iar fata mai degrabă trăia prin intermediul poveștilor decât să le

nareze. Dar, pe măsură ce le trăia, le și nara. Astfel, au devenit cartea pe care o citeam acum.

Prietena Isabellei, Henrietta, și-a făcut apariția, vrând ca Isabel să se mărite cu americanul care avea maxilarul bine conturat și administra plin de charismă fabrica de bumbac a tatălui ei. Henrietta era blondă, iar părerea ei era că datoria fiecărei femei este să se mărite. O acuza pe Isabel că se poartă ca „eroina unui roman imoral”⁸⁵. Dar Isabel nu voia să se mărite cu nimeni: nici cu tipul cu bumbacul, nici cu chipeșul lord englez, care tot aproape imediat o ceruse în căsătorie. Mulți au fost șocați când l-a respins pe lord. Isabellei însăși i-a fost teamă, dându-și seama cât de mult urcase miza. Acum trebuia să facă ceva și mai spectaculos.

Ralph l-a convins pe tatăl său aflat pe patul de moarte să-i lase o avere Isabellei, așa încât să nu fie niciodată nevoită să se căsătorească, iar el să poată vedea ce urma să facă ea. Așa că Isabel a ajuns bogată. Iar atunci *chiar* că i-a fost frică. Fiindcă o avere mare însemna libertate, iar libertatea trebuia s-o folosești cu cap – altminteri ce rușine, ce dezonoare! Astfel că trebuia să gândești neîntrerupt.

„Omul trebuie să gândească neîntrerupt”, i-a spus Isabel lui Ralph. „Nu știu dacă nu este o situație mai fericită să nu ai putere.”

La care Ralph i-a replicat: „Pentru oamenii slabi, fără îndoială, e o mai mare fericire.“⁸⁶

Era o confirmare a propriei mele idei despre putere – a hotărârii mele de a fi puternică.

Valorile Isabellei se asemănau cu ale mele. Nu era interesată de ruinarea femeilor nevoiașе, nici de placarea electrolitică a unei țestoase. Își dorea să priceapă condiția umană. Prețuia lecturile, călătoriile și relațiile cu oameni cât mai diferiți: genul de oameni care nu se înțelegeau neapărat unii pe alții. La un moment dat, Ralph a întrebat-o pe Isabel ce a văzut la Henrietta; iar Isabel i-a răspuns că îi place ca oamenii să se diferențieze unii de alții și că, dacă cineva o impresionează în vreun fel, atunci e pe placul ei. Și eu aveam prieteni care se considerau unii pe alții enervanți sau de neînțeles, iar unii dintre ei chiar erau enervanți, însă toți mă impresionau într-un fel sau altul – motiv pentru care îi și plăceam și țineam la ei. Isabel a spus că „acesta era norocul suprem“: „să apreciezi pe alții mai bine decât sunt în stare să te aprecieze ei pe tine“.⁸⁷

Gândindu-mă la oamenii din viața mea, care se purtau, vorbeau și vedeau lumea atât de diferit – Mesut, Juho, Lakshmi, Riley și toți ceilalți – mi-am dat seama cât de important e pentru mine să-i înțeleg pe toți, oricât de puțin, și să-i înțeleg mai bine decât s-ar fi înțeles unii pe alții. Nu asta *era* un roman: un

plan unde în sfârșit puteai să aduci laolaltă oameni cât mai diferiți, mediind și cântărindu-le viziunea?

—5

Aeroportul din Ankara parcă era o stație de autobuz, cu standurile de ceai, cu vânzătorii de aur și cu zborurile interne și externe listate pe același panou. Însă zborul meu de legătură era prin Istanbul, cu cumpărăturile pe puncte din magazinele duty-free și cu terminalele ermetice din sticlă. Am dat la cală rucsacul convertibil, luând cu mine geanta de poștaș cu imprimeu de camuflaj, în care aveam *Portretul unei doamne*, walkmanul și un pachet *family size* de napolitane cu cremă de alune.

Zburam cu Turkish Airlines. Însoțitorii de zbor erau turci, la fel ca firmele de suc și de apă minerală. Anunțurile în rusă legate de siguranță erau înregistrate. Nimeni din jurul meu nu părea să le acorde atenție. Nimic din ce făceam nu părea un proces care avea să se încheie cu sosirea mea în Rusia.

Lucrurile nu mergeau bine pentru Isabel. Sfârșise prin a se mărita cu un soi de diletant, ca să-l ajute să cumpere obiecte de anticariat. Locuia într-un palat, avea un salon și era

nefericită – la fel ca Tatiana la finalul lui *Evgheni Oneghin*. Ce ciudat că același lucru li se întâmplase amândurora. Unde greșiseră?

Dar oare *chiar* să fi greșit? Nu duseseră o viață grozavă, într-un fel, devenind astfel subiectul unor mari romane? Și totuși... la ce le folosisse asta? Ele nu știau că viața lor devenise subiectul pentru *Portretul unei doamne*, respectiv pentru *Evgheni Oneghin*. Dacă ar fi știut, le-ar fi scris ele însele. Poate că aici a fost greșeala lor, sau nenorocul: nu au văzut potențialul și nu au scris ele cartea.

Pe la începutul romanului *Portretul unei doamne*, este menționată mătușa care le tot spune oamenilor că Isabel scrie o carte. În realitate, după cum a declarat însuși Henry James, Isabel nu scria și nici nu avusese vreodată de gând să scrie o carte. Ea „nu tânjea după lauri de autori“, „nu avea talentul exprimării“ și nici „conștiința geniului“, „era doar de părere“⁸⁸ că oamenii făceau bine când o tratau ca pe o ființă superioară lor. Una dintre puținele ocazii când Henry James s-a arătat răutăcios față de Isabel.

Ei bine, avea logică. Dacă ea ar fi putut scrie o carte, el ar fi rămas fără loc de muncă. De-asta și *Madame Bovary* a trebuit să fie prea proastă și prea banală ca să scrie *Madame Bovary*: pentru ca Flaubert să aibă parte de un mare moment de umanitate în

care să fie e/ Madame Bovary. Dar eu nu eram nici proastă, nici banală, plus că trăiam și în viitor. Nimeni nu avea să mă păcălească să mă căsătoresc cu vreun ratat și, chiar dacă ar fi încercat s-o facă, mi-aș fi scris singură afurisita de carte.

Isabel, care trăise toate aceste experiențe, nu scrisese nicio carte; Henry James, care scrisese cartea, nu trăise niciuna dintre aceste experiențe. El avusese parte de alte experiențe, despre care, dintr-un motiv necunoscut, nu scrisese nimic.

M-am dus la prefață, pe care o sărisem inițial, pentru că era scrisă în stilul pretențios, stânjenitor pe care aparent Henry James îl adoptase la bătrânețe. Părea să fie tocmai despre ce voiam eu să aflu: de unde îi venise inspirația pentru carte. Potrivit lui, o scrisese în Italia. (Nu a precizat și cum ajunsese în Italia și nici cum de avusese suficienți bani și suficient timp ca să scrie o carte întreagă.) Prima parte care i-a venit în minte a fost cea despre Isabel: un personaj care se bucura de libertate, fără decor, fără circumstanțe, fără intrigă. Nu înțelegeam cum puteai să ai un personaj fără circumstanțe. Dar aparent Turgheniev îi spusese lui Henry James că așa începeau romanele lui: privind de sus pe cineva gol pe

dinăuntru, care are nevoie de ajutor, treaba artistului fiind să-i plămădească circumstanțele.

„În ce privește originea acestor germenii bătuti de vânt“, scria Henry James – se tot referea la Isabel ca fiind un „germene“ – „cine v-ar putea spune, dacă ați întreba, de unde vin?“⁸⁹ M-am entuziasmat, pentru că asta mă întrebam și eu. Însă nu dădea un răspuns propriu-zis. La început, zicea: „Tot ceea ce putem spune nu e că ei vin din toate colțurile cerului.“⁹⁰ După care a afirmat că: „Am putea da un răspuns frumos la această întrebare, fără îndoială, în cazul că am putea realiza un lucru atât de subtil, dacă nu și atât de monstruos, ca acela de a transcrie evoluția imaginației noastre.“⁹¹

M-am entuziasmat încă o dată – și cu atât mai mult când a continuat să spună că, dacă într-adevăr duceai la îndeplinire acel lucru subtil și monstruos, cu siguranță aveai să găsești lucrul pe care îl căutai. Avea să fie acolo, neîndoielnic, într-una dintre circumstanțele vieții tale reale. (Deci Isabel provenea din viața lui reală? Însă cât de curând a devenit evident că nu vorbea decât teoretic: în termeni practici, considera că genul acela de reconstrucție sau de excavare e imposibil, sau cumva nu merită efortul și nici măcar gândul de a-l îndeplini.

În loc de asta, afirma cât de nesemnificativă era Isabel ca om și cât de

ciudat era ca „această «personalitate» firavă, umbra zveltă a unei fete inteligente și prezumțioase se va găsi înzestrată cu înaltele attribute ale unui Subiect“⁹². Se minuna de cum „milioane de fete prezumțioase, inteligente sau neinteligente, își înfruntă zilnic destinul“⁹³, purtându-se de parcă ar fi fost cine știe ce vizionar pentru conceperea unui întreg roman despre un astfel de om.

Am început să simt amestecul de enervare și exaltare care mă încerca uneori când eram în avion. Evident că Henry James nu era nici prost, nici nesimțit. Atunci cum de nu și-a dat seama că vorbește întocmai ca un nesimțit? Mai important de atât, dacă situația unei tinere fete al cărei destin nu fusese încă hotărât era atât de minunat și de paradoxal de interesantă, atunci nu însemna că eu aveam marele avantaj de a fi o asemenea persoană?

Henry James nu menționa nicăieri în prefață că nu-și găsisese *propria* viață suficient de interesantă cât să scrie despre ea. Am încercat să-mi amintesc ce știam despre viața lui Henry James. Eram destul de sigură că citisem pe undeva că fusese gay. Cel mai probabil că pe atunci era ilegal să fii gay și, prin urmare, se rușinase de lucrul ăsta. Deci problema lui, la fel ca a Isabellei, era că se născuse prea devreme. Asta era trist, dar nu schimba mai nimic. Ca și cum, din nu știu ce motiv, Henry James fusese nevoit să găsească

„un germene bătut de vânt“, iar apoi să uite cum l-a găsit, ca să nu i se pară că l-ar fi furat de undeva. Însă eu eram mai norocoasă de atât. Eu aveam să-mi amintesc, sau să descopăr, de unde anume proveneam. Aveam să înfăptuiesc acel lucru subtil și monstruos de a-mi da seama ce anume făceam și de ce.

Mi-a plăcut din nou Henry James când a scris despre încercarea de a-i dramatiza viața Isabelei, chiar și atunci când nu părea să fie rost de nicio dramă. A descris scena în care singurul „eveniment“ consta în Isabel șezând pe un scaun, în dreptul unui foc stins. În mintea ei, identifica toate mașinațiunile care se desfășuraseră în jurul ei, amintindu-și până în cele mai mici detalii lucrurile pe care le crezuse uitate și care acum căpătau noi înțelesuri. Chiar și fără să se ridice din scaun și fără ca cineva să intre în încăpere, Henry James și-a dorit să facă această scenă să fie „la fel de interesantă ca și apariția neașteptată a unei caravane sau identificarea unui pirat“⁹⁴. Și chiar era. Toate scenele în care Isabel ședea pe scaun și își dădea seama de diverse lucruri erau uimitoare.

Ba chiar îmi trecusem una și în carnetul meu:

Acum, după ce aflase secretul, acum după ce știa un fapt care o privea atât de mult și a cărui eclipsă făcuse ca

viața ei să se asemene unei încercări de a juca vist cu un pachet incomplet de cărți, adevărul lucrurilor, relațiile dintre ele, sensul lor și mai ales caracterul lor hidos i se înfățișau cu un fel de vastitate arhitecturală.⁹⁵

La fel mă simțisem și eu în sala de clasă cufundată în întuneric după ce vizionasem *Suspecții de serviciu* sau după ce citisem *Sau-sau*, când toate lucrurile pe care Ivan mi le spusese sau mi le scrisese mă copleșeau valuri-valuri, căpătând o formă nouă, mai mare decât bănuisem eu. Același lucru se întâmpla din nou acum: câteva piese dintr-o poveste mai mare pe care abia dacă o intuiam își ocupau locul de drept, iar eu îmi aminteam lucruri pe care le uitasem și pe care le înțelegeam diferit acum, toate astea în timp ce stăteam nemișcată, fără să mă duc undeva sau să fac ceva – cu toate că, dintr-o altă perspectivă, mă îndreptam spre nord cu opt sute de kilometri pe oră.

—5

La ghișeul de bagaje pierdute din Șeremetievo-2, mi s-a arătat o pagină laminată cu fotografii ale diverselor valize și rucsacuri. Niciunul nu semăna cu rucsacul meu convertibil, care dispăruse într-un anumit punct al călătoriei mele. Arătând

către cea mai apropiată asemănare, am scris, cu litere de mână care doar păreau chirilice și pe care nu le folosisem decât la cursul de rusă, adresa complicată a geneticienilor. Bărbatul de la ghișeu a aruncat un ochi la bucata de hârtie și a zis că e în regulă, bagajul avea să-mi fie trimis acolo a doua zi. Era acesta un rezultat posibil? Habar n-aveam. Dar nu mai aveam ce să fac aici: cu cât zăboveam mai mult, sperând la asigurări suplimentare, cu atât simțeam mai pregnant cum se scurge afară din încăpere și ultimul dram de bunăvoință, precum nisipul dintr-o clepsidră. Am ieșit prin singurul loc posibil, care dădea în Terminalul Sosiri.

Mirosurile, culorile, chipurile plate și circumspecte ale oamenilor, toate îmi erau cât se poate de nefamiliare – ca și cum plasticul, țigările, becurile, hainele aveau toate o compoziție chimică diferită, ca și cum oamenii mâncaseră o mâncare diferită, iar hainele lor fuseseră produse în fabrici diferite, iar distanța care îi separa pe ei de propria existență era stabilită nu doar spațial, de lucruri ca biogeografia și blocurile comerciale regionale, dar cumva și de timp.

Iluminatul, calitatea aerului, tavanul sculptat în bronz masiv care părea în orice moment să ne cadă în cap: toate împrumutau mediului imediat înconjurător paloarea

chihlimbarie a unei fotografii din anii '70. Structurile în sine – panourile din bronz, ceasul negru, fără cifre, coloanele care aduceau cu zgârie-norii de pe coperta cărții *Izvorul* – păreau să conoteze un futurism deja trecut, proiecția unei realități istorice diferite de cea care, din câte știam eu, chiar avusese loc. Asta făcuse Rusia: la bifurcație, o apucase pe drumul către un viitor diferit. Cât trăisem eu, existase o altă lume, una din care nu ieșise și în care nu intrase nimeni – asta până într-o zi, când granițele s-au dovedit a fi fictive, bariera insurmontabilă n-a devenit nimic mai mult decât un pachet de cărți de joc, astfel că acum puteai pătrunde direct în țara oglinzilor, în această lume a N-urilor și a R-urilor întoarse.

Doar cu geanta mea de poștaș, simțindu-mă ușoară că o pană, m-am urcat într-o Lada transformată în taxi și i-am spus șoferului adresa.

– Bine, a zis el și a pornit.

Deci era adevărat. Chiar exista o țară întreagă în care oamenii vorbeau limba din *Evgheni Oneghin*, ale cărei componente recombinate mă înconjurau acum de peste tot, de pe semnele de circulație de pe autostradă, de pe plăcuțele de înmatriculare și de pe laturile camioanelor preistorice, postistorice, scui pătoare de gaze de eșapament. Și eu fusesem cea care mă

convinsesem să vin. În trecut, fusesem într-o țară sau alta din pricina altor oameni: a părinților mei, a Svetlanei, a lui Ivan, a lui Sean. Însă acum eram în Rusia pentru că studiasem toate literaturile din lume și pentru că făcusem o alegere. Nimeni nu-și dorise în mod special să vin aici – chiar ofițerul de la vamă care mi-a ștampilat pașaportul îmi dăduse de înțeles că și-ar fi dorit ca eu să fiu în altă parte – și totuși, iată-mă aici. Era ca atunci când Isabel a reușit să nu se căsătorească cu tipul cu fabrica de bumbac, și totuși a gustat pentru prima oară victoria – pentru că „fusesse fidelă planului ei“⁹⁶.

Era acesta un moment hotărâtor din viața mea? Mă simțeam ca și cum golul care mă urmărise în fiecare zi se micșora dinaintea ochilor mei – așa încât, de acum încolo, viața mea avea să fie la fel de coerentă și de plină de înțeles precum cărțile mele preferate. Și totodată, aveam senzația pregnantă că lăsasem ceva în urmă: că pășisem, în sfârșit, în afara scenariului.

NOTE CU PRIVIRE LA SURSE

Poemul „Noi, masele, nu vrem tofu“ („We Masses Don't Want Tofu“, p. 31) este scris de Ruth A. Fox și apare în *Real Change*, vol. 4, nr. 13 (august 1997). Poemele „Trăim într-o lume“ („We Live in a World“), de Sprite (p. 31), „Ură“ („Hate“), de Anonim (p. 31) și „Și-ți vine să crezi că n-a fost niciodată sărutată“ („And to think she'd never been kissed“), de SGZ (p. 120) apar toate în *Real Change*, vol. 3, nr. 9 (septembrie 1996), la fel cum apare și rubrica de sfaturi similară celei pe care o citește Selin la p. 50. (În original, la scrisorile trimise de Singur în Seattle și Sâcâit pe Stradă răspund Nancy, Frank și Candi.)

Real Change este publicația din Seattle, soră cu publicația *Spare Change* din Boston, pe care Selin chiar ar fi citit-o. Cele două publicații au fost fondate de către Tim Harris în 1992 și, respectiv, în 1994. *Real Change* are și o arhivă digitală unde poți să cauți numere ce datează încă din anii '90: realchangenews.org/archive.

Lista de lectură pentru cursul despre soartă este inspirată de programa împărtășită cu bunăvoință de către Miryam Sas, care în 1996 a predat un curs cu același nume la Harvard.

Fraza „și cucerirea sexuală promiscuă ale fiicelor lui Lear, Goneril și Regan“ („promiscuous sexual conquest of Goneril and Regan“), pe care Selin o citește în descrierea Regelui Lear în magazinul cu băuturi alcoolice, îi aparține lui Jeffrey R. Wilson,

„Edmund’s Bastardry“ în „Stigma in Shakespeare“:
wilson.fas.harvard.edu/stigma-in-shakespeare/edmund%E2%80%90s-bastardry.

Pentru mai multe informații despre nivelul de incluziune a genocidului armean în cadrul Muzeului Holocaustului (pomenit doar tangențial la p. 82), vezi și Edward Linenthal, „The Boundaries of Inclusion: Armenians and Gypsies“, în *Preserving Memory: The Struggle to Create America’s Holocaust Museum*, Columbia University Press, 2001.

Citatele din cântecul „Și cu toate acestea, e trist“ („And All the Same It’s Sad“) sunt din „The Past Can’t Be Reversed“ („Bîloe Nelzia Vorotit“, 1964), de Bulat Okudjava (1924-1997), un pionier al „cântecelor de autori“ ruși. Îl poți vedea pe Okudjava interpretând melodia pe YouTube: [youtube.com/watch?v=o1xrTnXQmRQ](https://www.youtube.com/watch?v=o1xrTnXQmRQ).

Sintagma „Concluzia Odioasă“ („the Repugnant Conclusion“) este din *Reasons and Persons*, de Derek Parfit, Oxford University Press, 1986, la fel cum sunt și majoritatea ideilor atribuite profesorului de etică al lui Selin.

Povestirea „Rudolfio“, de Valentin Rasputin (1937–2005) este citată în propria traducere stângace din textul găsit în Biblioteka Serann: serann.ru/text/rudolfio-9522. O traducere mai elegantă de Helen Burlingame apare în *The Kenyon Review*, vol. 5, nr. 3 (vara lui 1983).

Citatul lui John Cage despre ascultatul unui lucru plictisitor timp de 32 de minute este din *Silence: Lectures on Music and Writing*, Wesleyan University Press, 1961. Citatul despre traficul de pe Sixth Avenue apare în *ArtLark*, „John Cage’s Music of

Chance and Change“, 5 septembrie 2022, artlark.org/2022/09/05/john-cages-music-of-chance-and-change/.

Citatul de la expoziția lui Picasso despre Françoise Gilot este preluat dintr-o broșură scrisă de Patterson Sims pentru reprezentarea „Picasso and Portraiture“ (MOMA, 1996). Sintagma „privind cu ochi căscați în abis“ („staring goggle-eyed into the abyss“) este preluată din recenzia din *The New York Times* scrisă despre acea reprezentare de către Michael Kimmelman („Picasso Again, Still Surprising“, 26 aprilie 1996).

Citatul lui Luce Irigaray despre cele două buze care se îmbrățișează în permanență apare în discuția despre scriitura feminină din *Literary Theory and Criticism: An Oxford Guide*, scrisă de Patricia Waugh și apărută la Oxford University Press, 2006. Citatul Hélènei Cixous este din „Castration or Decapitation?“ (citat pe care, spre deosebire de Selin, îl consider genial), traducere de Annette Kuhn, *Signs*, vol. 7, nr. 1, toamna lui 1981.

E-mailul despre lumea care este plină de idioți a fost accesat de pe un site anonim generat de Tripod și intitulat „Jokes“, actualizat ultima oară în iunie 2001, încă funcțional pe 23 august 2021 la: wbenton.tripod.com/humor/Jokeindex076.html.

Majoritatea citatelor din *Swann* sunt din ediția din 1992 publicată de Modern Library (traducere de C.K. Scott Moncrieff și Terence Kilmartin, editor D.J. Enright). Cu toate acestea, citatul despre lanterna magică („ai mei se gândiseră să-mi dea“) este din traducerea Lydiei Davis, publicată de Penguin, 2002. Citatele din limba română aparțin ediției menționate în notele de subsol. (*N. trad.*)

Romanul lui Iris Murdoch cu Contele (și al său caracter polonez de necontestat etc.) se numește *Nuns and Soldiers* (1980).

Citatele din jurnalul literar englezo-rus de la p. 304 apar în *Glas: New Russian Writing*, nr. 14, 1997, editori Natasha Perova și Arch Tait. Vic Băluță Față-de-muci este din Ghenrih Sapghir, „Puterea minții“ („Mind Power“), traducere în engleză de Andrew Bromfield; Polip Puțădeporc este din Viktor Pelevin, „Covrigul negru“ („The Black Bagel“), traducere în engleză de Arch Tait; Marșdeaici și Karmaliutov sunt din Valeri Ronșin, „Trecutul e o ceață“ (Valery Ronshin, „Cloudy Days“), traducere în engleză de Edmund Glentworth.

Episodul din *Sex and the City* în care Samantha îl lasă pe chelnerul pakistanez să o sărute se numește „They Shoot Single People, Don't They?“, sezonul 4, episodul 2, iunie, 1999.

Majoritatea citatelor din *The Unofficial Guide to Life At Harvard* sunt preluate, cu mici modificări, din *The Unofficial Guide to Life At Harvard*, 1995-1996, editori Jeremy Faro și Natasha Leland, Harvard Student Agencies, 1995. Recenzia la Wholesome Fresh este de pe site-ul ghidului neoficial: theunofficialguide.net/articles/top-five-late-night-eats, accesat pe 16 ianuarie 2021.

Citatele din *Let's Go* sunt compuse din fragmente din ediția din 1997, *Let's Go, Greece & Turkey* (editor Etī Brachna Bonn), ediția din 1998, *Let's Go, Greece & Turkey* (editori Patrick K. Lyons și Ziad W. Munson), și ediția din 2003, *Let's Go, Turkey* (editori Ben Davis și Allison Melia), toate publicate de St. Martin's Press.

Citatul despre relațiile ruso-otomane este din *A Pocket Guide to Turkey* (Departamentul armatei, Washington, D.C., 1953): archive.org/details/ldpd_11150008_000.

Citatul tradus în engleză aparținându-i lui Atatürk de la p. 355 apare în Ayşe Zarakol, *After Defeat: How the East Learned to Live with the West* (Cambridge University Press, 2010).

Citatele aparținându-i lui Rumi despre caracterul turc, precum și argumentul lui Rumi cu privire la perspectiva non-naționalistă asupra lumii sunt din Talât Sait Halman, „Mevlana and the Illusions of Nationalism“, în *Mawlana Rumi Review* (6 noiembrie 2015): jstor.org/stable/26810313.

Celelalte citate aparținându-i lui Rumi de la pp. 366–368 sunt din următoarele poeme traduse în engleză de Coleman Barks și publicate de HarperCollins: „On Gambling“ și „Burnt Kabob“ în *The Essential Rumi* (1995); „Dark Sweetness“ și „You Are as You Are“ în *A Year with Rumi: Daily Readings* (2006); și „Disciplines“ și „Trees“ în *Rumi: The Red Book* (2010).

Citatele din *Portretul unei doamne* sunt din ediția din 1881 – nu din ediția publicată la New York, pe care Henry James a revizuit-o 25 de ani mai târziu. (Versiunea din 1881 este cea pe care am citit-o la 20 de ani și acelea sunt citatele care mi-au rămas întipărite în minte.) Prefața, în schimb, este din ediția din New York, deci nu ar fi normal să se găsească în același volum cu textul din 1881, așa cum se întâmplă în exemplarul imaginar al lui Selin. Majoritatea edițiilor pe care le vei întâlni vor avea textul publicat la New York, însă câteva, precum cea publicată de Signet Classics (2007), folosesc versiunea anterioară. Poți găsi toate prefetele în Henry James, *The Art of a Novel*, Scribner, 1937. În

limba română, citatele aparțin ediției din 1970, care cuprinde și prefața scrisă de Henry James, după cum menționează notele de subsol. (N. trad.)

Aș vrea să menționez și eseul din 1980 al Adriennei Rich, „Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence“, nu pentru că ar fi citat în carte, fiindcă nu este, ci pentru că, atunci când l-am citit eu pentru prima oară, în 2017, m-a ajutat să-mi amintesc și să-mi reconstruiesc câteva dintre forțele heteronormative care au acționat în mine în anii '90, împiedicându-mă să fiu atrasă, pe atunci, de texte cu titluri ca „Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence“. O bună parte din acest roman a implicat încercarea de a dramatiza acele forțe. Eseul lui Rich apare în *Blood, Bread and Poetry*, Norton, 1986.

În cele din urmă, o actualizare biografică la *Idioata*. În anul când a apărut *Idioata*, nu am avut nicio informație scriitoricească despre „Povestea Verei“ („The Story of Vera“, inspirația pentru „Nina în Siberia“, textul de începători în limba rusă pe care îl citesc Selin și Ivan.) De atunci, mi-a fost adus la cunoștință că mare parte din „Vera“ a fost scris de Michael Henry Heim în 1967, când era în primul lui an ca asistent universitar de limbă rusă la Harvard. Heim a ajuns în cele din urmă un traducător distins, semnând, printre altele, traducerea în engleză a două cărți de Milan Kundera, *Insuportabila ușurătate a ființei* și *Cartea râsului și a uitării*: alte două cărți pe care le citesc Selin și Ivan. Îi sunt recunoscătoare lui Charles Sabatos pentru că a evidențiat această coincidență și pentru că m-a îndrumat către mențiunea despre „poveștile Verei“ din eseul lui Henning Andersen, „My Friend Mike“, în *The Man*

Between: Michael Henry Heim and a Life în Translation, editori Esther Allen, Sean Cotter și Russell Scott Valentino, Open Letter Books, 2014.

Alte lucrări citate

Anna Ahmatova, „Requiem“, în *Selected Poems*, traducere în engleză de Richard McKane, Penguin, 1969.

Martin Amis, *The Rachel Papers*, Vintage International, 1992.

Fiona Apple, „Sullen Girl“, *Tidal*, Sony, 1996.

Charles Baudelaire, „Don Juan in Hell“, în *The Flowers of Evil*, traducere în engleză de Keith Waldrop, Wesleyan University Press, 2006. *Vezi și* ediția în limba română: Charles Baudelaire, *Florile răului*, traducere de C.D. Zeletin, Sfera, Bârlad, 2011.

André Breton, *Nadja*, traducere în engleză de Richard Howard, Grove Press, 1960. *Vezi și* ediția în limba română: André Breton, *Nadja*, traducere de Bogdan Ghiu, Polirom, Iași, 2013.

Anton Chekhov, „The Lady with the Little Dog“, traducere în engleză de Richard Pevear și Larissa Volokhonsky, în *Selected Stories*, editor Cathy Popkin, Norton Critical Editions, 2014. *Vezi și* ediția în limba română: Anton Pavlovici Cehov, *O mică glumă*, traducere de Antoaneta Olteanu, ALLFA, București, 2012.

Eurythmics, „Sweet Dreams (Are Made of This)“, *Sweet Dreams (Are Made of This)*, RCA, 1983.

The I Ching or Book of Changes, traducere de Richard Wilhelm și Cary F. Baynes, Bollingen Series XIX, Princeton University Press, 1977.

Ellen Fein, Sherrie Schneider, *The Rules*, Warner Books, 1995. *Vezi și* ediția în limba română: Ellen Fein și Sherrie Schneider, *Regulile seducției: cum se cucerește un bărbat*, traducere de Oana Vlad, Humanitas, București, 2013.

Sigmund Freud, *Dora: An Analysis of a Case of Hysteria*, Touchstone, 1997; *The Interpretation of Dreams*, traducere în engleză de James Strachey, Basic Books, 2010. *Vezi și* ediția în limba română: Sigmund Freud, *Opere esențiale, Interpretarea viselor*, vol. 2, traducere de Roxana Melnicu, din Notă asupra ediției, de Roxana Hurduc, Trei, București, 2009.

Fugees, „Killing Me Softly“ și „Cowboys“, *The Score*, Columbia Records, 1996.

Johann Wolfgang von Goethe, *The Sorrows of Young Werther*, traducere în engleză de R.D. Boylan, editor Nathen Haskell Dole, Project Gutenberg, gutenberg.org/files/2527/2527-h/2527-h.htm. *Vezi și* ediția în limba română: Johann Wolfgang von Goethe, *Suferințele tânărului Werther*, traducere de Al. Philippide, Polirom, Iași, 2015.

Michiko Kakutani, „The Examined Life Is Not Worth Living Either“, *The New York Times*, 20 septembrie 1994.

Søren Kierkegaard, *Either/Or: A Fragment of Life*, traducere în engleză de Alastair Hannay, Penguin Classics, 1992. *Vezi și* ediția în limba română: Søren Kierkegaard, *Opere II, Sau-sau*, partea a II-a, traducere și note de Ana-Stanca Tabarasi, Humanitas, București, 2013, ediția digitală.

Søren Kierkegaard, *Frică și cutremur*, traducere de Leo Stan, Humanitas, București, 2005.

Søren Kierkegaard, *Jurnalul seducătorului*, traducere de Kield Jensen și Elena Dan, Scripta, București, 1992.

Walter Kirn, „For White Girls Who Have Considered Suicide“, *The New York*, 5 septembrie 1993.

Aleksandr Pușkin, *Eugene Onegin: A Novel în Verse*, traducere în engleză de Vladimir Nabokov, Bollingen Series LXXII, Princeton University Press, 1990. *Vezi și* ediția în limba română: A.S. Pușkin, *Evgheni Oneghin*, traducere de Ion Buzdugan, Editura Pentru Literatură, București, 1967.

R.E.M., „Bittersweet Me“, *New Adventures in Hi-Fi*, Warner Bros, 1987.

Lev Tolstoi, *Anna Karenina*, traducere de M. Sevastos, Ștefana Velisar Teodoreanu și R. Donici, Univers, București, 1980.

Tom Waits, „I'll Be Gone“, *Frank's Wild Years*, Island Records, 1987.

Oscar Wilde, *The Picture of Dorian Gray*, Project Gutenberg, gutenberg.org/files/174/174-h/174-h.htm. *Vezi și* ediția în limba română: Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*, traducere de Antoaneta Ralian, Humanitas, București, 2014.

NOTE

1. Søren Kierkegaard, *Opere II, Sau-sau*, partea a II-a, traducere și note de Ana-Stanca Tabarasi, Humanitas, București, 2013, ediția digitală, p. 52. (N. red.)

2. André Breton, *Nadja*, traducere de Bogdan Ghiu, Polirom, Iași, 2013, p. 7. (N. red.)

3. *Ibid.*, p. 137. (N. red.)

4. Charles Baudelaire, *Florile răului*, traducere de C.D. Zeletin, Sfera, Bârlad, 2011, p. 34. (N. trad.)

5. William Shakespeare, *Regele Lear*, traducere de Mărgărita Miller-Verghi, MTTLIC, București, 2016, Act 1, Scena 2, versurile 1–2, p. 24. (N. trad.)

6. *Ibid.*, p. 25. (N. trad.)

7. Serie de ghiduri pentru studenți, scrise de profesori, unde sunt rezumate și explicate schematic opere literare clasice. (N. trad.)

8. Søren Kierkegaard, *Jurnalul seducătorului*, traducere de Kield Jensen și Elena Dan, Scripta, București, 1992, pp. 10–11. (N. trad.)

9. *Ibid.* (N. trad.)

10. *Ibid.*, p. 28. (N. trad.)

11. *Ibid.*, p. 35. (N. trad.)

12. *Ibid.*, p. 36. (N. trad.)

13. *Ibid.*, p. 38. (N. trad.)

14. *Ibid.*, p. 41. (N. trad.)

15. *Ibid.*, p. 55. (N. trad.)

16. *Ibid.*, p. 66. (N. trad.)

17. *Ibid.*, p. 35. (N. trad.)

18. *Ibid.*, p. 122. (N. trad.)

19. *Ibid.*, p. 127. (N. trad.)

20. *Ibid.*, p. 128. (N. trad.)

21. Johann Wolfgang von Goethe, *Suferințele tânărului Werther*, traducere și note de Alexandru Philippide, Polirom, Iași, 2015, p. 198. (N. red.)

22. Sigmund Freud, *Opere esențiale*, vol. 2, *Interpretarea viselor*, traducere de Roxana Melnicu, din *Notă asupra ediției*, de Roxana Hurduc, Trei, București, 2009, p. 9. (N. trad.)

23. Dintr-o scrisoare adresată de Walter Benjamin lui Theodor Adorno. (N. red.)

24. A.S. Pușkin, *Evgheni Oneghin*, traducere de Ion Buzdugan, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 85. (N. red.)

25. *Ibid.*, p. 86. (N. red.)

26. *Ibid.*, p. 81. (N. red.)

27. Referire la studiul despre amânarea recompensei realizat de psihologul Walter Mischel la Stanford în anii '70. (N. red.)

28. Lev Tolstoi, *Anna Karenina*, traducere de M. Sevastos, Ștefana Velisar Teodoreanu și R. Donici, Univers, București, 1980, p. 96. (N. trad.)

29. *Ibid.*, p. 261. (N. trad.)

30. André Breton, *Nadja*, op. cit., p. 7. (N. red.)

31. *Ibid.*, p. 12. (N. red.)

32. Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*, traducere de Antoaneta Ralian, Humanitas, București, 2014, p. 32. (N. trad.)

33. André Breton, *Nadja*, op. cit., p. 12. (N. red.)

34. *Ibid.*, p. 12. (N. red.)

35. *Ibid.*, p. 52. (N. red.)

36. *Ibid.*, p. 57. (N. red.)

37. *Ibid.*, p. 72 (N. red.)

38. *Ibid.*, p. 75. (N. red.)

39. *Ibid.*, p. 113. (N. red.)

40. *Ibid.*, p. 115. (N. red.)

41. *Ibid.*, p. 116. (N. red.)

42. În cazul în care nu este menționat altfel, citatele fără sursă sunt redactate în traducere liberă în limba română. (N. red.)

43. Versul original este „I’d sooner chew my leg off“, din melodia *Bittersweet Me*. (N. trad.)

44. Joc de cuvinte între numele melodiei și expresia *head over heels*, care înseamnă „îndrăgostit până peste cap“, iar *heels* înseamnă „călcâie“. (N. trad.)

45. Activitate academică a ONU, care urmărește dezvoltarea abilităților de oratorie, de *public speaking* și leadership în rândul tinerilor. (N. red.)

46. Societatea pentru prevenția cruzimii împotriva animalelor. (N. trad.)

47. O rețea online dedicată forumurilor. (N. trad.)

48. Søren Kierkegaard, *Frică și cutremur*, ediția a II-a, Humanitas, București, 2005. (N. red.)

49. Joc de cuvinte între cursor si curse, care în engleză înseamnă „blestem“. (N. trad.)
50. În informatică, prescurtare de la Disk And Execution Monitor, este un proces de fundal care răspunde solicitărilor de servicii. Jocul de cuvinte constă în omofonia lui cu *demon*. (N. trad.)
51. Søren Kierkegaard, *Jurnalul seducătorului*, op. cit., p. 128. (N. trad.)
52. Sigmund Freud, *Cazul Dora: Fragmente dintr-o analiză de isterie*, traducere de Lucian Pricop, Cartex, București, 2021, p. 46. (N. trad.)
53. Versuri din melodia *Sweet Dreams* interpretată de Eurythmics, care s-ar traduce prin: *Unii vor să te folosească, alții vor să fie folosiți de tine*. (N. trad.)
54. În traducere aproximativă, „să-mi ia durerea cu degetele lui care cântă la chitară“. (N. trad.)
55. În original, versurile complete: „I felt all flushed with fever, embarrassed by the crowd, I felt he found my letters and read each one out loud.“ (N. trad.)
56. Sigmund Freud, *Opere esențiale, Interpretarea viselor*, vol. 2, traducere de Roxana Melnicu, Trei, București, 2009, p. 466. (N. trad.)
57. *Ibid.*, p. 306. (N. trad.)
58. *Ibid.*, p. 307. (N. trad.)
59. În original se face diferențierea între *Remembrance of Things Past* și *In Search of Lost Time*, unde primul titlu este al doilea vers din Sonetul 30 al lui Shakespeare. (N. trad.)
60. William Shakespeare, *Sonetul 30*, traducere de Radu Ștefănescu, MTTL, București 2015, p. 47. (N. trad.)

61. În original, *When to the sessions of sweet silent thought/I summon up remembrance of things past.* (N. trad.)

62. În original, we din sweet – „noi“ și „dulce“. (N. red.)

63. Ultimul roman al lui James Joyce (1939), al cărui titlu s-ar traduce prin *Priveghiul lui Finnegan* (dar și prin *Trezirea lui Finnegan*). A rămas netradus și este considerat în continuare imposibil de tradus în limba română și nu numai, iar asta din cauza limbajului idiosincratic în care a fost scris și care face uz de jocuri de cuvinte, neologisme, cuvinte telescopate, plurilingvism etc. (N. trad.)

64. Marcel Proust, *Swann*, traducere și note de Irina Mavrodin, Adevărul Holding, București, 2010, p. 9. (N. red.)

65. *Ibid.*, p. 10. (N. red.)

66. *Ibid.*, p. 15. (N. red.)

67. *Ibid.*, pp. 17–18. (N. red.)

68. *Ibid.*, p. 65. (N. red.)

69. *Ibid.*, p. 68. (N. red.)

70. Termen adesea denigrator care face referire la o femeie care nu e evreică. (N. red.)

71. Fost președinte al Palestinei. (N. trad.)

72. Joc de cuvinte intraductibil între lambda și *lamb*, miel. (N. trad.)

73. În traducere aproximativă, „Nici viața explorată nu merită trăită“, o parafrizare a unui citat celebru de-al lui Socrate, care ar fi spus că „Numai viața explorată merită trăită“. (N. trad.)

74. André Breton, *Nadja*, op. cit., p. 115. (N. red.)

75. Joc de cuvinte intraductibil, unde Hope poate fi și nume, însemnând „speranță“, o parafrază după un vers din poezia omonimă scrisă de Emily Dickinson: „«Hope» is the thing with feathers“. (N. trad.)

76. A.P. Cehov, *O mică glumă*, traducere de Antoaneta Olteanu, ALLFA, București, 2012, pp. 81–82. (N. red.)

77. *Ibid.*, p. 76. (N. red.)

78. *Ibid.*, p. 88. (N. red.)

79. *Idem.* (N. red.)

80. Joc de cuvinte bazat pe asemănarea dintre prima parte a cuvântului englezesc *country* („țară, patrie“) și *cunt* („vagin“). (N. red.)

81. A.S. Pușkin, *Evgheni Oneghin*, loc. cit. (N. red.)

82. William Shakespeare, *Hamlet*, în traducerea lui Adolph Stern, Actul III, Scena II, MTTL, București, 2016. (N. trad.)

83. Søren Kierkegaard, *Opere II, Sau-sau*, op. cit., pp. 283–284. (N. trad.)

84. Psalmii, 8:4, Biblia, traducere de Dumitru Cornilescu, 1924, ediție revizuită în 2016. (N. trad.)

85. Henry James, *Portretul unei doamne*, traducere de Ileana Cazan, editura Eminescu, București, 1970, p. 179. (N. trad.)

86. *Ibid.*, p. 235. (N. trad.)

87. *Ibid.*, p. 202. (N. trad.)

88. *Ibid.*, p. 65. (N. trad.)

89. *Ibid.*, p. 8. (N. trad.)

90. *Idem.* (N. trad.)

91. *Ibid.*, p. 11. (N. trad.)

92. *Idem.* (N. trad.)

93. *Idem.* (N. trad.)

94. *Ibid.*, p. 18. (N. trad.)

95. *Ibid.*, p. 567. (N. trad.)

96. *Ibid.*, p. 177. (N. trad.)